

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Liber Tertius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

i. Menoch. de Arbitr. quæst. lib. 1. quæst. 42. Verum etiam fraus & dolus præsumitur. Tirac. de retract. §. i. gloss. 7. n. 77. & Cephal. conf. 89. num. 1. lib. 1. Farinac. 1. decis. 14. in addit. tit. 6.

II.

Brevitas temporis facit præsumi eundem actum & statum. Aretin. conf. 83. col. 5. facit, ut non possit adhiberi causa cognitio. Gilhauf. arbitror. judic. part. 1. c. 1. §. 71. num. 2. vel ratio recte reddi. Masf. de prob. concl. 240. num. 3.

III.

Brevitas termini non vitiat contractum bonæ fidei l. insulam §. 8. in operis. ff. Locat. sed arguit iniquitatem judicantis cap. ad petitionem 22.

FINIS LIBRI SECUNDI.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De Cadaveribus.

Adavera quàm citissimè sepultura dari Reipubl. interest. Ratio, quoniam cadavera foetorem solent excitare, unde facilè pestis aliaque morborum genera nascuntur arg. l. 3. §. Divus. ff. de sepulcr. viol. Spec. tit. de Appell. §. in quib. vers. 10.

Nic. Boër. decis. 287. Unde meritò providendum, ne cadavera maneant insepulta Jafon in l. ult. §. 9. C. de Jur. delib. cum aliis cit. à Carpz. p. 1. Conf. 28. def. 39. n. 2.

Amplia hanc regulam quod procedat, ut ut etiam interesse privatorum prætendatur, quoniam hoc merito publico cedere debet. arg. l. 1. fol. marim. Novell. 39. cap. 1. vers. Sancimus. Gomez. tom. 2. 12. num. 56. Hinc puniuntur, qui privati debiti causa corpora mortuorum sequestrare aut arrestare tentant, prout ostendit Carpzov. p. 1. Conf. 30. def. 22. per tot.

Limita hanc regulam: nisi exemplum & Reipublicæ utilitas sive cadavera insepulta relinquere, velut punitorum ob læsam Majestatem, l. 1. & l. 1. de cad. punit. vel manifestè hæreticorum & usurariorum, quorum corpora etiam evelli possunt & exhumari Rip. in tract. de remed. contr. pest. num. 145. Gramm. decis. 82. num. 5. aut denique parricidarum & seipfos interficientium Jaf. in l. 2. col. 1. C. qui test. fac. Didac. Cov. lib. 1. var. res. c. 2. n. 11.

CAP. II.

De Cæcitate.

Axioma I.

Cæcitas superveniens non adimit honorem antea quæsitum, l. infamia §. C. de decur. sed impedit à novo honore querendo l. 1. §. 5. de postulando. ratio videtur, quod oculorum vigor hæud parum tam gratiæ quàm auctoritatis affe-

de accusat. ubi Innoc. §. ad c. 1. de dilat. imò arguit multa Barth. Bertazol. consult. decis. lib. 12. conf. 269. num. 11. Brevitas autem termini æstimatur ex qualitate locorum & causæ N. 69. c. 2. §. l. 1. §. ult. C. de dilat. Eleganter recess. de Anno 1594. §. Solten sich aber auch Sachen zu tragen. 52. ibi: Damit sich dann niemand Abskürzung der Zeit oder Ubereilens billich zu beklagen / diffals setzen / ordnen und wollen Wir / daß der Richter in solchen Fällen / nach einer jedwedern Sachen Wichtigkeit ferner des Wegs / und Erwegung anderer Umstände gute geraume Termin ansehen / sich auch gleicher Bescheidenheit in prorogation derselben gebrauchen soll.

rat. Unde, notante Procopio, Persæ ne luscum quidem ad Magistratum admittebant.

Judex tamen cæcus esse non prohibetur, l. 6. de jud. quem textum licet nonnulli accipiant de cæcitate superveniente judicio jam cæpto; textu tamen non distinguente, nec nostrum erit distinguere, l. 8. de publ. in rem act. præsertim cum argumentum à magistratu ad judicem ex l. 1. §. 5. de postulando tanquam à separatis petitis, minus stringat.

II.

Cæcitas interdum à Collectis eximit. c. licet. X. de Censibus. Idem in surdo & muto. Hi morbi denique excusant à munere jam suscepto. l. 40. de Excus. Tut. licet non honore. Erronem. ad l. 1. C. qui morbo.

CAP. III.

De Calamitate.

Axioma I.

Calamitatis suæ auctor frustra legis auxilium implorat. l. 134. de R. Jur. Unde si mulieris culpa maritus ad inopiam redigitur, mulierem non habere dotis privilegium, notat Dn. Carpz. p. 1. conf. 28. def. 85. cum cit. ibi. quod apprimè etiam observaverunt statuta Argentin. Reipub. Vom ungeerbten Ausgehen §. n. ibi. Und da sich ersünde / daß eine Frau durch überflüssige Kleidung &c. zugleich schuldig / dieselbe soll der Cession und Abtretung sich nicht behelffen.

II.

Omnis calamitas morte finitur Tirac. in tr. de nobil. c. 31. nu. 498. Ratio, quia mors omnia solvit. Novell. 22. cap. 20. vid. infra lib. II. cap. de morte.

CAP. IV.

De Calliditate, v. infra
Dolus, Fraus.

Nemo debet propter calliditatem suam actionem habere. l. 6. §. ult. Mand. Vide hanc regulam tractatā cum suis amplificationibus & limitationibus

bus supra lib. 1. cap. 17. Axioma 3. v. not. ad l. 31.
§. 1. de reb. auth. jud. poss.

CAP. V.

De Calumnia, Calumniatore. (Conf. loc. infra de (Fama)

Axioma I.

Calumniari is non solum dicitur, qui causam injustam defendit, sed etiam qui eam indebitè differt *text. in l. quisquis 6. §. præterea 2. C. de postul. Gail. 1. observ. 88. num. 9.* Ratio, quia qui indebitè differt, negotium facessit. Calumniari autem dicitur, qui alteri fraudulenter negotium facessit. Sic enim Paulus 1. *recept. sent. de calum.* Calumniator est, qui sciens prudensque per fraudem alicui negotium facessit, *vid. Regn. Sixt. inter Conf. Marp. consil. 16. n. 14. vol. 3.*

Sed limitationis loco notandum, quod Calumnia duplex ostendatur *in l. 1. §. 3. ad Scutum Turpill.* quædam enim talis est ratione eventus, & non punitur: quædam ratione formæ & dolosi propositi, & hæc punitur. Porro quædam calumnia est manifesta *l. 43. in fin. de petit. hered. C. d. th. 8.*

II.

Calumniari is non præsumitur, quem officii necessitas excusat. *l. post legatum 5. §. advocatum 13. ff. de his quib. ut indign. l. 2. C. qui accusar. non poss. Gail. 1. observ. 90. num. 5. Farinac. quest. 16. num. 24. Klock. 3. consil. 193. num. 13.* sicut nec is qui iussui Magistratus obtemperat, cui parere necesse habet *text. in cap. quod quis 24. de R. I. in 6. l. non videtur 167. §. qui iussu 1. 6. in l. velle 4. ff. de R. I. Gail. 1. observ. 88. n. 4.* qui enim facit ex necessitate, magis est dignus favore, quam qui facit ex voluntate *l. quod minor. 24. §. 4. de minor. Zasius in parat. de calumniat. n. 21.*

CAP. VI.

Capere.

Axioma I.

Melius est unum tene, tene, quam centum cape, cape. Accursii hæc sententia est *in l. cum hi 8. de transact.* Sensus autem hujus axiomatis ille est, quod melius sit accipere pecuniosam præsentem, quam expectare longè majorem summam, sed cum molestia & litigio. Vid. hac de re *Carpz. p. consil. 1. de fin. 15. per tot.*

II.

Gloriosius est in acie occumbere quam capi. Hinc filius ab hoste captus patri in excusatione non prodest, casus prodest. *Brumm. Cod. de iis qui numero liberor. p. 904. col. 1.*

Capitale. v. infra Sors.

CAP. VII.

De Capitis Diminutione.

Axioma I.

Quoties quis amittit libertatem, toties maximam capitis diminutionem patitur.

Ratio, quia libertate amissa omnia amissa censentur, cum quis jam mortuus habeatur. *l. 32. ff. de R. 7. Exemplum est in servis pœnæ.*

Limita: ut intelligatur de libertate ex jure gentium competente §. 2. *Instit. de capit. dimin.* non verò de libertate ex jure quiritum, de qua intelligenda *L. 5. §. 3. ff. de extraord. cogn.* hæc enim nihil aliud est quam status civitatis adeoque per deportationem aufertur. *d. l. 5.*

II.

Quoties quis amittit civitatem, toties mediam patitur capitis diminutionem.

Ratio: Est enim Civitatis amissio medium quoddam inter amissionem libertatis & familie. Hanc diminutionem patiuntur hodie, quibus bannum imperii ab Imperatore vel Camera Imperiali propter flagitium patratum aut contumaciam commissam est irrogatum: Item quoad particulares ditiones, qui propter delictum sunt virgis cæsi & certâ quâdam ditione cum infamia relegati, vel in opus publicum aut ad remos condemnati. *Struv. Jurispr. Rom. Germ. Forens. L. 1. Tit. XIV. §. 4. conf. Stam. de servit. person. c. 1. n. 20. 21.*

Limita, ut procedat, si amittantur jura Civitatis. Secus si alicui tantum denegetur facultas commorandi in civitate, uti relegato. *arg. l. 17. §. 1. de pœn. Carpz. P. 4. c. 47. d. 9.*

III.

Quoties quis familiam amittit, toties patitur minimam capitis diminutionem. Quia reliqua Jura ipsa salva & integra manent.

IV.

Quoties quis nec libertatem nec civitatem nec familiam amittit, toties capite non minuitur.

Ratio, quia Status saltem in his tribus consistit. *vid. infr. verb. STATUS.* Sic Senator ordine motus capite non minuitur §. 5. *Instit. de capit. dimin.* nec relegatus, nec filius qui morte patris sui juris fit.

CAP. VIII.

De Captatione Hereditatis.

Quoties quis alterum heredem instituit hoc pacto, ut ejus hereditatem nondum sibi relictam consequatur, toties voluntas est captatoria adeoque non subsistit.

Ratio: quia turpis talis institutio, utpote quæ tendit ad captionem heredis instituendi. *l. 70. ff. de hered. instit.* Si quis ergo ita scripserit: *Titium heredem instituo, si me quoque instituerit*; erit voluntas captatoria.

Limita

Limita ex dictis: ut aliud sit, si hereditas jam-
tum relicta, vel verba in prateritum concipian-
tur l. 71. ff. de hered. instit. ut fieri solet in testa-
mento reciproco inter conjuges, quod etiam re-
spicere debet prateritam voluntatem. Nam si
collata sit in futurum, non subsistit, uti in facul-
tate Viadrinâ responsum testatur Brunnem. ad l.
70. in fin. ff. eod.

CAP. IX. De Carcere & Captura.

Axioma I.

Carcere non poenæ, sed custodiæ causa est in-
ventus. l. 8. §. 1. de pen. l. incredibile 6. C. eod.
const. crim. Car. V. art. 1. Gail. 1. obs. 26. ideo de
jure civili prohibetur ad perpetuos carceres poe-
na, nisi ex justa causa mentem principis moven-
te l. nemo carcerem. C. de exact. tribut. Jure Ca-
nonico tamen licet ad perpetuos carceres conde-
mnare cap. quavis, de pen. in 6to. unde hodie
Carceralius est poenæ. d. l. nemo C. alius custo-
diæ. l. fin. ff. & Cod. de Custod. reor. alius poeni-
tentiæ, quod utuntur Episcopi. Car. in Clem. 1. §.
1. de Heret.

Intellige scilicet limitationis loco respectu
causæ finalis, non verò quoad materiam subjecti-
vam, hoc est, ipsum carceratum, cui sæpe carcer
magnum est tormentum l. si hominem 7. ff. de
pos. Gail. d. observ. 26. n. 10. Unde est, quod
mala mansio etiam torturæ species dicatur in l. 7.
in pr. ff. de pos. Bald. in l. 2. num. 7. C. de Episc. aud.
Burlat. consil. 201. n. 14. lib. 2. Rol. à Vall. consil. 17.
num. 21. vol. 3. Rauchbar. quest. jur. 49.

2. Vocetur genus servitutis text. in l. Titum
71. §. 2. de condit. & dem. Conf. Arg. vol. 1. consil.
41. nu. 25. Est enim poena quædam miserrima ac
molestissima, ut quæ nobis aufert rem omnium
gratissimam atque pretiosissimam libertatem sci-
licet rem prorsus inestimabilem, ut ait textus in
§. ult. l. quib. ex caus. manum. Conf. Arg. d. loc.
Imò 3. est ignominia irretractabilis, quæ faci-
le aboleri nequit, Welenb. in consil. 57. n. 9. p. 2. per
text. in l. 5. §. 1. qui satisd. cog. Roll. à Vall. consil.
13. num. 5. vol. 3. Rauchb. p. 1. q. jur. civ. & Sax.
q. 48. n. 8.

II.

Carcere exire nemo debet, licet quis possit
gloss. in l. succurritur 9. ff. ex quibus caus. maj.
Carcere enim est locus publicus, imò & sanctus
aque ut muri civitatis. l. 13. §. 5. vers. cum tamen.
ff. de re milit. l. 13. ff. de custod. reor. Cuman. con-
sil. 106. Jul. Clar. §. fin. quest. 21. num. 25. Bart. in
tr. de Carcere, colum. 3. Arnold. Rayger. Thef. jur.
lit. C. num. 6. Vaud. lib. 2. quest. var. 29. Bockel.
de publ. jud. disquis. 9. n. 2.

Limitar Baldus in incarceratis ex injusta causa,
quod quilibet privatus possit eos propriâ autori-
tate e carceribus extrahere, etiam renitente ju-
dice, quia officiali de facto procedenti potest re-
sistit. Et potest vocare conjunctos, amicos &
vicinos, ut veniant ad resistendum judici. Bald.
in l. 2. C. de exactor. tribut. & l. 5. C. de jur.
fisci.

III.

Judex etiam incompertens potest reum capere,
non ad effectum cognoscendi de causa, sed ad
mittendum captum suo judici competenti. Judex
tamen Ecclesiasticus cum directè in laicos non
habeat jurisdictionem; etiam in iis casibus, in qui-
bus competens est, absque auxilio brachii secu-
laris non potest capturam decernere cap. 1. X. de
offic. ordin. licet Ecclesia carcerem habeat, & poe-
næ locus sit c. 3. de pen. in 6. Perez. C. de exact.
Tribut. n. 23. 24. 25. de Captura Clerici à laico.
vid. Perez. C. nulli licere in fren. equestr.

IV.

Privato & advocato fisci permittitur in fla-
granti Debitore carcerare, si fugam meditentur
Perez. ad tit. C. de exactor. tribut. n. 26. Brunnem.
ad l. 2. C. eod. tit.

V.

Carcere poenæ esse potest v. g. officialium malè
in officio suo versantium. Brunnem. ad l. 2. C. de
exact. Tribut. Et supplet Carcere poenam relega-
tionis, adeo ut si relegandus aliquandiu in Carce-
re fuerit, tempus illud relegationis tempori de-
creascit. l. 25. ff. l. 25. C. de pen. Perez. in Cod. de
his qui in Exil. dati. n. 4.

VI.

Qui debitorem carceri exemit, tenetur de in-
tegro debito l. 3. C. de exact. tribut. Eximens
enim videtur se reum pro debitore constituere.
Praterea eximens Judicio Criminali subicitur l.
4. C. de Custod. Reor. Exemtus autem nihilominus
obligatus manet, Perez. Cod. l. n. 27. Brunnem.
ad l. 3. C. eod.

VII.

Carcere publico sumtu instruendus & reficien-
dus est. Perez. C. de quib. muner. vel prestat.
n. 13.

VIII.

Apparitores incarcerare neminem possunt,
quifixos habet lares, nisi in flagranti delicto de-
prehendatur, aut speciale & scriptum Judicis ha-
beant mandatum, aliàs reus ipsis impune resistit.
Fugitivus autem in flagranti dicitur deprehensus
& a privato quoque capi potest Perez. C. de Cu-
rios. & Station. n. 8. & ad tit. de Cohortal. n. 7.
seqq.

IX.

Carcere privatus poenâ capitis punitur, l. 1. C. de
privat. carcer. l. 1. C. de Cohortal. & princip. Li-
mita: in quibusdam Casibus detentio privata non
est prohibita, Brunnem. ad tit. C. de Cohortal. &
princip. col. 4.

De Castitate, v. infra pudicitia.

CAP. X.

De Casu.

Axioma I.

Ubi casus enumerati sunt à lege, non est lici-
tum ex cerebro alium casum addere, ut dicit Bald.
in l. unic. §. 1. in 2. col. C. de Cad. roll. Gom. in §.
actionum 29. de act. num. 11.

II.

Ubi Casus legis aliquâ ratione reperitur, ibi
nulla

nulla censetur restare controversia vel dubitatio, l. ancille 12. & ibi Bald. C. de furt. Philip. Port. conf. 55. ex hoc sane n. 22. Corn. consil. 136. p. 3. quem sequitur Zasius consil. 14. num. 97. lib. 1. Regn. Sixtin. Consil. Marp. consil. 13. n. 34. vol. 1.

III.

Ubi casus est omissus, illic ostenditur voluntatis defectus Dec. consil. 159. num. 5. & consil. 273. num. 1. & 3. Paris. consil. 74. n. 7. & consil. 10. num. 3. Card. Alb. consil. 26. n. 7. & quod casus omissus ostendat abesse voluntatem testatoris tradit Baldus in consil. 167. 2. col. vol. 5. Bertazol. consult. decif. lib. 1. consil. 69. n. 16.

IV.

CASUS omissus habetur pro omisso, l. commodis sine 10. ff. de liberis & posthum. cap. inter corporalia 2. de translat. E. pisc. cap. dilectus 18. de off. Ordin. cap. is qui 18. de sentent. excom. in 6. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 5. lit. O. conclus. 116. Oldrad. consil. 224. n. 14. vers. allegavit. Socinus consil. 32. Ex his num. 18. libr. 1. Petrus de Anchar. consil. 37. num. 7. Ferrer. in consil. tit. Catal. gloss. 1. num. 104.

Amplia primò in lege, statuto, vel consuetudine, ut per Tiraqvell. de Jur. primog. quest. 40. num. 194. Alex. consil. 123. num. 21. lib. 4. ubi de consuetudine Roman. consil. 23. Nescio quid, in princ. ubi quod casus omissus in statutis habetur pro omisso, Alex. consil. 80. Viso in princip. lib. 1. & consil. 1. num. 25. vers. denique lib. 3. Ubi extendit in statuto poenali & criminali, Anchar. consil. 193. Subtiliter in princ. ubi extendit in statuto loquente de feudis, & fructibus feudorum, Socinus d. consil. 32. num. 18. lib. 1. ubi subampliat, etiam si statutum sit juratum. Surdus consil. 38. num. 5. Sigism. Scacc. de judic. lib. 1. cap. 32. n. 17. vers. accedat. Andr. Negusant. resp. 27. num. 3. & Resp. 87. num. 7. & resp. 274. num. 15. & resp. 306. num. 23. Mar. Giurba ad consuetud. Messan. c. 10. gloss. 6. num. 9. ubi hoc axioma extendit, licet in omisso major sit ratio, Ant. Mangil. de imput. q. 59. n. 1. Stephanus Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 813. num. 15.

Amplia secundò in contractibus, l. 1. l. quicquid adstringendæ 99. ff. de verbor. oblig. Bald. consil. 296. Queritur lib. 2. Petr. de Anchar. consil. 37. num. 7. & consil. 245. num. 5. Alex. consil. 46. Ponderatis num. 4. lib. 2. ubi extendit in conventionibus, Decian. consil. 2. num. 4. & 6. lib. 2. Roland. à Valle consil. 59. In causa. num. 25. lib. 3. ubi quod non est facienda interpretatio contractus ampla, sed stricta, & ideò omissum habetur pro omisso, Socinus de consil. 32. num. 18. lib. 1. ubi loquitur de pactis, & mandato procu-

rae, & consil. 47. in princ. cod. lib. 1. ubi de venditione, Dyn. consil. 50. num. 7. vers. preterea, ubi de compromisso, Surdus decif. 195. n. 11. Rendin. in prompt. recept. sentent. tom. 1. tit. 100. num. 17. Franc. Molin. de rit. nupt. lib. 3. quest. 24. num. 277. & quest. 34. n. 6. & 8.

Intellige, quia in contractu ea, quæ non sunt de natura contractus, si non sunt expressa, censetur omissa quamvis una partium dicat hoc intellexisse inclusum, secus in iis, quæ sunt de natura contractus, ita Abb. consil. 75. Illud. colum. 3. in princ. vers. preterea. lib. 2. quem refert Card. Tusch. d. lit. O. conclus. 116. num. 21. Et circa naturalia vel accidentalalia contractus, si tacitum pro expresse habetur, quando tacite agitur ab utraque parte, ut in l. cum quid 3. ff. si certum petatur. si verò ab una tantum parte, pro expresse non habebitur, ut l. si repetendi 7. C. de condict. ob causam. & in l. majores 25. C. de transact. ut notat Rendina d. tom. 1. tit. 24. num. 2. tit. 100. num. 19. ubi num. 18. tenet, quod si forma est servata in stipulatione, sed aliquid substantiale est omisum, putà locus, vel quantitas rei in obligationem deducta, tunc si illud, quod tacite agebatur, probari potest, pro expresse habetur, l. triticum 94. ff. de V. O. quod si probari non potest, habetur pro omisso, l. 3. §. si quis insulam. ff. de eo quod cert. lo. l. ita stipulatus 115. in pr. & l. qui insulam 95. ff. de V. O.

Amplia tertio in omnibus dispositionibus, in quibus omisum habetur pro omisso, Anchar. consil. 120. in pr. & consil. 245. n. 5. ubi extendit, etiam si major ratio militet; & consil. 37. n. 7. ubi extendit in rescriptis, dispensationibus, & privilegiis, & testamentis, Socin. d. consil. 32. num. 18. lib. 1. ubi extendit in dispositione Judicis, & dispositis à testatore, ac in impetrante Alex. consil. 113. Viso instrumento. nu. 5. vers. confirmatur. lib. 2. ubi extendit in treuga & pace; & consil. 123. num. 21. lib. 4. ubi quod in confirmatione omisum habetur pro omisso, Bald. consil. 332. Statuto. circa fin. vers. recte igitur. lib. 3. ubi quod in libello casus omisus habetur pro omisso & non valet sententia lata super eo, quod omisum est in libello, Dec. consil. 438. Accurate ubi quod in banno omisum habetur pro omisso, Castill. consil. 17. num. 6. & num. 10. & 11. ubi quod in iis, quæ sunt stricti juris, omisum habetur pro omisso, & non cogitato, Angel. consil. 221. In volumine, ubi dicit casum omisum haberi pro omisso, quando non obstat mens verisimi-

lis;

lis; si autem obstat, secus, Valenz. *conf.* 159. n. 35. tom. 2.

V.

CASUS omisus à nova dispositione intelligitur secundum Jus antiquum, l. si verò 64. §. de viro 9. ff. soluto matrim. l. si commodissime 10. ff. de liber. & posthum. Garc. Girona de privilegiorum seu exemptionum explicatione. n. 556. & num. 886. Non dicitur autem casus omisus, qui est similis expreso, juxta doctrinam glossæ verb. mulieri, in l. si cum dotem 22. in princ. ff. solut. matrim. Bart. in l. Gallus 29. §. & quid sit tantum 5. n. 1. ff. de liber. & posth. Alexand. *conf.* 130. num. 5. in fin. vol. 2. Cravett. *conf.* 326. num. 9. Tiraquell. de retractu lig. §. 20. gloss. 1. num. 11. & de jure primog. q. v. est. 10. num. 197. Pelaez. de major. part. 2. q. v. est. 18. num. 3. Simon. de Prættis de interpret. ultim. volunt. lib. 2. interpret. 3. dub. 1. num. 170. vel qui potest suppleri per conjecturas, l. licet Imperator 74. l. si servus plurium 53. §. final. ff. de legatis 1. Paris. *conf.* 17. num. 15. volum. 3. Cravett. *conf.* 130. num. 7. Cardinalis Mantic. de conject. ultim. volunt. lib. 3. tit. 19. n. 15. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 26. n. 18. Sim. de Prættis, d. loco num. 105. 169. & 178.

VI.

CASUS omisus à partibus intelligitur secundum dispositionem Juris communis, d. l. commodissime 10. de lib. & posthum. l. cum Prætor 12. ff. de judic. l. si extraneus 6. ff. de cond. & caus. data caus. non sequentib. l. si cum dotem 22. ff. solut. matrim. l. voluntatis 7. C. de fideicom. cap. cum venerabilis 7. de relig. domib. Marian. Antonin. var. resolut. lib. 2. resolut. 11. num. 16. Franc. Molin. de rit. nupt. lib. 3. q. v. est. 54. num. 6. Rot. *decis.* 171. num. 2. apud Farin. p. 1 recent. & *decis.* 703. n. 2. apud eund. part. 2. recent. ubi quod casus omisus à statuto remanet in dispositione Juris communis, & 467. num. 1. & *decis.* 340. num. 14. p. 1. ubi quod casus omisus remanet in dispositione Juris communis; eadem Rot. in Florentina capelle 4. Decembris 1617. coram Reverendissimo Domino meo Pirovano, impressa per Vivianum post prax. juris. patron. *decis.* 62. n. 6. Alphonsus de Narbona l. 20. gloss. 21. num. 10. & gloss. 23. num. 19. tit. 1. gl. 5. num. 42. tit. 21. lib. 7. etiam Recop. Giurba *decis.* 112. num. 2. Valenzuel. *conf.* 184. num. 44.

VII.

CASUS duo quando sunt equiparati in jure, dispositum in uno censetur dispositum in alio, gl. verb. advocandum,

in l. mancipias 5. C. de servo fugit. gloss. fin. in l. si quis servo 20. C. de furtis gloss. in cap. si postquam 33. de elect. lib. 6. Tiraquell. de retractu lig. §. 5. gl. 1. num. 10. Anton. Gomez. var. tom. 3. cap. 11. num. 1. vers. advertendum tamen Molin. de primogen. lib. 2. cap. 8. num. 26. Surdus de alim. tit. 2. q. v. est. 10. lib. 4. Recop. & lib. 2. num. 2. Cald. Pereira de potest. elig. cap. 7. num. 5. Flores de Mena var. quest. 3. num. 27. & 29.

VIII.

CASUS exceptus firmat regulam in contrarium, l. nam quod liquide 4. §. fin. in primo resp. ff. de penult. legata. l. quæsitum 12. §. idem respondit 43. ubi gloss. verb. non potest. ff. de fundo instr. cap. 2. de conjugal. pro. Arcin. *conf.* 30. n. 9. Dec. *conf.* 247. num. 8. & *conf.* 605. num. 6. Menoch. de arbit. lib. 1. quest. 20. num. 4. & *conf.* 4. num. 23. & *conf.* 148. num. 31. & seq. Surdus *conf.* 303. num. 11. cum seq. Valasc. *conf.* 45. num. 1. in fin. Cardin. Seraphin. *decis.* 459. n. 3. & *decis.* 1251. num. 11. & 23. Farinac. in praxi crimin. part. 4. *conf.* 65. num. 74. Marian. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 5. num. 28. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 51. num. 2. Fr. Anton. à Soufa in relect. de censur. Bullæ Cæne cap. 20. disp. 96. num. 1. Stephan. Gratian. *discept. forens.* tom. 3. cap. 522. num. 33. Rot. *decis.* 51. num. 10. & *decis.* 69. num. 4. & *decis.* 189. n. 2. apud Farinac. p. 1. recent. Joan. Mar. Novar. in praxi electionis fori. quest. 14. num. 19. sect. 2. idem Stephan. Gratian. *discept. forens.* tom. 5. cap. 922. num. 31. (Kubach. Brocard. 7. p. 20. per l. 18. de testib. licet dissentiat & ex professo refuter Anton. Mass. Gallef. lib. 1. de Exerc. Jur. ver. num. 71. ubi præallegatas leges non de regula sed de generali dispositione loqui docet.)

IX.

CASUS mixtus non continetur sub simplici, quia aliter judicamus de mixto, aliter de simplicibus, Petrus de Anchar. *conf.* 37. Contra Joan. num. 6. & 7. Angel. *conf.* 257. in princ. & *conf.* 328. Anastasius in fin. num. 7. vers. non obstat. Dec. *conf.* 332. Licet in princ. ubi quod mixtum non cadit sub simplici, nisi quatenus à lege inducitur contrarium ratione inseparabilitatis à simplici, Socinus *conf.* 246. Eleganter. num. 3. vers. tertio confirmo, lib. 2. ubi quod mixtum non cadit sub simplici etiam in materia favorabili, Mandos. in regul. Cancell. reg. 9. quest. 15. num. 5. ubi quod dispositio de simplicibus loquens non comprehendit casus qualificados, & diversæ naturæ, Surdus *conf.* 429. num. 25. Cardin. Tusch. *prædic. concl.* tom. 5. lit. M. concl.

concl. 294. à n. 12. de quo tamen vide latius infra lib. II. in ax. mixtum an sub simplici contineatur.

CAP. XI. De Casu fortuito.

vid. Interitus Rei.

Axioma. I.

Casus major ac vis divina, item alia quæ sine culpa accidunt, à nemine præstantur. *l. contrahus. 23. vers. animalium* & ibi Martin. de la Riv. c. 21. de R. I. l. 30. §. final. locati. l. quæ fortuitis 6. C. de pign. act. cap. fin. & ibigl. extr. de homicid. l. opus quod averseione 36. ubi Bart. l. item quæritur 13. §. Si navicularius 1. §. Si magister. 2. ff. Locati. Sund. conf. 12. n. 13. Goëd. inter conf. Marpurg. conf. 24. num. 252. vol. 1. Est autem casus fortuitus, qui provideri, vel provisus impediri nequit. *l. 25. §. 6. ff. Loc. Scot. major p. 384.* Strach. de Affec. p. 3. num. 65. ratio est, quia res perit suo domino *l. 5. ff. de pign. exempla in jure passim occurrunt, ut in l. 10. ff. de peric. & com. rei vend. l. 11. §. 1. Locat.* cum & ipse dominus impedire casum non potuisset. Et debitor speciei interitu ejus liberatur *l. 23. ff. de V. O.*

Amplia ut nec nautæ & caupones de vi majori teneantur. *l. 18. commod.* qui tamen periculum rerum illatarum præstant, licet sine eorum culpa perierint. *l. 3. §. 1. naut. caupon.* scil. si perierint culpa vectorum & viatorum. *l. 1. §. fin. l. 2. ff. cod.*

Limita 1. procedere ubi species debeatur *d. l. 23. de V. O.* focus autem esse, si genus debeatur veluti in mutuo *l. 11. C. si cert. pet.* Tim. Fab. disp. Inst. 22. th. 12. alias limitationes vide in C. A. de N. G. th. 27.

Limita 2. nisi culpa casum præcesserit; tum enim casus fortuitus etiam culpæ tribuitur, prout vid. in Ax. 6.

Limita 3. si speciale pactum de casu præstando intervenit. *l. 3. de R. I.* vide infra Axiom. 4.

Limita 4. nisi æstimatio adjecta, hæc enim periculum transfert. vid. ÆSTIMATIO.

Limita 5. si casus fortuitus ex natura initi negotii sit præstandus, e. g. in Contractu assicuracionis. Perez. Cod. de naufr. n. 22.

Limita 6. si casus non singulos sed omnes ejusdem universitatis spectat, tunc enim ab omnibus præstatur. Hinc damnum à transeunte exercituum datum pro rata à Communitate restituitur, sicut & sumtus meratorii à quibusdam pro civitate vel provincia expensum. His enim illa à vastatione servata est. *l. 21. pr. de N. G. l. 2. §. 3. de L. Rhod. Perez. ad tit. Cod. de Salgamo. num. 6. Brunneum. ad Cod. eod. tit. in fin.*

II.

Quoties factum aliquid hominis casum patientis, quod causare casum fortuitum poterat, ejusmodi casum præcessit, toties non amplius est casus fortuitus.

Ratio: quia eatenus prævideri & præcaveri potuit. Exemplum est, si quis stipulam suam comburenda ejus gratia incenderit, & ignis ul-

terius progressus fuerit, de quo consulatur *l. qui occidit 30. §. 3. pr. ff. ad L. Aquil.* ita incendium ex fœno madido ortum non est merè casuale. vid. Stryck. Vol. 1. disp. 7. pos. 5. n. 10. alia exempla sunt in *l. 5. §. 7. ff. Commod.*

Limita: modo culpa talis sit, quæ casui causam dedit, & ita casus acciderit propter culpam. *l. fin. §. 1. ad L. Rhod. ibique Brunnem.*

III.

Quodcumque damnum contingit ex facto tertii, illud ratione patientis est casuale, si impedire non potuerit, non verò casuale est respectu tertii. Conf. *l. si merces 23. §. 4. ff. locati.*

IV.

Quoties res non amplius est perfectè Domini, sed per Contractum jam alteri debetur, toties non perit Domino sed illi cui debetur.

Ratio: quia huic amplius tradi nequit. Ergo alter tanquam debitor speciei erit liberatus interitu speciei, cum ad impossibilia nequeat obligari. *l. generaliter. 26. ff. de V. O.* Exemplum est in Emptione, Venditione, ubi si res tradenda perit, emptori periisse dicitur. *§. 3. Inst. de Em. Vend. l. 5. §. ult. ff. de Resc. Vendit.*

V.

Casus aliqui absque culpa vix solent contingere, ut est incendium. *l. si vendita 11. ff. de peric. & com. rei vend. l. 3. ff. de offic. pref. vig.* furtum, fuga hominum, qui custodiri solent. *l. si à bona 21. ff. de rei vend.* Præsumtio enim est contra allegantem hunc casum culpa ipsius contigisse, ideoque non sufficit, quod casum hunc probet, sed necesse est, ut insuper etiam probet absque sua culpa id factum esse. Bald. in *l. Si creditor. per tot. Cod. de pig.* Caltrenf. in *l. si quis argentarius. §. Prator num. 6. de Edend. Gilm. 4. 1. vot. 27. n. 258.* Ubi tamen limitationis loco advertendum, culpam, quæ in ejusmodi casibus intervenisse præsumitur, esse levissimam vel ei proximam Hart. Pist. q. 18. n. 10. Ideoque in illis deum casibus quis culpa se vacare probare debet, in quibus de levissima culpa tenetur: in aliis vero casibus, ubi quis levem saltem culpam præstare tenetur, is qui dicit culpa alterius contigisse hoc probare debet. Hartm. Pist. d. th. loc. num. 11.

VI.

Casus fortuitus qui culpam ad casum subordinatum sequitur, semper culpæ tribuitur, *l. 5. §. 4. ibi: nisi aliqua culpa intervenierit l. 18. in princ. ibi: quæ sine dolo. ff. commodat. l. 1. §. 4. d. O. & A. §. 3. ibi: si modo non ejus culpa, Inst. quib. mod. re contr. oblig. l. 22. ibi: sine vitio ejus acciderit ff. de negot. gest. l. 3. C. de peric. tut. l. 5. l. 8. l. 9. C. de pign. act. l. 47. §. ult. ff. de leg. 1. l. 14. §. 2. ff. de constit. pecun. l. 20. §. 2. de præscript. verb. l. 61. §. 7. ff. de furt. l. 45. de oblig. & act. Meier. in disput. de culpa. thes. 119. num. 4. Vivius decif. 524. num. 17. per l. qui injuria 53. de furt.* Ad casum autem ordinata culpa dicitur, quando sine ea casus non evenisset, Surdus 1. conf. 12. num. 64. Unde non malè casus distingui potest, quod alius sit planè fortuitus & inculpatus §. 2. I. ad Leg. Aquil. Alius verò quadatenus procuratus & culpabilis *l. si negotia 11. de N. G. l. 11. §. 2. de penis.*

P. Gro-

P. Gregorius in *Syntagm. lib. 30. cap. 4.* quoties vero culpa præcesit casum, toties ille præstandus, quod procedit in Contractu, in quo alias culpa præstanda, secus, si in illo dolus tantum veniat, ut in deposito. vid. *Sande ad Tit. de R. I. n. 6.*

VII.

In casibus fortuitis suscipiendis non sufficit generaliter in se suscipere casus fortuitos, sed requiritur, quod specialiter enumerentur *l. sed etsi 4. §. quæsitum 4. si quis caut. jud. sist. Everh. in loc. à vi energ. seu eff. jur. num. 34.* Hoc ita accipiendum, ut non omnes enarrare sit necesse; sed paucis præmissis sufficiat generalem clausulam subijcere, nec tamen statim, quod limitationis loco notandum, qui casum fortuitum ita in se recipit & de casu insolito & non verisimili cogitasse intelligendus est, *l. jubemus 14. C. de SS. Eccl. l. fultus 78. §. fin. ff. de contrah. emt. Gail. 2. obs. 52. n. 27. & 2. obs. 13. n. 19.* etiam si illum mediante juramento in se recepisset, Gomez *var. res. sol. 2. cap. 3. num. 19. in fin. Eman. Suarez, in thes. comm. opin. num. 28.* Menoch. *conf. 27. num. 18.* Surd. *conf. 61. num. 65.* quos sequitur Treutl. *conf. 34. n. 32.* Zang. *de Except. p. 3. cap. 23. num. 10. vid. Fach. 1. contr. 86.* Hoc in *quæst. jur. disp. 13. §. 8.*

VIII.

Casus fortuiti regulariter spectant ad Dominum. *l. que fortuitus 6. C. de pign. act. l. si ut certo 5. §. num. videndum 2. in fin. ff. Commod. l. 1. C. de deposit. Nat. conf. 194. tom. 1. n. 7.* hinc, quoties res aliena perit apud alterum, casu fortuito, toties ad eam præstandam non obligatur.

IX.

Casus fortuiti à mora excusant. Afflict. *decif. 152. num. 2.* Sebast. Med. in *tract. de casib. fortuit. p. 2. quæst. ult. num. 28.* Cum ipsis humano ingenio & diligentia resisti nequeat, *d. l. quæ fortuitis.* Rip. in *tract. de pest. tit. de privil. Contr. num. 99.* Irrationabile enim est ei culpam imputare, qui nihil providere aut divinare potuerat, *cap. ut nostrum. 1. Ut Eccl. benef. Decian. consil. 115.* Cravett. *conf. 645. n. 34.* Et iniquissimum à quopiam casum exigere, quem nec impedire potuit, Delrio in *l. contractus. cap. 25. de R. I. l. sed etsi 4. §. quæsitum 4. si quis caut. Everard. in loc. à vi energ. seu eff. jur. num. 34.*

X.

Quoties mora casum præcedit, toties tunc ad casum quis tenetur, si res penes alterum non fuisset peritura *l. 14. §. 1. ff. de positi.*

Ratio: quia sic ob moram factum, quo minus res exeret, mora verò perperuat obligationem, cum averti potuerit.

Amplia: ut etiam tunc casum præstare teneatur, quando res penes alterum peritura fuisset, si alter interim rem vendere voluisset & potuisset. *conf. l. 14 §. 11. in fin. ff. quod met. caus.*

XI.

Casus fortuitus est ab allegante probandus. Hinc nautæ naufragium sine culpa sua accidisse probare debent (cujus contrarium tenet Brunnem. *ad l. 2. C. de naufrag. quod alter culpam nautæ probare debeat*) & quidē publicas species vehentes intra annum *l. 2. C. de naufrag. ibiq. Perez. n. 5. 6.* quando autem probandus est casus

fortuitus, is statim in loco, ubi contigit, probari potest, etiam altera parte, contra quam probatur, ob longinquitatem itineris non citata, facitque hoc testimonium fidem coram legitimo iudice, Brunnem. *ad l. 2. C. eod.*

Exceptio est in amissione apochæ. vid. Perez. *Cod. de discussor. n. 8. 9. ibi.*

CAP. XII. De Causa. Axioma I.

Causis duobus concurrentibus celerior præoccupat *l. si ita quis stipuletur 63. de V. O. l. si quis ita scripserit 33. de hered. instit. Pant. schm. 2. q. 21. num. 14.*

II.

Causa per se semper est distinguenda, à causa per accidens. Sic Rom. 7. vers. 8. Lex sancta dicitur operari omnem iniquitatem, sed occasionaliter vers. 11. Sic munera excæcant Exod. 23. v. 6. non ἐνεργητικῶς sed ἀφορμητικῶς. vid. Meichsf. *domin. i. post nativ. p. 7.* ita carcer per se non infamat, sed tantum per accidens, quatenus ex causa famosa condemnatio sequitur *l. 13. §. quantum 7. ff. de his qui not. infam.*

III.

Quod devenit in eam causam, à qua incipere non potest, extinguitur, & pro non scripto habetur *§. 14. in fin. Inst. de legat. §. 2. Inst. de inutil. stipul. l. 98. in fin. pr. l. 140. §. ult. de V. O. l. 13. §. ult. de his que pro non script. habentur.* quod intellige non universaliter, ut docet Paulus *d. l. 140.* sed in causis tantum internis, quod scilicet materiam ipsam ac formam attinet, in externis enim cellare monet Cujac. 25. obs. 3. item in causa totali hoc verificari, in partiali verò fallere docet Meier. in *C. l. A. de legat. t. b. 8.* Similem regulam proponit Carpz. in *caus. matrim. v. not. ad Clausulam Barbose, Rebus sic stantibus.*

IV.

Causa per effectum non debet definiri Bart. in *l. 1. in pr. ff. de appellat.* ubi per hoc reprehendit definitiones appellationis datas per Placentinum & Azon. sed hoc conciliat Dec. in *rubr. extr. de probat. in 5. col.* quod Barroli doctrina in *d. l. 1.* procedat, quando effectus est separatus à causa, qui non statim producit, sed ex intervallo, prout est in appellatione, de qua Bart. loquitur: secus vero si effectus immediatè sequatur ex ipsa causa, quia talis effectus benè convenit definitioni per text. in *l. 3. bonorum 2. ff. de bon. poss. vid. Ludov. Gomez ad §. superest. in §. de att. num. 11.*

V.

Causa & effectus sunt jungendi *l. 4. ubi Bald. ff. de just. & jur.* si hæc in idem recidunt & convertuntur, Cravett. *conf. 137. n. 5. & conf. 281. n. 2.* Wesemb. *p. 1. conf. 1. num. 54.* causa tamen ut præcedat effectum necesse est, *l. generaliter 24. §. si quis 9. ff. de fideicom. liberr. l. quoties 34. de usu fr. Wesemb. p. 1. conf. 1. num. 58.* Etenim quod judicatur de causa, idem judicari debet de effectu & impossibile effectum causa meliorem aut legaliorem esse per not. Bald. & Dd. in *d. l. 4. Wesemb.*

Wesemb. in Par. ff. ad SC Maced. Arum. tract. de mora, cap. 8. Kubach. Axiom. 3. C. I. A. ff. servit. vindic. ib. 7.

Limita: nisi impediatur: Sic furtum potest esse, & tamen actio furti cessare, injuria seu contumelia, & tamen actio injuriarum cessare l. 13. §. 4. ff. de injur. nec intellige de causa quavis, sed de ea, quæ sit sufficiens & omnibus viribus instructa, scil. quoad numerum & vim effectivam. Kubach. ibid.

VI.

Qualis Causa talis effectus Timpler. 3. Metaph. cap. 2. q. 7. Kubach. in Axiom. p. 55. Danhavver Log. p. 42. & 43.

Intelliges. scil. secundum qualitatem, non etiam quantitatem, sepe enim causa effectui, & contra hic illa major est. Danhavver. ibid. Deinde effectus intelligendus est, quoad id quod ei causa communicavit, non enim fas est concludere, Filius est Doctor. E. & Pater. Pater enim filio doctrinam non communicavit. Danhavver. ibid.

VII.

Causæ quæ per alium agi nequeunt, nec eorum appellatio per alium agi oportebit, ita communiter Dd. in l. penult. §. ad crimen de publ. judic. Farinac. consil. 85.

VIII.

Causam subesse nullam & non apparere sunt paria, l. in lege 77. de contrab. emt. l. si repetendi 7. C. de condict. ob caus. Tiraq. vel. de retract. convent. in fin. num. 104. l. duo sunt Titii 30. de test. tur. l. cum res 47. §. itaque. 2. de legat. 1. paria etiam sunt causam non esse & eam esse finitam. l. 1. de condict. sine caus. l. nihil interest 4. de naut. fan. Wesemb. 1. conf. 16. num. 9. sic paria sunt causam nullam exprimere aut frivolum allegare vel injustam & insufficientem, l. nulla 2. ff. de auctor. tur. l. quamvis 8. §. si convenerit 8. ubi Bart. ad SC. Vellej. l. non putavit 8. §. si quis 6. de bon. poss. contr. tab. l. quoties 6. ubi Jas. qui satisd. cog. & in l. 1. in princ. post gloss. num. 18. de oper. nov. nunc. Wesemb. vol. 1. consil. 28. n. 29. Hinc in omni Emptione quæ decretum requirit, opus est, ut causa specialiter & sigillatim judici exponatur & probetur, & Judex de illa cognoscat, alias Decretum est nullum & surreptitium Brunnem. ad l. 1. C. de præd. Decur. §. 1.

IX.

Causa justa in omni dispositione subintelligitur Bart. & Castr. in l. filiusfam. 8. §. procuratorem 4. de procur. per illum. text. Tiraq. de pan. in pr. per gloss. in l. damni. 18. §. si is qui verbo aliquid. de damn. infecto. imò Legi adequatur l. propevandum 13. §. pen. vers. nisi lex vel justa causa impediatur. C. de judic. Itaque statutum etiam limitatur non solum ob justam causam & rationem expressam Jason. in l. non dubium. num. 35. C. de LL. verum etiam præsumptam & conjecturam. Cravett. conf. 8. num. 21. pro varietate temporum Alex. conf. 106. per spectis. num. 4. & 5. pol. 2. Non tamen justa causa præsumitur, nisi probetur l. 1. in fin. C. unde vi. l. si non convicis. C. de injur. gl. fin. in cap. cum causam. de re judic. Wesemb. p. 2. conf. 96. num. 35. quando autem causa justa requiri intelligatur. vid. Wesemb. p.

1. conf. 7. num. 7. p. 1. Bald. in l. 1. num. 1. C. An ad vers. donat. vers. dandus est & quæ ejus requisita sint, tractat. Wesemb. p. 1. consil. 333. num. 49.

X.

CAUSA expressa regulat (sive dirigit) actum. & indistincte factum, ut restringatur secundum causam expressam. Angel. conf. 248. Punctus est ex ori. num. 3 ubi loquitur in compromisso generalissimo, ut non extendatur ultra mentem, & causam compromissi, Abb. consil. 7. Nitar. colum. 17. in fine vers. ad 23. question. lib. 2. Anton. de Butr. consil. 51. n. 5. vers. item hoc declarat. ubi quod causa declarat dictum dubium, illudque ampliatur. & restringitur à causa, Bald. consil. 312. Factum super quo. num. 2. vers. tertio ut causa lib. 4. ubi ait: quod causa, & materia regulat mentes hominum, ut talis præsumatur mens, qualis est causa, quia causa dicitur dux mentis, Anch. conf. 254. Statuto caretur. num. 4. Roman. conf. 503. num. 7. & seq. ubi quod causa legati limitat & restringit legatum, refert Card. Tusch. practic. concl. tom. 1. lit. C. concl. 136 (Wes. in Paratit. de V. O. num. 10. & de O. & Anum. 7. ubi quod contractuum causa semper sit exprimentia ait.)

XI.

CAUSA ex una datum, si illa causa non sequitur, revocatur, l. 1. ff. de condict. causa data. Ratio est, quia causa est proxima conditioni, ut sicut necesse est purificare conditionem, sic & causam, Chalderin. conf. 56. num. 2. alias conf. 1. de translat. Prælat. Federic de Senis conf. 164. Licet semper in pr. ubi ait, quod resignatio facta ex causa permutationis revocatur non sequuta permutatione, Mandel. conf. 77. n. 28. & seq. ubi quod promissio facta ex causa futuri Matrimonii, si non sequatur Matrimonium, cessat, & nihil debetur, Gemin. conf. 96. num. 9. vers. licet enim. ubi quod privilegium concessum ex certa qualitate, vel causa, si non adest qualitas, vel causa expressa, non valet privilegium, etiam si concedens ex alia causa potuisset concedere, Bellon. conf. 3. Curatus Ecclesie in fine vers. ad secundum, ubi ait, quod si Parochiani tenentur solvere mensuram avenæ pro candelis, quas dat Rector de consuetudine, & eis non datur candela, nec ipsi debent avenam, quia dicitur debitum conditionale, vel ob causam, refert Cardin. Tusch. d. tom. 1. lit. C. concl. 137. apr.

XII.

CAUSA cessante vel deficiente cessat ejus effectus, l. adigere. 6. §. quamvis 2. ff. de

ff. de Jure patr. l. si pater 40. ff. de hered. instit. l. generaliter 52. C. de Episcopis & Clericis l. cum te 6. C. de pactis inter empt. cap. magna 7. in fine, de voto. cum cessante 66. de appell. [C. ex si Christus. 26. de jurejur. & cum infirmitas 13. de panit. Sutholt. diff. Inst. l. 6. 16.] late Tiraq. in speciali tr. Cessante causa cessat effectus, & de jure primog. quest. 40. num. 170. cum seq. Duen. reg. 82. Thom. de Thomasset. in floribus legum. regul. 71. & 271. Brunor à Sole in locis communib. verb. causa 2. Cardol. in praxi Judicum, & Advocat. eod. verb. num. 2. Petr. de Anchar. consil. 47. Pro clariori. num. 2. ubi ait: quod hæc est regula generalis in legibus, tractatibus, & aliis dispositionibus, ut cessante causa, super qua fundatur dispositio, cesset & ipsa dispositio. Dyn. consil. 6. Ex testamento Domini. num. 2. vers. præterea. ubi quod in pacto cessante causa finali cessat effectus, Angel. consil. 346. Titius. ubi ampliatur in omni dispositione sive legali, sive testamentaria, sive inter vivos, quia dispositio à causa regulatur, restringitur, & ampliatur, Angel. consil. 26. Hæreditas materna in fin. ubi loquitur in statuto mandante repudiationem hæreditatis præsumi simulatam, si non est notificata in consilio, quia cessat cessante causa, videlicet fraude, & quod hæres nihil consequutus sit ex hæreditate, Card. Pereira de potestate eligendi. c. 10. num. 1. cum seqq. Card. Tusch. dict. tom. 1. lit. C. concl. 202. à princ. Sanchez. de Matrim. lib. 8. disp. 30. num. 12. cum seqq. Josephus Sesse Aragoniæ decif. 185. num. 102. Joan. Franc. Leo in Thesaur. fori Ecclesiast. p. 1. cap. 15. num. 3. Ludov. Rodolphin. var. quest. lib. 2. q. 35. num. 10. ubi num. 16. intelligit, ubi causa expressa est in lege vel statuto, Dionys. Paul. de vera quatuor patriarch. Sedum erect. c. 4. nu. 50. Call. Argel. de contradic. legit. q. 5. n. 13. & q. 10. n. 27. Sigismund. Scacc. de appellationib. q. 5. n. 17. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 62. n. 17. Anton. Monach. Lucenf. decif. 14. num. 18. & decif. 21. num. 22. & Florent. decif. 1. num. 61. Rot. decif. 437. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. Ludov. Cenc. de censib. p. 2. c. 2. q. 1. art. 3. n. 13. & p. 3. cap. 1. quest. 4. num. 4. Mari. Giurba ad consuetud. Messanen. c. 8. gl. 12. n. 2. Hinc causa perpetua perpetuam facit dispositionem, temporalis temporariam. Perez. C. de bis qui à princip. n. 4.

Intellige præcipue de causa finali, quia ea cessante cessat effectus negotii, cui adijcitur, [l. 2. §. ult. ff. de dona. l. 1. §. 5. ubi gloss. & Bart. ff. de postuland. l. sed si mors

13. §. ult. de donat. inter vir. & ux. l. cum tale 72. de condit. & demonstr.] Petr. de Anchar. consil. 47. pro clariori. num. 4. Everhard. in Topicis legalibus, loc. 80. à cessatione rationis. num. 4. Card. Tusch. d. tom. 1. lit. C. concl. 137. num. 14. Sanchez in præcepta Decalogi. tom. 1. lib. 4. c. 2. num. 42. Mantie. decif. 131. num. 4. ubi quod causa finali cessante non tollitur effectus, qui est consummatus, & num. 5. quod causa fienda cessante non cessat effectus, sed cessante causa essendi tollitur. Flamin. Chartar. decif. 68. num. 65. & 66. Achil. Pedroch. consil. 32. num. 187. Silvest. Aldobrand. consil. 62. num. 14. Castill. controvers. lib. 5. p. 2. cap. 172. n. 26. & num. 36. & 37. Cenc. d. p. 3. c. 1. q. 4. num. 5. Nam cessante causa impulsiva non cessat effectus, [l. 1. §. sexum. ff. de postuland. l. si mulier. 25. junct. gloss. C. de jur. dot. Canonista in cap. post translationem 11. de renunciat. l. 17. §. 2. de condit. & demonstr. l. 72. §. 6. eod. Welf. Parat. ff. de auct. tut. & de Rit. nupt. num. 8. jungendus est textus elegans in l. si mulier dotem. 15. C. de jure dot. Nicol. Noalis. casu 17. num. 45. Ratio, quia dicitur causa impulsiva potius motivum quoddam, quam causa, Bald. consil. 337. Et præmitto. num. 2. lib. 3. & consil. 433. Casus talis est. num. 5. lib. 5. Jason. in l. si pecuniam 5. n. 18. & 19. ff. de cond. causa data. Card. Tusch. d. tom. 1. lit. C. concl. 137. n. 28. & 41. Ceph. consil. 81. n. 8. Tiraq. in tract. Cessante causa, in 1. limit. n. 2. Hippol. in l. si quis Judicum. n. 2. & 3. ff. de quest. Rodolphin. d. quest. 35. n. 10. Rot. 437. n. 3. & decif. 587. n. 6. apud Farinac. p. 1. recent. [Sive impulsiva proprie causa non est. Argentor. 1. Consil. 84. n. 109. & 110. Hoc tamen limita non procedere in rescriptis impetratis ad beneficia obtinenda: quia translata causa impulsiva rescripti vel gratiæ, corrumpit etiam rescriptum seu gratia in odium materiæ beneficialis propter ambitionem reprimendam. text. cap. postulasti 27. & ibi Panorm. & Felin. de rescript. Everhard. in loc. Top. à contrar. sensu. num. 18.] Causa finalis quando dicatur, & quando impulsiva, vid. Cardin. Tusch. d. tom. 1. lit. C. concl. 141. & 142. Cov. lib. 1. cap. 20. num. 2. Tiber. Decian. resp. 41. sub. num. 21. vol. 1. Costa Sicul. consil. 39. num. 3. cum seqq. Duran. de condit. p. 3. cap. 2. num. 5. 10. & 11. Castill. controvers. tom. 6. cap. 172. num. 6. cum seqq. Cyriac. tom. 3. controvers. 478. num. 73. & 74. Maranta jun. tom. 1. controvers. lib. 1. resp. 15. num. 13. Valenzuela consil. 119. num. 78. tom. 2. ubi quod causa finalis dicitur, si ne qua quis non esset facturus saltem eo modo,

modo, & *conf. 154. num. 7.* ubi ait causam finalem dici, quæ movet partes ad conventionem, Solorzan. *de jure Indiarum. tom. 2. lib. 2. cap. 8. num. 71. & 72.* Rot. *decif. 587. num. 4. apud Farin. p. 1. recent. & coram Buratto decif. 110. num. 15. vers. secundò quod ista, & n. 16. & decif. 377. num. 4.* apud quos illa est magis communiter recepta sententia, quod causa finalis illa dicitur, quæ principaliter in agendo actu ab agente consideratur, seu principaliter movet ad actum faciendum, & sine qua actus non fieret, impulsiva vero quæ movet, & incitat ad exequendum actum. Causa in dubio potius præsumitur impulsiva, quam finalis, ut per Rot. *decif. 587. num. 5. apud Farinac. p. 1. recent. Menoch. conf. 106. num. 92. Bertazol. conf. 119. num. 40. in civilib. Aloyf. Ricc. in decifion. Curie Archiepisc. Neapol. decif. 80. n. 7. p. 3. Foro in compend. p. 3. vers. donatio facta Ecclesie pro illius fundatione. in col. 4. p. mihi 324. Donat. Anton. de Marinis quotid. lib. 1. c. 87. num. 8. & 18. Valenzuel. consil. 112. n. 73. & conf. 119. n. 77. & consil. 130. n. 45. & conf. 237. n. 12. [Johan. Goedd. inter Consil. Marpurg. consil. 32. vol. 3. n. 207.] Et incumbit alleganti probare esse causam finalem, Tiraq. in tract. *Cessante causa. limit. 1. num. 48. in fine. Surd. decif. 130. num. 13. Morchech. de divisione bonorum. lib. 3. cap. 6. num. 85. Foro d. pag. 328.**

Amplia primò supradictam conclusionem, quod scilicet cessante causa cesset effectus, ut procedat in privilegio, quia cessante causa privilegii cessat privilegiū, Anchar. *consil. 394. Dubium est. n. 3. & superveniente nova causa contrariæ causæ, ex qua privilegium fuit concessum, cessat privilegium, Roman. conf. 404. In casu. n. 5. & 6. vers. secunda causa. refert Cardin. Tusch. d. concl. 202. num. 27. Extende in privilegio concessio ex certa qualitate, vel causa, quia si non adest causa, vel qualitas expressa, non valet privilegium, licet concedens ex alia causa potuisset concedere, Gemin. *conf. 96. num. 9. vers. licet.* Etiam si causa finalis privilegii eliciatur ex procemio privilegii, quia ea cessante cessat privilegium, Roman. *conf. 180. Si admittimus. num. 7. Cardin. Tusch. d. lit. C. concl. 137. n. 8. & 9.**

Amplia secundo in quarta Episcopi, quæ debetur ratione jurisdictionis, ut cessante jurisdictione cesset quarta, Roman. *consil. 477. num. 19. & 20. Cardin. Tusch. d. lit. C. concl. 202. num. 7.* [sic in specie quavis jurisdictionis ac officii alicujus causa cessante, cessat ejusdem effectus

l. Lucius 40. ff. de fideicom. libert. l. Tutelas 7. §. 2. de cap. minut. Bald. in l. generaliter. col. 4. vers. & add. circa primam. C. de Episc. & Cleric. Sic etiam in nudis protectoribus & similibus personis causa prohibitionis, qua iis prohibetur aliquid adversus Magistratum aliquem facere, cessante, cessat ipsa prohibitio, & perinde est ac si iis non esset interdictum. *l. 1. f. de curat. furios. Cyn. in l. 2. C. quando provoc. non est necess. Petr. à Bella portu & Fr. Ripa. in l. cui bonis 3. ff. de novat. & deleg. Regn. Sixtin. inter Consil. Marpurg. consil. 8. vol. 3. num. 112.*

Amplia tertio in dilatione, quia cessante causa dilationis cessat dilatio, Roman. *conf. 503. Diligenter. num. 3. Bald. conf. 112. Eundo ad veritatem. lib. 4. Card. Tusch. d. lit. C. concl. 137. n. 18. & concl. 202. n. 9. & 17. Anch. conf. 394. Dubium. n. 3.*

Amplia quarto in mandato, quia cessante causa mandati cessat mandatum, cap. si pauper Clericus 30. in fine, de præbend. lib. 6. Anch. d. conf. 394. num. 3. plenè Roman. *conf. 374. præsens est questio. ubi num. 3. ait, quod cessante contractu principali cessat pactum in contractu, & n. 4. vers. quarto. ait. quod si aliquid promittitur propter castrum, desinente castro promissio cessat, & num. 5. vers. sicut, quod societas super certa re contracta finitur desinente ipsa re, super qua contrahitur, & eod. num. 5. vers. sexto. quod si res locata desinit esse, locatio & obligatio extinguitur, & eod. num. 5. vers. ult. quod in promissione successiva pro causa habente, pariter factum successivum, cessante causa cessat promissio, refert Cardin. Tusch. d. concl. 202. n. 20. cum seqq.*

Amplia quinto in unione facta ex causa tenuitatis, quia si est falsa, unio est ipso jure nulla, ut per Cephal. *conf. 260. Quod unio, in princip. Cardin. Tusch. d. concl. 202. n. 8.*

Amplia sexto in impedimento, quia cessante causa impedimenti cessat impedimentum, Signorol. de Homed. *conf. 46. Statuto civitatis. num. 4. quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 202. n. 14.*

Amplia septimo in feudo, quia cessante causa finali concessionis feudi cessat feudum, etiam si culpa vassalli non interveniat, ut per Joan. de Anan. *conf. 7. numer. 6. vers. secundo probatur. Cardin. Tusch. d. concl. 202. n. 32.*

Amplia octavo in foro animæ, ut per Tiraq. d. tract. *cessante causa p. 1. n. 18. & in spiritualibus, Clar. §. fin. q. 76. in fine. quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 202. n. 41.*

Amplia

Amplia nonò tam in dispositione affirmativa, quam negativa; Vult. inter consil. Marp. consil. 17. vol. 1. num. 105. ideò si pater exheredavit filium ex causa expressa, cessante causa cessat dispositio negativa exheredationis, Roman. consil. 438. n. 5. vers. tertio, quia, quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 202. n. 42.

Amplia decimò, siue causa respiciat privatam, siue publicam utilitatem, quia si ea cessat, cessare debet effectus, & dispositio, ex Joan. de Imola consil. 87. vers. praterea secundo. Card. Tusch. d. concl. 202. n. 32.

Amplia undecimò, ut procedat etiam quando plures causae simul debent concurrere ad actum, quia una cessante cessat actus, vel dispositio, Abb. consil. 70. Id de Jure queritur, col. 2. vers. tertio probatur, lib. 2. Card. Tusch. d. concl. 202. n. 43.

Amplia duodecimò in obligatione & promissione, quia cessante causa obligationis cessat ipsa obligatio, & promissio, Rot. decis. 50. num. 3. & 7. & decis. 55. num. 1. apud Farinac. p. 1. recent. decis. 428. num. 2. & decis. 463. num. 11. ead. p. 1. ubi quòd cessante causa exclusionis cessat exclusio, quia hæc regula generalis est in omnibus dispositionibus, Ambrosinus Perusan. decis. 1. num. 5. & decis. 3. num. 9.

[Amplia decimo tertio in exclusione, cum cessante causa exclusionis ipsa exclusio cessare debeat, l. fin. §. aut lex 1. ff. de divorc. Phil. Matth. inter consil. Marp. vol. 2. consil. 26. n. 85.

Limita primò, quando causa produxerit effectum perfectum, & consummatum, l. fin. in princ. ff. unde liberi. l. sancimus 25. C. de admin. tutor. Tiraq. de tract. Cessante causa, limit. 12. num. 2. Thom. de Thomasset d. reg. 271. Gam. Lusit. decis. 27. num. 4. Valasc. consil. 57. num. 1. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 9. vers. 25. num. 34. ubi n. 33. Idem asserit jure jam radicato. Surd. consil. 250. num. 24. Mari. Giurba ad consuetud. Messanens. cap. 7. gloss. 2. n. 6. p. 1. Joan. Maria Novar. in praxi clec. & variation. fori. q. 10. sect. 2. a num. 6. Mangil. de imputat. q. 101. n. 14. & q. 166. n. 5. [Post actum enim consummatum etsi deficiat causa, non propterea cessat effectus. Referens ap. Klock. relat. 138. n. 81.]

Limita secundò, quoties causa requiritur certo aliquo tempore; si enim eo tempore fuit, licet postea cesset, non tamen cessat effectus, l. si quis heredem 7. C. de instit. & substit. Tiraq. in d. tract. Cessante causa, limitat. 4. Gallet. in margarita casuum conscient. verb. Causa. Dec. consil. 24. n. 1.

Rot. decis. 733. num. 8. apud Farin. p. 2. recent. Joan. Mar. Novar. d. q. 10. n. 15.

Limita tertio, quando plures causae concurrunt ad dispositionem, quia una cessante non cessat dispositio. [§. affinitatis 6. ubi Ang. §. socrum. 7. Inst. de nupt. l. si non lex Elia. 83. & ibi Bald. Joan. de Imol. ff. de hered. Instit. l. si ventri 24. §. in bonis de reb. auct. jud. poss. Wel. 5. consil. 203. num. 17. Ita v. c. Is qui propter magistratum, quem gerit, semel connumeratus est inter Senatores, deposito magistratu Senator esse non desinit Nov. 62. ubi Cujac.] Roman. consil. 497. Dubitatur. in fin. Tiraq. in d. tract. Cessante causa, limit. 22. Rot. decis. 733. num. 8. apud Farin. p. 2. recent. & d. decis. 587. num. 7. p. 1. recent. Card. Tusch. d. concl. 202. n. 59. ubi n. 60. post Bart. consil. 21. Visa prima. num. 3. & 4. declarat, ut non procedat in fidejussione facta pro mutuo naturali & civili, quia ex pluribus causis obligatus fidejussor, de judicato solvendo non tenetur, si mutuum sit solum naturale, vel solum civile, quando obligatio est ex causis prædictis.

Limita quartò, hoc verum esse circa faciendam, non circa jam facta, vel nisi utilitas succedat loco necessitatis. Gloss. in cap. argumentum de Reg. Jur. lib. 6. text. in can. quod pro necessitate 41. caus. 1. q. 1. can. quod pro remedio 7. caus. 1. q. 7. & can. ordinationes. 5. caus. 9. q. 1. Honthem l. 2. de art. Notar. c. 22. num. 94.

Limita quintò, quando remanent reliquiae pristinae causae, l. unius 18. §. servus 6. ff. de quæst. l. fin. ff. de decur. l. 2. & 3. rer. amot. Bertazol. lib. 1. consil. 47. num. 63. Everhard. in loc. Top. in loc. à cessat. rationis in fin. Unde Bart. in hac re ita distinguit apud Mantiam lib. 3. de tacit. convent. lib. 3. tit. 12. n. 58. Aut actus est perfectus, & tunc licet cesset causa, non tamen cessat effectus, l. ult. unde liberi. aut imperfectus, & tunc reliquiae ejus causae supersunt, & neque tum cessat effectus d. l. 2. rer. amot. l. ex duobus 34. de vulg. substit. d. l. unius 18. §. servus 6. de quæst. vel nullae supersunt reliquiae & tunc cessabit effectus d. l. generaliter 52. C. de Episc. & Cler.]

XIII.

CAUSA causae est causa causati, l. manumissiones. 4. ff. de justit. & jure. Bart. in l. 4. §. actor. num. 2. ff. de re jud. Jason. in l. pecuniam 5. num. 21. ff. de condict. causa dat. 1. Surd. de aliment. tit. 1. q. 42. n. 49. & consil. 196. num. 13. & consil. 407. n. 34. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 34. num. 26. Dionys. Paul. de vera quatuor Patriarchal. Sedium erect. c. 4. num. 50.

Card. Tusch. d. tom. 1. lit. C. conclus. 138. [Secunda enim causa nihil operatur, nisi quantum accepit à prima. l. peto 69. §. pre-
dium 1. ff. de leg. 2. l. si quis domum 9. §. 1. ff.
locat. l. manumissiones 4. ff. de iust. & iur.
Tiraq. in reg. cessante causa. limit. 20. num.
6. Exemplum est in l. 9. ff. ad Leg. Jul. de
adult. Aristotel. 2. Phys. cap. 7. quest. 12. art.
2. Surd. consil. 420. num. 4. Unde dicitur, is,
qui causam damni dedit, damnum ipsum
dedisse, l. 15. de Sicar.

Intellige ut procedat, si causa est pro-
xima, quæ attenditur, non autem si est re-
mota, Jas. in d. l. si pecuniam. num. 21.
Anchar. consil. 222. Subtiliter. num. 4. ubi
quod non dicitur creditor ex instrumen-
to, sed ex successione is, qui successit cre-
ditori, Castr. consil. 226. Dico dictum, in prin-
cip. lib. 1. quicquid dicat Calderin. consil.
282. in princ. alias 4. de locato. [2. Fallit et-
iam in statutis, ubi verba propriè sumun-
tur, Cæpoll. consil. 2. Val. Georg. Forster. 2.
O. 9.] Deinde intellige hanc regulam, ut
procedat saltem in causis necessariò sub-
ordinatis. Hinc licet nominans teneatur
pro suo nominato ad officium, non
tamen pro successore ab eo iterum no-
minato l. 2. C. de pericul. Nominator. ex-
ceptio est in patre, qui tenetur etiam
pro successore quem filius nominavit. l.
2. §. 3. ad municipal. Brunnem. ad l. 2. C. de
pericul. nominator.

XIV.

CAUSÆ, & causati idem est judi-
cium, l. quo minus 2. ff. de summi. l. et si a-
mici 9. ff. ad leg. Jul. de adulter. l. si autem
10. in fin. ff. de aqua pluvi. l. non ideo 5. C. de
hered. instit. l. maritus 21. C. de procurat.
Causatum igitur regulatur secundum
naturam causæ causantis, Bald. consil. 150.
Proponitur quod, in fine, lib. 5. Card. Tusch.
d. concl. 138. num. 10. quia causa ubi pen-
det, causatum pendet. l. sed et si quid 22 ff.
de usufruct. Et causa dicitur talis, qualis
est effectus, Dan. Otto 1. dial. Jur. c. 3.
num. 3. Bald. consil. 84. Dicta causa, lib. 4.
imò causa determinat suum causatum,
Surd. consil. 454. num. 30. Et causatum
regitur à causa suæ causæ, Rot. decis. 287.
num. 1. apud Farin. p. 1. recent. & regulatur
causatum secundum naturam causæ
causantis. [text. in l. adigere 6. §. quamvis,
2. ff. de iur. patron. Socin. sen. consil. 24.
num. 11. cum seq. vol. 1. incip. vixis ac dili-
genter.] Bald. consil. 84. Dicta causa, lib. 4.
& consil. 150. Proponitur, in fin. lib. 5. quem
refert Card. Tusch. tom. 7. lit. S. conclus.
757. num. 33. [nec in causato plus ineffe-

potest, quam ab influentia causæ proce-
dit. c. 1. §. hoc autem, qui feud. dare poss.
1. f. 1. Unde qui habet causam, habet &
causatum. l. de accessionibus 14. §. 1. de di-
vers. & temp. prescript. Auth. ingress. C. de
SS. Eccles. §. quos autem ubi Port. Inst. de
bon. poss. Wel. p. 1. consil. 50. num. 20.] At om-
ne jus potentius dicitur in causante,
quàm in causato, l. digna vox. 4. C. de le-
gib. Castrenf. consil. 421. Quod renuncia-
tio, vers. non obstat. lib. 2. Wel. p. 2. consil. 50.
num. 20. ubi quod disposita in causato,
magis procedunt in causante, refert
Cardin. Tusch. d. concl. 138. num. 11. quia
non potest plus juris esse in causato, quam
in causante. [c. cum dilecta 4. de confirm.
utili. Ubi enim causa non est efficax, ne-
que causatum efficax erit. l. cum quis dece-
dens 37. & ibi Bart. in pr. & n. 4. gl. in l. si ob-
turpem. ff. de cond. ob turp. caus. in verb. pro-
xima causa. Gail. 2. obs. 1. nu. 8.] Castill. con-
trovers. lib. 5. p. 2. c. 103. n. 14.

[Limitatur hæc regula, quod tantum
procedat in causâ essentiali & necessariò
coherente, fallat in causâ per accidens,
quæ tantum occasionem dedit causato,
sic ex malis moribus licet per se malis
bonæ, tamen sapè nata sunt leges. Tac.
15. A. 20. n. 3.]

XV.

CAUSA limitata limitatum produ-
cit effectum, l. in agris 16. ff. de acquir. re-
rum dominio. l. 63. de contr. emt. l. cancella-
verat. 2. ff. de ius, que in testam. delentur. l.
2. ubi Bald. ff. de servis export. l. ex facto.
43. §. item quero 1. ff. de vulgari, & pupil.
substit. l. cum pater 77. §. dulcissimis 20. ff.
de legat. 2. l. age cum Geminiano 3. C. de
transact. cap. ea noscitur 13. de sent. excom.
[Exempl. elegans vid. 2. F. 8. vers. quid er-
go l. 5. §. 11. de Inst. act. Tusch. lit. L. concl.
356. & Carpz. decis. 50. n. 13. & decis. 53. n.
7.] Tiraq. in tract. cessante causa. p. 2. num.
147. & de retractu lig. §. 32. gloss. 1. num. 49.
Surd. consil. 10. n. 49. Ugolin. de offic. & potest.
Episcopi. c. 57. §. 2. n. 6. vers. tertio Episcopus.
Brunor. à Sole. in locis communibus, verb.
causa 9. Cardos. in praxi Judicum, & Ad-
vocat. eod. verb. num. 3. Gonzal. ad reg. 8.
Cancel. §. 5. proem. num. 6. Stephan. Gra-
tian. Marchia decis. 56. num. 5. Aloys. Ricc.
in decision. Curie Archiepisc. Neapol. p. 1.
decis. 29. num. 7. Gutier. pract. lib. 3. q. 31.
num. 7. Casl. Angel. de contradict. legit.
quest. 10. num. 168. & num. 244. & q. 4. num.
52. & q. 3. num. 108. & q. 8. n. 11. Mantie.
decis. 232. n. 9. & decis. 267. num. 4. Mari.
Anton. var. resolut. lib. 1. resol. 108. n. 18.
Rot. decis. 690. num. 9. apud Farin. p. 1. recent.
Joan.

Joan. Ant. Mangil. *de imputat. quest. 51. num. 82.* [Ita in venditione l. cum ab eo 41. de contrab. empt. venditor ulterius non tenetur, quam quatenus vendidit jus quod in re habuit l. qui tabernas 32. ff. de contrab. empt. ibi. Et quod demonstravit. l. sed si 18. §. 1. cod. Nam determinata venditio parit actionem determinato modo non ulterius, leg. ultra 15. C. de act. emt. Wef. 4. consil. 177. num. 15. Similiter in renunciatione limitata, renunciatio non extenditur ad alium casum l. qui cum tutoribus 9. §. 1. transact. Tiräquell, *de jure primogen. quest. 86. num. 5.* & inclusio quarundam specierum operatur exclusionem reliquarum, Tuscus *concl. 71. lit. b.* Hinc bona descripta ad æstimium, si aliqua sunt registrata, sequitur quod non registrata libera existant. Cravett. *consil. 112. n. 4.* Befold. *consil. 75. n. 30. & n. 35. & 36. ubi ait:* in omnibus dispositionibus verba restringi ad specificata.]

XVI.

Causa proxima magis attenditur quam remota, l. sed si plures 10. §. in arrogato 6. ff. de vulgari. & pup. substit. l. ligni 55. infine. ff. de legat. 3. [l. 3. de custod. reor. l. 6. §. 3. de procur. C. l. d. pro emptor. ibi. 4.] Tiräq. *de retractu lig. §. 36. gloss. 3. num. 19.* Anch. *consil. 222. Subtiliter. num. 4.* Joseph. Sesse Arag. *decis. 187. num. 68.* Gallet. *in margarita casuum conscient. verb. causa.* Cardin. Tusch. *d. tom. 1. lit. C. conclus. 145. n. 1.* Aloyf. Ricc. *in decisionib. Curie Archiepisc. Neapol. decis. 216. num. 3. pag. 1.* Bened. Aegid. *in repet. l. ex hoc jure 5. de iustit. & jure p. 1. cap. 6. num. 54.* Camill. Gallin. *de verbor. signific. lib. 5. cap. 17. num. 7.* Scacc. *de judic. lib. 2. c. 2. n. 484. & seq.* [Seu quod idem, causa immediata magis attenditur quam mediata, Bald. *in l. sub pretextu. C. de transact. per l. si mulier 21. rer. amot. Barb. in cap. Raynaldus. num. 186. vers. sexto facit de testam. Curt. jun. consil. 1. n. 4. & consil. 2. num. 40.* Cravett. *consil. 131. num. 15. & consil. 144. n. 2. & consil. 163. num. 4.* Ripa *in l. ex facto 43. num. 14. ff. de vulg. & pupill. substit.* Consil. Argent. *vol. 1. consil. 84. n. 18.* Et immediata causa semper potiori loco haberi debet quam mediata. l. interdum 13. §. paterfam. 1. ff. de hered. instit. Crav. *resp. 2. progenero, n. 2.* Curt. jun. *consil. 44. num. 5.* Heræa Magon. *decis. Florent. 83. n. 7.* Regner. Sextin. *in rer. consil. Marp. consil. 14. num. 144. vol. 2.* Bald. *in l. socium qui in 60. §. 1. per illum. text. ff. pro soc. ubi dicit, causam remotam æquiparari causæ impulsivæ, & non finali l. qui domum 57. in fin. ff. locat. l.*

huic scriptura 15. ff. ad L. Aquil. l. sed et si 10. §. in arrogato 6. ubi Bart. l. qui liberis 8. §. hoc verba 1. ff. de pupill. substit. & causa remota magis est occasio quam causa, Bart. in l. uxori. ff. de aur. legat. per text. in l. cum de Lanionis 18. §. Asinam 2. ff. de fund. instruct. Corn. consil. 263. post pr. lib. 4. vide latè Conf. Arg. vol. 1. consil. 84. n. 119. Ideoque & causa proxima semper est inspicienda & sufficit l. pen. de cond. ob turp. caus. Sic exempli causa in interdicto de itinere actuque privato Prætor non inquirat, utrum habuerit quis jure servitutem impositam nec ne, sed hoc tantum, (quod proximum est) an itinere actuque hoc anno usus sit l. 1. §. 2. de itinere actusq. priv. Sic in Scito Maced. ne quidem pecunia existente creditori actio datur, licet pater vel filius familias ita cum alterius damno locupletetur. l. p. §. 2. ubi Cast. ad Sc. Maced.

Limita tamen, quod aliquando spectetur causa remota & initialis. l. 4. si mens for falsum modum. quando non est multum remota, & actus, qui sit, etiam sit contemplatione causæ non multum remotæ, l. socium, qui in eo 60. ubi Bart. ff. pro socio, Aretin. *consil. 14. Viso & diligenter. col. 4. post med. n. 7. vers. præterea.* refert Card. Tusch. *d. lit. C. concl. 145. n. 6.*

2. Quando sine causa mediata, immediata & proxima esse non potest. Bart. *in l. sed si plures 10. §. in arrogato 6. ff. de vulgari, & pupill. Aret. consil. 6. Viso. n. 9. vers. confirmatur ista conclusio.* Card. Tusch. *d. concl. 145. num. 3. ubi n. 4.* cum eodem Aretin. *locis citatis* idem dicit, quando causa mediata non est multum remota, quia tunc attenditur sicut proxima, ad quod citari solet, *luxori quis 13. inf. de auro & arg. legat.*

[Limita 3. quando ex ea resultare potest aliquis effectus, ut est casus in l. certi conditio 9. ff. si cert. pet. & ibi Dec. Fel. in c. sollicita de major. & obed. & ante ipsos latè probat Socin. *in consil. 156. incip. pro fundamento. in 5. col. lib. 2. in gl. in c. quia diversitatem in verbo suspensionis, de concess. praben. Lud. Gomez. ad §. rursus. Instit. de action. n. 15.*]

XVII.

Quæcunque causa concernit utilitatem Impetrantis, præsumitur impulsiva; Quæcunque concernit utilitatem concedentis vel tertii, præsumitur finalis. Perez. *C. de his qui à princip. n. 4.*

XVIII.

CAUSA naturalis potentior est quam accidentalis, l. qui habet 3. ff. de tutel. l. filio

l. filio quem pater 23. ff. de liber. & posthum. cap. presenti 34. §. idem de prebend. lib. 6. Anton. Gomez. var. tom. 1. c. 5. num. 34. & cap. 6. num. 8. Menoch. conf. 1. n. 16. Card. Tusch. d. tom. 1. lit. C. concl. 147. Cevall. commun. contra communes. tom. 4. quest. 905. num. 53. Mendez à Calro in praxi Lusitana lib. 2. cap. tertio. numer. 20. Gallet. in margarita casuum conscient. verb. causa. Joan. Maria. Novar. quest. forens. p. 1. quest. 143. num. 28. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 802. num. 2. Fulv. Pacian. de probat. c. 3. num. 89. ubi quod saepe accidens magis quam natura consideratur, quia accidentia naturam obnubilant. Si enim plures causae concurrunt, illa quae est potentior, semper attenditur, Bart. in quest. 15. Statuto civitatis Lucanæ, in princ. vers. secundo sic. quem refert Card. Tusch. d. lit. C. conclus. 147. nu. 9. ubi num. 10. ait procedere etiam in praesumptionibus, quia cedunt veritati tanquam potentiori, & inter se una praesumptio potentior tollit aliam minus potentem.

XIX.

CAUSA naturalis & causa accidentalalis quando concurrunt, semper naturalis praefertur, *d. l. qui habet. Abb. conf. 62. In controversia. col. 8. n. 16. lib. 2. Bart. in sua quest. 18. pupillus num. 2. vers. tertio. Alex. conf. 703. Consideratis. num. 6. vers. & quia. lib. 5. & conf. 4. Ponderatis. num. 2. & 3. vers. modo sic. lib. 4. ubi ait, quod dispositio loquens, quod major succedet, intelligitur de maiore natu, & sic de causa, & maiori natura naturali, non de accidentali, vel ficta, si verba aliud non suadent. Abb. conf. 62. num. 10. lib. 2. Petr. de Anchar. conf. 37. num. 6. in fine, & num. 7. ubi ajunt, domicilium originale non mutari propter domicilium habitationis per accidens, quia potentius est naturale, quam accidentale, refert Card. Tusch. d. conclus. 147. à princip. ubi num. 12. post Joan. de Imola conf. 35. num. 7. vers. & primo. limitat quando naturalis prodest, & accidentalis nocet, quia tunc accidentalis praevalet naturali, seu originali.*

XX.

CASU quae nocet, inspicitur, non quae prodest, *l. si quis in gravi 3. §. ult. cum l. seq. ff. ad S. C. Syllan. l. 3. ff. de suspect. tutor. Felin. in cap. 1. col. 5. in 2. limit. de re judic. Surd. conf. 361. n. 16. Brunor. à Sole in locis communib. verb. Caus. 14. [Tiraq. de retract. confang. §. 30. gloss. 1. num. 29. vide late Menoch. 1. recuperand. possess. num. 16. cum seqq. ubi alleg. text. l. ult. Cod. unde vi. l. si coloni 14. C. de Agric. & cens. Unde si*

causa odiosa cum favorabili concurrat, odiosa praevalet illaque magis spectanda. Joh. Andr. Gemin. Anchar. & Franc. in cap. ult. in verb. similibus de V. S. in 6.] ubi intelligit huiusmodi Axioma procedere, quando ambae causae essent aequalis potentiae, secus quando ea, quae prodest, esset potior; & per eam actus est factus principaliter, ad hoc est text. in l. 3. §. si quis palam. ff. de jure fisci.

XXI.

Nihil fieri debet sine iusta causa. Itaque Principes non urgente publ. necessitate vel utilitate, ne quidem ob exsolvendum proprium as alienum Tributa subditis imponere possunt: nisi principes non habeant unde vivant, etiam si propria culpa egeni facti fuerint. Perez. C. de an. non. & tribut. n. 11. 12. 13. 14.

XXII.

CAUSA quaelibet iusta excusat à poena, *v. axiom. 22. Doctores in l. Julianus 60. ff. de condi. indeb. Bald. in l. observari 4. §. proficisci 2. ff. de Offic. Procons. gloss. in l. plagii 14. C. ad leg. Flav. de plagiariis. Dec. consil. 170. col. fin. in princ. Socin. conf. 127. col. 2. lib. 1. Beroi. conf. 4. in fin. & conf. 187. in fine, lib. 3. Franc. Becc. consil. 102. num. 3. Alex. conf. 119. Queritur. num. 12. vers. secundo pro hoc facit. lib. 2. ubi quod iusta causa excusat à poena legali, & à condemnatione expensarum, & à mora, ac poena interitus rei debita, & à poena interese, seu ab obligatione interesse, Menoch. remed. 5. recuper. num. 48. ubi quod causa etiam levis excusat à dolo, Wesenb. lib. 1. conf. 28. num. 27. & multo magis à temeritate, & n. 50. extendit in dispositione poenali statuti, & num. 53. extendit in crimine falsi, & n. 56. quod excusat à contumacia, & aliis delictis, & num. 57. quod excusat à violentia, & num. 63. declarat, quod non excusat in aliquo iusta causa, quando statutum, vel lex punit delictum, quoquo modo committatur, & num. 61. ait, quod iniusta causa non excusat à lata culpa, quando delictum ex lata culpa solum punitur, refert Cardin. Tusch. d. tom. 1. lit. C. concl. 152. per tot am.*

Amplia, ut quaelibet causa, etiam grossa & bestialis excuset à poena conventionali, Paris. conf. 151. num. 29. lib. 4. Alex. conf. 115. num. 15. & seq. lib. 4. & consil. 233. num. 12. lib. 6. Cravett. conf. 6. num. 89. & consil. 319. num. 14. Menoch. remed. 3. recuper. n. 49. Card. Tusch. d. concl. 152. num. 30. & à dolo, & à mora, Jason. in l. 2. num. 61. & 62. C. de jure emphyt. Hieron. de Tort. consil. suo post consilia Anton. de Butr. n. 5. circa

*circasinem. vers. sed quid fortius. Rot. de-
cis. 528. num. 7. apud Farinac. p. 2. recent.
ubi quod causa qualibet etiam bestialis
& temeraria excusat à fructuum restitu-
tione. [Sic causam fatuam & injustam
excusare etiam in crimine falsi scripse-
runt Butrig. in l. plagii. lat. 2. col. 1. vers.
& ideo dicit. & Dyn. col. 2. vers. redeo ergo
ad questionem. C. de plagiar. ubi ponit ex-
emplum in vendente rem duobus juxta l.
qui duobus 21. ff. ad L. Corn. de falsi. Bald. in
l. 2. §. quod observari 2. C. de juram. cal.
Maril. in l. 1. §. praterea 1. num. 13. ff. ad L.
Corn. de Sicar. Sylvan. consil. 53. n. 2. lib. 2.
Clar. in pract. §. fin. quæst. 60. sub vers. &
generaliter. Menoch. de recup. poss. remed.
5. num. 53. & consil. 98. n. 34. lib. 1. Honded.
consil. 105. num. 29. Cacheran. consil. 68.
n. 7.]*

XXIII.

CAUSATIVE multa sunt, quæ di-
recto non conceduntur, ut latè prosequi-
tur Card. Tusch. d. tom. 1. lit. C. conclus. 161.
per totam.

XXIV.

CAUSA qualibet excusat à dolo. (v.
supra axiom. 20.) l. igitur 12. §. 1. ff. de liber.
causa. l. 2. ff. de plagiar. l. 1. §. fin. ff. de abig.
Menoch. de inter. remed. recuper. 5. num.
51. cum seqq. & cons. 28. à num. 16. cons. 31. à
num. 8. & 32. Hippol. cons. 2. num. 14. &
cons. 51. num. 28. & cons. 62. num. 3. & cons.
77. num. 21. & cons. 124. num. 13. & consil.
128. n. 31. Bonacof. p. 1. verb. causa qualibet.
pag. 22. Surd. decis. 89. num. 22. Farinac. in
praxi crimin. p. 1. quæst. 16. n. 64. Perez. ad l.
3. titul. 6. libr. 8. ordin. p. 191. Aloyf. Ricc. in
decis. Curie Archiepisc. Neapol. p. 1. decis. 137.
n. 1. & p. 2. decis. 17. n. 12. & decis. 167. num.
4. & à pœna, l. igitur 12. §. potest 2. ff. de li-
ber. causa. Clar. §. fin. quæst. 60. num. 21. Hip-
pol. cons. 11. n. 10. & in l. 1. C. de Sicar. num.
25. Gutier. pract. lib. 1. quæst. 81. num. 3. cum
seqq. Stephan. Gratian. discept. forens. c.
17. num. 10. & cap. 102. num. 32. Gam. Lusit.
decis. 292. num. 11. & decis. 268. n. 1. Flores
de Mena var. quæst. 21. n. 28. Aloyf. Ricc.
p. 2. decis. 167. n. 4. Gonzal. ad reg. 8. Can-
cell. gloss. 56. num. 133. Melch. Phœbos Lusit.
decis. 167. n. 4. p. 2. [Etiam si sit injusta &
fatuus, l. igitur 12. §. 3. ff. de liberal. caus. gloss.
in l. 1. in fin. ff. si quis jus dicenti non ob-
temp. Menoch. de recup. poss. remed. 5. num.
49. Wel. cons. 33. n. 6. Gœdd. inter Consil.
Marpurg. cons. 28. n. 191. vol. 2. Vult. inter
Consil. Marp. cons. 21. vol. 3. num. 96. modo
sit colorata. ff. l. 4. §. 1. de liberat. l. sed et si
25. §. scire. ff. de pet. hered. Dec. cons. 37. col.
4. Jalon. ad l. qui jurasse. n. 5. ff. de jureju-

rand. Pinell. ad l. 2. p. 2. c. 3. n. 18. in fin. C.
de rescind. vend. Gœdd. inter Consil. Marp.
vol. 3. cons. 33. n. 375. etiam in feudis, uti
placet Borcholt. c. 8. de feud. num. 23. Diff.
Gothofred. Anton. disp. 8. tb. 6. B. hinc in-
justam causam excusare à dolo etiam præ-
sumpto voluit, Gabr. post Chascen. quem
allegat lib. 7. conclus. 8. n. 83. Honded. cons.
35. num. 59. quanquam si agatur in pecu-
niario interesse partis causa injusta, non
excuset. Hond. consil. 30. num. 60. & facit
quod voluit Bertazol. in cons. 365. num. 1. &
seqq. junct. num. 11. in fin. lib. 1. dum pluri-
bus probavit ad condemnationem da-
minorum & interesse non exigi dolum,
sed sufficere culpam, à qua quidem culpa
causa fatua & injusta non excusabit Me-
noch. de recup. poss. remed. 5. num. 62. & de
retin. poss. rem. num. 6. Gabr. 7. concl. 8. n.
77. idem si actus sit vel à jure naturali vel
à civili notoriè prohibitus. Salicet. in l.
Senatusconsulto. 3. n. 3. C. de his qui sibi ad-
scrib. Alciat. de presumpt. reg. 3. pres. 30.
num. 60. Et in terminis ruptæ pacis. Vul-
pell. consil. 88. num. 5. & consil. 36. num. 10.
Moron. de fid. Treug. & pace. q. 114. n. 1. &
7. Farin. 1. cons. 31. n. 13. Caterum de veri-
tate istius canonis accuratè disputatur in
Achate sub tit. de dolo. cons. Armamenta-
rium Justinianum pag. 223. & seqq.

CAP. XIII.

De Causâ debendi.

Quoties obligatio causam debendi non con-
tinet, toties est vitiosa. l. generaliter 13. C. de non
num. pecun. & cap. sic cautio. 14. X. de fid. Instrum.
Ratio: quia omisâ causâ promissio censetur
ex errore facta, & sic nulla est ob defectum natu-
ralis consensus l. 15. ff. de Jurisd. Gail. L. 2. obs.
13. n. 10.

Non igitur valet: debeo seu promitto tibi mil-
le. Econtra valet: debeo tibi mille ex emto. Cons.
l. cum de indebito 25. ff. de probat.

Amplia: ut etiam procedat, licet non sit meri-
toria causa, sed sufficit liberalis.

Limita (1.) nisi Creditor causam probaverit.
d. l. 25. §. fin. (2.) nisi appareat animus donan-
di. cons. Brunnem. ad d. l. 13. C. de non num. pe-
cun. Ut etiam interdum præsumatur, scil. in piis
causis, v. g. fateor me debere Ecclesiæ 1000. vid.
Brunnem. ad Wesenb. Tit. ff. de fid. Instrum.
quæst. 7.

CAP. XIV.

De Causâ possessionis.

Quicumque causam suæ possessionis ab alio
habet, ille eandem mutare nequit l. 3. §. 19. ff. de
acquir. posses.

Ratio: ne alloquin contingat verum Domi-
num sine culpâ rei suæ possessione defraudari.

Hinc igitur Colonus, Depositarius, Commodatarius non potest rem ipsi traditam ullo titulo usucapere. *conf. Brunnem. ad L. 2. C. de præscr. 30. ann.*

Limita, ut procedat, nisi extrinsecus accesserit factum, ex quo possessio sit immutata.

CAP. XV.

De Causæ cognitione.

Axioma I.

Quicquid ex causa fieri debet, id causæ cognitione opus habet. *l. in causæ verb. cognita causa. ff. de minor. Wefenb. consil. 7. n. 7.* Siquidem causæ cognitio à jure naturæ procedit, ut ait Bald. *in l. judex. C. commin. & epist. cum Lex naturæ suadeat sine causa alterius jus tollendum non esse, l. 2. ff. de his qui sunt sui jur. c. sine culpa 24. de Reg. Jur. in 6. quo pertinet quod Apostolus Paulus 1. Timoth. 5. admonet iudices, ne aliquid faciant sine præjudicio, h. e. sine causæ cognitione & diligenti examinatione.* Versatur enim cognitio in audiendo partes & considerando jura ipsorum, ut ait Socin. *jun. conf. 32. num. 26. vol. 1. Cephal. conf. 89. num. 3. vol. 1.* Eaque ita demum fiunt, si partes citantur, eorum jura audiuntur, ordo iudicii servatur, statuuntur termini, & hinc inde deducuntur exceptiones & replicationes; ut summam hac est complexus Menoch. *conf. 629. num. 11. vol. 7. & 1. arb. jud. 19.* Et in specie quod in causæ cognitione desideretur ante omnia citatio partium, tradit Gozard. *conf. 2. num. 15. & conf. 92. n. 3.* Hinc est ut iudex sine causæ cognitione procedens non censeatur iudex esse, sed privatus, ac proinde ei obediendum non sit, Felin. *in c. Ecclesia S. Maria col. 12. de conscrip. Hyppol. de Marfil. in sua præf. §. successive. num. 3.* dicens, quod iudex non observans juris ordinem vel debitam consuetudinem redigatur ad instar privati, nec juvetur ratione officii, cum in illud deliquerit contra naturam ipsius officii; quam ob causam casus dicitur insolitus & inopinatus, si ordine iudiciario non servato procedatur. *Natta conf. 45. num. 22. vol. 3. quo accedit, quod voluit Bald. in l. Ictus fustium 22. in fin. ff. de his qui not. insam. Iudicem, qui extra ordinem procedit, dici procedere de facto.* Unde Bald. *in c. 1. §. injuria seu furtum. & ibid. Afflict. num. 10. de pac. ten. 2. f. 52.* Quod cognoscere juris ordine non servato, sit jus alterius auferre. Ex quo decretum interpositum sine causæ cognitione nullum esse concludunt Bart. & Salicet. *in l. 1. C. si adversi donat. vid. Vult. inter Consil. Marpurg. conf. 21. num. 121. vol. 3.*

II.

Causa cognita dicitur ubi princeps decretum interponit. *l. cum hi. §. vult igitur ff. de Transf. Dec. conf. 403.* quod procedit, si a principio, secus si ex postfacto. *ibid. n. 41.*

CAP. XVI.

De Causæ continentia.

Axioma I.

Causa ibi finienda, ubi agi est cepta, ubi acce-

ptum 30. ff. de judic. nec potest causa semel delata ad iudicem, qui partibus boni viri fungitur. Bart. *in l. societatem. §. arbitrorum. num. 4. ff. pro soc. per l. continuus 137. §. cum ita 2. de Verb. Obl. l. vir bonus 18. judic. solv. gloss. in cap. potuit, in verb. tutori. extr. de locat. ad arbitros revocari. l. Et si 16. §. fin. cum. ll. segg. de recept. arbitr. Wefenb. conf. 66. num. 17. p. 2. quod procedit etiam si partes haberent diversos iudices, vel quoties ad diversas jurisdictiones pertinet. Specul. tit. de act. seu petit. §. super petitionibus. num. 15. & de compet. judic. addit. §. 1. num. 35. fac. l. omnes §. C. arbitr. tut. l. cognitio §. si plures. ff. de liberal. caus. nedum in civilibus l. nulli 10. C. de judic. verum etiam in criminalibus, l. qui de crimine 9. C. de accusat. Farin. 1. conf. 85. num. 154. Myns. 1. obs. 97. Gail. 1. obs. 32. imò & in feudaliibus, Bald. c. 1. num. 13. de contr. feud. ap. par. term. 2. f. 16. Wefenb. conf. 41. num. 46. Gilman. 4. vol. 28. num. 8. & 9.*

Ratione enim connexitatis & conjunctionis causæ ac dispendii incommoditatis & perplexitatis evitandæ ad eundem iudicem iri debet, adeo ut qui cognoscit de uno, possit & reliquum cognoscere, nec opponi possit regulariter exceptio incompetentiæ, Bald. *in l. cum Papinianus. C. de sentent. Felin. in cap. præterea vers. nota quod uno concessio, de offic. del. g. dummodo iudex sit capax cognitionis incidentis quæstionis. cap. lator §. qui sit legit. Hinc denegari debet ei audientia, qui causæ continentiam dividit, Costal. ad l. 1. ff. de quibus reb. ad eund. jud. & iudicis arbitrio puniendum reliquit, Menoch. 2. arb. quæst. 371.*

Hoc tamen limita, 1. si tempore divisionis nihil fuit oppositum. Felin. *cap. ult. n. 8. de judic. Menoch. d. cas. num. 20. 2.* quando actor & reus essent diversi fori, Cravett. *conf. 258. num. 7. Franc. de March. quæst. 77. num. 4. p. 1. 2.* quando reus conventus esset contumax, Jafon. *in d. l. nulli. n. 6. vers. 3. 4.* quando iudex non haberet jurisdictionem super totâ lite, tunc ex necessitate oportet dividere, & alterum adire, Menoch. *d. cas. num. 23. 5.* si iuramentum intervenisset in promissione, tunc uterque tam Ecclesiasticus & Laicus adiri poterit, Jafon. *d. num. 6. 6.* si procederetur in Executivis, Menoch. *d. cas. 371. num. 25.*

II.

CAUSÆ continentia dividi non debet, *l. nulli 10. C. de judic. cap. fin. de rescript. Bart. in l. eum quem temere 79. in fine principii. ff. de iudiciis. & in l. à Drvo Pio 15. §. 1. num. 2. ff. de re judic. Boër. decif. 69. num. 24. & 25. Lap. alleg. 79. In Dei nomine. num. 7. Menoch. de arbitr. casu 371. num. 2. cum seq. & conf. 130. n. 1. Alex. conf. 65. In causa. num. 11. lib. 7. Cardin. Tusch. d. tom. 1. lit. C. conclus. 159. & tom. 2. conclus. 976. ubi limitat in causis dividuis, Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 3. c. 3. num. 13. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 4. tit. de judic. resol. 3. à num. 1. Bernard. Gravæ. ad præf. Camera*

Camera Imper. lib. 1. concl. 32. & 33. Camill. Borell. in sum. omnium decis. tom. 2. tit. 33. num. 286. Joan. Maria. Novar. in praxi elect. & variat. fori. quest. 7. sect. 1. num. 8. Mari. Giurba conf. crim. 80. num. 26.

CAP. XVII. De Cautione, Cautela.

Axioma I.

Quoties res, de qua litigatur, incerta est, & indefinita, toties cavendum fidejussoribus; quoties verò certa, toties pignori.

Ratio: quia pignorum certa assignatio est: ergo si incertum quid petatur, illa non admitenda, cum alioquin facile ladi possit ille, cui per pignora cautum. Ita ergo Tutores fidejussoribus cavere tenentur l. 4. §. 4. ff. rem pupilli sal. v. for. quia incertum est, quantum damni sint daturi.

Declar. Moribus tamen in rebus etiam incertis pignora in subsidium admittuntur. *Carpz. P. 1. Conf. 5. def. 7. & in Pr. Crim. P. 3. q. 112. n. 13. Conf. Hahn. ad Wesenb. ff. qui satisd. cog.*

II.

Quoties alio modo vir honestus cavere potest, toties ad juratoriam cautionem non admittitur.

Ratio: quia cautio juratoria saltem est subsidaria, neque cuiquam nisi illustribus personis regulariter concessa l. 17. C. de dignit. Quicunque igitur hodie juraverit, se credere, se non reperire posse fidejussorem, ille sub hac cautione erit admittendus. *Nov. 1. 12. & 2. & Nov. 114.*

Declar. ut præmissis procedat in actore, contra quem non facilis est fugæ suspicio, secus est in reo, contra quem facilius arefctum decerni potest.

III.

Quicunque bona immobilia jure domini directi vel utilis sub eodem principe possidet, ille ad satisfaciendum non compellitur l. sciendum 15. ff. qui satisd. cog.

Ratio: quia in hoc deficit fugæ suspicio, ob quam præcipue exigitur satisfactio. Nec difficilis hoc casu est sententiæ executio.

Exempl. non ergo satisfaciat Emphyteuta d. l. 15. §. 1. nec hujus exemplo vassallus, sicut nec nūdus proprietarius nec obaratus. *Carpz. p. 1. c. 5. def. 14.* E contra satisfaciat usufructuarius d. l. 15. §. 1. & creditor pignoratitius. d. l. §. 2. quia hi non habent dominium directum vel utile, sed rem tantum naturaliter possident. l. 12. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. poss.

Declar. ut procedat (1) in civiliter immobilibus ut in annuis redditibus. *Carpz. d. Const. 5. def. 16. 18. & 19.* Quorum referenda rei vindictio ad rem immobilem competens d. l. 15. §. 4. (2) ut præmissis procedat in cautione de iudicio filii, non etiam in cautione de iudicato solvendo. *Conf. Disputatio Dn. Lauterbachii ad d. l. sciendum, quæ extat volum. 1. disput.*

IV.

Cautionis vocabulum à Lege prolatum accipitur de idonea, v. c. quæ sit cum fidejussoribus, l. si creditores 31. ff. de reb. aut. jud. possid. l. universa. 4. C. de prec. Imper. offer. Guid. Papian. decis. 249. num. 1. Gail. 2. obs. 47. num. 4. Idonea enim cautio in Jure dicitur quæ sit datis fidejussoribus vel pignoribus. l. si mandato 59. §. ult. in fin. ff. mandat. ubi gloss. in verb. accepta. l. 4. §. si sub conditione. ff. de fideicom. lib. l. si debitori 21. ff. de judic. ubi gloss. in verb. competent. Quamquam Bald. in l. universa. C. de prec. Imper. off. quæ cautio idonea & sufficiens sit, iudicis arbitrio relinquit, per gloss. in cap. ex publico. in gloss. 2. de convers. conjug. Diss. tamen Ant. Corler. in sing. 42. in verb. cautio. incipit cautio simpliciter, ubi inquit Baldum in d. l. universa. male tenuisse, quia cautio idonea intelligitur, si pignora vel fidejussores præstentur, ex d. l. si mandato Titio 59. §. ult. ff. mandat. d. l. 4. §. adici §. de fideicom. libert. Si itaque vel fidejussores vel pignora præstare debitor potest, ejus est electio quorum alterum præstet. cap. in alternatis 70. de Reg. Jur. Non ergo est in iudicis arbitrio, sed in electione debitoris, quare, inquit, si debitor fidejussorem idoneum præstiterit, non poterit cum recusare petendo velle pignus dari, subijcit tamen Baldum loqui & intelligi posse, cum de idoneitate dubium est, quoniam iudex tunc arbitrari poterit dicendo, volo quod des pignora, & non fidejussores, Menoch. 2. arb. judic. cas. 142. num. 3. Sed hæc expositio propriè ad clausulas pertinet, ubi hæc de re tractabitur amplius.

V.

Qui promovetur ad officium publicum, maxime quod in administratione pecuniæ consistit, satisfacere debet: adeo ut cautione non præstita frustra postulet cautiones approbatorias l. 14. C. de muregul. ne quidem post gestum jam officium. l. 6. §. 1. de muner. l. 7. C. de debit. Civ. & hoc, licet compulsi fuerint ad administrationem l. f. §. f. ad municipal. Curator Calendarii tamen ex inquisitione datus non cavebat l. fin. §. 7. de admin. rer. ad civit. pertin. Hodie omnes officiales quidem juramentum præstant: se pro justitiæ ratione injunctam sibi sollicitudinem peracturos, l. 16. C. de erog. milit. ann. non tamen omnes satisfactionem præstant, præsertim, constituti à principe, aut si locopletes electi sint & fundos possideant. *Perez. C. de Muregul. n. 15. seq. & n. 25. l. 7. C. de fund. Patrim. Brunem. ad l. 14. C. de Muregul. & raro hodie, sed minus bene, officiales non præstant Cautionem. Perez. C. de peric. Nominat. n. 8.*

VI.

Cautio ab initio non petita postea exigi nequit: Hinc licet Fiscus ab eo, qui fundum patrimoniale in Emphyteusm à principe suscipit, cautionem pro canone exigere debeat, l. 7. C. de fundo patrim. Si tamen ab Emphyteuta in possessione retento exacta non fuerit cautio, non ideo ei fundus auferendus, sed diuturnitate temporis defenditur l. 11. C. eod. ibique *Perez. n. 14. 15.*

VII. Cau-

VII.

Cautio obligatoria sine expressione causæ utroque jure est inefficax etiam stipulatione interveniente, ut puta, promittes? promitto, etsi de super instrumentum confectum sit. text. in c. si cautio 14. de fide instr. & ibi Felin. num. 1. l. cum de indebito. 25. §. fin. ff. de probat. Roman. in l. generaliter n. 5. ff. de V. O. Gail. 2. obs. 13. num. 9. Cum cautio sine causâ extorqueri non debeat. Aretin. in l. 2. solut. matrim. Alex. in l. stipulationum. n. 12. V. O. per l. hac stipulatio 14. §. 1. ff. ut leg. nom. cav. quæ autem sit iusta præstandæ cautionis causâ, illud iudicis arbitrio relinquitur. gloss. in l. omnibus & gloss. in l. ult. ff. de iudic. Menoch. 2. arb. jud. cas. 148. n. 1. & 2. v. infra Obligatio.

VIII.

Cautio (seu provisio aut pactio) privata non adimit beneficium l. penult. quæ in fraud. cred. Don. 9. comm. 15. Excipiuntur casus l. ult. §. 14. C. de jur. delib. & l. ult. C. de pact. convent.

IX.

Cautione nemo onerandus est supervacua l. hac stipulatio 14. in fin. ut leg. nom. cav. Cujac. ad l. 29. fam. ercisc. utile tamen sæpè etiam expresse cautiones adjicere, etiam si jure communi provisum sit, arg. l. 54. §. 1. ff. locat.

X.

Cautionis beneficio multa impetrantur quæ aliàs non concederentur, l. 3. & 4. ff. de usufr. ear. rer. l. 7. ff. de cond. & dem. l. 18. de usufruct. leg. ubi C. A. thes. 2.

XI.

Contractus cautè ineundi. Unde merito observanda Severi & Antonini Admonitio. in l. 2. C. de furt. disce cautius negotiari. Wesemb. in Parat. Cod. de rest. milit. omnes contractus sunt captionibus obnoxii, juxta Horatium lib. 2. serm. Satyr. 3.

adde cicuta

Nodosi tabulas centum: mille adde catenas,

Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Protheus.

Id enim est addere catenas, i. e. cautiones & vincula obligationum. Et ob id nodosus dicitur, quod adhibeatur in vincendis omnibus obligationibus. Ovid. in epist. ad Lydig. vid. Cujac. in recit. C. ad tit. de R. V. A. §. 1. p. 316. in fin. Captio tamen cautelæ in præjudicium juris alterius interpositæ non sunt ferendæ, Gail. de Arrest. c. 1. in fin. & c. 11. num. ult.

XII.

Cautio intelligitur secundum naturam actus super quo interponitur. fac. l. si stipulatus in pr. de usur. Alex. Imol. ad l. 54. ff. ad SC. Trebell. n. 6.

XIII.

Cautio, quando non debet interponi in actu, si tamen interponatur & contrarium fiat, non committitur, ut determinat And. in cons. si damna. in verb. si personarum lexiū per text. in l. 24. §. viva. ff. de damn. inf.

XIV.

Ad cautionem de non offendendo Juxta ex

officio quem cogere potest. Afm. de execut. §. 3. c. 131.

XV.

Cautio prætoriana non interponitur ut plus exigi possit, quam de jure debeat: sed solum ut sit tantum de eo quod de jure debetur fac. l. 1. §. si quis sub conditione 14. ut leg. nom. cav. & l. si legati servi nomine 56. de leg. 1. Imol. ad l. 54. ff. ad SC. Trebell. n. 5.

XVI.

Cautio interposita post rem judicatam nullius est effectus, sed factio & solutio opus est, ne sc. victus litem iterum refricet, & instauret. Bald. in Auth. Et qui jurat. num. 20. de bon. auth. jud. poss. Cravet. consil. 204. num. 7.

CAP. XIX.

De Cautione rati.

Axioma I.

Quoties nullo in mandato defectus, toties ille per cautionem de rato suppletur.

Ratio: quia sic dubium quadantenus est mandatum. Hinc cautione de rato opus, ut per illam dubietas elidatur.

Exempl. ita ergo si mandatum non fuisset sigillo munitum; si hic vel ille actus in specie non fuerit procuratori commissus, cautio de rato ideò potest exigi l. 1. C. de procur. Idem si contra mandatum producatur, Wurms. L. 1. obs. forens. tit. 10. obs. 2. & 3.

Limit. ut non procedat, quoties causa vel actus speciale mandatum requirit. Brunn. ad l. 1. C. de procur. in fin.

II.

Quoties nullus in mandato defectus, toties cautione de rato non est opus.

Ratio: quia Dominus litis tenetur factum procuratoris jure Mandati ratihabere. l. un. C. de ratuand. de quo quidem hodie minus dubium, cum ex Praxi notoriâ omnibus mandatis nunc inferi soleat clausula rati.

De Celeritate v. infra de Occultatione.

CAP. XIX.

De Celeritate v. infra Festinatio.

Axioma I.

Celeritate conjungendarum inter se actionum sæpe una actio occultatur & subripitur. l. 3. §. 12. de donat. inter vir. & uxer. 66. de hered. instit. Sic celeritate conjungendorum extremorum medium sæpè occultatur aut transcenditur, re transactâ brevi manu, ut Dd. loquuntur, & Liv. l. 32. transcendendo media summa continuans imis. neque enim possunt duo extrema esse sine medio, quod vel fingatur, vel intellectu apprehendatur, Cujac. in Papin. l. 12. Respons. l. 31. §. 1. de donat. Berseb. ad te 2. f. 45. not. 2.

II. Quod

II.

Quod celeritatis beneficio inventum est, non subdendum injuriis tarditatis. Jac. Cujac. in *parat. Cod. si de moment. poss. fuer. appell. § lib. 1. obs. 20.* Unde est, quod a sententia in summario (ut Dd. loquuntur) possessorio lata, non liceat nec appellare nec leuterare. Carprov. p. 1. *constit. 19. de f. 24.*

III.

Celeritas in belli, tarditas in pacis negotiis praevalere. Perez. *Cod. de Comit. rei milit. n. 7.*

CAP. XX.

De Censu.

Axioma I.

Pet receptionem Canonis & Censui probatur Dominium l. 19. C. de R. V. Brunnem. ad l. 20. C. de Agric. & Censu. n. 1.

II.

Ob sterilitatem vel bellicos tumultus ad remissionem Canonis Emphyteuta agere non potest, nisi plane fundo uti non possit; Canon enim non pro fructibus, sed in recognitionem domini datur. Brunnem. ad l. 16. C. de omni agro deserto l. 3. C. de fund. patrimon. ibique Brunnem. n. 1.

CAP. XXI.

Certus, Certum, Certioratio, v. infra verbo quis, axiom. 2.

Axioma I.

Certis modis contrahitur obligatio & dissolvitur. l. exceptiones 7. §. 1. de Except. l. 52. de O. & A. l. 44. §. 1. vers. placet. *Eod.* Et hac decidendi ratio Imp. Diocletiano & Maximiano valde est familiaris, ut adparet ex l. 20. C. de pact. l. 5. C. de pact. conv. l. 8. Cod. de ingen. manum l. 7. Cod. de senent. & interloc. l. 12. & l. 13. C. de probat. Ubi ratio quidem ista est criptica, sed tamen arguta. Dn. D. Bittch. in *Comm. MS. add. l. 13. §. l. 8.* ibi: certi sunt modi quibus matrimonium dirimitur. ff. de his qui sui Sic sunt certa Vassalorum servitia, nec ultra Vassallus compelli potest. Heig. 1. *quest. 18. n. 15.* certi etiam modi quibus feudum amittitur. 2. f. 23. si certa & recepta sunt excusationum & immunitatum cause. l. 2. §. 7. ff. de vac. & excus. mun. Unde quia sunt certi modi ut constituenda, ita & tollenda obligationis, etiam necessum fuit ita definiri: Hinc ita colligere licet, quemadmodum Marcus Tullius pro Cecin. Si per has rationes liberari majores voluerunt, intelligimus alio modo noluisse nos liberari, Cuj. in *recit. C. ad l. 5. C. de pact. p. 49.*

II.

Paria sunt quem esse certum vel posse certificari. Steph. Bertrand. *conf. 218. n. 15. lib. 2.* Alberic. de Rolat. in l. si quis in gravi §. si quis ignorans. num. 3. ad SC. Syllan. Adr. Gylman. 4. *vor. 27. num. 102.* certior autem factus non dicitur, cui

non omnes rei circumstantiae atque causa dilucide sunt expositae, Tiraq. de *retr. prox. §. 36. gloss. 2. n. 30. per Clem. causam 3. ubi Imola de Elect. c. concertationi. §. ubi gloss. verb. stiterit de appellat. in 6. Welf. f. 1. conf. 43. num. 30.* Ea tamen facta non praesumitur. Bald. in l. 1. n. 4. C. ad SC. Velley. per li. sciendum 30. de Verb. Obl. Est enim Facti Jaf. in *Amb. sacramenta. C. si advers. vendit. num. 55.* Facta autem non praesumuntur, sed probantur l. asseveratio 10. C. de non num. pecun. Et est certioratio solennitas extrinseca Jaf. *praeal. loco n. 59.* quae nunquam praesumitur l. quaecunque 13. §. fin. de publ. in rem. Welf. p. 1. *conf. 23. n. 9.*

III.

Actiones nostrae certa esse debent. Hac sententia non modo a Jurisconsultis, sed & Theologis probatur. Eleganter P. Martyr in *Comm. 1. ad quest. D. Paul. ad Corinth. cap. 9. vers. 26. p. 123.* ubi ex his docetur, inquit, actiones nostras non oportere vagas & incertas esse, cum perpetuo ad praestitutum finem dirigenda sint: nisi velimus frustra sudare. Liberant ictus pugiles, ne illis pereant, quibus nos non debemus esse minus diligentes in nostris rebus ad justum finem detorquendis. Non est tantum verbis, sed re ipsa praestanda quod profitemur. Hoc ergo licet in omni actione humana procedat, cum primis tamen in actionibus judicialibus locum sibi vindicat, praesertim ubi in criminalibus versamur; hic enim vel maxime certum actorem esse oportet, nec temere in criminibus decet vagari. l. 16. de dolo. ubi vid. Cujac. in *Paul. lib. 15. ad Ed. l. 7. de injur.*

IV.

CERTUS qui est, amplius certiorari non debet, sicut nec is qui semel certioratus est, l. in fin. de act. empt. vend. ubi gloss. verbo qui non ignoravit. quia certioratio fit ad finem, ut quis sciat; ergo si scit, non requiritur certioratio, l. 16. ubi gloss. verb. imputari. C. de Ep. aud. l. qui jure 7. de test. mil. l. 5. ff. de action. emt. cap. cum qui 31. de regulis juris, lib. 6. gloss. verb. cognoverunt. in princ. in cap. cum inter 18. de elect. Tiraq. de *retractu. lig. gloss. 2. §. 36. num. 24.* Rimin. jun. *conf. 238. nu. 37. volum. 3.* Gemin. *consil. 23. num. 5.* ubi ampliat in actibus de sui natura prohibitis, quia sufficit, ut quis sciat quomocunque, etiam si non sequatur intimatio prohibitionis; & num. 13. vers. item quando. ampliat, ut procedat etiam in casibus, in quibus requiritur insinuatio, & intimatio, quando quis habet plenam notitiam, quia non requiritur alia certioratio, & intimatio. *Surd. conf. 272. num. 12. & decis. 288. num. 44.* Menoch. *consil. 825. num. 11. lib. 9.* Theaur. *decis. 221. in fine.* Card. Tusch. *practic. concl. tom. 1. lit. C. concl. 198. à princ.* Joan. Baptista. Costa de *scientia & ignorantia, inspect. 70. per tot.* Stephan. Gratian.

tian. *discept. forens. tom. 4. c. 478. num. 3.*
 Alphons. de Narbon. *lib. 17. gloss. 5. n. 7. tit. 18. lib. 4. Recop.* Adde Bald. in *l. Celsus. pag. 3. num. 22. de usucap. Wefenb. p. 2. consil. 52. n. 7.*]

Declara multipliciter cum Alex. *conf. 27. Viso themate, in princip. lib. 6. §. conf. 138. Viso puncto, lib. 7.* Anton. Fab. in *rat. decid. ad l. 4. de pign. act.* ut scilicet quando denunciatio, intimatio, vel certioratio fit solum ad finem, ut quis sciat, tunc sufficiat, quod quis sciat, & isto casu certus non debet certiorari; si vero certioratio est de substantia vel forma, [ut aliquid fiat vel non fiat, post Azon. & Bartol. *Medius part. 2. jur. Lubec. tit. 2. artic. 28. n. 22.*] prout quando lex mandat denunciari, aliàs actus sit nullus, tunc non sufficit scientia, sed debet fieri denunciatio ei, qui certus est. Vel alio modo, ut scilicet quando notificatio & intimatio fit, ut quis reddatur certus de aliquo, tunc si ipse, cui debet fieri, sciat aliunde, non sit necessaria alia notificatio, vel certioratio; si vero fiat ad incitandum notificatum, ut aliquid faciat; vel ad prohibendum, ne aliquid faciat, tunc non sufficiat scientia; & quando res esset dubia, an sit facienda ad effectum notificandi, ut sit certus, an vero incitandi, ut aliquid faciat, vel non, in dubio praesumitur ut certus reddatur, adeò quod si sciat aliunde is, cui debet fieri notificatio, tunc non sit necessaria. Vel denique distingui potest aut intimatio vel denunciatio requiritur ad commodum denunciantis, aut requiritur ad commodum denunciati. Primo casu, si ad commodum denunciantis, tunc si agitur, ut ex notificatione jus acquirat, vel ut notificatus poenam, vel moram incurrat, non sufficit sola scientia notificati; si vero agitur solum, ut notificatus incidat in malam fidem, sola scientia sufficit. [fac. text. *l. 3. §. 6. de lib. hom. exhib.* ubi is, qui nescit apud se esse hominem liberum, dolo malo carere, sed ubi certioratus retinet, dolo malo non carere dicitur.] Si vero agitur, ut fiat denunciatio ad commodum ejus, cui denunciatur, semper sufficit sola scientia, refert Card. Tusch. *dict. concl. 199. n. 8. cum seqq.* Limitatur tamen regula principalis, quando praeter scientiam factum requiritur, *l. denunciante 17. §. quid ergo. ff. ad leg. Jul. de adulter.* Ripa in *cap. cum M. Ferrariensis 9. num. 166. de constitut.* Joan. Bapt. Costa de *inspect. 70. num. 9. Surd. consil. 371. num. 73. Fach. 1. contr. 35.*

V.

[Certum dicitur, cujus species vel quantitas, quæ in obligatione versatur, aut nomine suo aut ea demonstratione quæ nominis vice fungitur, qualis quantitas sit, ostenditur. *l. certum 6. de reb. cred. l. stipulationum. 2. §. 1. de Verb. Obligat. §. incertis. 25. vers. sub certa demonstratione. §. 29. vers. nomina Inst. de legat. (v. infra de Expresso) Regner. Sixtin. inter Consil. Marpurg. cons. 11. vol. 1. num. 10.*] vel etiam id quod fit per relationem ad aliud certum, *l. ubi autem. 75. §. illud. 4. ubi Jason. not. 1. ff. de Verb. Oblig. l. 14. de constit. pec. l. 2. §. ult. si pars hered. pet. l. 1. §. tot. tit. C. de sentent. quæ sine cert. quant. cum paria sint aliquid esse certum se vel per relationem ad aliud, l. asse toto 77. ubi Dd. de hered. instit. Exemplum elegans in *l. hac venditio. 7. §. 1. ibique Mudæus pag. 92. num. 1. de contrab. emt. Wef. p. 1. cons. 4. num. 7.*] Vincent. Caroc. *sing. 301.* ubi intelligit si simpliciter certum aliquid lex requirat, secus si certum & expressum, quo casu ait non sufficere per relationem, nec in genere [Unde & certum dicitur non solum id quod proprio nomine appellatur, sed etiam quod nomine officii vel alia demonstrationis designatione. *l. quoties 9. §. si quis 8. de hered. instit. Paris. cons. ult. num. 46. §. seq. lib. 3.* Deinde certum quid esse potest vel ratione speciei, vel ratione nostri, *§. 6. Instit. de V. O. l. 7. §. de contr. empt. C. l. A. de contro. empt.* Sufficit enim aliquod actum fuisse per rerum naturam, etsi nobis fuerit ignotum, *d. §. conditiones. 6. de V. O. l. respiciendum 38. de reb. credit.* non tamen ita certum videtur esse, cujus quantitas aliunde metienda est, quam quod à contrahentibus exprimitur. Licet enim lege certà usurarum justa quantitas definita sit, non sufficit tamen de usuris tantum pacto convenisse: nam nisi certa summa vel quantitas usurarum expressa sit, non poterit à Creditore pignus usurarum nomine retineri. *l. 22. C. de usur. Perez. C. de fiscal. usur. n. 7.**

VI.

Certum tenendum & incertum dimittendum, quia quod certius est, tutius est. *Spec. de actore. vers. porro. vid. can. si quis 4. §. 1. in fin. dist. 7. de poenit. Meichner. tom. 3. decis. 6. num. 69.*] Nunquam autem temere certa pro incertis dimittenda sunt, *l. cum Titia 55. ff. ad leg. Falcid. l. non quemadmodum 35. ff. de judic. l. si idem 11. §. 1. de jurisdict. l. 1. de in lit. jurand. l. pactum 17. C. de pact. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. c. 884. n. 28.*

CAP.

CAP. XXII.

De Cessione, cessionariis.

Axioma I.

Cessio semper & ubique est concessa. Excipe
1. ubi in specie reperitur prohibita. *tot. tit. ff. & C. de hered. vend. l. 1. & 2. ubi Jafon. C. ne lic. potest. l. 2. C. ubi gloss. & Bald. C. de litig. 2. ubi causa finalis contractus obstat, cur cedi non debeat. l. quia perinde 42. §. 1. ff. ad SC. Trebell. Dyn. in c. privilegium de reg. jur. l. ex pluribus 42. ff. de admin. tut. l. Cerdonem 4. ff. de oper. libert. l. non solum 67. §. si puella 5. ff. de rit. nupt. Gadd. inter Confil. Marpurg. conf. 28. vol. 1. n. 26. 3. Quando tantum fit, ut alii officiat; cessio enim iurium tum demum valet, quando fit eo animo, ut cedenti proficiat, Bald. in l. per diver. fas 22. C. mandat. num. 28. qu. 12. col. 5. Pacian. conf. 85. n. 25. Imò licet in dubio præsumatur, esse simulata hæc præsumptio, tamen cessat, quando apparet in contrarium de veritate cessionis, quæ facta sit palam & publice, vel inter honestos viros Pacian. de conf. n. 88. Licet etiam jus commune prohibeat fieri cessiones iurium, in potentiorum, hoc tamen intelligitur verum, quando quis cessit ea intentione, ut potentior appareret alteri parti terribilior, sed si bona fide facta prædicta cessio, nec potentior vult apparere terribilior, tunc prohibitio locum non habet, sed cessio valet. Spec. in §. 1. n. 4. vers. quod autem dixi de cess. Socin. conf. 170. col. 3. vers. & probatur. vol. 1. Pacian. d. conf. 88. n. 40. cum seqq.*

II.

Omne quod est transmissibile, est etiam cessibile. l. ex pluribus 42. ff. de admin. tut. Rip. in cap. sepè n. 25. de restit. spoliat. adeo ut omne, jus, quod competit cedenti cessione facta, competat cessionario, ut probat Menoch. conf. 410. n. 21. vol. 5. & actio, quæ competeat cedenti, competere incipiat ei, qui iure cedentis sui utitur per gloss. in l. Aristo. ff. quæ res pign. oblig. & in l. 1. C. qui in prior. cred. loc. Vultej. inter Conf. Marpurg. conf. 30. n. 83. vol. 7. nam cedens omnia jura, beneficia & privilegia transfert in cessionarium. Cothmann. Resp. 54.

III.

Cessio sola sine constituto non transfert possessionem neque dominium absque traditione, ut plenè deduxit Natt. in conf. 398. Reverendus n. 25. vers. demum quod per hanc. vol. 2. & conf. 389. postquam. n. 5. vers. quia respondeo. vol. 2. Pacian. conf. 16.

IV.

Cessionarius utitur iure cedentis. l. Emptor. §. ubi Bald. notab. 1. C. de hered. vend. & Bald. in l. per diversas 22. C. mand. Jafon. in l. si emancipati. n. 13. cum seqq. C. de collat. Wesenb. conf. 2. n. 55. Ideoque cessio nihil operatur, nisi constet de iure cedentis, unde si cessionarius iure cessio uti velit, cessionis instrumentum exhibere tenetur. Surd. Conf. 22. n. 1. 19. Dec. conf. 321. in fin. vers. non obstat cessio illa & conf. 360. num. 5. in fin. & conf. 394. num. 11. Curt. jun.

conf. 142. n. 8. Roland. à Vall. conf. 82. n. 11. vol. 2. Hinc exceptio quæ nocet auctori, nocet etiam cessionario. l. 4. §. auctoris 31. ff. de doli except. Castr. conf. 287. n. 3. vers. non ergo vol. 1. Pacian. conf. 11. col. 1. Et quod cedens plus juris non transferat in cessionarium, quam ipse habet, consuluit Socin. conf. 97. n. 60. vol. 2. vid. Vult. inter Conf. Marp. conf. 22. vol. 3. n. 115.

V.

Quodcunque jus ad hæredes non solum consanguineos, sed quosvis transmissibile est, illud quoque est cessibile. arg. l. 42. ff. de admin. Tut. vel Cunt.

Ratio: quia quodcunque per testamentum transferri potest, illud quoque potest per actum inter vivos. Exemplum est in Contractu conventionali. Ita arestum impetratum transfertur ad hæredes, adeoque & cedi potest. Carpz. Part. 1. C. 29. def. 3.

Limit. (1.) ut non procedat in fideicommissio universalis, hoc enim non agnatum transmittitur quidem in hæredes, cedi tamen nequit. l. 59. §. 1. ff. de iure dotium. Conf. Christ. Lenzius de nominibus & actionibus cessis cap. 19. membr. 2. (2.) ut procedat etiam vice versa: Quodcunque est cessibile, illud est transmissibile.

VI.

Quodcunque jus sanguini coheret, illud non potest cedi extraneo. l. 34. ff. de pact.

Ratio: quia in extraneo deficit qualitas sanguinis & proximitatis.

Exempl. ita ergo Jus retractus gentilitium cedi nequit, cum familiæ inseparabiliter cohareat, benè tamen contractus conventionalis, de quò Ax. præced. conf. Struv. Jurispr. Rom. Germ. Forens. L. 3. T. 11. §. 23.

VII.

Quoties cessio nominis simpliciter facta, toties sufficit verum esse nomen, licet non sit bonum l. si nomen 4. ff. de hered. vend.

Ratio: quia sic satis est, subesse id, quod ceditur sive venditur, scil. nomen, ut ut bonitas nominis non adsit. Imputet enim sibi Cessionarius, quod in hanc non inquisiverit. l. 19. de R. Carpzov. P. 2. C. 34. d. 26. seqq.

Limit: quod nomen bonum præstandum sit, (1.) si dolus cedentis subit, ut si seducendi animo alseruerit debitorem esse solvendo, quem talem non esse sciebat. l. 74. §. 1. de evict. Carpzov. d. def. 26. n. ult. (2.) si cessionarius iusto errore inductus putaverit debitorem esse solvendo, Franzk. ad tit. de evict. n. 77. (3.) si ita convenit. l. 4. l. 5. de hered. vend.

VIII.

Quoties bonitas nominis simpliciter promissa, toties sufficit eam adesse tempore cessionis. l. 96. §. 2. ff. de solution.

Ratio: quia sibi imputet Cessionarius, quod non statim exegerit nomen, & debitorem post cessionem bonis labi passus fuerit. Brunnem. Cent. 1. dec. 72. Mev. P. 1. dec. 93.

Limit. modò cedens non sit in dolo.

Quoties debitoris cessi consensus non accessit, toties non est delegatio, sed nuda cessio. l. 1. C. de novat.

Ratio: quia cessio fit ignaro: delegatio verò non nisi volente debitore (2.) nam in delegatione fit novatio debitoris, hinc consensus utriusque necessarius est, secus in cessione, ubi pristina obligatio salva manet penes cedentem. Cessionarius verò tantum constituitur Procurator in rem suam. *Lenz. de nom. & act. cess. c. 4. membr. 4. per tot.*

X.

Toties debitor cessus cedenti rectè solvit, quoties cessionem esse factam ignorat. *l. si delegatio 3. C. de novat.*

Ratio: quia sic est extra omnem culpam. Obligatum enim se putabat cedenti.

Limit, ut tamen hoc casu cedens cessionario semper teneatur ad interesse, ideo quia ipse debitorum exegit.

XI.

Cedi jus personale alii non potest, cum personam non egrediatur. *Dyn. in c. privilegium 7. de R. I. in 6. & Dd. in l. quod si in diem 16. §. Julianus 4. ff. de per. hered.* Cujusmodi jus esse pactum de retrovendendo respondet *Ruin. conf. 72.* licet contrarium teneat *Paul. de Castr. conf. 45.* quod istud pactum, quia transmissibile ad heredes, sit etiam cessibile per *l. ex pluribus 42. ff. de adm. tut.* sed observandum; licet jus personale cedi non possit, id tamen de jure merè personali & simpliciter personæ coherente intelligendum fore. At verò pactum de retrovendendo ejusmodi non est, ut quod personæ cohereat, sed re venditâ mediante aut propter rem. At quoties jus aliquod inheret personæ propter rem, istud jus est cessibile per not. *Jalon. Andr. in addit. ad Specul. sub tit. de cess. act. §. 1. in add. incip. in actione injuriarum, Rol. à Valle. conf. 22. per tot. & n. 33.* ubi ad contraria respondet *Vult. inter Conf. Marpurg. vol. 3. consil. 21. num. 233.*

XII.

Cessionarius est pro creditore. *arg. l. creditor 10. cum seqq. ubi Rebuff. & Capoll. n. 2. l. creditor 55. ff. de V. S.* Utiliturque jure cedentis etiam in illo, quod speciale est, vel ex statuto fluit de creditore loquente. *Wef. conf. 8. n. 44. Goedd. inter Confil. Marp. conf. 28. volum. 1. num. 221.*

XIII.

Ut cessio simulata præsumatur, pretii tenuitas est in causa. *l. per diversas 22. C. mandat.* Unde *Bald. ibid. quest. 12. num. 16.* eam movet dubitationem, quod si illa tenuitas non sit ob rei naturam, sed ex accidenti. v. g. Ego tibi cedo, quod mihi decem valet, sed tibi ob loci distantiam quinque valebit, cedo pro quinque, an præsumatur simulatio, ut vitietur cessio? Respondet *Bald.* non præsumi, quoniam litis redemptor non est, qui rem tanti emit, quanti apud suæ conditionis homines valet. quod tamen sub judicis arbitrio relinquit *Menoch. 2. arb. quest. cas. 248. n. 1.*

XIV.

Cui debeo cedere actionem, ei debeo cedere, quod ex actione consecutus sum, *l. 14. de furt.* *Cujac. in Pap. ad l. 80. cod. p. 321.*

CAP. XXIII. De Cessione Actio-

num.

Axioma I.

Quoties quis pro alio solvere compellitur, toties cessionem actionum justè exigere potest.

Ratio: quia æquissimum est, ut, cum hæc cessio alteri non noceat, mihi verò prosit, ad eam teneatur Creditor. *arg. l. 2. §. 5. ff. de aq. & aq. plurv.* ita ergò Cessionem petere poterit fidejussor tutoris *l. 95. §. 10. ff. de solut.* Correat debendi. *l. 2. C. de duob. reis.*

Limit, ut procedat, etiamsi beneficio cedendarum actionum fuerit renunciatum, quamvis hoc casu solutio ob renunciationem differri nequeat. *Carpz. P. 2. C. 17. def. 17. n. 78.*

II.

Cedens alicui jura sua aut actiones non potest pro eo testificari, aut pro secundo cessionario. *Salyc. in l. omnibus col. 2. num. 3. C. de testibus.*

CAP. XXIV. De Charitate.

v. supra Alienum.

CHARITAS benè ordinata incipit à se ipso, *l. qui servandorum 14. ff. de præscript. verbis, l. Præses 6. C. de servit. & aqua,* [ubi Imperat. crudelem vocat, qui rivos aliò derivat, cum agros suos siti finat emarcescere.] *can. non satis 14. dist. 86. can. si non licet 9. caus. 23. qu. 5. c. nisi specialis 3. ubi gloss. verb. eligemus, de auctorit. & usu pallii. c. dilecto, 25. de præbend. Duen. reg. 33. Roman. conf. 364. Dum secundò, in princip. num. 2. ubi ait, quod charitas prima incipit à se ipso, quia quis prius sibi, postea aliis providere debet, & ita quod incipere debet à suis, & sua familia. Aegid. Bellam. consil. 16. num. 3. & 4. ubi quod dilectio proximi trahit originem à charitate, quia quis se ipsum diligit primo loco, Cravet. consil. 8. num. 18. ubi quod quis dolo facere non videtur, qui se plus altero diligit, *Bald. consil. 412. Factum super quo num. 3. lib. 4.* ubi adeò dicit verum in tantum, ut quis ex ordinata charitate magis amat se in ungve pedis, quam adversarium in vertice capitis, *Afflict. decis. 290. num. 9.* [Cravett. consil. 8. num. 17. tom. 1. Unde pertritum Interulam magis stringere, quam tunicam Imol. in l. heredes mei 57. §. fin. ad Scæ. Treb. nec convenit altare unum.]*

spo-

spoliari alterius vestiendi causa. l. 15. §. 1. ff. de damn. infect. Knichen. de jure super. cap. 4. num. 437. cum seq.] Calcan. consil. 7. num. 19. ubi quod quis magis sibi, quam alteri providere debet, Anchar. consil. 436. Inis dubius, in princ. ubi quod ordo charitatis suggerit, ut prius nostris, quam extraneis subveniamus, Petr. Alphonsi. de Vasconcellos in harmonia rubricarum Jur. Canon. in tit. de auctorit. & usu pallii. n. 14. Paulus Fusch. lit. C. sing. 60. Surd. de aliment. tit. 1. quest. 94. num. 1. & tit. 7. quest. 8. & tit. 29. num. 1. & decis. 236. num. 21. & consil. 205. num. 12. & consil. 345. num. 28. Gutier. de tutel. p. 3. cap. 12. num. 1. in fine. Flamin. Paris. de resignat. benef. tom. 2. lib. 9. quest. 17. num. 117. Cald. Pereira quest. forens. in comment. ad tit. Institut. de inoff. testam. in princip. num. 21. Aloys. Ricc. in praxi rerum fori Ecclesiast. decis. 131. num. 3. in 1. edit. & resol. 16. num. 3. & resol. 518. num. 4. in 2. edit. Bellet. disquisit. Clerical. pag. 1. tit. de discipl. Clericali. §. 27. n. 8. & tit. de bonis Clericorum. §. 13. num. 3. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 1. lit. C. conclus. 220. à princip. Josephus Sesse. Aragon. decis. 36. num. 6. Pichard. ad §. Juris præcepta. num. 29. Institut. de iustit. & jure. Mantic. decis. 10. num. 7. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 3. resolut. 42. n. 9. Peccat enim contra ordinem charitatis, qui præfert charitatem alienam charitati propriæ. Speculat. in tit. de Advocat. §. 1. vers. n. quid. Francisc. Marc. decis. 155. num. 1. pag. 1. Marant. quest. leg. 8. num. 5. Bocer. de invest. feud. cap. 4. n. 36. cum nullus charior homini esse debeat se ipso, nec rem alienam prius curare, quam suam. Alciat. 1. pref. 52. Arnif. 1. de Majest. cap. 5. num. 13. Unde Accurs. Alpius ille perit, qui plus se diligit ullum. Arnif. 1. lect. polit. cap. 1. sect. 2. num. 1. Et Euripides: *μῶν σοφῶν, ὅς τις ἐξ ἀνθρώπων*, Odi sapientem, qui sibi sapit nihil. Cic. in Epist. fam. ad Trebat. Cons. Arg. 2. consil. 57. num. 92. hinc qui vult Eleemosynam ordinatè dare, incipiat à se ipso. can. qui vult. 19. dist. 3. de penit. Nec unquam debet testator alienas successiones propriis antepone- re. l. cum acutissimi. 30. Cod. de fideicom. Iustaque censetur excusatio ejus, qui suam utilitatem alienæ præfert. l. ubi 19. ff. de tutor. & curat. dat. Et Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. Vah! quemquamne hominem in animo instituere, aut po- nere, quod sit charius, quam ipse est sibi.

Quid maxime ab homine exigitur (querit Seneca de vit. beat. cap. 30.) ut pro sit boni- nibus si fieri potest multis: si minus, paucis: si minus, proximis: si minus, sibi.]

Declara ordinem charitatis esse, ut ante omnia diligatur DEUS, & deinde inci- piat à se ipso, & ut post se ipsum primò parentes, secundò filios, deinde proxi- mum diligat, ut per Anton. de Butr. con- sil. 25. n. 4. Ubi verò agitur de submini- stranda Eleemosyna etiam in actu ad sa- lutem, putà pro consequenda Indulgen- tia mediante Eleemosyna juxta faculta- tem elargiri debentis, id intelligitur mo- deratè & civiliter, ut primò sibi & suis provideat, postea elargiatur pro Elee- mosyna. Roman. consil. 364. in princ. prout illum refert Cardin. Tusch. d. concl. 220. num. 15.

Declara II. ut procedat regulariter, nisi sequatur absurdum vel inhonestum. Card. Zabarel. in cap. per vestras in 1. quest. de Jur. patron. Lud. Gomez. ad §. penales. Instit. de action. n. 37.

De Chirographo vid. Contractus Chirographarius.

CAP. XXV. De Circuitu.

CIRCUITUS inutiles sunt vitandi, l. Dominus 53. ff. de condict. indeb. Clem. Auditor. 3. ibi: ut evitetur circuitus. de re- script. Bald. consil. 100. Petrus in fin. lib. 4. Alex. consil. 77. In causa in fin. lib. 2. Dec. consil. 407. Visis. col. 3. n. 8. Socin. consil. 27. Pro decisione, col. fin. lib. 1. Guido Pap. de- cis. 375. Mater. Boër. decis. 204. Presuppo- ne. n. 3. Afflict. decis. 8. Quidam filiusfam. Tiraqu. de retractu. tit. 2. §. 2. gloss. 1. n. 24. & 71. & ad finem tit. num. 60. ubi quod in supremis tribunalibus & curiis circuitus omnino tollendi sunt. Vincent. de Franch. decis. 273. ad fin. Card. Tusch. pract. concl. tom. 1. lit. C. concl. 229. Thom. de Thomasset in floribus legum. reg. 73. Franc. Motin. de ritu nupt. lib. 3. q. 81. n. 14. Cas. Argel. de contract. legit. qu. 5. n. 5. & n. 94. & q. 7. n. 113. & q. 8. n. 5. & quest. 10. n. 135. & n. 223. & q. 17. n. 30. An- ton. Monach. Lucenii. decis. 25. n. 87. Fu- sar. de substitut. quest. 260. n. 4. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 887. num. 15. & cap. 964. n. 27. [Sic fictionem triplicem circuitus fugiendi causa Leges non aspernantur. l. licet 43. §. 1. de Jur. dot. l. 3. §. fin. de don. inter vir. & uxor. Cra- vet.]

vett. *consil.* 936. n. 25. Regn. Sixtin. *inter Consil. Marp. consil.* 14. vol. 2. n. 15.]

Amplia primò, ut circuitus sint vitandi, quando subest æquitas, ut si quis rem meam indebitè detineat, ad ejus restitutionem debet condemnari, quia si ex inepta petitione esset instituenda nova actio, æquius est, ut condemnatio fiat ad tollendum circuitum, quando condemnandus retinet ex titulo lucrativo, Petr. de Anchar. *consil.* 23. n. 11. *vers.* ad secundum dubium, quem refert Card. Tusch. d. *concl.* 229. n. 5.

Amplia secundo, in tantum actum & circuitum frustratorium non esse faciendum, ut licet quis teneatur offerendo deponere cum effectu, tamen si is, cui oblatio est facienda cum consignatione, recusât recipere, non teneatur facere actum frustratorium depositi, quod alias esset necessarium, Cuman. *consil.* 5. Non revocando. n. 2. *vers.* nec dici potest. Cravett. *consil.* 331. n. 5. lib. 3. Roland. à Valle. *consil.* 53. n. 26. lib. 1. ubi n. 34. & seq. declarat, nisi is, qui contradicit, habeat justam causam contradicendi, quia tunc offerens debet deponere, licet recuset recipere, refert Card. Tusch. d. *concl.* 229. num. 10.

Limita, quando circuitus non est omnino inutilis, quia tum non evitatur, [Anton. de Mattheis. *tr. de caus. possess.* & *proprict.* num. 19. *vers.* non obstat. elegans exemplum occurrit in l. 2. de L. Rhod. de jact. ubi gloss. in verb. agere potest. l. 33. de *condict. indeb.* l. 60. §. 5. locati.] Card. in d. Clem. Auditor. *quæst.* 14. n. 16. Dec. in l. cum fundus 31. §. servum tuum 1. n. 5. ff. si certum pet. Cravett. *consil.* 376. n. 23. & 24. Surd. *consil.* 52. n. 70. Monter. *decis.* 36. n. 70. Abbas *consil.* 95. In presenti. col. 1. in fine verb. & si dicatur. lib. 1. ubi ait, quod propter bonum obedientia admittitur circuitus inutilis, putà Religiosus non potest transire ad aliam Religionem etiam strictiorem, nisi petita licentia à Superiore, licet illam non obtineat, si detur casus, quod transeat non petita licentia, ille revocatur ad primam Religionem, licet revocatus petita licentia, & non obtenta possit iterum ad eandem arctiorem transire; additque sufficere impotentiam, quod circuitus possit reddi utilis, licet ab adventu non reddatur, refert Cardin.

Tusch. d. *conclusion.* 229.

à n. 15.

CAP. XXVI. De Circumstantia.

Axioma I.

De singulis Circumstantiis subtiliter inquirendum est, cap. licet 9. de probat. vid. Heerfort. in *reperit. Jur. Canon.* hac voc. & in voce singula. Mornac. ad l. 52. §. in Clivo 2. ad L. Aquil. pag. 282.

Bonus igitur iudex variè ex personis causisque definit. 2. F. 28. §. ad hac l. 4. in fin. ff. de incend. ruin. naufr.

Variant enim circumstantiæ rem. l. 26. §. 12. *vers.* Celsus. de *condict. indeb.* tam in civilibus, quam criminalibus. Ernest. Cothm. 3. *consil.* 39. num. 12.

Sunt autem circumstantiæ variæ, ætas, dignitas, valetudo, necessitas, propositum, personæ, l. 16. §. 1. de penis. l. 16. §. 1. l. 38. §. 1. de oper. lib. l. 26. §. 12. ff. de *condict. indeb.*

II.

Circumstantia temporis magis attendenda venit, quam loci. l. 5. ff. de incend. ruin. naufrag.

CAP. XXVII. De Citatione.

Axioma I.

Quoties Citatio ante præscriptionem completam infinuatur, toties qualibet præscriptio est interrupta. L. 2. C. de annal. *Except.*

Ratio: quia per talem Citationem possidens accipit scientiam rei alienæ, & sic in malâ fide constituitur. l. 10. §. 11. ff. de *hered. petit.*

Limita ex axiom. seq.

II.

Toties Citatio interruptit præscriptionem, quoties contra citatum sequitur sententia.

Ratio: quia ex sententiâ demum constat, an justè fuerit citatio decreta, an non. Et sententia confirmat jus citationem impetrantis. Zois. ad ff. b. t. n. 12.

III.

Quoties actus tendit in alicujus præjudicium, toties ille ad hunc actum citandus.

Ratio: quia res inter alios acta aliis non debet præjudicare, nec absenti inferri iniqua conditio. l. 47. de R. 7.

Exempl. ita in unione prolium citandi ii, qui succedendi jus habent *Gail. L. 2. obs.* 175. n. 5. ita citandi creditores ad conficiendum Inventarium, quod tamen hodie non amplius observari solet.

IV.

Quoties in morâ nullum periculum, toties in causâ civili nemo realiter citandus.

Ratio: quia apprehensio personæ injuriam infert, adeoque iudici ab eâ abstinendum, si aliud remedium suppeditatur.

Exempl. Debitor ergo fugitivus realiter citari potest, cum etiam privato eum capere liceat. l. 10. §. 16. ff. qui in fraud. *credis.* modò eum ultra 20. horas non detineat. l. 25. ff. ad L. Jul. de adult.

Limita, ut procedat, etiam si quis dicat, se veni-

venire nolle, cum adhuc potius immisio in ejus bona decernenda, quam realis Citatio. l. 19. ff. de in jus voc. nisi agatur de publico interesse, uti in delictis, ubi regulariter realis Citatio licita, scilicet etiam cum præcisè personæ præsentia est necessaria, uti in matrimonialibus.

I.

Quoties in citando adest incertitudo vel ratione personæ vel ratione loci, ubi sit, toties tantum obtrinet edictalis Citatio.

Ratio: quia regulariter aliquis in faciem citandus l. 19. §. 1. ff. de excusat. Tut. & injuriosum videtur per edictum citare illum, cujus haberi potest copia.

Exemplum: sic igitur in Processu desertionis, & quoties quis vagabundus est, locum habet Edictalis Citatio. Clement. 1. de judic. Præcipue verò obtinet, si contraditores plures adsint, sique incerti, uti in processu Creditorum vel additione hereditatis obarata. Brunnem. in Process. Civil. c. 3. n. 19. §. 9.

CAP. XXII.

De Civitate, Civibus.

v. infra peregrinus.

Axioma I.

Civitas quæ sunt, non sunt singulorum: aliud enim est universitas, aliud singuli de universitate. §. universitatis 6. Instit. de rer. divis. l. in tantum 6. §. 1. ff. de rer. divis. qui textus refertur in cap. Episcopus §. 8. qui manumittitur. caus. 12. q. 2. l. sicut municipium. 7. §. si quid universitatis ff. quod universi nom. Conf. Arg. conf. 11. n. 130. lib. 1.

II.

Quoties administratoribus Civitatis sive senatui credita est pecunia sine consensu civium, toties ipse senatus quidem obligatur, non tamen Civitas, nisi probata versione l. Civitas 27. ff. de Reb. Cred.

Ratio consistit in favore Civitatis, ne ei per iniquos suos administratores facile damnum contingeret, id. l. fin. C. de reb. civit. vend.

Limit. (1.) ut senatus obligetur ex quasi Contractu, seu conditione causâ datâ causâ non secutâ, contra Civitatem verò competat Conditio ex mutuo vel actio de in rem verso. (2.) ut probanda sit hæc versio à Creditore. Conf. Lau. urb. Vol. 2. diff. 13. Mev. P. 5. dec. 383.

III.

Quoties Civitas sive verè, sive repræsentative constituit in mutuum (scilicet per constitutum Syndicum) toties tenetur ex suo Contractu etiam non probata versione.

Ratio: quia sic civitas uti alia quævis persona obligatur ex suo Contractu. Carpz. L. 2. Resp. 106. n. 1. & 2.

Limit: ut teneatur Civitas ut Civitas seu universitas, non ut singuli. §. 6. Instit. de R. D.

IV.

Civitates sunt loco privatorum & prorsus eodem jure gaudent. l. simile 10. ff. ad municip. l.

eum qui 16. de V. S. l. metum 9. §. animadvertendum. 1. quid met. caus. Fortler. in Conf. Marp. conf. 7. num. 9. l. si pignus 8. ff. qui pot. in pign. quod in comparatione magis Urbis Romanæ quam simpliciter, ut ex l. bona civitatis 15. de V. S. satis est manifestum. Vult. in Conf. Marp. conf. 16. vol. 1. num. 16. & n. 55. adde Reig. in th. in voce Civitas. v. Infr. princeps.

V.

Civitas instar unius hominis est ejusque personam repræsentat. Bart. in l. 1. §. municipium. n. 3. ff. de acquir. poss. vid. Schonborn 1. polit. 6. 13.

VI.

Civitas æquiparatur minori & læsa restitutio nem habet in integrum, ut minor l. Respubl. 4. C. quib. ex caus. major. R. impubl. 3. C. de jur. Respubl. l. 1. C. de offic. ejus qui vic. ali. jud. Gail. 2. obs. 62. n. 4.

VII.

Pupillus quoque inter cives numeratur: Regula hæc secundum quid vera est, pupillus enim civis est, sed imperfectus. Unde nec pupillis actio popularis datur. l. mulieri 6. de populari. act. Cujac. in lib. 12. ff. Juliani ad l. 5. de O. N. N. add. Aristotel. lib. 3. Politic. cap. 1.

Clamor v. infra Exclamatio.

CAP. XXIX.

Clam facere, Clandestina, Secreta, Privata, Palam, Occulta.

Axioma I.

Dolose fieri censetur, quod quis clam agit, Bald. in l. error. 7. col. 4. C. de jur. & fact. ign. quem allegat & sequitur Zas. in consl. 18. n. 9. l. 1. text. in l. fin. ff. de rit. nupt. l. non existimo 54. in fin. ff. de admin. tut. Cravett. conf. 6. n. 8. Regner. Sixtin. inter Conf. Marp. conf. 13. n. 15. vol. 1. è contrario bona fides probatur ex eo, quod quid publice factum est. Tiraquel. in proem. cr. de retrat. convent. num. 13. Menoch. consil. 15. n. 7 Barbol. ad e. Perlarum 8. extra qui filii sint legitimi.

II.

Clandestinitas non præsumitur. Dec. conf. 219. n. 6. Alciat. resp. 504. n. 7. Decian. conf. 10. n. 3. vol. 1. Menoch. conf. 2. n. 326. vol. 1. Vult. inter Conf. Marpurg. conf. 30. vol. 2. n. 181.

III.

Qui clam delinquit, magis delinquit, quam qui palam. Henr. Ryswich. in regul. Welsenb. in parat. de furibus balnear. in fin. Et clandestina delicta gravius puniendi sunt, quam quæ palam committuntur. l. non existimo 54. de adm. tut. lult. de rit. nupt. l. nemo 4. C. de Sum. Trin. Auth. sed novo jure. C. de serv. fugitiv. vid. Matth. Steph. Nov. 12. n. 18.

Contrarium habetur in Can. nemo 4. causa 32. quest. 4. ibi tolerabilior est, si lateat culpa, quam culpæ usurpetur auctoritas. Welsenb. de furt. n. 14. vers. ceterum communiter dicimus. Imò

ea crimina corripienda demum sunt, quæ coram omnibus committuntur: ipsa enim corripienda sunt secretius, quæ secretius peccantur, *cap. si peccaverit 19. caus. 2. quæst. 1. cap. ex tua. 20. extra de simon. ubi Vivian. l. 2. §. 24. de vi bon. npt.*

Limitationis loco distingve inter res per se illicitas & medias, seu quæ sua natura licitæ sunt, ex adjuncto autem demum illicitæ. Hoc casu: v. c. si agatur de conjunctione matrimoniali, ea quidem per se est res media, sed si detegantur coiville personæ consanguineæ, gravius delictum habetur, si clam commillum fuerit, *d. l. ult. de rit. npt. ac proinde gravius etiam coëccetur.* Quod si autem factum sit per se, suâ naturâ, ipso statu, & semper illicitum, tum gravius peccat & punitur, qui manifestè delinquit, *l. 2. §. 24. ff. de vi bon. npt. §. pæna. 5. Inst. de obl. quæ ex delict. ubi Osterm. in mt. decid. Levius qui occultè, juxta illud vulgi: qui celat delictum penè est innocens. add. Bach. 2. dissut. Treutl. 30. thes. 3. lit. B. p. m. 1080.*

IV.

Quæ in capitulo sunt, non possunt faciliè probari nisi per Canonicos ipsos, *cap. veniens 38. in fin. extr. de test. add. 1. §. 26. in f. pr.*

V.

Secreta patrimonii non faciliè sunt revelanda, *l. 2. C. de alim. pup. præs.*

CAP. XXX.

Claritas, Clarum, Manifestum.

Axioma I.

Nihil magis proprium est Legibus quam claritas. *Nov. 107. in princ.* Claritas enim est de substantia Legis c. *eric autem 2. dist. 4.* Alias sententia lata contra Legem obscuram non intelligibilem valeret, juxta Bald. *in cap. fin. de constit. fac. gloss. fin. §. idem. Inst. de obl. quæ ex quas. delict. Jalón. post Imol. & Roman. in l. cum prolatis, 32. in fin. ff. de re judic. & Petrus de Anchar. in cap. 1. in 2. col. eod. tit. lib. 6. Gomez. ad §. sed ista. Inst. de act. n. 28.*

II.

In claris stare debemus expressis, aut quæ pro his habentur, ut intelligantur expressa esse. *Verall. decis. 28. n. 3. p. 1.* Atque ubi in claris verisimur, nulla vel ulterius est admittenda quæstio aut hæsitatio, *l. ille aut ille 25. §. cum in verbis. 1. de leg. 3. l. continuus 137. §. cum ita 2. de V. O. Dec. consil. 503. n. 3. ubi ait, quod in claris standum sit verbis, nec ulterius de ratione querendum, neque, ut Bald. inquit consil. 342. col. 2. vol. 1. indigemus glossa cum textum habemus; Et ubi verba sunt clara, cavillationes advocatorum non debent habere locum, etiam si lex dura esset. Bald. conf. 174. in fin. volum. 2. idemque hoc de verbis claris à Principe prolatis tradunt Dec. conf. 137. n. 4. Cravett. conf. 4. n. 2. vol. 1. Vultej. inter Conf. Marpurg. conf. 31. n. 17. vol. 3. imò ubi verba sunt clara & perspicua, calumniosa est quæcunque alia interpretatio. Bald. in Auth. rogatio. col. 2. vers. namque ubi. C. ad SC. Trebell.*

Parif. conf. 1. n. 29. in fin. & conf. 3. n. 53. vol. 3. Grammat. conf. 105. n. 6. in civil. quærare autem conjecturas cum verba sunt clara, infirmitas est intellectus. Bald. in l. certo generi §. 1. ff. de serv. rust. pred. Welenb. in parat. de R. N. n. 8. vide Reiger. in voce Manifestum. cap. quoniam 10. de fil. Presbyt. ordinand. Unde quod dicitur in claris non esse locum conjecturis. per d. l. continuus 137. §. cum ita 2. de V. O. l. ancille 12. C. de furt. Menoch. conf. 27. n. 1. vol. 1. id non est accipiendum in claris, pro quibus ut maximè per se clara sint, etiam stant conjecturæ, sed in illis claris duntaxat, de quibus conjecturæ sunt in contrarium, ut ita in claris locus non sit conjecturis contrariis, locus autem sit non contrariis, tameti hinc clara opus non habeant, ut quæ per se ipsa satis patent. Vult. inter Conf. Marp. vol. 3. conf. 2. n. 213.

Si clarum probatione non indiget, *l. 1. ff. de re sit. in integr. cum rei per se satis aperte demonstratio ulterior addi non debeat, Roland. à Valle conf. 7. num. 1. lib. 3. l. 1. de dot. præleg. Soc. jun. conf. 22. vol. 2. Conf. Arg. conf. 76. n. 3. nec in claris opus est dubitatione. d. l. 1. §. fin. de dot. præleg. Gomez. ad §. serviana de act. n. 22. & sic frustra de interpretatione quæritur. Bald. conf. 343. col. 2. in fin. vol. 2. in fin. vol. 1. conf. 774. in fin. vol. 2. Tib. Decian. resp. 72. n. 3. vol. 2. Cravett. conf. 273. n. 7. vers. curia autem, n. 8. per l. quod Labeo. 9. de Carbon. edit. l. ancille 12. C. de furt. imò in casu claro est calumniosa, & sic cessat in expressis à testatore, *l. sit, qui 13. §. fin. de reb. dub. cum nimium subtilizare, ubi res est clara, nihil aliud sit, quam perniciosè errare. Gœdd. inter Conf. Marp. conf. 25. n. 21. vol. 1.**

CAP. XXXI.

De Clausula.

Axioma I.

Clausula posita ad determinationem actus in principio posita, porrigitur etiam ad actus sequentes, *l. si mihi & tibi 12. §. fin. l. talis scriptura 30. §. fin. & l. seq. de leg. 1. l. cum pater 77. §. fin. ff. de leg. 2. l. 3. §. filius de liber. & post. Myns. 1. resp. 6. n. 40. cum clausula præcedens majoris sit efficacæ ad determinationem præcedentium. Bart. in l. quisquis ff. de leg. 3. Modest. Pist. conf. 36. num. 10. vol. 2. Vult. inter Conf. Marp. conf. 19. n. 106. vol. 3. Et clausula in capite adjecta, plus habet momenti, quam si in fine adiceretur. *fac. l. 27. ubi Bart. quand. dies leg. Costal. ad l. 6. de edend.**

II.

Clausula quælibet secundum naturam & mentem actus principalis intelligi & restringi debet, c. *accessorium 42. de Reg. Jur. in 6. l. si stipulat. fis 4. ff. de usur. l. fin. ff. de constit. pecun. gl. in l. si patronus 2. §. patronum 2. ff. Si quid in fraud. patron. Soc. jun. conf. 128. n. 133. Regner. Sixtin. inter Conf. Marp. conf. 12. vol. 3. n. 56.*

III.

Clausula generalis in una eademque dispositione addita non refertur ad specificata & pro-

provisi in eadem dispositione, l. *sanctio* 41. & ibi Bart. & Albert. ff. de pen. l. *doli clausula* 119. de V. O. ubi gl. Bart. i. consult. decis. conf. 64. n. 1. l. *alimenta* 16. §. *basilica* 2. ff. de alm. legat. nec comprehendit majora non expressis. cap. *sedes* 15. extra de rescript. Cravett. consil. 95. incipiente *vissu* bñ n. 10. Consil. Arg. cons. 1. lib. 1. n. 47.

IV.

Clausula universalis tantum operatur quoad omnia; quantum particularis quoad singula. l. *si duopleres* 51. in fin. de admin. tut. l. *actione* 65. §. *renunciare* 7. ff. pro socio. l. *qui scit* 25. in princ. ff. de usur. l. *si servus* 66. ff. de acquirend. hered. l. *quoties* 10. C. *famil. heredit.* l. 2. C. de quadr. prescript. ibi vel quaslibet alias licet nominatim presentis, & c. Oldend. inter Consil. Marpurg. consil. 5. n. 95. vol. 2.

Limita in renunciationibus: ubi renunciatio generalis & universalis non valet, ut specialis, nisi præcesserint quædam speciales. l. 4. §. 4. si quis caut. jud. ff.

V.

Clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia. l. 1. in fin. C. de liber. præter. l. 3. §. *filius* 2. ff. de liber. & post. ubi clausula in medio posita ad præcedentia, non ad sequentia refertur, c. *inquisitionis* 21. de accusat. Menoch. 2. arbitr. jud. cas. 64. n. 22. Bertazol. lib. 1. decis. conf. 32. n. 39. Myns. lib. 1. res. 6. n. 40.

Limita 1. Si clausula præcedens haberet propriam & specialem determinationem, tunc enim clausula ultimo posita ad eam nunquam refertur, text. in l. *stipulationes commodissimum* 53. l. *doli clausula* 119. de V. O. l. 1. §. *eum qui* ff. de post. l. *sed et si* 26. §. 2. in fin. ubi gloss. ff. ex quibus caus. major. Corn. cons. 200. vol. 3. Lud. Rom. cons. 152.

Limita 2. si præcedentia essent contraria finali clausula, quia tunc ea ad sibi contraria non refertur, l. *si idem cum eodem* 11. ff. de iurad. l. *quoties* 10. C. *famil. heredit.* Alex. cons. 117. vol. 1. l. 1. C. de liber. præter.

Limita 3. Ut non fiat relatio, quando ex eâ relatione laederetur intentio partium. Bart. Socin. cons. 21. col. 5.

Limita 4. Si per relationem generalis clausula procedens dispositio redderetur inutilis. l. *cum vulgari* 4. ff. de dot. præleg. Alex. cons. 117. post med. volum. 1.

Limita 5. Si per talem relationem sequeretur absurdum, Abbas in cap. *Ecclesia vestra* de Elect. per illum text. Bart. Socin. in d. cons. 21. vol. 4.

Limita 6. Quando potest diversa ratio assignari, quare non debeat procedere vel fieri relatio. Bart. in l. 1. in fin. per illum text. C. de liber. præter. Corn. cons. 69. col. 2. in fin. vol. 1.

VI.

Clausula consuetæ si penitus omisæ fuerint, habentur pro expressis, Nic. Ant. Gravet. post vestr. libr. 7. cap. 1. n. 34. Gabr. concl. 3. de consuet. lib. 6. n. 35. Intellige si omittantur clausula, quæ sunt de natura contractus quidem, tales tamen ut sine earum expressione satis de contractu constet, adeoque fieri non possit, quin in consequentiam expressi contractus intelligantur;

si enim actus substantialia concerneret clausula, tunc omisæ non veniret extendenda, Gabr. d. concl. 3. n. 27.

Limita: nisi constet de re & solum de jure supplendum sit, & si non suppleretur, periret actus, quod tamen non intenderent agentes, ut periret. exempl. vide apud Hontem. 3. de art. Notar. c. 8. n. 14. cum seq.

De Clausulâ Codicillari
vid. Codicillus.

CAP. XXXII.
De Clementia.

Axioma I.

Clementia pares nos facit DEO, in quantum naturæ nostræ est possibile. gloss. in l. *Imperialem* Cod. de Napt. & in Nov. 8. §. *itaque* Zabarell. cons. 94. in fin. Oldrad. cons. 47.

II.

Humanitatem oportet miscere severitati, imò quoad possunt iudices sine publico detrimento, clementiores esse debent. l. *illicitas* 6. §. *ult.* l. *obserandum* 19. ff. de offic. præsid. Oldend. cl. 1. act. 2. Ratio: quia misereri delinquentibus vera est iustitia. c. *vera* 15. dist. 45. Et qui putant misericordiam negandam peccantibus, de iustitia nimis præsumunt, & ideo percussu pereunt. Roland. à Vall. cons. 77. in fin. lib. 3. propterea tradidit iustus iudex Deus subditos Principi, ut eos tueatur, custodiat, servet. Cum tutius sit ex benignitate, h. e. remissione præmium expectare, quam de avaritia reddere rationem. Alex. cons. 51. l. 4. Boeckel. de publ. iudic. diag. 6. f. 103.

III.

Benigni Principis est ad Clementiæ commodum, transilire interdum æquitatis terminos, quando sola misericordia est, cui omnes virtutes cedere honorabiliter recusant. Cassiodor. lib. 11. epist. 40. Unde Claudianus:

Ignoscere pulchrum.

Jam misero poenæ genus vidisse peccatum. add. & Aristot. 2. Eth. c. 4. & 4. Eth. cap. 11. Sæpe itaque fit, ut qui clementiæ laudem nimium affectant, in extremum incidunt, quod iis quidem accidere videmus, qui facinorosis hominibus misericordiam debere putant. Quorum misericordiam Ambros. l. 1. offic. & serm. 8. in Ps. 118. v. 2. injustam vocat, quippe quæ iis impenditur, qui malefactorum voluntatem non deposuerunt. Arniseus lib. 1. de Majest. c. 3. n. 6.

CAP. XXXIII.
De Coactione.

Axioma I.

Paria sunt aliquid fieri coacte vel timore coactionis. l. *novissimè* 7. §. non semper. 1. ibi: Quid si compulsus, aut metu ne compelleretur, auctoritatem tutor accommodaverit, nonne debet esse excusatus. ff. *quod falso tutor. aut. gest.* Ubi tutor excusatur non solum, quod consensum pupillo præstat coactus à iudice, sed etiam si sponte

consensum præstiterit, metuens ne à iudice co-
geretur. Ancharan. in *consil.* 159. *Rationis. vers.*
quarto, hoc probat. col. 3. Jalon. in l. 2. n. 5. vers.
facit quod tenet. C. de transact. Pacian. cons. 1.
n. 136. cum seqq. Bald. & Dd. in d. l. 7. §. 1.

II.

Coactiones in omni quidem contractu, præ-
sertim tamen matrimonii, difficiles habere solent
exitus, c. cum locum 10. c. requisivit. de sponsal. l.
si patre cogente 22. ff. de rit. nupt. Oldend. inter
Conf. Marp. cons. 4. vol. 2. n. 2.

III.

Coacta voluntas etiam est voluntas, l. si mu-
lier 21. §. 5. ubi Bart. *Quod metus causæ.* Hinc est,
quod contractus metu initii ipso jure subsistant,
& ideo restitutione opus sit. c. tit. *Quod metus*
causæ.

Fallit hæc regula in delictis. Matth. Stephan.
ad *constit. crimin. art. 32. & 40. Carpz. in præf.*
crim. 3. q. 121. num. 63. vid. infr. in cap. Voluntas.
axiom. 34.

IV.

Contumaces cogendi sunt remediis prætoriiis
(1.) pignora cupiendo, (2.) eadem distrahendo,
(3.) multis coercendo. l. 1. §. 3. de *inspic. vent.*

Ita quamvis prætor iuste agat, non tamen sta-
tim cogit prætor iā potestate, vel manu ministro-
rum: sed melius & civilius facit, si per interdi-
ctum aliquem ad ius ordinarium remittat. l. 1.
§. 2. *Sivent. nom. mulier.*

CAP. XXXIV. De Codicillo, Clausula Codicillari.

Axioma I.

Quo casu testamentum valet coram duobus
testibus, eo casu & codicillus.

Ratio: quia Codicillus sequela testamenti est.
Ita ergo Codicillus inter liberos, ad pias cau-
sas, &c. valet coram duobus testibus. Carpzov.
P. 3. C. 4. def. 43.

II.

Cuicumque non competit Testamenti factio
activa, ille Codicillos condere nequit l. 6. §. *pe-*
nult. & l. 8. §. 1. ff. b. t.

Ratio eadem est, quæ in Axiom. præced. Ex-
emplum est in pupillo, deportato, &c.

Limita ut procedat in illo, qui ob juris impe-
dimentum testamentum condere nequit, secus si
impedimentum sit facti. *pr. Inst. de Codicill.*

III.

Cuicumque non competit testamenti factio
passiva, ille ex Codicillis nihil capere potest.

Ratio est in Axiom. I.

IV.

Quoties persona ad testandum habilis volun-
tatem suam coram testibus, quot ad Codicillum
requiruntur, satis expressit, toties clausula codi-
cillaris subiecta omnia vitia sanat. Sive:

Quicumque defectus non est inhabilitatis nec
voluntatis, ille per clausulam codicillarem sup-
pletur in Testamento.

Ratio: quia sic Testamentum subsistit ut Co-
dicillus. Ad codicillum verò tantum requiritur

habilitas personæ & voluntas coram quinque te-
stibus expressa. l. 11. §. 1. de *Leg. 3.* Exempla ha-
bet Struv. *Jurispr. Rom. Germ. forens. L. 2. Tit.*
28. §. 4.

CAP. XXXV. De Cogitatione.

Axioma I.

Cogitationis potnam nemopati cogitur. l. 13.
de *pen. cap. cogitatio. 20. dist. 1. de panir. l. item*
apud Labeonem 15. §. abduxisse de injur. l. 5. in
fin. quod quisq. jur. Arnif. lib. 3. cap. 6. de Majest.
vid. C. A. de privat. delict. n. 13. Bachov. 2 D. 32.
tb. 1. lit. H.

Ratio, quia sola cogitatio non est delictum,
Jul. Clar. in præf. crim. §. fin. q. 91. Jac. Cujac. 8.
obs. 22. Innocentia enim & incogitantia sæpius
involuntaria produnt. Et propositum in mente
retentum nisi actu infecto nihil operatur, Boc-
ckel. de publ. judic. diquis. 4. f. 55.

Limitationis loco nota, quod hoc procedat
in cogitatione nuda; at ubi ad actum aliquem
pervenit, fallit hæc regula in criminibus exce-
ptis. l. 5. §. 4. C. ad *L. Jul. Majest. vid. plur. in*
lib. 1. c. 44. Axiom. 7.

II.

Quotiescunque internæ mentis cogitationes
se ullâ ratione exterius exserunt, toties ad obje-
ctum Jurisprudentiæ spectant & possunt puniri.
Quia eatenus ius illis applicari potest. Exempli
est in l. 6. C. de *his, qui ad Ecclesi. confug. & in l. 5.*
C. ad L. Jul. Majest.

Limit. puniuntur tamen non ordinariè, sed
saltem extraordinariè. Carpz *Pr. Crim. Part. 1.*
Quæst. 17. n. 13.

CAP. XXXVI. De Cognitione.

Ad cognoscendam qualitatem contractus
non attenditur nomen, sed id quod convenit
contractui *post Purpurat. Neviz. Nat. & alios*
Menoeh. lib. 3. præf. 105. n. 11. v. c. Concessio facta
sub nomine & titulo Emphyteusos non illico
infert Emphyteusin, nisi clare & specificè aliunde
probetur. post Raudens. Besold. in thesaur.
præf. sub voce Hofgut. p. 416. Mantio. lib. 2. de
tacit. & ambig. convent. tit. 3. n. 12.

De Collateralibus *vid. Rubr.*

Successio ab Intestato.

CAP. XXXVII. De Collatione bonorum.

Axioma I.

Quæcunque ab illo, cui succeditur, non sunt
profecta, ea non conferuntur l. ult. C. b. t.

Ratio: quia illa non inducunt inæqualitatem,
propter quam tollendam introducta collatio.

Exempl. ita ergo non conferuntur dona ba-
ptismalia, das *Vaten-Geld. Brunnem. ad l. 1. ff.*
b. t. n. 23. sicut nec bona castrensia l. 95. l. 1. ff.
n. 15. b. t. & ideo nec feuda.

Am-

Amplia, ut non solum negativè procedat, sed etiam affirmativè.

II.

Quoties nepotes soli concurrunt, toties repudiata hereditate paternâ avo succedunt simpliciter sine collatione.

Ratio: quia sic succedunt jure proprio, & ex facto patris nullum lucrum sentiunt, quippe cui non succedunt. *Conf. Carpzov. P. 3. Constit. XI. def. 30.* ubi hanc sententiam in praxi receptam affirmat.

III.

Quoties nepotes cum patruis concurrunt, toties avo sine onere collationis non succedunt, etiam si hereditatem paternam repudiaverint.

Ratio: quia sic opus habent representatione, ne à patruis excludantur. Dum igitur transeunt in locum patris, in onera quoque succedunt. *l. 3. C. de bon. matern. conf. Berlich. P. 1. Conclus. 247.*

IV.

Quotiescunque collatio non remissa à defuncto, toties illa obtinet, seu testatò, seu intestatò succedatur. *Nov. 18. cap. 5.*

Ratio: quia præsumitur testatorem memoriâ lapsum esse, aut mortis angustis prædeditum, omisisse collationis præceptionem, hinc, ut æqualitas servetur, illa omnino fieri debet.

V.

Quousque nemo in legitimâ læditur, eousque collatio remitti potest.

Ratio: quia eousque liberum est parentibus cuivis pro lubitu bona sua relinquere, ergo & collationem remittere. *vid. l. 8. C. de inoff. testam.*

VI.

Quicumque ab intestato successuri non fuissent, illi quoque ad collationem non tenentur, nec ipsi ab aliis conferendum.

Ratio: quia hi damno non afficiunt reliquos, nec inæqualitatem inducunt, nisi ad defuncti voluntatem. Exemplum est in extraneo herede cum liberis instituto. *Conf. Struv. Jurisprud. R. G. F. L. 2. Tit. 32. §. 7.*

VII.

Quæcunque accipientem non reddunt locupletiores, illa non sunt conferenda.

Ratio: quia hæc non amplius extant, eorum autem quæ non sunt, nec fuerunt, frustra petitur collatio.

Exemplum est in sumtibus nuptiarum convivalibus. *Carpz. P. 3. C. 11. d. 21.* nec non ea, quæ pater in dignitatem filii contulit. *Carpz. Part. 3. C. XI. def. 17. §. 8.*

VIII.

Toties sumtus studiorum non conferuntur, quoties de contrariâ patris voluntate non constat. *l. qui pater. 50. ff. Famil. herisc.*

Ratio: quia in dubio censetur pater animo donandi hos sumtus fecisse.

Exemplum: licet pater in librum expensarum communem in das Tage-Büchlein conscripserit studiorum sumtus, non tamen conferuntur. Secus si speciatim consignaverit. *Carpz. P. 3. C. XI. def. 21.*

IX.

Quæcunque post mortem acquiruntur, illa non conferuntur. *l. pen. ff. b. t.*

Ratio: quia hæc non tam jure filii, quam extranei capiuntur. *l. 10. C. b. t. ex paternâ scil. voluntate & dispositione. d. l. pen.*

Exemplum: ita ergo fideicommissum & prælegata non conferuntur. *Mev. P. 1. Dec. 84.* sicut nec donationes filio factæ. *l. 18. C. Famil. herisc.* nisi filius hodie habeat separatam æconomiam. *Dn. Brunnem. de Collat. C. 3. d. 93.* pariter nec reditus anni gratiæ, des Gnaden-Jahrs conferuntur. *Carpz. Jurispr. Eccl. L. 1. def. 205. n. 7.*

Limit. nisi post mortem quæsitâ retrò acquisita fingantur.

X.

Quoties non succeditur ascendentibus, toties collationi locus non est.

Ratio: quia descendendum causâ tantum collatio introducta. *l. 1. pr. ff. b. t. ne scil. ipsi se invicem incommodo afficerent, ergo præter legem ad alios casus non extendenda, Brunnem. de collat. bon. cap. 3. n. 128. seqq.*

Limit. nisi conjuges ex statuto sibi invicem succedant. *vid. axiom. seq.*

XI.

Quoties Conjuges ex dispositione statuti sibi invicem succedunt, toties regulariter sua bona conferunt.

Ratio: quia portio statutaria non debetur, nisi ex bonis utriusque conjugis collatis, aus dem gemeinen Gute.

Exempl. ita ergo maritus conferre tenebitur salarium, in quantum illud tempore mortis uxoris marito debebatur. *Andr. Kohl. de pat. dotat. q. 8. n. 14.* Sic & donata in nuptiis, in festo natalitio, &c. conferenda. *Brunn. ad l. 1. ff. de collat. n. 21.* Vestimenta quoque uxoris conferenda forent, nisi consuetudo locorum quoad hæc aliud induxisset. *Stryck. Trakt. de success. c. 5. §. 18. in fin.*

Limit. ut procedat in bonis ante mortem quæsitis. *d. Trakt. c. 5. §. 15. (2.)* nisi conjux superstes portionem suam statutariam repudiaverit, quod facere potest, juxta *l. 29. C. de pat.*

CAP. XXXIII.

De Collusione.

Collusio aliorum non nocet tertio, *l. 27. Cod. de lib. causa.*

CAP. XXXIX.

De Colore, Prætextu.

Axioma I.

Quæ ideo interveniunt, ut facilius excogitata fraus occultetur, non proficiunt, *l. qui per collusionem. 49. de A. E. V. vid. omnino Cujac. lib. 10. qq. Papin. in l. 52. de donat. inter vir. & uxor.*

II.

Colores Juris non semper prohibiti: sic color queritur in inofficiosi querela. *pr. Institut. de inoff. test. l. 5. ff. cod. & admittitur in lenocinio ad umbratio. l. 29. ad L. Juliam de Adult. Item in stupri delicto & incestus. l. 38. §. 5. 7. d. ult.*

CAP.

CAP. XL. De Commendatione. *vid. infr. Consilium.*

Axioma I.

Commendatio non inducit obligationem. *l. 12. §. 12. ubi Gloss. & Goth. Mand. adde Mornac. ad d. §. 12. ubi hanc opinionem præjudiciis firmat, adde omnino l. ult. C. quod cum eo. verb. commendant. ubi Goth. & Wesf. Mandat. n. 6.*

Ampliationis loco nota, quod hoc non modo procedat in materia mandati, quasi teneretur, ut mandator pro eo quem quis commendavit, sed ut etiam locum habeat in emptionibus, venditionibus, ita ut venditor non obligetur, si quid dixit commendandi causa, *l. 19. de edil. edit.*

Limita: nisi specialem qualitatem in re vendita prædicat, cujus intuitu rem charius vendit, *l. 43. de contrab. empt. vel aliquid se præstaturum promittit. l. 16. §. ult. de edil. ed. vid. Mornac. ad d. l. 19.*

II.

Laus & commendatio sui aliquando permittitur, *l. 4. §. 3. ubi Ant. Fab. de offic. proc. & sap. laudes nostras non gravate debemus audire. d. loc.*

CAP. XLI. De Commixtione.

Axioma I.

Quoties commixtio facta utriusque Domini voluntate, toties rem facit communem.

Ratio in §. 28. *Inst. de R. D.*

II.

Quoties commixtio facta sine Domini voluntate; toties communis non fit, sed dominium cuique manet salvum.

Ratio: quia singula corpora in suâ substantiâ durant, & in se manent distincta, §. 28. *Inst. de R. D.* distinctum ergo manet dominium.

Limit. modò quantum quisque habuerit demonstrari & probari possit; sic enim competit rei vindictio, aliâs verò actio communi dividundo.

CAP. XLII. De Commodato.

Axioma I.

Cujuscunque rei usus esse potest sine abusu, illa potest commodato dari.

Ratio: quia illa potest eidem finito usu restitui, in quo consistit natura commodati. Resigitur fungibiles, e.g. panis, frumentum, vinum commodato dari nequeunt, sed tantum res non fungibiles seu non consumibiles, v.g. equus, liber, &c. potest tamen pecunia ad pignorum commodum todari.

II.

Quoties impense in rem commodatam factæ minores sunt usu, toties non repetuntur. *l. 18. §. 2. ff. Commod.*

Ratio: quia ad has tenebatur Commodatarius ob usum, qui cum major fuerit quàm im-

penſæ, has absorbet. *l. 13. in fin. ff. de impens. in res domal. fact.*

Exemplum poterit esse in equo commodato, in quem ob morbum factæ impensæ.

CAP. XLIII. De Commodo.

Axioma I.

Commodum, à quo quispiam excluditur, certæ cujusdam personæ contemplatione, applicatur ei cujus contemplatione ille est exclusus, *l. post legatum §. 5. amittere 2. ff. de his, quæ ut ind. l. 2. §. si duo 7. ff. de collat. bon. l. pen. C. de Legat. l. 9. ubi Corn. C. de suis & legit. Bart. in l. uxorem. §. heres. ff. de legat. 3. Bald. in l. ult. C. de ind. vid. Angel. in l. Papinianus. §. quoniam vers. quid si filia. ff. de inoffic. test. Roman. in l. un. n. 63. vers. secundo, quia quando. C. quand. non pet. part. & conf. 32. n. 8. Alciat. conf. 479. n. 12. Philipp. Marth. inter Consil. Marp. conf. 21. n. 60. vol. 1. Curt. jun. conf. 87. n. 4.*

II.

Unicuique licet vigilare pro comodo suo etiam in alterius damnum. *l. pupillus 24. in fin. & l. qui autem 6. §. sciendum 7. ff. quæ in fraud. cred. Ludovicus Gomez. ad §. item si quis. Instit. de actionib. num. 40.* Sic v. c. cuilibet permillum est ædes suas altius tollere, aqua venas præcidere, torrentem vicini avertere, & munitionibus riparum locum & fluminis cursum agri sui tuendi causa aliquatenus immutare, atque ita suæ ipsius utilitati, etiam incommodo alterius inferre, dum ne id nocendi animo, sed citra æmulationem cujusquam fiat. *l. altius 8. C. de Servit. & ag. l. 1. §. denique n. l. in summa 2. §. idem Labeo 9. de ag. & ag. plur. l. 1. §. sed et si 7. Ne quid in flum. publ. l. 1. C. de alluv. Gail. 2. obs. 69. n. 10. qui animus nocendi ex inverso forsan vicino lucro non præsumitur, ubi de utilitate facientis apparet. l. merito 51. ff. pro Soc. Klock. de contrib. cap. 12. n. 138.*

III.

Non debet alicui commodum hinc accedere, unde pœnam potius merebatur. *c. etsi necesse sit §. extra de don. inter vir. & uxor.*

IV.

COMMODO ejus esse debet, cujus est periculum & incommodum, *l. fin. §. sed cum Cod. de furtis l. penultima. Cod. de suscept. lib. 10. l. Julianus 13. §. ex vendito 19. ff. de actionibus empti l. 12. Cod. eod. secundum naturam 10. ff. de Regulis Juris. §. item pretium. Institut. de empt. & vendit. Castrenf. conf. 133. num. 2. in fine, lib. 2. Anchar. conf. 180. Visa diligenter. num. 5. ubi is, qui acceptat legatum cum onere, tenetur ad onus, Thom. & Thomasset. in floribus legum. regul. 105. Pichard. ad §. placebat. n. 33. l. de legit. agnat. success. Mari. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 23. n. 4. Rot. decis. 149. num. 6. apud Farin. p. 2. recens.*

cent. ubi quod commodum ejus est, cujus est & incommodum, & decis. 333. n. 1. ead. p. 2. ubi quod commodum non habens, neque debet habere incommodum, & decis. 175. n. 3. & decis. 677. n. 5. ubi quod commodum qui sentit, debet sentire etiam incommodum, Card. Tusch. pract. concl. tom. 5. lit. O. concl. 144. n. 5. Joan. Maria. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 17. n. 7. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. c. 96. n. 35. [hæc tamen res in infinitum non abit, vid. Grot. 2. de Jur. Pac. & Bell. c. 14. n. 12.] Ratio hujus rei quod incommoda illum sequi debent, quem & commoda sequuntur, l. 1. §. fin. ff. de aqua plu. arc. quia omne incommodum aliquo commodo est compensandum, l. cum fisco 9. ff. ad Syllan. ubi quod omne commodum cum suo onere pertransit. Card. Tusch. tom. 8. lit. V. concl. 374. Escob. de ratiocin. c. 42. n. 12. & comput. 20. n. 24.

[Limitationis loco hanc regulam intellige, quando scil. commodi & incommodi par sit ratio, adeoque utrumque & commodum & incommodum ex eodem fonte proveniunt, atque insuper persona tam oneris, quam lucri capax judicetur. Caterum quando dispar ratio adparet, non procedit. Exemplum est in muliere, qua licet ad successionem proximi Agnati impuberis admittatur, in suis tamen tutrix esse non potest. l. 73. ff. de Reg. Jur. Phil. Matth. ad l. 10. ff. de Reg. jur. n. 10.]

V.

COMMODO ex malitia sua nemo reportare debet; v. infr. lib. 11. cap. de malitia.

VI.

Ad COMMODO alicujus factum, contrarium effectum operari non debet, l. quod favorem 6. C. de legib. Surd. conf. 215. n. 68. lib. 3. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 922. n. 26.

VII.

COMMODO, aut premium ex actu, in quo pœna apponitur, quis reportare non debet, Gonzal. ad Regulam 8. Cancel. gloss. 24. n. 105.

VIII.

COMMODO & incommodum, æqualiter determinantur. l. secundum naturam 10. ff. de Regul. Juris. l. Plautius 49. ff. ad L. Falcid. l. quoties 23. ff. ad Trebell. Surd. conf. 150. n. 11. Quia ferendus non est, qui commoda amplectitur, & incommoda recusat, l. manifestissimi 22. §. pen. C. de furtis. Steph. Gratian. d. tom. 5. cap. 916. num. 35. ubi n. 36. limitat, quando ex diverso fonte proveniunt, diver-

sasque causas respiciunt, & Surd. d. consil. 150. n. 87. limitat etiam, quando non est par ratio.

CAP. XLIV.

Communio. Communis.

Communiter.

Axioma I.

Communio non solet operari in rebus divi-
duis. Bald. Alber. Cuman. Florian. in l. si commu-
nem 10. ff. quem serv. amitt. Felin. in c. 1. n. 12.
vers. primò de reser. Pacian. consil. 139. n. 40.

II.

In re communi plures unius vicem sustinent,
ejusdemque omnino juris censentur. l. 10. ff. de
pact. gloss. in l. si quis ex argentariis. 6. §. cogen-
tur. ad verb. edere. ff. de edend. Bald. consil. 396.
n. 4. vol. 1. Phil. Matth. inter Consil. Marp. consil.
27. vol. 2. n. 19.

III.

Res communes plerumque neglectui esse so-
lent, quasi alienæ, nisi certus his rebus admini-
strator præficiatur. l. 2. C. quand. & quib. quarta
pars deb. C. A. quod cuiusque univ. tb. 5. f. & ideo
communio tantum consensu contrahitur. §. 28.
l. de Rev. div. Wef. in Pam. pro Socio n. 4. nec
quisquam aut inchoandam bonorum commu-
nionem, aut ad persistendum in eâ compelli pot-
est. d. l. si non sortem 26. §. si centum 4. ff. de con-
dict. ind. l. fin. C. comm. divid. quo spectat, quod
traditur in l. in re communi 26. ff. de serv. urb.
præd. l. qui neque 8. §. fin. de reb. eor. qui & in l.
sancimus 34. §. ne autem communione 2. C. donat.
ubine donatarius quidem in rei donata commu-
nionem cum donatore perseverare cogitur, non
aliam ob causam, quam ne aliqua contentio in-
ter eos oriatur, Regner. Sixtin. inter Consil. Marp.
consil. 11. vol. 3. n. 2. & 3.

Dispositio enim communionem perpetuam
inducens est odiosa. l. fin. C. comm. divid. d. l. 77.
§. dulcissimis 20. de leg. 2. Hinc pactum ne un-
quam bonorum fiat divisio, sed ut in communio-
ne perpetua stetur, non valet. l. in hoc judicium
14. §. si conveniat 2. ubi gloss. & Dd. ff. comm.
divid. Bart. in l. si convenerit. ff. pro Socio, & Ja-
son. in d. l. si non sortem. §. centum. de condict.
ind. Lud. Rom. consil. 13. Henning. Gorden. con-
sil. 10.

Quod procedit, etiam si per sententiam arbitri,
cui litare promissimus, id fiat, quia non potest fa-
cere ne in perpetuum dividatur, ut probat Alex.
in consil. 48. visis & accurate. col. pen. in 6. vol. no-
viter edito, adeo ut tale pactum non obliget
etiam naturaliter, ut tradit Angel. in consil. 225. in-
cip. punctus talis col. 1. libera enim rerum suarum
dispositione quis privaretur, quod esse non de-
bet. l. nec emere 16. C. de jur. delib. cum quilibet
in re sua sit moderator & arbiter. l. sed si lege 25.
§. consulta 11. ff. de pet. hered.

Limita 1. Nisi juramentum adfuerit, quia ju-
ramentum debet adimpleri in forma specifica.
cap. ad nostram. 17. de jurejur.

Limita 2. Quod non procedat, ubi esset præ-
scri-

Scriptum communioni, gl. ad l. 1. §. ad hanc C. de anal. except. & in l. fin. Cod. comm. divid. & in d. l. 26. §. 4. de cond. ind. quam opinionem secuti Butrius, Bald. & Ang. in d. §. ad hanc Joh. Fab. in §. quadam. Inst. de act. ubi ait, ab omnibus ita teneri & hanc opinionem in puncto juris esse sustentabiliorem per d. §. ad hanc. Vult. inter Consil. Marp. cons. 22. n. 28. vol. 1.

Limita 3. Nisi fuerit pactum temporale, quod in communione stetur, puta ad decem annos, quia tale pactum bene adstringit quem in communione stare per illud tempus, ita Aretin. per d. l. in iudicio 14. §. si conveniat. 2. ff. comm. divid. Corn. cons. 13. col. 1. in 4. volum. & Bald. per text. ill. in l. si ita quis 4. in 2. notat. ff. de condit. institut.

Limita 4. Quando pactum de stando in communione esset factum in aeternum. Alex. in cons. 59. col. fin. lib. 5. Dec. cons. 61. incip. in instrumento in 2. part. per d. §. si conveniat.

Limita 5. In casu singulari. l. fin. ff. de alien. jud. mut. videlicet, quando quis alienaret partem suam pro indiviso, causa mutandi iudicium divisionis: quia tunc in poenam mutantis negatur, ne possit petere divisionem, nec ipse qui alienavit, nec ille in quem alienatum est. Jas. ad d. l. 26. §. 4. de condit. indeb. Ludovic. Gomez. ad d. §. quadam. n. 27.

IV.

COMMUNIO regulariter parit discordias, & ideo solet dici, quod nemo cogitur stare in communione, l. finon. sortem 26. §. si centum 4. ff. de condit. indeb. l. in re communi 26. vers. propter immensas. ff. de servit. urban. prad. l. cum patet 77. §. dulcissimis 20. ff. de legat. 2. l. sancimus 34. §. ne autem 2. C. de donat. l. 2. ibi. naturale quippe vitium. Cod. quando, & quibus quarta pars. lib. 12. Castrenf. cons. 107. videtur dicendum. in princip. lib. 1. & cons. 333. Viso testamento, vers. prater ea non est credendum, eod. l. 1. Alex. consil. 46. Visis. n. 11. lib. 1. Tiraquel. de retract. lig. §. 23. gloss. 1. n. 17. Malcard. de probation. concl. 328. n. 2. Cardin. Tusch. pract. concl. tom. 1. lit. C. concl. 135. num. 1. Pichard. ad rub. Instit. de societate. n. 18. Cevall. commun. contra communes. tom. 4. quest. fin. n. 220. Lud. Gene. de censib. pag. 3. cap. 1. quest. 3. art. 8. n. 15. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 905. num. 13. Mari. Giurba cons. 32. n. 6. [adde Aristot. 2. Pol. 2. & 3. Arnif. 1. relect. Pol. c. 1. §. 12. n. 12.]

V.

COMMUNE quod est, meum non est, scilicet absolute l. nemo ex sociis 68. ff. pro socio. Rebuff. ad l. litus est 96. vers. non procedit. ff. de verb. signif. p. mibi 413. Valasc. consil. 64. n. 12. Cal. Pereira de empt. & vendit. c. 10. n. 38. cum seqq. Bened. Egid. in repet. l. ex hoc iure 5. ff. de iustit. & iure p. 1. c. 3. n. 32. Limitatur tamen in l. recte

dicimus. 25. ff. de verb. signific. secundum Surd. decif. 263. num. 2. & n. 7. cum seqq. & decif. 273. n. 7. & 9. Limita etiam, & intellige in propria & stricta significatione, secus in lata, in qua quod commune est, meum est, l. servi electione 5. §. 1. ff. de legat. 1. l. in re communi 26. ff. de servit. urban. prad. [l. illud 46. ff. de it. nupt. l. suos autem 73. ff. de leg. 3. l. 2. ff. de condit. Instit. l. 1. C. qui test. fac. poss. Consil. Argent. 77. n. 13.] Franc. Milan. lib. 2. decif. 19. n. 5. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 45. n. 30. & 31. Giurb. ad consuet. Messanen. cap. 1. gloss. 5. n. 32. p. 1. Hieron. Buccaron. de differ. inter iudic. civil. & crimin. differ. 100. n. 24. Ovid. de Amicis de jur. emphyt. quest. 87. n. 4. [vel intellige quoad partis meae dispositionem. Gail. de pignor. cap. 9. n. 2. potest enim quisque in rebus communibus pro suo iure versari. l. 51. ff. pro Socio. Wefenb. in parat. de Expil. hered. n. 2.]

VI.

COMMUNI in re melior est conditio possidentis, l. Sabinus 28. ff. communi divid. l. per fundum 11. ff. de servit. rust. prad. cap. in re communi 56. de Regulis Juris lib. 6. Surd. cons. 43. n. 3. Rendina in prompt. recept. sent. tom. 1. tit. 36. num. 14. Gail. de pignor. c. 9. n. 3. Schurff. cons. 8. n. 6. vol. 2.

VII.

COMMUNITER id, quod fieri con- fivexit, praesumitur partes facere, l. certi conditio 9. §. si nummos. 8. ff. si cert. pet. ibi, cum quotidie multam pecuniam poscimus, & c. gloss. in l. neque natales 10. C. de probat. Palat. in repet. rub. de donat. inter vir. & uxor. §. 9. n. 6.

VIII.

Ubi vera rerum communio, ibi ad aëris alieni exsolutionem aequa obligatio.

Ratio: quia aë alienum usque adeo bonis im- mixtum est, ut bona non intelligantur, nisi quæ deducto aëre alieno supersunt. l. 39. §. 1. ff. de V. S.

Exemplum: hinc v. g. cum in Marchia con- stante matrimonio non sit vera bonorum com- munio inter conjuges, poterit uxor à marito ob- arato illa repetere. Conf. Stryck. de success. ab intest. cap. 5. art. 3. n. 23.

CAP. XLV.

De Communi Usu loquendi.

Communis usus loquendi praevalet omni re- gulae omni que constitutioni in intelligendis ser- monibus, Bart. in cons. 138. hac est copia. ad fin. & cons. 159. visa quadam constitutione. col. 1. Old. cons. 168. ad primam qu. in 3. dub. Consil. Arg. 1. cons. 110. num. 41. In omni enim materia non so-

solum favorabili, sed etiam odiosa & poenali attenditur. l. in vulgari 162. §. 1. ibi: sed vulgi de v. s. l. ut Alphens 87. & l. Amiculus 134. cod. Gail. lib. 2. obs. 79. n. 5. Siquidem ex communi loquendi usu verba sunt audienda, l. 7. ubi Bart. ff. de supell. leg. Et omnis interpretatio merito frustra & absurda habetur, quæ non consonat, ut vulgo loquuntur. cap. ex litteris 7. extra de sponsal. Cephal. Consil. 40. n. 51. Interim tamen iste non est potior, quam propria verborum significatio, ut multis probat Bart. in rub. de fund. instr. in 7. col. Non enim communis usus loquendi est propria significatio: nisi idem sit cum propria significatione, tunc enim nihil repugnat, Engelhard. de Vestigal. th. 4. f. 34. Conf. Argent. consil. 82. n. 10.

CAP. XLVI.

De Communi Opinione.

vid. infra Opinio.

Axioma I.

Scholarum est, communes opiniones impugnare & sectari subtilitates: at fori, communes opiniones tenere, Coraf. de comm. opin. n. 74.

II.

Communium opinionum conciliationes, quamvis apud Dd. valde sint favorabiles, ut videre est apud Menoch. 2. præsumpt. 71. n. 47. Grex. 2. concl. 27. consil. 2. n. 5. & 6. tamen plerumque sophisticæ sunt & fallaces, ut eas appellat Hotoman. qq. illustr. 43. quippe æquæ incertæ, atque id cui conciliando adhibentur: ut not. Vigel. in method. & nat. jur. contr. col. 3. & evenire hic solet, quod sæpe alias, ut, quod subtiliores practici videri volunt, eo se præbeant ineptiores, ut ait Ant. Fab. decad. 11. error. primum 7.

CAP. XLVII.

De Comparatione, Comparativo, Positivo.

Axioma I.

Comparatio debet fieri in ima specie Aristot. 7. Phys. 4. text. 29. & μέγα δὲ τὰ ζῷα βλῆτα μὴ ὁρῶνται εἶναι, ἀλλὰ καὶ μὴ ἔχειν διαφορὰν μὴτε ὁ, μὴτε ἐν ᾧ. i. o. Non solum ea, quæ comparantur, non æquivoca esse oportet, sed etiam nec id quod est, nec in quo inest differentiam habere, (seu specie differre) oportet. siue Comparatio non debet extendi ultra tertium, ad quod adhibetur. Gerhard. in loc. de Conjug. 10. §. 195.

II.

Positivum sæpe rem per se excellentem significat absolute talem, qualem vocabulum declarat, quo casu positivus etiam plus significat, quam superlativus: cum superlativus tantum ex comparatione significet; comparativum autem possit esse certo ordine & gradu limitatum. vid. omnino & laud. Scal. lib. 4. de caus. LL. c. 101.

III.

Comparativus semper & ubique includit.

positivum. arg. l. ubi autem. 75. §. 2. de V. O. l. 9. de in lit. jur. Bart. in l. cum filius. 76. §. pater. 5. ff. de legat. 2. Sicul. decif. 65. n. 8. 12. 13. Agric. de offic. advoc. c. 23. q. 90.

CAP. XLIX.
De Compascuo.

Quodcunque Juris est in precario, idem juris est in compascuo.

Ratio: quia compascuum est mutuum precarium, quod jure familiaritatis conceditur.

Exemplum: hinc igitur compascuum ab una sive altera parte poterit pro lubitu revocari. Carpz. P. 2. C. 41. def. 9. hinc quoque non potest præscribi: sicut enim precarium nulli possessionis jus tribuit, ita nec compascuum. Carpz. P. 2. C. 5. def. 14. seq.

De Compendio. v. supra Brevitas.

& infra lib. 14. c. 39. axiom. 1.

CAP. XLIX.

De Compensatione.

Axioma I.

Delicta paria mutua compensatione tolluntur. l. 39. l. 47. ff. solut. matrim. Compensatio enim latissime patet, omnemque causam complectitur. Imp. Just. in l. ult. C. de compens. l. cum par. 154. ibique Ravard. de divers. regul. juris.

Limita tamen, quia compensatio rerum tantum est debiti & crediti inter se contributio. l. 1. de compens. Ideo hætenus tantum ex delictis venit compensatio, quatenus pecuniariter inter est. l. 10. §. quotiens de compens. Hinc qui se mutuo deceperunt, invicem non agunt. l. 36. de dol. D. Franz. in parat. de compensat.

II.

Quoties utrinque debetur species, toties nullus compensationi locus. l. 18. ff. de pign. action.

Ratio: Compensatio est quædam solutio. l. 4. ff. qui pot. in pign. aliud autem pro alio solvi nequit invito. l. 2. §. 1. ff. de reb. Cred. ergo nec compensari ob affectum, qui circa species prætendi potest, & probabile interesse.

Exemplum: ita ergo si ab una parte debeatur equus, ab alia etiam equus vel bos, compensatio locum non habet. Idem, si ab una parte species, e.g. servus, ab altera vero quantitas, v.g. pecunia, vinum, &c. debeatur.

Limita: nisi species redacta sit ad modum quantitatis, ut si ei æstimatio adjecta. Hinc

III.

Quoties speciei æstimatio adjecta, toties locus est compensationi.

Ratio: quia æstimatio adjecta facit speciem degenerare in quantitatem. Mev. P. 2. Dec. 232.

Exempl. ita ergo si alicui bovem debuerim, pro 10 solidis, potero illum compensare cum 10 solidis mihi ab altero debitis.

Limita, ut procedat, si æstimatio venditionis gratia facta. arg. l. 10. C. de Jur. deb. ut si adjecta

L

actui,

actui, per quem aliàs transfertur dominium, secus si taxationis gratià tantum aestimata fuerit species. *arg. l. 21. C. eod. Sande Lib. 3. decis. anr. tit. 17. def. 3.*

IV.

Quoties moram res non patitur, toties compensatio non admittitur.

Ratio: quia tunc periculum in morà, quò casu à juris communis regulis recedimus *l. 5. §. 11. ff. de novi oper. nunciat.*

Exemplum est in debito alimentorum, item quod ex spolio debetur, compensationem non admittit, cum spoliatus ante omnia restituendus sit. *can. redintegranda. c. 3. q. 1. Conf. Dn. Lauterb. ad ff. Tit. de compens. §. 2. ib. 9.*

CAP. L.

De Conatu.

Hic regula de conatu proponenda essent, sed quoniam jam id in lib. 1. de Affectione & Affectu, Axiom. potissimum VII. præstitimus, ideo hic merito omittimus.

CAP. LI.

Concessio, Concessum.

Axioma I.

Omnis concessio dicitur facta præsuppositis terminis habilibus & subintellecto convenienti modo. *l. mutus 43. ibi: per eum modum, qui procedere potest. de procurat. Hinc concessio facta aliquibus debet intelligi de habilibus. l. ut gradatim 11. §. Et si lege 1. ff. de mun. & honor. & inhabiles & odiosi in dubio censentur exclusi, ut latè per ill. text. ait Jafon. in l. 2. §. prator. in primo notabili. qui satis dar. cog. fac. l. Lucius 88. §. Lucius 6. de leg. 2. & l. testamento centurio 51. §. cum ita 1. ff. de manu test. vide Gomez. in §. item si quis Instit. de action.*

II.

In omni concessione generali videndum, ut, quanto minus fieri possit, damnum inferatur concedenti, *l. 9. ff. de serv. Zaf. in summi. tit. de servit. n. 23.*

III.

Concessio tendens ad præjudicium alterius potius interpretanda ut sit superflua, quam ut alteri præjudicet, secundum Bald. in l. si quando. C. de inoffic. test. Aretin. in cap. 1. extr. de rescript. Crob. in repet. l. 1. §. nunciatio. num. 9. & n. 22. de op. nov. nunc. Jafon. in consil. 119. colum. 11. vers. quartò bene facit. Schurff. consil. 1. num. 45. cum seqq. centur. 3. Consil. Argent. consil. 2. lib. 1. num. 40.

IV.

Cui conceditur, quod plus est, ei quoque conceditur illud, quod minus est, & sine quo illud esse vel consistere non potest. *text. in cap. cui licet 53. de R. I. in 6. & ibi Dyn. l. 2. ff. de iurisdic. Consil. Arg. consil. 88. n. 39. l. 1. Sic è contrario si non conceditur, vel non licet, quod facilius concedendum vel licere videbatur, nec illud conceditur, quod difficilius est. can. si Paulus 11. ans. 32.*

q. 5. c. si ergo 16. caus. 8. q. 1. can. qualibet 10. in fin. dist. 40. cap. ex parte 27. extr. de decim. Conf. Argent. consil. 2. lib. 1. n. 22.

V.

Quod ob gratiam concessum est, non debet in dispendium retorqueri. *l. quod favore. 6. C. legib. & cap. quod ob gratiam 61. de R. I. in 6. Joh. Ign. in l. Cornel. n. 3. ff. ad SC. Syllan. Conf. Argent. consil. 24. n. 58.*

VI.

Ubi specialis concessio requiritur, non sufficit generalis, *c. qui ad agendum 4. de procurat. in 6. Borcholt. de iurisdic. cap. 1. Treutl. consil. 117. num. 4.*

VII.

Concessio conditionalis existente conditione, sub qua non datum aliquid intelligitur, penitus evanescit. *l. 1. & tot. tit. C. de instit. sub condit. & §. conditiones 6. ibi: si ea ita non sunt, nihil valet stipulatio. Instit. de V. O. Boccr. de feud. invest. cap. 5. n. 96.*

VIII.

Verba, quibus aliquid conceditur, convenire debent non solum rebus, sed & personis, *c. si pater 1. de testam. in 6. qualitatibus enim personarum, de quibus actum est in interpretatione concessionis, iis facta summa habetur ratio. l. plenum 12. §. equitii 4. ff. de usu & habit. l. Ex militari 11. ff. de rest. milit. Riminald. consil. 34. num. 13. lib. 1. Cravett. consil. 308. n. 7. Schurff. consil. 3. n. 2. cent. 1. Regner. Sixtin. inter Consil. Marp. consil. 9. n. 15. pag. 1.*

Limitationis tamen loco nota, quod qualitas concessionis ex persona concedentis efficiat, ut dispositio, quæ alioquin strictam interpretationem reciperet, largam tunc admittat. *Vult. inter Consil. Marp. consil. 16. n. 65. vol. 1.*

IX.

Concessiones, quæ sunt per modum privilegii, strictè accipiuntur. *Dec. in c. 1. v. secundo limitatur. de rescript. Crot. in consil. 422. n. 11. lib. 3. ubi addit, hoc adeò verum esse, ut licet privilegia concessa sint motu proprio & ex certa scientia, tamen quoad ejus fieri potest, restringi debeant. Regner. Sixtin. Consil. Marpurg. consil. 9. num. 12.*

X.

Illà debet fieri interpretatio, ut concessio cum supplicationis & cum forma petitionis, ad quam concessio est impetrata, concordet. Unde etiam ipsa interpretationem, supplementum & declarationem recipit, *c. inter dilectos. 6. §. ceterum. ubi Felin. colum. 4. de fid. instr. Jafon. in l. Galus. §. idem credendum. num. 40. ff. de lib. & posth. & in l. causas. n. 5. C. de transactio. Roman. consil. 133. Dec. consil. 10. num. 8. Sic concessio gratiæ debet intelligi secundum petitionem & omnes qualitates in petitione expressas, utpote quæ continentur in concessione repetita. l. 1. & ibi Bald. Cod. de divers. rescript. Rebuff. in prax. beneficior. p. 2. num. 25. & p. 3. n. 24. Paris. consil. 3. n. 54. volum. 4. Menoch. consil. 202. n. 20. & consil. 244. n. 2. vol. 3. Et hoc tanto magis procedit, quando ex concessionis præfatione apparet, quod concedens voluit concedere, quod*

quod petatum fuerat. Roin. *consil.* 43. n. 8. vol. 1. Menoch. *consil.* 309. n. 21. vol. 4. Vult. *inter Consil. Marpurg.* *consil.* 21. vol. 3. n. 212.

XI.

Quod in uno concessum est, in aliis denegatum videtur. *cap. cum quid una* 84. de R. 1. in 6. l. si forte oportet. 21. §. 2. ff. de tur. & cunat. Gail. 1. obs. 135. n. 2. *Consil. Argent.* *consil.* 9. n. 5. lib. 1. vid. plura inf. lib. 9. c. inclusio.

XII.

Concessio generalis & universalis cuncta complectitur & nihil excludit, l. Juliano 68. ff. de leg. 3. l. 1. §. quod autem 3. ff. de Aleat. l. fin. §. uxore l. ff. de aur. legat. l. A. procuratore 13. C. Mandat. Paris. *consil.* 53. n. 21. col. 2. & *consil.* 53. n. 45. col. 3. Covar. *var. resol.* 1. cap. 13. n. 2.

Amplia ut procedat i. etiam in materia odiosa & stricte interpretanda. Angel. in l. fin. *vers. tertio quare* ff. de *constit.* Princ. Dec. *consil.* 5. post n. 4. Aymon. *conf.* 294. num. 3. *vers. quanto fortius* & *consil.* 118. n. 14.

2. Amplia ut procedat, quando in uno casu maior sit ratio, quam in alio. Dec. *consil.* 5. n. 2. & *consil.* 277. col. 2. Neviz. *consil.* 19. n. 1. Cephal. *consil.* 29. n. 1. & *consil.* 138. n. 10. vol. 1. Ayan. d. *consil.* 294. n. 2.

3. Comprehendit etiam, quæ speciali nota sunt digna. Cephal. *consil.* 36. n. 10. & *consil.* 92. n. 10. & *segg.* Roland. *consil.* 54. n. 44. vol. 3.

4. Comprehendit non solum casus inopinatos & insolitos, sed etiam ea omnia, quæ dici aut excogitari possunt, sive in genere, sive in specie. Corn. *conf.* 46. n. 3. vol. 3. Cravett. *consil.* 294. n. 2. *vers. sed adhuc.* Francisc. Herculani. *in tract. de negativ.* n. 84.

Limita 1. quod id, quod ex generali dispositione venit, dicitur comprehensum non per extensionem seu interpretationem, sed per intensiorem & proprietatem verborum, cum generalis oratio habeat vim specialis & individuae expressionis. Bart. in l. 1. in fin. ff. si quis in jus vocat. plen. Tiraquel. de ll. *commub.* gloss. 5. num. 86. Bald. & Angel. in l. omnes. Cod. de *prescript.* 30. annor.

2. Ubi aliàs universalis dispositio aliquam recipiet de jure restrictionem vel declarationem, ut puta ad terminos habiles, ad subjectam materiam, ad naturam rei secundum jus commune, & similia.

Quæ tamen omnia procedunt, quando sumus in dispositione Legis, statuti vel alterius constitutionis, secus in dispositione hominis. Curt. *conf.* 1. num. 2. Roland. *consil.* 27. n. 27. vol. 4. & *consil.* 61. num. 43. vol. 1. Olasc. *decis.* Pedem. 169. num. 5.

XIII.

CONCESSUM dicitur quicquid expressè prohibitum non reperitur, l. nec non 28. §. quod jus. 2. ff. ex quibus causis majores. Campan. in *divers. juris Canonici.* rub. 7. cap. 5. n. 1.

XIV.

CONCESSUM ad tempus, post illud censetur denegatum, l. si unus 27. §. 1. ubi Bald. ff. de pactis. l. Imperator 8. de postuland. *cap. in presentia.* 8. de probat. l. in delictis. 4. §. si extraneus. i. ff. de Noxal. act. Lud. Gom. ad. §. sic itaque Instit. de act. n. 2. Dec. *consil.* 328. in princ. Castrenf. *consil.* 263. n. 3. lib. 2. Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 21. n. 44. Surd. *decis.* 189. n. 9. Petr. de Anchar. *consil.* 70. n. 8. Cardin. Tusch. *prætic. concl.* tom. 4. lit. I. *concl.* 71. n. 20. Gemin. *consil.* 15. n. 18. circa fin. & n. 19. Rot. *decis.* 215. n. 1. & *decis.* 617. n. 2. apud Farinac. p. 1. recent. & *decis.* 369. num. 1. apud eund. pag. 2. recent. Ducan. Rotæ. *decis.* 402. num. 2.

XV.

CONCESSUM ad tempus limitatum, ultra illud non extenditur, l. statu liberum 11. §. Stichum. i. ff. de legat. 2. l. 1. §. si mulier. 7. ff. de liber. agnosc. Tiraq. de retractu convent. §. 1. gloss. 2. n. 46. Rot. *decis.* 596. n. 2. apud Farin. p. 1. recent. Bald. *consil.* 33. Statuto cavetur. n. 3. *vers. nam id quod fit post terminum.* lib. 5. ubi quod si est permixtum infra certum tempus probari, lapso tempore censetur exclusa probatio. Cravett. *conf.* 145. n. 22. *vers. & si dicas.* ubi quod obligatio manutenendi usque ad certum tempus excludit tempus posterius, Zabarell. *conf.* 38. n. 4. ubi quod concessio facta de materia prohibita usque ad certos terminos, excludit ultra illos terminos, maxime quando in aliis non est eadem ratio, refert Card. Tusch. d. lit. I. *consil.* 71. n. 52. cum *segg.*

XVI.

CONCESSO uno, conceduntur omnia necessaria ad illud unum: [etiam ea, quæ in consequentiam veniunt, seu quæ necessitate quadam consequuntur, & sine quibus aliàs illud foret inutile. Cothm. *respons.* 75. n. 40. Knipschild. lib. 2. de *jurib. civit.* cap. 3. n. 252. nisi majora fuissent concessis. Dd. in l. 2. de *jurisdic.* Hartm. Pistoris. *quest.* 15. n. 58. Sic data facultate area datur superficies. l. obligationum 44. §. circa diem. i. fin. de O. & A.]

De Conciliatione & Concordia iurium vid. *supra* Antinomia.

CAP. LII.
De Conclusionē.

Axioma I.

Post conclusionem in causa nil amplius produci potest ad probandum *cap. cum dilectus* 9.

L 2

de

de *fid. instr. Auth. atqui semel. C. de probat.* Intelligi, si agitur de probationibus testium vel instrumentorum: sed quo minus iudex iurejurando causam decidere possit, nihil impedit conclusio in causa. Neque enim hæc est probatio litigatoris, sed iudicis potius ad veritatem investigandam provisio. Fach. 1. *contr.* 17.

II.

Conclusio libelli restringit narrata ad ea, quæ in conclusione petuntur, arg. l. 2. *C. de pet. hered.* quia in conclusione stat modus agendi. Dd. in l. edita. 3. *Cod. de edend. & in c. hac quippe 10. caus. 3. q. 6. Schurff. consil. 81. centur. 1.* Ea causa est, cur Dd. libelli terminum conclusionem appellent. Bald. in d. l. edita. n. 133. Curt. jun. 302. n. 2. vol. 3. Vultej. inter *Consil. Marpur. consil. 15. num. 32. vol. 1.* Adaptatur enim ad narrata præcedentia. Socin. *consil. 262. in causa. num. 1. vol. 2.* cum causa concludendi conclusionem declaret, ut ait Bald. in l. 5. n. 1. *Cod. de Rei vind. Dec. consil. 58. protervi. n. 4. Weseemb. 1. consil. 21. n. 5.* Nec narrata in libello extendunt libellum ultraquam in conclusione petitum fuit. Ant. de Butt. in cap. fin. de *judic. Alex. consil. 17. n. 2.* nisi in libello subijciatur clausula petens jus & iustitiam ministrari; tum enim etiam secundum ea, quæ probata fuerunt, ferenda erit sententia, quæ tamen clausula tunc demum hunc effectum sortitur, quoties id in actoris commodum redundat, secus enim est, si in ejus detrimentum cederet, tum enim potius conclusioni standum, quam ut libellus ex dicta clausula generali præter intentionem actoris extenderetur. Hartm. Pistor. 1. q. 45. n. 23.

III.

In conclusione censentur repetita, quæ in præfatione præmissa sunt. l. Titia 134. §. *idem 1. & §. ult. de V. O. Weseemb. comm. Cod. n. 34.*

IV.

Conclusum in causa vel sententiam esse perlatam sunt paria. l. si rem 29. §. fin. ff. de *evict. l. quamvis indubitan 19. C. de adult. declara.* quod scil. parificatio illa procedat quoad partem, cui ex conclusione manus sunt ligatæ: secus quoad iudicem, cujus officium facta conclusione non conquisceat. Gail. lib. 1. obs. 107. n. 7.

V.

CONCLUSIO potius attenditur, quam facti narratio. Lap. alleg. 55. *Quidam coram judic. n. 5. vers. de hoc patet.* Innocent. in cap. super litteris 20. de *rescript. Jason. in §. omnium 1. n. 129. Instit. de actionibus.* Cuman. *consil. 63. Vicarius quidam. in princip. Angel. de Perus. consil. 36. Pro decisione. n. 3. vers. Secundò præmitto.* Gemin. *consil. 118. Ne super deductis. num. 5. vers. nec etiam potest justificare,* ubi quod conclusio, & non narratio attendi debet. Bald. *consil. 353. De libello. lib. 2. Alex. consil. 121. Viso processu. num. 2. & 3. lib. 1. & consil. 44. Eximie. num. 3. & 4. vers. quantum lib. 7.* ubi quod libellus, in quo duo actores narrantur, sed in conclusione

unus solus exprimitur, sustinetur secundum conclusionem, Calderin. *consil. 483. in fine;* aliàs §. de *accusat.* ubi quod in denunciatione judiciali attenditur conclusio ad exemplum libelli, non autem narrativa, Federic. de Senis *consil. 158.* ubi declarat, quod non semel ex narratis sumitur conclusio, & sufficit, quod ex narratis sequatur idem quod exprimi debebat, refert, & alia plura adducit Card. Tusch. *practic. concl. tom. 2. lit. C. concl. 558. per totam.*

VI.

CONCLUSIO sola attenditur, ac obligationem inducit, & non quod tractatur, & dicitur, l. si voluntate §. *Cod. de rescind. vendit. cap. tua 8. ac bis quæ fiunt à Præl. Alex. consil. 13. n. 6. in fin. & consil. 18. n. 2. & consil. 28. n. 3. lib. 1.* Rebuff. ad *concord. Francia. in rub. de constitut. in gloss. verb. tractatus vers. nec aliquod jus ex tractatu queritur.* Gonzal. ad *Regulam 8. Cancel. gloss. 63. num. 34.* [Unde ex modo concludendi qualitas actionis intentatæ colligitur, & demonstratur, cap. *literæ 3. de dilat. & ibi gloss. in verb. tribus annis. l. non debet 11. in fin. ff. de dolo.* Bart. in l. certi *condictio in princ. ff. de reb. cred. & in l. Aurelius. §. Stich. de liber. reg. Ripa in l. 12. §. 1. n. 137. de acquir. poss. Dec. consil. 156. n. 1. & consil. 252. Vultej. inter Consil. Marpur. consil. 15. n. 30. vol. 1. Bart. in l. si priusquam. n. 13. ff. de oper. nov. nunc. Decian. consil. 130. num. 2. vol. 3. Bursat. consil. 234. n. 3. vol. 3. Cephal. consil. 393. n. 163. vol. 3. Myns. *respons. 25. n. 2.**

Limita, quoad allegationes juris; licet enim sit conclusum, nunquam tamen intelligitur præclusa via allegationibus juris, cum semper Jura & Leges allegari possint. Bald. in *Auth. jubemus. in ult. col. C. de judic. & l. quamvis 19. Cod. de Adult. & Nov. 115. in princ. Arnold. de Reiger. in *exercitat. practic. disput. 8. tb. 3.**

CAP. LIII.

De Concordia.

Concordare non est idem utrumque in corde habere, quodcumq; illud sit, sed in re eadem (vel eodem modo, idem in eodem) Arist. 9. *Ethic. 16.* hoc eleganti exemplo declarat Joach. Camerar. cum ait: Audita est honorati cujusdam viri vox, quem tali in mentione nominare non oportet, se uxoremque suam unam sententiam habuisse, compluribus annis ab initio conjugii, & idem voluisse ambos dicentis. Et se enim & illam in domo dominari cupivisse, & merito huc referri potest ex Augusta Caroli V. Historia memorabile

exem-

exemplum. Cum enim poſt Franciſci Sfortie mortem à Caſare Gallus per Legatum Ducatum Mediolanenſem peteret, IDEM SIBI PLACE-RE, quod Fratri ſuo Regi Gallie placere videret, reſpondit, Legatus optatam ſe obtinuiffe ſenten- tiam ratus tum quidem omnia felicia Regi per- ſcribit: ſed Carolus Ducatum eum ſibi non mi- nus quam Gallo placere, ideoque à ſe non mi- nori ſtudio retinendum, quam à Gallo expeten- dum ſenſerat. Chy. in Orat. de Carol. V. facit ad hanc rem locus elegans Sen. lib. 3. de via. cap. 34. Quod vinculum amoris eſſe deberet, ſeditioſa at- que odii cauſa eſt, idem velle: & lib. 5. de benef. c. 83. omnes, qui in iſta negotiatione (ſcil. emendi vendendique) ſunt, idem volunt (ſcil. lucrari & quantum facere.) Simile quid eſt in l. generali. 32. de uſu & uſufr. leg. ubi teſtator præcipit legata- tio, cui uſumfructum legaverat, ne contenderet cum herede, ſed potius concordaret; ſic enim putare teſtatorum aliquando etiam proprietatem fundi conſequiturum: Heredi autem impe- rat; omnia facere velint, ut amici ſint; Hoc enim utrique expedire.

CAP. LIV.

De Concurſu Agentium.

Quoties ob publicum intereſſe pluribus agen- di licentia competit, toties ille præfertur, cujus ex populo magis intereſt.

Ratio: quia iſi majori jure agendi nititur præ aliis, ergo cæteris quoque potior eſſe debet.

Exemplum eſt in actione albi corrupti, & in omnibus aliis actionibus popularibus.

De concurſu duorum præceptorum juris naturæ vid. Jus Naturæ.

De Concurſu Sponſaliorum vid. Sponſalio- rum concurſus.

CAP. LV.

De Condemnatione.

Axioma I.

Condemnari quem inaudita cauſa inhumana eſt, C. A. de in juſ voc. th. 3. idque æquitatis ratio non patitur. l. 1. ff. de requir. reis vel. abſent. damn. Quin imo in dubio potius ad libera- tionem & contra ſiſtum concludendum. l. non puto 10. de jur. ſiſc. d. Arianus 47. de O. & A. Gail. 2. obſ. 101. n. 1.

Excipe, niſi contumaciter abſit. vid. l. 13. C. de jud. ut tamen ita abſeſſe dicatur, necelle eſt prius citationem rite inſinuatam & relationem nuncii, cui, quando, quomodo, ubi & in quo loco inſi- nuatio facta ſit, ad acta eſſe conſignatam. Hic enim relationis actus ſubſtantialis eſt: adeo ut niſi illo prævio totus proceſſus in contumaciam non ſubſiſtat. l. 5. §. 1. ff. Ex quibus cauſ. in poſſ. eat. ubi Bart. num. 1. Gail. 1. O. 54. n. 7. Mynſ. 6. O. 10. n. 8. Verum hæc dicta procedunt tantum in civilibus, ſecus in criminalibus, ubi nec ex cau- ſa contumaciæ velut ex nuda ſuſpicionem, & præ- ſumptionem quis condemnari debet. l. 5. de pan.

adde Hoſteder. tom. 1. hiſtor. pag. 5. ubi Hadria- nus 6. Pontifex in Inſtructione Nuntii ſua ad Co- mitia Norimbergienſia 1522. hoc axioma allegat, ſimulq. limitat. Sublimita: in officio delinquentes & auſugientes etiam abſentes condemnari poſ- ſunt l. 21. C. de pen. l. 6. C. de cobortal. & Princip. vid. omnino de hæc materiâ Perez. C. de Cobor- tal. n. 22. ſeq. Brunnem. C. eod. vol. 4.

II.

Patuus eſt judex, qui aliter condemnat, quam fuerit petitus. l. ult. C. de ſideiſcommiſſ. Ratio, quia poteſtas judicis ultra libellum non extendi- tur. vid. latè ad hoc Axiom. Carpz. P. 1. c. 26. de ſin. 6. per tot.

CAP. LVI.

De Conditione.

Axioma I.

Conditiones Dominis non dantur nec quis- quam rem ſuam condicit. l. ult. uſufruct. quem- cav. l. 1. §. 1. de Cond. Trit. Ratio peti poteſt ex §. 14. Inſtit. de act. quia in conditione iſta for- mula ulurpatur. Rem dare oportere. Dare autem eſt dominium transferre, quod ut fiat, Dominus petere non poteſt. l. 14. §. 2. de except. rei jud.

Limitatur hæc regula quoad perſonam furis. d. §. 14. verſ. plane odio furum. Inſtit. de act. nam Dominus licet rei furtiva dominium retineat, tamen rectè cum fure conditione experitur, tot. tit. de condiſt. furt. quod ſpeciali odio furum in- troduciunt, ut non tantum ut alii poſſeſſores R. V. & actione ad exhibendum, ſed etiam in ſpecie ut fures conditione durius obligentur. Et hoc circa fures ab initio peculiare fuit. d. §. 14. hodie hæc eadem conditione obligantur etiam. 1. raptor. d. l. 1. §. 1. & l. 2. de Cond. Trit. tan- quam fur improbius. pr. Inſtit. de vi bon. rapt. 2. conjux quæ divortii cauſa res amovit. l. 26. rer. amor. 3. depositarius, qui depositum penes ſe eſſe negavit. l. 13. §. 1. de poſſit. 4. qui pignus ſolu- to credito dolo reſtituere noluit. l. 4. §. 1. de reb. cred. adeo ut generalem limitationem formare liceat: Cuilibet injuſtè poſſidenti Dominum rem ſuam poſſe condicere. l. 6. de cond. ob turp. vel injuſt. cauſ. Cujac. ad d. l. 4. §. 1. de reb. cred. & in Pap. ad l. 5. rer. amor. pag. 282.

II.

Conditiones non infamant, quamvis ex famo- ſis cauſis pendeant. l. 36. de O. & A. Ratio, quia licet cauſa importaret infamiam, formula tamen actionis in factum temperata facit eam ceſſare. arg. l. 11. §. 1. de dolo. Verum hæc procedunt, quoad infamiam Juris, non quoad infamiam facti. Weſemb. in π. ff. de his, qui not. infam. l. 1. §. item adverſus. ff. unde vi. l. 8. C. eod.

CAP. LVII.

De Conditione.

ex Lege.

Quoties adest pactum legitimum, toties da- tur Condiſtio ex lege. l. un. ff. de condiſt. ex le- ge.

Ratio: quia ex pacto legitimo vi legis inducitur obligatio civilis, adeoque inde ex lege novâ datur actio, quæ cum speciatim expressa non sit, merito dicitur conditio ex lege. *Conf. Hahn. ad Wesembec. eod. n. 4. Exempla pactorum legitimorum recensent DD. ad tit. ff. de pact.*

CAP. LII.

De Conditione ob turpem causam.

Quoties nulla dantis est turpitudine, toties id, quod ob turpem causam datum est, repetitur.

Ratio: quia si etiam adesset dantis turpitudine, ipse in delicto foret, adeoque alium ejusdem delicti nomine convenire haud posset.

Exemplum: ita si quis amore justitiæ alteri quid dederit, ne furtum faceret, aut alteri injuriam inferret, repeti illud potest *l. 2. pr. ff. de condit. ob turp. caus.* contra merces meretrici data repeti nequit, quia sic adest utriusque turpitudine, quod tamen secundum mores seculi sui negat Ulpianus *l. 4. §. 3. ff. eod.*

CAP. LIX.

De Conditione fine Causâ.

Quoties res mea sine causâ ad alterum pervenit, toties eandem mihi restitui justum æquumve est. *l. si & me & Titium 32. ff. de reb. cred.*

Ratio: ne alioquin alter ex damno & jacturâ meâ locupletetur, contra *l. 106. ff. de R. J.*

Exemplum est in *d. l. si & me & Titium*, item si quis bonâ fide impensas fecerit in rem alienam eamque non amplius possideat, impensæ tamen ipsi ex æquitate sunt restituendæ.

CAP. LX.

De Conditione.

vide Dies.

Axioma I.

Conditio illa propriè dicitur, quæ ab initio & ante perfectionem actus requirit implementum. *l. siiosam. 42. de condit. & dem.* & ideo ante implementum non oritur, *l. cedere 23. ff. de V. S. Vult. inter Consil. Marp. consil. 21. vol. 3. num. 82.* quod non est in modo: In eo enim post contractum demum completum & perfectum, quid impleri debet, *l. Mevia. 44. de manum. test. l. demonstratio 17. §. fin. & in l. quibus diebus 40. §. Thermus 5. de cond. & demonstr. Ruin. consil. 26. n. 8. vol. 2. Cravett. consil. 59. n. 1. vol. 1.*

Limita, hoc verum quoad conditiones suspensivas, quæ non inducunt perfectum contractum. *l. 2. §. 2. pro empt.* non quoad resolutivas, quæ perfectum contractum nihilominus inducunt. *d. l. 2. §. 4. pro empt.*

II.

Quousque heredis institutio est voluntatis, eousque conditio qualiscunque adjici potest.

Ratio: quia eousque liberum est testatori facere heredem vel non.

Exempl. ita igitur extraneus sub quâcunque conditione potest heres scribi, etiam filius hodie quoad ea, quæ excedunt legitimam, Brunnem. *ad l. 4. ff. de hered. instit. n. 3.*

Limita: nisi conditio fuerit captatoria.

III.

Quousque heredis institutio est necessitatis, eousque nulla conditio adjici potest.

Ratio: quia eousque voluntas testatoris per leges restricta.

Exemplum: ita ergo cum liberi quoad legitimam necessariò sint instituendi, omnis hic rejicitur conditio. *arg. l. quoniam 32. C. de inoff. Testam.*

Amplia: ut ne quidem talis conditio adjici possit, quæ faciliè impleri potest, quia impedit transmillionem in heredes. Brunnem. *ad l. 4. ff. de hered. instit.*

IV.

Quoties conditio arbitrio alicujus uxorem ducendi refertur ad patrem, toties valida: quoties verò ad extraneum, toties est invalida. *l. 72. §. 4. ff. de Condit. & Demonstr.*

Ratio: quia priori casu arbitrium patris jamtum de jure sequi tenetur filius; at in casu posteriori libertas matrimonii impeditur.

Limita: ut propterea aliud sit de conditione, quâ quis consilio alicujus nuptias inire jubetur; cum consilium audire sufficiat, sequi autem nemo teneatur. *Zæf. ad ff. de Condit. & dem. n. 13.*

V.

Conditiones & qualitates non possunt de casu ad casum, multo minus vero personam trahi. *l. centesimis 46. §. penult. de V. O.* nec conservandæ agnationis gratia extendi debet fideicommissum ultra terminos à testatore præscriptos. *Nov. 159. cap. nos igitur. 1. Matth. Layman. conf. feud. in caus. Honold. n. 358.*

VI.

Positi in conditione non sunt positi in dispositione, i. e. institutione. *l. Gallus 29. §. idem credendum 2. & §. in omnibus 10. de lib. & postum.* Cujac. *ad l. 85. de hered. instit. in respons. Scævola. pag. 256. C. A. de condit. & dem. thes. 29. num. 2.* declarationem hujus Regulæ vide *ap. Lovet. lit. C. arrest. 46.* aliud in contractibus. *vide respons. Hessel-Darmstadt contra Hessel. & Moller. 5. semestr. 4. 9. per l. 1. C. de pact. Phil. Richter. ad l. alb. C. de Edict. Div. Hadr. toll. n. 73. & seq.*

VII.

Conditionis adjectio non obstat, quo minus rei sub conditione datæ dominium transferatur. *l. dotis fructum 7. §. ult. cum seq. l. 9. §. 1. de jur. dot. l. 1. §. 1. de usuc. pro dot. l. sub conditione 16. de solut.* Quippe cum nulla conditio impediat principium essentiae contractus. *post Tiraquel. Wesembec. in Comment. de cond. ob caus. dat. num. 42.*

VIII.

Sub conditione relictum, sub contraria censetur non datum. *l. si legatum 10. l. legata inutiliter 14. de adm. legat. l. quod pure 6. in pr. quando dies leg. test. l. 2. & ibi gloss. in verb. conditionalis. ff. de in diem addit. Fort. inter Consil. Marpurg. consil. 15. n. 114. vol. 1. Bocet. de invest. feud. c. 5. num. 19.*

IX. Con-

IX.

Conditione semel impleta non amplius est querendum. *l. cum uxori 4. C. quando dies leg. ced. Bald. in l. ult. C. de hered. institut. Cravert. consil. 161. n. 6. Vult. consil. 31. vol. 1. n. 42.*

Ratio: quia conditio deficit quoque & causa; deficiente itaque conditione deficit quoque & causa, neque subsistit obligatio. *Felin. in c. si cautio. n. 16. de fid. instr. Gail. lib. 2. observ. 132. n. 4.* Et actum reducit ad non actum. *l. proinde 8. ff. si cert. per.* Conditio enim & causa finalis in idem recidunt. *Wesemb. consil. 16. n. 5. Gail. 2. obs. 132. n. 4. Vult. inter Consil. Marpurg. consil. 15. n. 284. vol. 1.*

X.

Conditio habetur pro impleta, cum per eum, ad quem spectabat, steterit, quo minus impleretur. *l. hac venditio 7. ff. de contrab. empt. l. jure civili 24. de cond. & dem. Dec. in l. 1. n. 5. C. de instit. & substit. Grammat. decif. Neapol. 102. n. 108. Ruin. consil. 166. n. 12. lib. 3.*

XI.

Conditio, quæ semel evanuit, amplius non reviviscit. *l. cum uxori 4. ubi Dd. C. quando dies leg. ced. Castr. consil. 97. n. 3. vol. 2. Bertazol. 2. consil. decif. consil. 69. n. 11.*

XII.

Conditiones plures unius loco habentur & omnibus parendum. *l. si pædi plures 5. ff. de condit. instit. l. cedere 213. ibi: ubi sub conditione ff. de V. S. l. qui heredi 44. ff. de condit. & dem. l. cum quærebatur 13. ff. judicatum solvi l. si quis in 63. ff. de V. O. Unde Capra consil. 72. n. 12. incip. cum visio, inducit hoc ad legatum sub pluribus conditionibus uxori relictum, veluti si & quoad honeste vixerit, viduaque permanferit atque in domo mariti testatoris habitaverit, quod nimirum legatum ei non debeatur, nisi omnes conditiones adimpleverit. *d. l. si heredis.* quod intellige procedere, si conjunctim data sunt, (seus enim si disjunctim,) tunc enim cuilibet parendum erit. *Gail. lib. 1. de PP. cap. 7. n. 21. adeoque quoties plures Conditiones copulativè adji- ciuntur, toties omnes sunt implendæ. n. Instit. de hered. instit. modò omnes fuerint validæ; si enim una invalida, validas implere sufficit, ne utile per inutile vicietur. Quoties autem plures conditiones disjunctivè adji- ciuntur, toties unam impleri sufficit, quia in alternativis alternam implere satis est. C. 70. de R. J. in 6. nisi testatorem aliud voluisse aliunde satis constet. cujus Exemplum est in l. 6. C. de instit. substit. & l. 38. ff. de hered. instit. Conf. Manz. de testam. valid. & invalid. Tit. 7. q. 8. n. 6. seqq.**

XIII.

Quæcumque conditio ab ipso herede vivo non impletur, ea ab ejus successore impleri non potest. *l. 109. ff. de cond. & dem. ubi exemplum.*

Limita, ut non procedat in contractibus vel actibus inter vivos, ubi spes conditionis ad heredes transit. *Conf. L. veteris 13. C. de contr. & committ. stipul.*

XIV.

Quoties implementum conditionis impeditur casu fortuito, toties evanescit institutio heredis.

Ratio: quia Testator videtur etiam ad hunc casum respexisse, ejus igitur voluntas potissimum hic erit spectanda. Exemplum est in l. 4. C. de Conditionibus inserti.

Limita (1.) nisi casus fortuitus contigisset vi- vo testatore *l. 8. §. 7. ff. de condit. instit.* (2.) nisi implementum conditionis impediatur facto ter- tii. de quò *Ax. seq.*

XV.

Quoties implementum conditionis impedi- tur facto tertii, in ejus personâ est implenda, to- ties conditio habetur pro impletâ, *arg. l. 31. ff. de cond. & demonst.*

Ratio: quia sic non stat per alterum, quo mi- nus impleat conditionem; ita igitur conditio, si Meviam duxerit, habetur pro impletâ, si Mevia noluerit.

Amplia: ut procedat, etiam si tertius postea paratus sit, non impedire implementum condi- tionis, v. g. si jam Mevia consentiat, nam adhuc habetur pro impletâ. *Zœf. ad ff. de cond. & dem. num. 31.*

XVI.

Quoties impedimentum provenit ex facto il- lius, cui quid faciendum, toties dicitur non stare per alterum, quo minus faciat. *vid. l. 31. ff. de cond. & dem. & c. 66. de R. J. in 6.*

Ratio: quia sic alterius nulla culpa, vel pote- stas, quippe qui libenter impleat conditionem, nisi alius hoc suo facto impediret. Exemplum est in l. 23. ff. de condit. instit.

Limita, ut procedat, modò impedimentum inde ortum, quia ille, cui quid faciendum, admit- tere illud non vult, tunc enim conditio habetur pro impletâ, secus si non possit.

XVII.

Conditio dividua, conjuncta individua totam conditionem individua facit. *l. si ita fuerit 13. in pr. ff. de manum. rest. Socio. consil. 107. n. 12. vol. 4. incip. visa sententia. Gail. de pignori. c. 20. num. ult.*

XVIII.

Conditio impossibilis in ultimis voluntatibus non vitiat dispositionem, sed ipsa vitatur. *l. 12. l. de hered. instit. quod regulariter quidem pro- cedit, quanquam si conditio impossibilis possit per equipollens adimpleri. l. hujusmodi 84. §. si ita 7. ff. de legat. 1. hoc est, quando conditio non possit adimpleri eo modo, quo testator voluit, sufficiat impleri per modum similem. l. legatum 16. ff. de usufr. leg. Gail. 2. obs. 4. n. 16.*

XIX.

Quoties sub conditione impossibili heredi ad- scripta legatum relictum, toties illud viciotum. *l. 1. ff. de his, quæ pæna caus. quoties verò ipsi le- gatario conditio impossibilis adscripta, toties le- gatum simpliciter valet, ac si conditio non esset adscripta.*

Ratio: quia priori casu non stat per heredem, quo minus impleat, & cum impossibilis sit ei conditio, pænam certè non merebitur, quippe qui non peccavit.

In casu autem posteriori non stat per legata- rium, sed per turpitudinem seu rerum naturam, quo minus talem Conditionem implere possit.

Cum igitur Legatario hoc casu nihil possit imputari, puniri quoque non debet.

XX.

Quoties conditio est iterabilis, toties demum post mortem Testatoris est implenda. l. 2. ff. de Cond. & dem.

Ratio: quia quis mortuo Testatore demum scire videtur conditionem, cum eoque sit ambulatoria hominis voluntas; scientia autem Conditionis requiritur, ut quis Conditioni parvisse dicatur. l. 2. in fin. ff. de condit. & dem. Exemplum est in conditione, si decem dederit, si capitulum ascenderit.

XXI.

Quoties conditio non est iterabilis, toties seu ante, seu post mortem testatoris impleta fuerit, nihil interest. l. 10. pr. ff. de cond. & demonstr. quia qui sic testatus est, impleri solummodo conditionem voluit, non satis egi, quando. d. l. 10. præmissis cum reiteratio hoc casu non sit in potestate legatarii d. l. 10.

Exemplum est in conditione, si Mevian duxerit, aliud est in l. 7. C. de instit. & substit.

XXII.

Conditionis adjectio cum sit res facti, probari debet. Menoch. 4. pr. sumpt. 175. n. 3. & 4. Mascard. de probat. conclus. 733. per tot. Unde conditionis implementum probari debet, per eum, qui se in dispositione conditionalis fundat. l. hoc jure 10. de V. O. l. ita stipulatus 115. §. 2. eod. Bart. in l. si quidem. n. 5. 4. de except. Farin. 1. consil. 104. num. 11.

XXIII.

In conditionibus attenditur prima existentia & non successus. l. si quis heredem. 7. C. de instit. & substit. Bald. in l. cum precibus n. 6. C. de impub. substit. Rol. à Vall. in mlt. de luer. dot. q. 51. n. 1. Paris. consil. 32. n. 1. lib. 2. Chassan. consil. 53. n. 6. Gylman. contr. p. 21. 3. vot. 7. n. 5.

XXIV.

Conditionis hæc est natura, ut retrahatur. l. si filius 78. de V. O. quod obtinet, quando à casu pendet, secus cum à potestate contrahentium. l. potior. 11. & ibi Bart. ff. qui potior. in pign. l. si servus 18. §. ult. de stipul. serv. Fach. 1. contr. 94. Gail. 2. obs. 2. n. 1. Hartm. Piss. 1. q. 4. num. 9.

XXV.

Conditio formam non levem inducit, qua omissa dispositio non fortitur effectum, l. qui heredi 44. l. Marius 55. ff. de condit. & demonstr. Tiraq. de retractu. tit. 2. §. 2. gloss. 1. n. 3. & 4. Menoch. cons. 60. n. 48. & consil. 69. n. 72. Garc. Gironda de explicat. privileg. & exempt. n. 667. Cald. Pereira de potest. eligendi, cap. 2. n. 16. & cap. 4. num. 30. Gutier. pract. lib. 1. quest. 17. num. 11. Sanch. de Matrimon. lib. 3. disput. 5. num. 2. Rot. decis. 315. num. 3. apud Farin. p. 1. recent. Grat. consil. 12. num. 22. vol. 2. Paris. consil. 97. num. 86. lib. 1. Card. Tusch. pract. concl. tom. 2. lit. C. concl. 483. n. 8. Honded. consil. 60. n. 26. Franc. Becc.

consil. 39. num. 19. & consil. 58. n. 18. Carol. de Crass. de except. ad mater stat. exclud. omnes except. 35. n. 5. Nicol. Intrig. decis. 21. n. 2. lib. 1.

XXVI.

Conditio nihil ponit inesse, & ideo actus conditionalis non valet, nisi existente conditione, l. si quis sub conditione 8. ff. si quis omitt. caus. l. cedere. 213. ff. de V. S. l. si quis fundum 37. ff. de contrab. empt. l. ex factis 35. de hered. instit. Afflict. decis. 355. n. 4. Cephal. consil. 56. n. 11. & seq. Rol. à Vall. consil. 58. n. 14. & seq. lib. 3. ubi quod paria sunt nihil fieri, vel fieri sub conditione, quæ non purificetur. Rom. consil. 421. Hic Matthæus. n. 2. ubi extendit tam in conditione affirmativa, quam negativa, Alex. consil. 145. lib. 2. & consil. 42. & 46. lib. 7. ubi quod procedit tam in conditione expressa, quam tacita, Bald. consil. 478. lib. 1. ubi quod deficiente conditione deficit conditionatum, Mench. quest. illust. cap. 55. n. 6. Surd. de aliment. tit. 9. q. 29. à n. 13. & decis. 209. n. 1. & consil. 38. n. 24. & consil. 298. n. 1. & consil. 322. num. 26. & consil. 423. n. 18. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. concl. 593. à princip. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 56. n. 3. & resolut. 88. n. 4. Francisc. Molin. de brachio seculari. cap. 18. n. 14. Brunor. à Sole in locis communib. verb. conditio 3. ubi quod in conditione positum non est in dispositione, Flamin. de resignat. lib. 1. q. 14. n. 9. ubi quod actus habetur, ac si non esset factus non purificata conditione. Intrig. d. decis. 21. n. 4. lib. 1. Joan. Maria. Novar. quest. forens. lib. 1. q. 27. n. 4. Unde quotiens aliquid dicitur, vel constituitur sub conditione, si ea conditio non existat, conditioni locus non est l. 1. vers. hujus rei, de offic. ejus cui mand. est Jurisd. l. 8. §. si ignorantes. 7. ff. mand. l. 1. de Reg. Caton. Unde Dd. dicunt, si conditionalis dispositio affirmat conditione cedente, ea deficiente negat. Ang. cons. 373. col. penult. Cravett. consil. 344. n. 4. Bocet. de investit. feud. cap. 5. n. 19.]

XXVII.

CONDITIO debet impleri in forma specifica, l. qui heredi 44. & §. seq. l. Marius 55. ff. de condit. & demonstr. Bald. consil. 437. in princ. lib. 5. Oldrad. consil. 244. n. 3. vers. respondetur. Angel. consil. 373. Visi instrumentis. n. 2. vers. in contrarium. Exemplo leganti rem declarat. Hartm. Pistor. 2. qq. 25. num. ult. pag. m. 555. latè Gail. 2. observ. 2. num. 3. & obs. 132. num. 3. Cravett. consil. 796. n. 5. ubi quod in voluntate

luntariis, & contra piam causam conditio adimplenda est in forma specifica, & non sufficit implementum per aequipollens, Menoch. *conf.* 1. num. 410. & *conf.* 35. à num. 4. Bruno à Sole in locis communib. verb. *conditio*. Surd. *decis.* 209. n. 3. & de aliment. tit. 5. *quest.* 3. num. 16. ubi quod non debet impleri per aequipollens, Flamin. d. l. 1. *quest.* 3. num. 15. Cardos. in praxi *judic.* verb. *conditio*. num. 3. Valasc. *consil.* 82. num. 11. vers. *preterea*. Marian. Anton. *var. resolut.* lib. 1. *resolut.* 56. n. 2. Ceval. *commun. contra communes.* tom. 4. *quest.* 900. num. 56. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. *conclus.* 595. à princip. Castill. *controverf.* p. 2. lib. 5. c. 119. num. 6. Joan. Maria. Novar. *quest. forens.* lib. 1. *quest.* 40. n. 4. Vincent. Fular. de *substit.* *quest.* 246. n. 16. Carol. de Crass. d. *except.* 33. n. 17. & 59. ubi addit conditionem necessariam per aequipollens impleri posse. [text. in l. si deicom. 11. §. si cui. ff. de leg. 3. & l. mulier 20. §. 1. de condit. institut. maxime si disponentis voluntati per aequipollens æque ac ipsam formam specificam satisfieri possit. Marc. Mantua. *singul.* 121. vers. ad secundum.] Et non purificata conditione, ac si non esset factus, habetur actus. Surd. *conf.* 157. n. 7. & *conf.* 236. n. 36. Joan. Marian. Novar. d. lib. 1. *quest.* 40. n. 2. Castill. d. cap. 119. n. 5. cum *seqq.* Intrigl. *decis.* 21. n. 5. lib. 1. Cassanat. *consil.* 2. n. 28. & *seq.* Joann. Anton. Mangil. de *imputat.* *quest.* 62. n. 19. & q. 77. num. 51. Paria enim sunt nihil fieri, aut sub conditione fieri, quæ purificata non fuerit. Surd. *conf.* 371. num. 69. c. 70. plures, de quibus Castill. d. cap. 119. n. 1.

Limita, quando conditio non stat per implere debentem, seu devenit ad actum impossibilem, implendi sine culpa implere debentis, vid. *supr.* Ax. 6. Cuman. *consil.* 38. circa fin. Angel. *conf.* 301. *Factum tale.* n. 3. Cardin. Tusch. *conclus.* 595. n. 32. cum *seqq.* Cardos. d. verb. *conditio*. num. 7. Rot. *decis.* 439. n. 3. & 6. apud Farin. p. 1. recent. Thom. Doct. *consil.* 93. n. 4. Mari. Agnifol. *consil.* 2. num. 19. Vivi *decis.* 383. num. 1. Carol. de Crass. d. *except.* 33. n. 12. Conditio enim habetur pro impleta, cum non stat per eum, qui illam adimplere debet, l. iure civili. 24. de condit. & demonstr. l. inter & l. seq. C. eod. tit. Surd. *consil.* 374. n. 7. Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. §. 3. *proxim.* n. 38. Joan. Maria. Novar. d. lib. 1. *quest.* 40. n. 7. Carol. de Crass. de *except.* 33. n. 24.

[Limita 2. quando conditio non possit adimpleri formaliter, prout testator vo-

luit: tunc enim sufficit virtualiter & in effectu impleri quantum ad mentem testatoris & causam finalem. per text. in l. huiusmodi. 84. §. si ita 7. ff. de leg. 1. Gail. 2. obs. 4. n. 16.]

XXIIX.

CONDITIO frustra expectatur, cujus eventus nihil debet operari, l. si quis ita scripserit 33. ff. de hered. instit. l. cum heres 52. §. fin. ff. de acquirend. hered. Ant. Gom. *var. tom.* 1. cap. 2. n. 12. prope fin. & cap. 10. n. 17. in fin.

XXIX.

CONDITIONE deficiente, contractus celebratus censetur resolutus ab ipso initio, l. necessario 8. §. 1. ff. de peric. & commodo rei vendit. l. pecuniam 36. ubi Alex. n. 4. ff. de reb. cred. si certum pet. Menoch. *conf.* 134. n. 30. & 31. & *conf.* 139. & *seq.* & *conf.* 322. n. 39. Tiraq. in l. si unquam 8. verb. revertatur. n. 277. C. de revocand. donat. ubi quod defectus conditionis habet oculos retrò ad tempus dispositionis. Surd. de aliment. tit. 9. *quest.* 4. n. 23. Flamin. de resign. benefic. tom. 1. lib. 1. *quest.* 3. num. 27.

XXX.

CONDITIONE pendente actus non dicitur perfectus, suspendit enim conditio actum in effectum, vel eventum conditionis, l. cedere diem 213. ff. de verb. signif. Menoch. *consil.* 63. à n. 18. Surd. *consil.* 186. n. 12. & *consil.* 238. n. 7. & *consil.* 208. n. 11. Joan. Marian. Novar. d. lib. 1. qu. 17. n. 5. Castill. d. lib. 5. p. 2. cap. 119. n. 7. Intrigl. d. *decis.* 21. n. 6. adeo ut pro imperfecto pendente conditione habeatur. Menoch. *consil.* 88. num. 9. nec presumuntur impleta nisi probentur, Castrenf. Alex. & Dd. ad l. item quia ff. de pact. Unde instrumentum guaranteeatum non habere executionem paratam, nisi liquidata conditione, tradunt Alex. in d. l. item quia de pact. Bald. in l. 2. Cod. de Execut. rei jud. Wesembec. 1. *consil.* 14. num. 91.

XXXI.

Quoties versamur in materiâ ultimarum voluntatum, toties conditio turpis & impossibilis habetur pro non adjectâ, §. 10. Instit. de hered. institut. Quoties verò versamur in materiâ contractuum, toties conditio turpis & impossibilis actum vitiat, §. 10. Instit. de inutil. stipul.

Ratio differentia, quia cum in contractibus utriusque requiratur voluntas, sibi imputet alter, quod talem conditionem admiserit arg. l. veteribus. 39. de pact. In testamentis verò ille, cui injuncta est talis conditio, impedire eam non potuit, cum testamenta dependant ex solâ voluntate testatoris.

Exem-

Exempla prioris sunt in l. 6. ff. de condit. Instit. l. 45. ff. de hered. Inst. posterioris in d. §. 10. Inst. de iuril. Stipul.

Limita casum priorem: nisi sit conditio per accidens impossibilis, quam difficilem vocant Dd. quæ etiam ultimas voluntates vitiat. arg. l. 4. §. 1. ff. de statu liberis. utpote si quis pauperem heredem instituerit sub conditione, ut solvat Ecclesiæ mille.

CAP. LXI.

De Confessione.

vid. infra delatio.

Axioma I.

Confessio judicialis semper præjudicat confidenti, ac revocari sine iusta causâ non potest inducitque expressam renunciationem, quod in confessione extrajudiciali non est. l. 5. C. de jur. & fact. ignor. Brunnem. ad l. 14. C. de omni agro deserto.

II.

Confessio extrajudicialis geminata idem operatur, quod judicialis, Bart. in l. cum scimus 22. Cod. de Agricolt. & cens. Paul. Castr. in l. Publica. §. Titius ff. de posit. Felin. in cap. de hoc n. 3. de Simon. Regner. Sixtin. inter Consil. Marpurg. volum. 1. consil. 11. n. 87. Bertazol. lib. 1. consil. decif. 42. n. 2. Everhard. in loc. à vi geminat. n. 15. Petr. de Prolomais ad l. admonendi n. 110. de jur. jurand.

III.

Confessio est interpretanda secundum mentem confidentis. l. si quis intentione 66. ff. de iudic. Alciat. in tract. de præsumpt. p. 3. præsumpt. 35. n. 10. Bertazol. 1. consil. decif. consil. n. 53. Etque instar instrumenti. Bald. ad l. fin. quasi. 3. C. de edict. D. Adr. toll. ideoque quod non cantat, nostrum quoque non erit supplere vel addere, sed pro omisso & non confesso habere. l. ad probationem 21. Cod. de probat. Gædd. inter Consil. Marp. consil. 28. volum. 2. n. 62.

IV.

Confessio acceptari debet cum omnibus suis qualitatibus, nec potest pro parte scindi vel dividi, Bart. & Bald. in l. siquidem C. de except. Bald. in l. Gallus §. quidam ff. de liber. & possib. Ludov. Gomez. ad §. item si quis. Institut. de Act. n. 17. Roman. consil. 167. q. 1. 2. Bart. Veronenf. in suo tract. concl. cautel. 86. & 226. sed aut tota acceptanda aut tota rejicienda. Bart. in l. Aurelius. §. item ff. de liber. legat. Gribald. in thes. commun. opin. verb. confessio. n. 7. Quod accipe verum esse in directo connexis capitibus, non etiam in iis, quæ quandam separationem admittunt, & separata ac diversa facta factorumque qualitates separatas respiciunt. Bart. in l. unic. C. de confess. Hyppol. de Man. sing. 185. Felin. in cap. auditis. xiv. de præscript. Bald. in l. siquidem in 2. notab. C. de transact. Gædd. inter Consil. Marp. consil. 28. volum. 2. num. 77. Lanfranc. de Orian. in prax. c. 17. n. 14.

V.

Confessionem unius cedere damno alterius absurdum est. l. Seja Mancipia. 28. ff. ad SC. Vel-

lej. l. Quintus 48. ff. mand. l. si quis in gravi 3. §. 1. ad SC. Syllan. Vult. inter Consil. Marpurg. consil. 30. n. 150. vol. 2.

Amplia, quod hoc non tantum quoad personas procedat, sed etiam quoad actiones: sic confessio unius facti, vel causæ, non inducit facti, vel causæ alterius confessionem, Bald. in l. is, qui reus, vers. deinde. C. de probat. Gædd. consil. 28. num. 61.

VI.

Confessio dubia interpretari debet in bonam partem & ad favorem confidentis, Bald. in l. 1. n. 23. vers. primo casu. C. de confess. Claud. Seyfel in repet. l. ut vim. num. 113. ff. de iustit. & jur. ubi hanc regulam exemplis bene declarat. Farin. in sua præf. crimin. p. 2. tit. de reo confess. & convict. q. 81. c. 1. Ubi Regulam tribus modis limitat & declarat: 1. ut procedat in foro fori, secus in foro poli. 2. ut non procedat in homine malæ famæ. 3. ut non procedat in iis, quæ de se mala & prohibita sunt. Nam his omnibus casibus dubia confessio in deteriorem partem & contra confidentem interpretanda, Farin. i. decif. 63. n. 3. & in addit. lit. A.

VII.

Confessus habetur pro iudicato. l. 1. ff. de confess. cum de confessis nulla sint partes iudicis, nisi ut condemnet, sunt verba text. l. proinde 25. §. 2. ad L. Aquil. etiam si falso confessus sit. l. 1. l. 3. & l. 7. de confess. quæ regulæ sese mutuo collidere videntur & vertere, adeo ut Zas. in l. 6. §. ult. dict. tit. fateatur se salebra hærere nec nodum expedire posse. Itaque Bach. 1. disput. 4. thes. 1. D. distinguit, an quis confiteatur apud iudicem pedaneum seu in iudicio post litem contestatam, an verò apud Magistratum in iure ante litem contestationem, ut priori casu condemnatio sequatur, posteriori vero nulla, sed confessus pro iudicato sit, & parata executio detur per actionem ex confesso, in qua ad instar actionis rei iudicatæ. l. 56. ff. de re iudic. non hoc an debeat, sed an confessus sit, quæritur, eoque licet adversarius probare velit, falsam confessionem fuisse, condemnatio tamen sequatur ex actione de confesso. l. 3. 4. 5. 6. 7. de confess. Unde Hartman. Pist. obs. 34. pr. ait, confessionem sufficere ad condemnandum aliquem de eo, quod fuerat confessus. can. 1. & seqq. caus. 2. q. 1. can. Lotharius 4. caus. 31. q. 2. Non sufficere autem ad puniendum seu poenam infligendam. l. 1. §. Dixit 17. ff. de quest. nisi sit spontanea & verosimilis. Carpz. Part. 4. constit. 33. defn. XI. n. 12. vel religio iudicis aliis probationibus instructa fuerit. l. 1. §. 17. ff. de quest. nec enim mori forte cupienti fides habenda est. Gödelmann. lib. 3. de Magis. cap. 7. n. 13. & seqq.

VIII.

Confessio ficta non plus operari potest, quam vera. Bald. in l. 2. §. quod si Actor in fin. C. de iuram. propter calum. Farin. i. consil. 28. n. 1.

IX.

Confessio in una instantia facit fidem inter easdem personas in alia instantia, nulla habita distinctione an tendat ad eundem vel ad alium finem. Cancher. decif. Pedem. n. 40. & decif. 107. n. 1.

n. 1. quod idem consilio Curt. jun. *consil. 41. n. 15. vol. 1.* ubi infert etiam si confessio sit facta in uno iudicio ad unum finem tendente: idque probat per doctrinam Accursi, in *Aurb. possessor. C. qui pot. in pign. Vult. inter Consil. Marburg. consil. 21. vol. 3. n. 23.* Et confessio facta in uno iudicio, probat etiam in alio contra confitentem. *h. i. i. Bald. C. de liberal. caus. Purpurat. in l. is apud quem. n. 82. C. de edend. Caputaq. decis. 190. n. 1. p. 1. & decis. 208. n. 6. p. 2. Cephal. consil. 100. n. 17. lib. 1. & consil. 215. n. 56. lib. 2.*

Amplia, ut procedat non solum in civilibus, sed etiam criminalibus, in quibus criminis confessio in uno iudicio facta præjudicat in alio. *Belam. in cap. per inquisitionem. n. 1. in 2. opposit. & ibi etiam Abb. post n. 12. extr. de Elect.*

Limita, scilicet de vera confessione non ficta. Hæc enim in uno iudicio emanata non præjudicat in alio. *Mascard. de probat. concl. 348. n. 32. Honded. consil. 66. n. 58. & n. 75. lib. 1. Hieron. Cuchal. in addit. ad Angel. de malef. in verbo & ad querel. n. 97. post med. vers. secundo in confessione.*

X.

Confessum esse quem vel convictum sunt paria. *l. qui sententiam. 16. C. de pen. l. fin. C. de custod. reor. Gandin. in tit. de presumpt. post. n. 2. vers. & primo videtur. Gramm. decis. 36. n. 61. Farin. 1. consil. 26. n. 3.* limita in causa appellationis: Nam confessus nihilominus appellare potest, saltem jure civili: sed non etiam convictus. *Wesl. consil. 239. p. 1291. n. 20. ubi explicat cap. Roman. 23. §. si autem de appellat. in 6. v. Colleg. Argentor. de confessis tb. 2. n. XI.*

XI.

Confessio ad hoc, ut confitenti noceat, debet esse clara, certa, lucida, expressa, & explicata: alias non præjudicat. *Felin. in cap. qualiter ill. 2. §. licet autem. n. 3.* Implicita enim confessio habet naturam confessionis incidenter emanata. *Felin. in cap. 1. n. 6. vers. utem dicas. & n. 12. extra de except. Butr. in cap. per inquisitionem. col. 3. ad fin. vers. per hoc dicit extra de Elect. Marian. in qualiter & quando n. 103.* ubi de confessione tacita & in consequentiam. *Rom. consil. 455. n. 2.* ubi de confessione dubia & obscura rationem reddit, quia scilicet obscure respondens similis est nihil respondentis. *l. de atate. n. §. nihil 7. de inter. act. cum aliis ibi per eum allegatis. Francisc. de Ponzin. in tract. de Lam. n. 71. Brun. de judic. part. 2. quest. 6. n. 9.* ubi quod confessio non debet esse æquivoca nec vaga & generalis, sed certa & specialis. *Foller. in pract. crimin. verb. est confitebuntur. part. 1. n. 59. Mascard. lib. 1. de probat. conclus. 348. n. 36. Farin. lib. 1. consil. 19. in addit. lit. I.*

XII.

Cum confitente sponte mitius est agendum. *Presbyterum. dist. 50. v. Wesl. de penis. n. ult.*

XIII.

CONFESSIO est probatio omnibus melior, & efficacior, quæ fieri possit, *l. cum a matre. 14. C. de rei vend. l. generat. 13. C. de non num. pecunia. c. per tuas 10.*

de probat. cap. si cautio 14. de fide instrum. Hippolyt. sing. 201. n. 2. & sing. 257. & in rub. C. de probat. n. 81. & 82. ubi quod est clarior probatio, quæ haberi possit, *Alex. consil. 13. Ex iis, quæ in princ. lib. 1. & consil. 213. num. 15. lib. 2. & consil. 141. n. 3. vers. nulla lib. 6. Angel. Arerin. consil. 48.* Videtur primò. *n. 3.* ubi ait, quod est melior probatio, quæ fieri possit. *Paris. consil. 103. n. 10. lib. 3. Bald. consil. 195. lib. 2.* ubi dicit, quod est principalissima omnium probationum, & *consil. 353. col. 1. lib. 3.* ubi refert, quod ubi adest confessio partis, ibi est relaxatio omnis probationis. *Rim. jun. consil. 303. n. 3. lib. 5.* ubi quod est regina probationum. *Cravett. consil. 380. n. 12.* ubi ait, probationum omnium illustrissimam esse. *Sylvan. consil. 62. n. 1. Menoch. consil. 21. n. 14. & de interdict. remed. 1. recuper. n. 217. & seq. Mascard. de probat. concl. 1326. num. 4.* præfertur convictioni in constit. *Carolin. artic. 22. ibi aus eigenem Bekennen oder Beweisung. Surd. decis. 10. n. 12. & consil. 143. n. 39. & de aliment. tit. 8. privil. 30. n. 11.* ubi ait, quod plenè probat in iis, quæ pendent à voluntate confitentis, *Cam. Lustr. decis. 165. n. 2. Joseph. Sesse Aragon. decis. 125. n. 3. Anton. Monach. Bononiens. decis. 21. n. 8. & decis. 55. n. 25. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. conclus. 645. Rot. decis. 436. num. 2. apud Farin. p. 1. rec. cent.*

Non minus probat confessio, quàm instrumentum, *Joan. de Anan. consil. 55. num. 3.* habetque vim publicæ scripturæ, *l. cum te s. C. de transact. Paris. consil. 99. n. 12. lib. 3. Roland. consil. 6. n. 26. lib. 3. Mascard. d. conclus. 1326. n. 4. Flamin. de resignat. l. 11. q. 14. n. 73. Gam. Lustr. decis. 43. num. 1. Valasc. de jure emphyt. quest. 7. num. 27. Cald. Pereira de potestate elig. cap. 7. num. 1.* Imo est major probatio, & fortior eà, quæ fit per testes, vel instrumentum, *Bald. consil. 192. Proponitur. col. 2. circa fin. lib. 2. Cravett. consil. 61. n. 3. consil. 171. n. 4. Rol. à Valle consil. 71. n. 41. & consil. 75. n. 24. vol. 2. Mascard. de probat. in proœm. quest. 7. num. 3.* & ideo semper admittitur, etiam ubi aliæ probationes non admitterentur, *Marant. de ordine jud. p. 6. art. 5. n. 25. Surd. consil. 60. num. 1. & consil. 143. n. 39. Anton. Monach. Florent. decis. 1. n. 99. Joan. Marian. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 89. n. 2. & 3. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 981. num. 34. Lud. Cenc. de censib. p. 1. cap. 4. n. 20.* quia facit rem notoriam, *Mascard. d. conclus. 1326. n. 4. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 142. num. 9. & 10. Car-*

Cardof. in praxi Judicum, verb. confessio judicialis. n. 36. Farinac. in praxi crimin. quæst. 21. n. 31. Cald. Pereira de potest. elig. cap. 7. n. 23. [Talis enim confessio abit in contractum, adeo ut revocari amplius non possit. Castrenf. in l. si quis in conscribendo. n. 2. C. de Episcop. & Cleric. Dyn. in cap. quod semel. n. 3. de Reg. Jur. in 6.] imprimis confessio facta in precibus principi oblatis revocari non potest. Knichen. de superiorit. ejusve possess. cap. 3. n. 274. p. 37.

Limita: sola confessio sine concurrente aliâ probatione non sufficienter probat, aliquem esse servum vel adscriptitium. l. 22. pr. C. de agricol. & censit. Perez. Cod. eod. n. 4. nisi confessio sit judicialis. l. 41. de libelli caus. Brunnem. ad l. 22. C. de agric. & censit.

XIV.

CONFESSIO erronea non nocet, & confiteri non videtur, qui errat. l. non videtur. 2. ff. de confess. l. error. 7. C. de Juris & facti ignor. Socin. reg. 39. Ant. Gom. tom. 3. var. cap. 1. n. 66. Malcard. de probat. conclus. 378. Surd. conf. 345. n. 17. Mari. Ant. var. resolut. lib. 3. resolut. 2. num. 63. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. conclus. 649. ubi conclus. seq. agit, quando confessio dicatur erronea, vel non. Joan. Maria. Novar. quæst. forens. lib. 1. qu. 89. n. 10. in fin. [tandiu tamen confessio erronea vera præsumitur, donec contrarium probetur. l. 26. §. ult. ff. de posit.

XV.

CONFITERI non censetur adversarii agentis intentionem, qui ad excludendum jus actoris exceptionem opponit, cap. exceptionem 63. de Regul. Juris, lib. 6. Covar. var. lib. 1. cap. 1. n. 2. vers. eodem jure. Ant. Gom. tom. 3. var. cap. 12. n. 16. Cachéran. Pedem. decif. 178. n. 9. Franc. Milanen. Sicilia. decif. 3. n. 46. lib. 2. Bellon. Genuens. decif. 38. n. 8. & decif. 91. n. 1. Petrus Gregor. Syntagm. Jur. lib. 21. cap. 17. n. 3. Cardof. in praxi Judicum & Advoc. verb. exceptio. n. 26. Steph. Gratian. Marchia. decif. 19. n. 9. Magon. Floren. decif. 44. n. 6. Cas. Manent. decif. 69. n. 1. Camill. Borell. in sum. omn. decif. tom. 1. tit. 48. n. 22. Pyrrh. Mant. de solut. cap. 23. n. 1. Carol. de Grassis de except. except. 25. n. 81. & 82.

CAP. LXII.

De Confidentialia.

Fortius dicunt, qui minus habent artis. Quintilian. Ratio, quia, qui minus sapiunt, minus habent pudoris, Erasmus in Adagia, contra inficitia confidentiam parit, unde Cujac. ad l. 1. de R. Jur. Imperitos omnia facile affirmare dicit, cum quo

consentit Philosophus 1. de generatione. cap. 2. & Thucyd. lib. 2. ubi inficitiam audaciam, prudentiam cunctationem afferre asserit. Eruditio enim timorem creat, imperitia confidentiam. Hieronym. Epist. 26. & Plin. lib. 5. Epist. 17. Nescio quo pacto, inquit, in studiis homines magis timor, quam fiducia decet: cui dubio respondet 4. Epist. 7. quia recta ingenia debilitat pudor, perversa confirmat audacia: Rectè ergo Sydon. Apollinariis auctores in operibus edendis pudorem potius quam constantiam decere statuit. lib. 9. Epist. 11.

Confinis. vid. Infra Vicinus.

CAP. LXIII.

De Confirmatione.

Axioma I.

Confirmatio non potest retrahi in præjudicium tertii. Bart. in l. bonorum rem. rat. hab. Dyn. in l. semper de Reg. Jur. Wesenb. 1. conf. 6. n. 163. Corn. consil. 247. n. 5.

II.

Confirmans actum nihil innovat, cap. 1. de confirm. util. & inutil. & ibid. gloss. ad verb. confirmationem. vel novi dat. c. inter dilectos. 6. §. porro. de fid. instr. Specul. in tit. de instrum. §. nunc autem. n. 1. Cum de natura confirmationis sit addere robur confirmato, non illud extendere. l. Aurelius 28. §. testamento. 5. ff. de lib. leg. Bald. in l. adversus. n. 3. C. si advers. rem judic. Alex. consil. 122. n. 21. vol. 6. incip. Viso puncto. Gail. lib. 2. obs. 1. per tot. n. 16. Et confirmans valet non dicitur aliquid de novo dare. Bart. in l. more 5. in sua distinct. n. 5. & ibi Jaf. n. 27. de jurisdict. Quando enim confirmatum stare potest per se & ex se ipso, validum & utile est, illudque debet attendi & non confirmans. l. affe 77. ff. de hered. institut. Conf. Argent. conf. 24. n. 55. vol. 1. Treutl. conf. 108.

Limita 1. Regulam non procedere, quando actus nullus à Principe summo confirmatur, tunc enim eo casu qui confirmat, dat ad hoc ut actus potius valeat, quam pereat. l. adoptio 38. ff. de adopt. §. fin. Institut. de tutel. Gail. lib. 2. obs. 1. num. 16.

Limita 2. quando quis confirmat actum imperfectum, quia tunc confirmando perficit, & per consequens dat. cap. 1. §. fin. de transact. Novell. 15. cap. interim. 1. Gail. 2. obs. 1. n. 18.

Limita 3. quando quis confirmat actum tantumquam jam antea factum, qui revera nunquam fuit celebratus, qui tunc de novo dare censetur. l. si donatio. 5. C. de donat. ubi Bald. Jaf. ad d. l. more majorum. 5. Gail. 2. obs. 1. n. 19.

Unde Bald. in l. leges. colum. fin. n. 5. ff. de leg. & in l. ex placito. col. 3. n. 8. vers. secundo casu. C. de rer. permut. Regulam sic declarat, quod si actus præcedat confirmationem, confirmatio non det, sed fiat ad bene esse, faciatque rem confirmatam esse majoris autoritatis. Paris. consil. 10. n. 39. vol. 1. Consil. Arg. conf. 24. n. 54. lib. 1.

III.

Confirmatio privilegiorum consilii potius est quam necessitatis; sunt enim perpetua & sine novâ confirmatione valent, tutius tamen est eam pete-

petere ad abundantem cautelam & dubitationis tollendæ causâ. Brunnem. ad l. un. C. de immun. nem. conc. superflua enim cautela non nocet l. fin. C. de prad. tamiac. Perez. Cod. ibid. n. 3. & hanc confirmationem princeps denegare non potest. Perez. C. de decurial. urb. Rom. n. 8. Confirmatione tamen non petitâ privilegia à successore possunt revocari vel suspendi. Perez. Cod. de immun. nem. conced. num. 5. hodie principes in inauguratione generaliter privilegia confirmare solent.

IV.

Quod non est, confirmari non potest. c. cum noster. 6. de concess. prab. l. sed etsi 7. ff. de precar. l. bonorum 24. ff. rem nat. hab. Alex. consil. 155. num. 2. vol. 6. incip. videretur. Gail. 2. obs. 1. n. 15. Confirmatio enim ejus, quod nullum est, nihil operatur. cap. inter dilectos 6. §. ceterum ubi. Caron. de fid. instr. nec quicquam operatur confirmatio circa id, quod ab initio est inutile. Dyn. in c. non firmatur. de R. I. in 6. Vult. inter Consil. Marpurg. consil. 15. n. 319. cum seq. vol. 1. Pro declaratione tamen hujus distingue cum Dyn. in reg. non firmatur. de R. I. num. 5. Inter factum, quod omnino à jure annullatur citra ulteriorem limitationem vel dispositionem, & tunc nullum non confirmatur, etiam si causa confirmans supervenerit, v. c. in institutione heredis, quæ ab initio est inutilis propter personam testantis: quia impubes, servus, filius, licet postea factus fuerit pubes, liber sui juris. Interque illud, quod quidem à lege declaratur nullum, nihilominus tamen superveniente causa confirmante, juris ipsius dispositione toleratur. Et hujusmodi omnino non potest dici nullum, sed aliquo respectu validum, veluti si accedat, quod jus admittit posse validare. v. c. sponsalia impuberum sunt nulla, quia deficit consensus, cap. 8. de sponsal. impub. junct. cap. unic. de sponsal. in 6. aliquo tamen respectu juris ordinatione valida sunt, cum teneantur expectare nobiles annos. d. c. 8. aliud exemplum vide in l. fin. Cod. si major fact. alien. nam. Honthem. 3. de art. Notar. cap. 16. n. 38.

V.

Confirmatio specialis plus roboris habet, quam generalis. cap. bone 3. de confirmat. util. gloss. in cap. quanquam 6. distinct. 23. Gail. 2. obs. 1. n. 5.

VI.

Confirmatio generalis non trahitur ad illicita vel ipso jure nulla. l. 32. §. 24. ff. de donat. inter vir. Dd. in cap. 1. de jurejurand. in 6. Batt. in l. 1. ff. de bis, qui sunt sui jur. Langenbeck. in annotat. LL. cap. 3. vers. quæ tamen.

VII.

Confirmatio semper debet intelligi salvo jure alterius. Jason. in l. fin. n. 13. ff. de pact. Afflict. in cap. si quis investierit. n. 19. de feud. dat. in vic. Leg. Gail. 2. obs. 1. n. 14. hinc confirmatio debet fieri ex certâ scientiâ, prævia causæ cognitione, audito procuratore filii & iis quorum jus lædi posset. Nam & principi noxio confirmatio non valet. Perez. Codic. de curialibus urbis Romæ. num. 10.

IX.

Confirmatio accessorium est confirmati, ut hoc sublato & illud intelligatur nullum esse. Vultej. inter Consil. Marpurg. consil. 16. n. 32. vol. 1. per l. cum principalis 178. de R. I.

IX.

Confirmatio actus etiam ex intervallo per ratihibitionem fieri potest, l. semper 60. ff. de R. I.

X.

Confirmatio Principis vitia contractuum supplet. l. 2. C. quand. decret. non est opus. Wesemb. in Parit. de reb. cor. qui n. 5. l. 38. de adopt.

CAP. LXIV.
De Confirmatione
Tutorum.

Quoties in tutelâ testamentariâ occurrat defectus vel ratione personæ dantis vel accipientis, vel ratione modi dandi, toties opus est confirmatione.

Ratio: quod ita tollatur defectus, & voluntas ejus, qui Tutorem dare voluit, potius subsistat, quam corruat. Exempla habet Siruv. Jurisprud. Rom. Germ. forens. lib. 1. tit. 17. §. 5. seqq.

Declarat, ut aliud sit, si defectus sit in personâ tutoris dati, ut si foemina Tutrix data l. 26. pr. ff. de Testam. Tut. vel infans aut incertus. §. 27. Instit. de Legat. talis enim defectus confirmatione non poterit suppleri.

CAP. LXV.
De Confraternitate.

Axioma I.

Quicumque liberam de bonis suis disponendi licentiam habent, illi liberè pactum confraternitatis inire possunt.

Ratio: quia per talia pacta bona transferuntur in alium, ergo libera circa ea requiritur potestas. Illi igitur, qui ratione bonorum neminem recognoscunt superiorem, liberè hoc pactum ineunt, & sic quoad bona allodialia principes Imperii non tenentur petere confirmationem. Imperatoris. arg. §. 39. Capitulationis Leopold. verb. von dem Lehnhum keine Dependenz habender. tenentur tamen quoad bona feudalia; hæc enim non possunt sine consensu domini alienari.

II.

Quoties dispositio bonorum alicujus restricta, toties illius consensus adhibendus, per quem libertas restricta, i. e. in cuius præjudicium actus tenderet. arg. l. 39. ff. de adopt.

Ratio: quia hic suâ contradictione poterit actum impedire d. l. 39. ita ergo quoad principatus Germaniæ non valebit inter principes pactum confraternitatis, nisi confirmatum fuerit consensu Imperatoris & Electorum. §. wenn auch Lehn. 30. Capitulat. Leopold. Quoad Electoratus verò valebit solo consentiente Imperatore. Conf. Limn. in addit. ad L. 3. Jur. publ. cap. 7. num. 69.

M

CAP.

CAP. LXVI. De Confusione

Axioma I.

Confusio est seditionis seminarium. Conrad. Brun. l. 3. de sedit. cap. 6. n. 1. Nolden. de statu nobil. cap. 7. num. 56. Unde & in rebus & nominibus vitanda est. l. ult. Cod. de legitima tutela. §. hoc autem. §. Instit. quib. mod. testam. infirm. Qui ergo cives suos sine ullo discrimine confusos esse volunt, perinde faciunt, ut subulci, qui porcos omnes sive pingves, sive macilentos in eandem haram compellunt. Thom. Bozius tom. 2. de Eccles. DEI lib. 22. c. 8. vel qui hordeum, frumentum, oryzam, milium, legumina, &c. in unum acervum cumulant, qua ex re & singulorum seminum & universi acervi usum amittunt. Bod. de republ. lib. 3. cap. 8. in pr. Fritz. de Nobil. civil. conclus. 29. per tot. Nolden. d. loc. n. 56. facit. t. 1. C. Negotiator. ne milit. l. 1. C. ne rustici ad ullum obsequium devocentur. Berlich. 1. decis. 26. n. 1. & 2. hinc sub gravissima poenâ prohibitum erat, gradus Civium circa distributionem annonæ civilis confundere. Perez, C. de annon. civil. n. 2.

II.

Confusio in comparatione inæqualium facit res æquales, & dicitur portio inæqualium æquala. l. 7. in pr. solut. matrim. ubi Zas. n. 12.

III.

Quodcumque ex confusione factum, illud utrique commune est. l. 7. §. 8. ff. de acquir. rer. dom.

Ratio: cum enim materiæ confusæ non possint iterum separari, æquum est, ut pro ratâ dividantur, v. g. si qui vina sua confuderint.

Limita (1.) ut commune sit pro ratâ ejus, quod quisque contulit l. 3. §. 2. in fin. ff. de R. V. (2.) ut ratio habeatur prævalentiæ, v. g. si aurum & argentum sit confusum.

IV.

Officia non sunt confundenda promiscuis actibus. l. 23. C. de testam. & nemo debet attigere ea, quæ sui officii non sunt. Brunnem. ad l. 13. C. de susceptor.

CAP. LXVII. De Conjectura.

Axioma I.

Conjecturas aut præsumptiones nobis comminisci liberum non est. Ea enim ex legibus sunt petendæ. Cujac. in Papin. lib. 14. resp. in l. penult. de his que ut indign. Judex enim & Jctus cognoscere debet intentionem disponentis, sicut Medicus per tactum pulsû & per urinam. Pil. in rubr. C. de probat. sub num. 4. vers. scias, quod judex est, sicut Medicus, quem laudat & sequitur Alex. Rauden. lib. 1. de analog. univ. & equivoc. præf. in fin.

II.

CONJECTURIS non est opus inclaris, & præsumptio cedit veritati; l. ille aut

ille 25. §. cum in verbis ff. de legat. 3. l. non aliter 69. ff. eodem titulo. l. continuus. 137. §. cum ita. 2. ff. de Verb. Obligat. l. 2. C. de legib. Socin. cons. 13. n. 38. vol. 1. & cons. 9. num. 19. vol. 3. Roland. consil. 80. n. 51. vol. 3. Octav. Glorit. resp. 6. n. 72. Menoch. de præsumpt. lib. 1. præf. 31. n. 4. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 12. quest. 5. num. 16. Surd. consil. 242. n. 9. & consil. 454. n. 49. & decis. 210. n. 1. cum seg. Brunor. à Sole in locis communib. in verb. Verbum. num. 35. Conzal. ad regul. 8. Cancel. §. 4. proem. n. 68. cum seg. Joan. Franc. Leo in thesaur. fori Eccles. p. 3. cap. 7. n. 63. Anton. Monach. Florent. decis. 1. num. 20. & decis. 23. n. 16. Marian. Anton. var. resol. lib. 1. resolut. 3. n. 9. & resolut. 18. n. 9. Rot. decis. 45. n. 5. & decis. 21. num. 5. apud Farinac. p. 1. recent. Dionys. Paul. in vera quatuor Patriarch. Sedum. erect. cap. 4. n. 15. Mangil. de imput. quest. 39. n. 8. Intrigl. consil. 4. n. 9. & consil. 13. n. 95. & consil. 20. n. 27. l. 1. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 824. n. 10.

CAP. LXIII.

De Conjugibus & Conjugio. vid. infra Matri- monium.

Rixis conjugum non est ansa præbenda, nec quiescens matrimonium turbandum. l. 26. ff. ad L. Jul. de Adult. adde l. 1. §. 1. ff. eod. Unde maritus, qui uxorem & filios temere verberat, dicitur quasi in Deorum templa manus inferre. atque ideo pro impio habendus, majorique laude dignum Cato bonum maritum, quam magnum Senatorem, judicavit, teste Plutarcho in ejus vita.

CAP. LXIX.

De Conjunctione, Contractione.

Axioma I.

Sæpe fit, ut celeritate actionum inter se conjugendarum una actio occultetur. l. 3. §. 12. de don. inter vir. & uxor.

II.

Conjunctus præsumitur scire facta conjuncti. l. octavi. 9. §. 1. ff. unde cognati. l. si vicini. 9. C. de nupt. l. si ita 15. in fin. de fund. instr. l. de tutela. 7. C. de in integr. restit.

Ampliat. & limit. hujus reg. vide in tom. reg. Jur. Francof. h.

III.

Ob conjunctionem receditur à regulis juris. l. Lege Julia 4. de restit. si non solum. 67. §. de uno. 1. ff. de rit. nupt.

CAP.

CAP. LXX.
De Connexis.

Axioma I.

Connexa sive conjuncta habentur pro uno. *cap. cum singula. 32. in princ. de prebend. in 6. l. prator. 7. §. unde quaritur 2. ff. de damn. infect. cum sint individua. Angel. consil. 326. dub. quarto. Cravett. consil. 102. n. 1. vol. 1. Menoch. de arb. quest. lib. 2. cas. 95. n. 5. & 9. Sic in conjunctione summarum duarum utraque debentur. l. si is qui. 13. de reb. dub. Et in conjunctione personarum licet alii designati tantum, alii vero nominati sint, utrique legata alimenta debentur. l. ult. de reb. dub. Hinc ea demum connexa intelliguntur, quorum unum sine altero esse vel stare nequit, ut tradit Angel. Arer. in cap. translatio. not. 1. de consil. & consil. 58. & 29. n. 20. vers. his breviter. Fr. Niconit. n. rubr. ff. de nov. op. nunc. quos sequitur Menoch. d. cas. 95. n. 18. Sicut & connexa ex eo aestimantur, si unum de illis tendat ad perfectionem alterius, textus in l. eum. attum 17. ibi: plane si quid connexum ff. de neg. gest. Non sunt igitur connexa, sed separata, quae ita sunt, ut unum sine altero esse & stare possit, nec unum ad sui perfectionem alterius ope indigeat. Dd. communiter in d. l. 17. Menoch. d. cas. 95. Quomodo connexa & separata sibi invicem opponuntur, in l. si cognati 21. C. de negot. gest. sicuti etiam connexa & divisa in l. intorem 37. §. 1. de admin. tut. Vult. inter Consil. Marpurg. consil. 29. vol. 3. n. 33.*

II.

Aliquid esse connexum non facit dependentia. Bald. in l. in peremptorias in fin. n. 39. vers. quero actor. C. sent. rescind. non posse. quia in connexis dependentia consideratur ex causa originaria, non autem ex causa accidentali. Anchar. in cap. accessorium. col. 3. n. 16. vers. praeterea isti duo actus. de Reg. Jur. ubi ait: Quod duo non conjunguntur tanquam connexa, vel tanquam principale & accessorium propter accidentalem, sed propter causam originalem, quae in connexis intuenda est, subjungens, quod administratio tutelae & redditio reliquorum ideo sunt connexa & ipsi tutelae, quoniam naturaliter ab ipsa dependent. Pacian. l. de probat. cap. 28. in addit. l. f. ubi de connexis. vid. per tot.

III.

CONNEXORUM idem est iudicium, l. 3. §. iudicio contrario. ff. de contrar. act. tutel. Klock. l. consil. 6. n. 9. l. proinde 22. ff. ad Legem Aquil. l. cum actum. 17. ff. de negot. gestis. l. 35. de edil. edict. cap. translatio 3. de consil. cap. praeterea 5. de officio deleg. Marfil. sing. 251. Connexorum. Decian. consil. 45. n. 17. cum seqq. lib. 1. Cravett. consil. 275. n. 3. cum seqq. Castrenf. consil. 110. n. 2. cum seqq. lib. 2. Joan. de Imola consil. 139. num. 6. & seq. Ubi limitat, quando connexitas non est proxima, sed remota. Cott. in memorab. verb. connexorum. pag. mibi 166. Surd. de aliment. tit. 9. q. 31. n. 16.

cum seqq. & consil. 196. n. 9. & consil. 338. n. 3. & decis. 199. n. 13. Joan. Franc. Leo. in Thesaur. fori Eccles. p. 3. cap. 7. n. 71. Elcob. de ratiocin. c. 13. n. 11. Hier. Fernandez. de Ottero. in repet. cap. fin. de pact. n. 6. Mar. Antonin. Variar. resolut. lib. 3. resol. 9. n. 2. Mendez à Castro in praxi Lusitana, lib. 5. cap. 1. n. 43. Dionys. Paul. de vera quatuor Patriarch. Sedum erect. cap. 5. n. 37. Card. Tusch. pract. concl. tom. 2. lit. C. concl. 626. per totam. Sigism. Scacc. de appellat. q. 17. limit. 21. sub n. 26. ubi ait, quod connexa, & individua reputantur idem, & nihil fieri potest contra unum ex individuis, quin fiat contra alterum, de quo etiam Anchar. consil. 160. n. 2. Cravett. consil. 275. n. 4. & 5. & consil. 261. n. 50. & consil. 936. num. 27. & seq. Surd. d. decis. 199. n. 13. ubi quod connexa dicuntur individua. Idem Sigism. Scacc. de judic. lib. 2. cap. 11. n. 307. ubi limitatur, quando est diversa ratio, Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 851. Castill. controvers. tom. 5. p. 2. c. 165. n. 15. cum seqq. Joan. Marian. Novar. in praxi elect. & variat. fori. quest. 64. sect. 1. & quest. 45. sect. 2. n. 11. & 16. & quest. forens. lib. 1. quest. 111. n. 16. & 113. n. 14. & q. 151. num. 8. & quest. 155. n. 8. Ovid. de Amic. de Jur. emphyt. quest. 80. n. 103. Alphons. de Narbona l. 20. gloss. 22. n. 36. tit. 1. lib. 4. Recopil.

IV.

CONNEXUM quibus modis dicatur, latè ostendit Joan. de Imola consil. 139. Praefatus Simius, à princip. Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. C. concl. 625. per totam.

CAP. LXXI.
De Conniventia.

Axioma I.

Connivendo & tacite remittere licet quaedam, quae non licet expresse. arg. l. 5. §. stopus 13. de damn. infect. c. 1. §. 1. de Jurament. Cal. in 6. Wesemb. in Comment. C. ad. l. 1. C. de usufruct. in fin.

II.

Quidam mores inhumani & inciviles propter utilitatem filci tolerantur potius, quam probantur. Cujac. in l. 3. §. 6. de Jur. fide. c. 2. de sponsal.

III.

Conniventia quando dolum arguat, vid. infr. in tit. de prohibitione & taciturnitate.

CAP. LXXII.
De Conscientia.

vid. infr. Innocentia.

Axioma I.

Conscientiae malae signa sunt, erubescere, pallescere, inconstanter loqui, & faciunt praesumptionem.

nem malam. Clar. in *quest. 21. pract. crim. 39. Farin. lib. 2. de Indic. quest. 52. n. 39. vers. tertium.* Hinc ex vultu, aspectu, constantia, trepidatione, ex oculorum, sermonum indicio, delinquentis conscientia observari potest, qualis sit. *text. in l. de minore 10. §. plurimum ff. de quest. Bart. in l. si qui reus. n. 12. in fin. ff. de publ. judic.* Unde illud vulgatum: *Hec quam difficile est crimen non proderet vultu.* Et Juvenal.

*Ruber (inquit) cui frigida mens est
Criminibus tacita, sudant praeordia culpa.*
Hinc dicimus conscientiam mille testes esse, ut refert Quintil. *Orat. Instit. lib. 5.* Et Erasmus in *Chiliad. dicens:* Conscientiam rem unam esse omnium efficacissimam, adeo ut nulla tormenta melius prodant maleficium conscientiae. Vult, inter *Confil. Marpurg. consil. 15. n. 99. vol. 1.*

II.

Nullum peccatum gravius quam conscientis velle dominari. Lambert. Florid. in *seinem zu Straßburg Anno 1587. gedruckten turgen Bedencken von der Emendation des Jahrs pag. 79.* ubi his verbis testatur: *Es meldet Johan. Crato in Oratione funebri Maximiliani II. daß sich Ihre Käyserl. Majest. nie vermessen haben, sondern habe öffentlich bekant.* Nullum peccatum, &c. Weinrich. *de constit. pacificat. Relig. f. 224.* Ideo relinquenda conscientiarum libertas. Aug. Laclant. *Edagr. cap. 14. lib. 3.* Calland. *de offic. pil. ver. Cusac. Lips. Mons. de Lanfac. in Orat. sua habita nomine Caroli IX. Reg. Francorum in Concil. Trident. & Caroli IV. Impem. LL. publ. jud. §. 8.* quamvis pretextu protectionis saepe peccatum eat libertas. Maul. *de homag. tit. n. 6. vid. Reichs. Abschied 1544. 1548. 1555. & 1560. demnach. §. Und damit solches. §. Damit auch obberührte. vers. Sollte die Christliche, & late Boeckel. de publ. judic. disquis. Coron. f. 315.*

III.

Conscientia publica & communis privata praefecti meretur. *can. judicet. 4. ubi gl. caus. 3. q. 7. Nov. 82. c. 13. Bald. in lib. 1. C. qui accusar. non poss. & in cap. Cler. de vit. & honest. Cler. Afflict. dec. f. 321. n. 1. Natt. consil. 6. in fin. consil. 49. in fin. lib. 1. Hippolyt. de Marfil. consil. 15. n. 17. consil. 20. n. 55.*

IV.

Conscientia ex jure debet informari & scrupulosa conscientia deponi. Bald. *consil. 295. n. 2. lib. 1. Franc. Mantica. de conject. ult. vol. 1.2. c. 14. n. 7. Heig. 2. q. 1. n. 166.* Inprimis conscientia iudicis secuta non de proprio ipsius sinu vel pectore, sed de utero & conscientia Legis regulata secundum tramites juris proficisci debet. Bald. *in l. 1. col. 5. C. si plur. un. sent. Arnold. Rayger. in disp. An iudex secundum Conscient.*

V.

Conscientia habet veritatem & nemo praesumitur immemor suae salutis. *l. quicquid §. Cod. ad L. Jul. Maj. Zelf. in l. quocunque de V. O. n. 34. l. ult. C. ad L. Jul. rep.*

VI.

Conscientia recte factorum in rebus adversis una omnium maxima est consolatio. Gail. 1. de *P. P. c. 10. n. 6.*

VII.

Et quae in conscientia nostra seu intellectu consistunt, per simplicem nostram assertionem, cum iuramento recte probantur. *text. in c. cum in tua. 6. §. fin. qui matr. accus. poss. cap. pastoralis. 4. de except. 1. non omnes. §. §. a barbaris 6. ff. de re milit. Gail. 2. observ. 48. n. 24. Mascard. in praefat. conclus. 1056. n. 8.*

IX.

Contra conscientiam agens aedificat ad Gehennam. *cap. per tuas 32. de Simon. inter hac. 23. q. 2. Pantlchm. 2. q. 7. n. 18.*

IX.

CONSCIENTIA, quam quis habet scrupulosam, nisi deponat, errorem non evadet, *cap. per tuas 35. de Simon. Joann. Paul. Lancell. lib. 1. regul. ex univ. so Pontificio Jure excerptarum. pag. 65.* Dicitur Conscientia a conscio, quasi sciat, & cognoscat se ipsam, & quid sit relative. Joan. de Anania *consil. 34. n. 5.* ubi Bologn. *n. 10.* asserit, Conscientiam esse iudicium mentis consonans in quodam naturali jure, alienam quodammodo à rigore & subtilitatibus juris, & n. 9. ait, quod Conscientia nihil aliud sit, quam sensus animae cognoscentis bonum & malum, & quid intrinsecus latens in mente, quod probari non potest directo, refert Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 2. lit. C. conclus. 742. a princ.* [Hinc Jafon. in §. sed ista. *Instit. de action. n. 110.* docuit, *Virum bonum non esse, qui sine conscientia est.* Unde Cicero *ad Attic. Epist. 246. mea mihi conscientia pluris est, quam omnium sermo.* vid. Menoch. 1. arbit. judic. *cas. 8. num. 42. cum segg.*]

CAP. LXXXIII.
De Consensu.

Axioma I.

Consentire dicitur, qui, quando actum prohibere potest, non prohibet, multo magis si verbis expressis dicit se non prohibiturum. *arg. l. 2. §. 4. ff. de noxal. act. l. item 13. §. 7. ff. locat. can. non inferenda. 7. can. qui potest. 8. & can. ult. 23. q. 3. c. sicut dignum. 6. §. illi. de homicid. c. dilecto 6. vers. & quidem de sentent. excomm. lib. 6. Cravett. *consil. 409. n. 4.* Harprecht. *ad princ. Instit. de nupt. n. 182.* Seneca in Troade. Qui non vetat peccare cum possit, jubet. Hinc est, quod consensus argui ex patientia dicitur *l. 2. cum ibi not. per Bart. C. de acquir. poss. scil. si cum illa sit conjuncta conscientia. l. item quarritur 13. §. fin. ff. locat. gloss. in l. que doris in fin. solut. matr. Mascard. de probat. *concl. 1157. n. 1. vol. 3.* Vult. *d. consil. 25. vol. 2. n. 20. limit. v. infr. de patientia.***

II.

Consensum verum vel interpretativum lapsus temporis vel negligentia nunquam inducit. *gl. in l. 1. §. penult. ff. de dol. quod intellige, scil. de jure quaesito. Bald. in l. cum quis. 7. C. de jur. & fact.*

fallit. ignor. secus enim est, in iure querendo. glossi. in l. si ego. ff. de neg. gest. Bald. in Aub. ad huc. C. de usur. Valq. lib. 2. contr. iur. cap. 40. num. 19.

III.

Consensus quibusvis verbis, imò etiam facto & nudo declaratur. l. Labeo. 7. §. ult. de supell. leg. l. ubi non voce 124. ff. de R. I. l. 2. ff. de pact. l. 21. ff. de leg. 3. l. 22. C. de fideicomm. Angel. cons. 335. m. 3. Harpr. in Comm. Inst. pr. de nupt. n. 181. Consil. Argent. 104. n. 33. Ita qui non contradicit, non unig; creditur semper consentire. arg. l. 3. de serv. urb. pred. l. 8. §. 15. quibus mod. pign. vid. Reyerger. in voce consensus, sed tantum in calibus certis. l. 7. 12. de sponsal. Quamquam in factis clarius & magis consensus declaratur, quia facta effectum ipsum ostendunt, verba verò aliquando contravoluntatem proferentis sint. c. dilecti 52. & ibi Dd. 2. de appell. Gozadin. consil. 101. n. 3. Socin. jun. consil. 98. n. 13. lib. 1. Regner. Sixtin. inter Consil. Marpurg. consil. 11. n. 37.

IV.

Consensus est facti. l. 1. ff. de cur. fur. Dd. in l. 1. de Verb. Obligar. Vultej. inter Consil. Marp. consil. 25. vol. 2. n. 83. Unde nemo consensus est, presumitur, nisi hoc ipsum probetur, per tradita à Mascard, de probat. vol. 1. conclus. 417. per totum. Et quando is, de cuius consensu agitur, adhuc vivit, & interrogatus, an consenserit, negat se consensisse, standum est illius dicto & inficiationi. Salicet. in l. si filiusfam. 10. col. 1. circ. fin. vers. & faciunt hac. C. de petir. hered. Alex. cons. 9. incip. Viso rhemate col. 2. vers. non obstat. Ruin. consil. 41. incip. de duobus. col. 5. n. 11. vol. 1. Lambert. de contract. eorum. gl. 7. in verb. consensus. n. 52. Quod intellige in illis terminis, ubi agitur de negotio, quod ad consentientem ratione aliquis commodi vel incommodi non pertinet, & ubi nihil interesse potest consentientis, an contractus iste, super quo consensus istius interponendus erat, validus an invalidus sit. v. g. si statutum sit in civitate, quod mulier consensu & autoritate Magistratus bona immobilia alienare non possit, & immobilibus quibusdam à muliere distractis, questio moveatur, num venditio illa à Magistratu fuerit confirmata vel non? quo casu statuitur assertioni Magistratus negantis se consensisse; quia testimonium hoc neque ad commodum neque ad incommodum Magistratus pertinet: Aliud est, quando disceptatur, num pater sponsalibus vel nuptiis à filia contractis assensum præbuerit? Tunc etenim patris dicto negantis se consensisse non erit standum, nisi probetur illum consensisse; quia contractus matrimonialis, quem liberi ineunt vel ad honorem & exultationem, vel ad ignominiam & dedecus parentis, plurimum adferre potest momenti. Harprecht. pr. Instit. de nupt. num. 164. juncto. num. 197.

Fallit tamen hæc regula in omnibus quasi contractibus, in quibus omnibus consensus presumitur, sic etiam in distinctis presumitur quis consensisse in poenam lege præscriptam. l. 34. de iur. fisci. unde in l. 52. de R. I. delictum male contractus dicitur, quia delinquens male &

infeliciter contraxisse videtur. l. 1. n. 2. d. LL. l. 52. §. 5. de O. & A.

V.

Consensus frustra requiritur ab eo, quo etiam invito actus perfici potest. l. ejus est nollez. de Reg. jur. l. pater 101. in princ. de cond. & dem. l. quid sit 17. §. idem act. 4. ff. de edil. edit. l. nolle 4. ff. de acquir. hered. 2. feud. 26. §. moribus in f. Regn. Sixtin. inter Consil. Marp. consil. 10. vol. 2. n. 142.

VI.

Consensus nunquam præjudicat, sed omni effectui caret, si actus, super quo interponitur, sit ipso jure nullus. l. 4. §. fin. ff. quib. mod. pign. solv. l. 1. C. d. remissi. pign. Rol. à Valle consil. 2. vol. 1. n. 142. Peck. de testam. conjug. cap. 30. n. 5. lib. 1. Rauchbar. quæst. iur. civil. & Saxon. p. 1. quæst. 45. n. 16.

Unde consensus adhibitus circa aliquem actum, hoc annullato nihil operatur. d. l. 4. §. fin. Hartm. Pitt. 2. quæst. 27. n. 12. cum præsertim is, qui consentit, auctoritatem præstando ad qui ipsemet obligari non solet. l. cum quædam 26. C. de admin. tut. l. Gajus 39. ubi hoc notat. Paul. de Castr. de pign. act. Hartm. Pittor. d. quæst. 27. n. 13.

Ubi tamen hoc limitat n. 35. quod procedat in his, quando quis consensum suum impertivit rei ad alium magis, quam ad se pertinenti. Alias enim consensus potius obligationis, quam auctoritatis gratia censetur adhiberi.

VII.

Faciens & consentientes pari poena sunt. plectendi. c. 1. de offic. jud. deleg. can. notum. 10. in fin. caus. 2. quæst. 1. Gail. 1. de P. P. e. 1. n. 43. quam declarat d. c. 1. n. 47. distinguendo quod in jure Consensus consideretur quadrupliciter, maxime in delictis & poenis

1. Negligentiæ, quando quis delictum impedire potest & non impedit: quo casu minus peccat negligens quam faciens. can. qui potest. 8. caus. 23. q. 3.
2. Consilii, quando quis delictum consilio adjuvat, ubi distinguendum, an delinquens. Etiam sine consilio delictum esset perpetraturus: ubi iterum mitius puniendus consulens, quam consultor & delinquens.
3. Cooptationis & auxilii, ubi delictum non est. Ex consilio delictum commissum, & tunc utrumque pari poena plectendum esse, cum par sit utriusque delicti. can. facient. 3. dist. 86. furt.
4. Autoritatis five defensionis, quando quis auctoritate & instigatione sua peccato causam præstat: & tunc consulens gravius peccat, quam faciens, quia etiam alteri scandalo & offenculo est. Unde ipso peccatore actus venit puniendus. can. qui consensit. 100. caus. 11. q. 3.

IIX.

CONSENSUS non trahitur ad ignorata, & non cogitata. *l. si per errorem 15. ff. de Jurisdic. omni. Judic. l. nec ignorans 10. de donat. Federic. de Senis conf. 325. Super eo quod. n. 2. Castren. consil. 343. Considerandum, & consil. 386. Sive dicamus, in fine. lib. 1. & consil. 377. n. 2. lib. 2. Rom. consil. 273. Clarum est, col. 1. vers. ad hac autem. Cravett. consil. 257. n. 2. Dyn. consil. 50. In questione premissa. n. 5. Ofasch. Pedem. decis. 90. n. 16. latè Cardin. Tusch. practic. concl. tom. 2. lit. C. conclus. 754. per totam. ubi à n. 58. ampliatur, etiam si intervenerit iuramentum, quia adhuc consensus iuratus non trahitur ad ignorata, & incogitata, & à n. 65. quod sufficiat cogitatus in genere. [Consensus enim adhibitus ad unum effectum non debet alium operari. *l. jubemus 21. C. ad SC. Vellej. l. 2. de reb. eor. Bald. in cap. 1. col. 5. An agnat. vel filius. Hartm. Piff. 1. q. 16. n. 48.**

IIX.

CONSENSUS non trahitur ad dolose disposita, Socin. consil. 159. In presenti consultatione. n. 29. & 30. lib. 2. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 13. quest. 3. n. 5. cum seqq. Card. Tusch. d. lit. C. concl. 754. num. 48.

CAP. LXXIV.

De Consensu contrario.

Axioma I.

Quicumque actus consensu constat, ille contrario consensu iterum dissolvi potest.

Ratio est in *l. 35. ff. de R. I. & c. 1. X. cod. ita omnes contractus consensuales contrario consensu dissolvantur. §. 1. ff. quib. mod. tollitur oblig.*

Limita (1.) in Societate. §. 4. ff. pro socio. & mandato, §. 9. ff. mand. (2.) ex axiom. seq.

II.

Quotiescunque per conventionem non solis contrahentibus, sed tertio simul jus est quaesitum, toties mutuo consensu à contractu rescilire non licet.

Ratio: quia nemo alterius juri prajudicare potest. Exemplum est in sponsalibus rite celebratis. *Conf. Mev. P. 2. dec. 210.*

Limita, nisi causae adsint sufficientes ad repudium, quo casu parti innocenti potestas nova vota ineundi concedenda. *Mev. P. 6. dec. 359. & p. 9. dec. 25.*

CAP. LXXV.

De Consequentia.

Axioma I.

Quae non sunt nisi per consequentias, non solum attendi: maxime ut rei substantiam & qua-

litatem mutant. *l. 1. l. quod dicimus 7. de Aut. tut. Ant. Faber in not. ad l. 6. §. 3. si servit. vindic. Iterum in ratione decid. ad l. 10. §. 10. de in rem verso. hinc infamis potest succedere in jus primogeniturae, cum ei annexa dignitas veniat, saltem in consequentiam hereditatis. Perez. Cod. de Infamib. n. 5.*

II.

Multa profunt in consequentiam, quae absolute non prodesse. *arg. l. 72. de V. O. sive ut. post Cyn. & Bald. effect. Negunzantius de pignoribus p. 2. membr. 4. n. 46. p. 113. sepe permittitur obligatio consecutiva ad actum, ubi non permitteretur obligatio conventionalis: addit exemplum de furioso, quod tamen in privilegiariis & extraordinariis causis non procedit.*

III.

CONSEQUENS qui vult, vult etiam suum necessarium antecedens. *l. ad rem mobilem 56. l. ad legatum 62. ff. de procurat. l. qui proprio 46. §. qui alium. 2. ff. eod. tit. l. illud 77. ff. de acquir. vel om. hered. l. 2. §. inspectio. 5. quemadmodum. testam. aper. l. 1. §. 1. ff. si usufr. petat. l. denique. 8. §. interdum. 7. de pecul. legat. l. legatis. 6. ff. de aliment. leg. l. 2. ff. de jurisd. omnium Jud. §. idemque Juris 2. Inst. ex quibus causis man. non licet. §. 1. 1. qui testam. tutor. dar. poss. §. 1. de hered. Inst. Angel. Aretin. consil. 20. Visis actis. num. 21. cum seq. vers. quia qui vult. Castren. consil. 309. col. 1. vers. qui autem lib. 2. Anchar. consil. 261. Videtur prima facie. in princ. Abb. consil. 101. Videtur primo. col. 2. vers. sed praedictis non obstantibus. n. 3. lib. 2. Alex. consil. 110. Attentis. n. 3. lib. 5. Everhard. in Topicis legalib. loco 95. Ruin. consil. 119. n. 14. lib. 2. Curt. jun. consil. 121. n. 11. Menoch. de praesumpt. lib. 4. praef. 68. n. 6. itemq. consil. 232. incip. de proposita. n. 40. Rimin. jun. consil. 21. n. 36. lib. 1. Fufar. de substitut. quest. 241. num. 67. & quest. 480. num. 21. Anton. Gom. tom. 1. var. cap. 3. num. 23. Surd. decis. 70. num. 5. & decis. 194. num. 6. & n. 32. & decis. 303. num. 9. & consil. 447. num. 3. Pichard. in princip. Instit. de acquirit. per arrog. n. 16. Gonzal. ad regul. 8. Cancel. gloss. 5. n. 53. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de favore clericorum personali. §. 14. n. 22. Escobar. de ratiocin. cap. 25. n. 11. Sigism. Scacc. de appellationibus quest. 2. n. 26. in fine. Ugo. lin. de officio, & potest. Episcopi, cap. 27. §. 1. num. 1. latè Cardin. Tusch. practic. concl. tom. 2. litera C. conclus. 757. Rot. decis. 44. num. 2. & decis. 105. num. 5. apud Farin. p. 1. recent.*

Declara, ut procedat in iis, quae pendunt à mera voluntate disponentis, alias secus, ut per Aegid. Bellam. consil. 30. n. 4. Angel. Aret. consil. 20. Visis actis. n. 21. in fin.

fu. & 22. vers. quia qui vult. & consil. 22. Visto dicto libello. n. 21. vers. & qui vult antecedens. Cravett. consil. 134. num. 45. quos refert Cardin. Tusch. d. conclus. 757. n. 76. & 77. [Neque etiam procedit, quando aliquid requirit specificam expressiorem. l. ult. & ibi Jaf. C. de hered. inst. tunc enim necessario debet exprimi, nec sufficit, quod veniat tanquam antecedens necessarium. Menoch. lib. 4. praf. 4. Fach. 18. controvers. 35. Aliam ex causa ex vobis obsequi adducit Gerhard. de conjugio. §. 223. & 333. Sic enim vetat DEUS meretricium seu prostibulum mercedem inferre arario templi, Deut. 23. vers. 28. nec tamen meretricium questum approbat. Aliud enim est factum aliquod Punica consuetudine receptum nudere censere, & ex eo casum, ut vocant, formare; aliud verò illud factum tanquam legitimum & divinitus concessum approbare; quod posterius ex prioribus deduci nequit.] Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 924. num. 17. & 46. Eufar. de substit. quest. 480. num. 21. & quest. 421. num. 67. Duran. Rotæ decis. 185. num. 18.

IV.

[Consequenti destructo destruitur antecedens. l. 2. §. mutui datio. i. ff. de reb. cred. Intellige scilicet, quando consequens necessario sequitur ad antecedens. Exemplum vid. apud Everh. in Top. in loc. de consequenti. num. 2.] Unde ubi consequens falsum est, antecedens subsistere non potest. d. l. 2. §. mutui datio. ubi gloss. & Dd. ff. si certum pet. Everhard. in Topicis legalib. loco 97. in princ. Sürd. consil. 428. n. u. Sigism. Scacc. de judic. lib. 2. cap. 9. n. 776. Steph. Gratian. d. tom. 5. cap. 972. num. 9. Consequens enim sine antecedenti stare non potest. Mantie. decis. 57. num. 4. ubi subdit, locum habere etiam in sententiis.

In consequentiam quæ veniunt, non sunt attendenda, imò attendendum est, quod principaliter agitur, non quod incidenter. l. 1. ff. de auctorit. tutor. l. is, qui, ff. de liberali causa. l. verum 39. ff. de furtis. l. si quis nec causam 4. ubi latè Jaf. num. 3. cum multis seqq. ff. si certum pet. l. conditionibus 5. ff. de condit. & demonstrat. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 45. §. 1. num. 35. Monet. de distribut. quotid. p. 2. quest. 5. num. 23. Ludovic. Cenc. de censib. p. 2. c. 1. quest. 3. art. 8. num. 17. Reinol. in observat. practice. observ. 7.

num. 34. obs. 36.
num. 9.

CAP. LXXVI.
De Conservatione.

Axioma I.

Juris jam acquisiti conservatio facilius est, quam novi acquisitio. l. 1. in pr. ff. de pign. l. ult. de acquir. poss. Ant. Faber C. de ded. libr. def. 24. n. 3. Quemadmodum in simili multo facilius est, ut aliquid mutetur, quam ut restituatur. l. 48. de rei vind. l. 22. §. si heres, ad Trebell. Ant. Fab. in C. suo de cond. ob turp. caus. def. 2. n. 5. Conf. Cravettam consil. 292. n. 2. p. 201. & infra lib. 18. c. 33. axiom. 6. fin.

II.

Conservatio æquiparatur constitutioni, l. 3. in fin. C. de natural. liber.

III.

Ad conservationem quod inductum est, non debet operari perditionem. l. nulla 25. de LL. ne quidem immutationem. Jason. in l. legato. n. 9. de leg. 1. Wesembec. i. consil. 1. n. 30.

CAP. LXXVII.
De Consilio.

Axioma I.

Consilia non sunt necessitatis, sed voluntatis. Paul. Castr. consil. 80. Dec. ad l. 47. ff. de Reg. Jur. & cap. cum olim 7. de arbit. Contingere enim potest, ut bene consultata vel casus aliquis repentinus immutetur, vel culpa consilium accipientis pervertatur. l. si quis 9. §. ff. de dol. Conf. Argent. iii. n. 4. lib. 1. An autem ex colloquio, in primis secreto, præsumatur consilium datum, v. Bald. i. consil. 250. n. 1. & seqq.

II.

Obligatio petendi Consilium non inducit necessitatem sequendi. l. 77. §. 24. de leg. 2.

Limita: Quoties statuto disponitur, electio nem faciendam esse de Consilio & Judicio peritorum, tunc illud sequi tenentur, quoniam illa verba de consilio, necessitatem imponunt. Alias, si illud saltem petere sufficeret & aliter facere liceret, non diceretur Electio fieri de Consilio, sed contra consilium. Perez. Cod. de Decurion. num. 28.

III.

Consilia & responsa Juratorum semper ita sunt intelligenda, quemadmodum Cujacius in fronte consultationum suarum conditionem apposuit. Ergo si ita est, quemadmodum tua consultatione significas, &c. unde monet Cothman. i. consil. 1. n. 527. Bene & rectè judicare volentem non nuda Jurisconsultorum responsa, quæ prohi dolor hodie nimis leviter, & ut ille aiebat superficialiter, non medulliter conduntur, sed mandata ac LL. divinas ac humanas intueri atque sequi oportet.

IV.

Multis & magnis negotiis præpeditis non facile est aliquorum consultationibus respondere. cap. licet. 3. extra de spons. duor.

V.

Consulendum est ei, qui obtinendi spem non ha-

habet, melius eum facturum, si se sumptibus inanibus non vexet, *text. in l. 1. in fin. de inoffic. test.* Der Jurist soll nicht gern wollen, daß sein Client ohne gewissen Grund und Hoffnung der Obesiegung sich in schwere Rechtsfertigung solle einlassen / *per d. text. Welsch. vol. 6. conf. 259. n. 5.* atque ita faciunt Argentoratenses. *1. conf. 86. n. 84.* Unde Cothmann. *1. resp. 39. in fin.* Dominus cōsulens, cui hæc scribo, mihi ignoscet, quod iustitiæ majorem & potiorem rationem habuerim & debuerim: nam qui veri consultoris nomen & dignitatem cum laude possidere velit, &c. iustitiæ mancipium ut sit, necesse est.

VI.

Experientia testatur, Consilia & Responſa plerumque amore magis eorum, qui ea expetunt, quam veritatis & iustitiæ dari. Cothmann. *3. conf. 38. n. 332.* Sic Joseph. Lud. *concl. 12. circ. fin.* Doctores (inquit) nostri, dummodo superlucrentur, scribunt pro qua parte ab eis consilium petitur, & eam partem defendere conantur, siue iustè, siue iniustè. Quia Dd. sæpe aris magis, quam charitatis studio ducuntur in consulendo. Joh. de Castill. *in tractat. de usufruct. c. 41. n. 8.* Joh. Surd. *in prefat. vol. 1. consil. suorum vers. equidem. lbi: quandoquidem (que) in responsis dicuntur, non satis habent fidei apud prudentes iudices, quod non omnibus semper veritatem assequi, sed non fundatis & non admodum consistentibus argumentis, delinendo, eam, que magis ex re litigatorum esset, sententiam tueri cura fuerit.* Klock, tamen *in Epist. dedicat. tom. 1. consil.* Consilia multis rationibus præfert. Et major quoque præsumptio est pro consiliis collegiorum. *v. §. 20. b.*

VII.

Consilium nudum neminem obligat, cum liberum sit cuique, apud se explorare an sibi expediat consilium. *§. tua interdum insinuat. mandat. l. 6. §. 1. cod. l. 1. ff. de inoffic. testam. l. 12. qui 24. ff. de rei vendic. l. pacto 15. ff. de transact. l. age 3. C. cod. Concennat. lib. 1. q. 8. n. 6.* ubi de Consilio videbis pl.

Limitationis loco tamen distingve cum Dd. inter consilium indefinitum seu absolutum, & determinatum seu relatam. *d. §. 6. vid. Bachov. 1. disp. 27. tb. 5. fin.* qui distingvit inter consilium simplex, & quod vim aliquam habet impulsivam, *confer. l. 4. §. 3. ff. de fidej. Welsch. Parat. mand. n. 7.* Idem in affirmatione procedit, ut, si causam impulsivam contractus habeat, obliget. *l. 13. §. 3. de A. E. V. l. 17. §. ult. de adil. edict. l. 4. §. ult. de fid. & nom. tut. & cur. l. 5. §. 10. de Inst. act.*

IIX.

Quoties consilium in certam personam directum, toties degenerat in mandatum, præsertim si aliter alioquin non facturus fuisset.

Ratio est in §. 7. *Inst. mandati*, quia sic fidem consulentis secutus videtur alter. Exemplum est in *d. §. 7.*

Limita: modò animo mandandi hoc factum, secus si animo consulendi tantum, v. g. si dixerit: Ich hielte es vor gut und rathsam / daß er sein Geld Titio liehe; allein er mag es machen / wie er wil. vel: wenn es mich anginge / wolte ich ihm

wohl trauen. Actus enim non debet operari ultra intentionem agentium. *l. 19. pr. ff. de reb. Cred. Conf. l. fin. C. quæ res pign. oblig. poss.*

Declar. requisita hæc duo conjunctivè sunt sumenda, ut scil. (1.) consilium dirigatur ad certam personam, & (2.) is, cui consultum fuit, id aliàs non fuisset facturum.

IX.

Consilia extemporanea excusant Hartm. Pist. *lib. 2. quest. 8. n. 30. & lib. 4. quest. 25. n. 17. per l. 1. ibi. nam interdum locus, tempus, de Exerc. action.*

X.

Consulere alium indignum est, eum, qui Juris peritiam proficitur. *c. 33. de Elect. & Elect. potest. gl. in l. 2. §. 43. in verb. publici, de O. l.*

XI.

Consultor etiam ex solo consilio obligatur, si quis citra consilium non fuisset contracturus, *per text. in l. si remunerandi 6. §. plane 5. mandat. quem textum non tam de consulente, quam de mandatario loquitur, ait Besold. in thes. pract. in voce Kriegischer Vermund. p. 476. & Locam. q. 347.*

XII.

Consilium velox sequitur poenitentia. Abbas *in cap. ad Apostolicam in 2. not. n. 13. extr. de Regular. Dec. in cap. cum venerabilem. in gl. 2. n. 45. de Exc. Consil. Arg. conf. 115. n. 27. lib. 1.*

XIII.

Consilii verba, que in bonam & malam partem interpretari possunt, potius in bonam & ad exclusionem delicti, quam in malam, sunt interpretanda. Bald. *in l. 1. n. 13. C. de servis fugit. Jasson. ibid. n. 24. Felin. in c. auditis. n. 33. in fin. de præscript. Dec. in l. consilii. n. 12. de R. l. & in c. 1. n. 48. de offic. deleg. Aymon. conf. 205. n. 9. Akiar. de præsumpt. reg. 3. præf. 1. n. 3. Farin. 1. consil. n. 4. Gabr. l. 7. conclus. 2. n. 2.*

XIV.

Consilium, quando est præbendum ab eo, qui particeps est illius officii, sapit consensum & sequendum est. Bart. *in l. 1. §. si plures. n. 7. ff. de exercit. action. per l. Titium & Mævium. 47. in princip. ff. de admin. tut. l. consil. 7. §. fin. ff. de cum. fur. quem refert & sequitur Abb. in cap. cum in veteri. n. 12. de Elect. & in cap. cum olim. n. 5. extr. de arbit. fac. text. in cap. Venembili. & ibi gloss. super verb. consilio de offic. deleg. Conf. Arg. consil. 110. n. 39. lib. 1.*

XV.

Consilium decisivum reddens æquiparatur Judicis sententiæ & rei judicata. Philip. Corn. *consil. 137. vers. assimilatur enim tunc consultor. Jac. de Aren. in tract. de Comm. V. l. Dd. opin. lib. 1. lit. b. n. 74. Gædd. inter Consil. Marpur. 1. consil. 28. num. 2.*

XVI.

Consilium cum sit reverentiæ, tunc si non habet expressum præceptum contraveniens non peccat. Felin. *in cap. 1. n. 23. de consil. & Dec. ib. in princ. lectum. n. 13. vers. certius est casus.* Et cum Lex sit de consilio, semper distingvendum consilium perfectionis à consilio reverentiæ, in consilio perfectionis inobediens non obligatur, atque sic non observando non peccat, siquidem con-

consilium hoc dicitur exhortatio, quæ liberam voluntatem excitat, cap. ult. §. ult. 4. distinct. gloss. 2. in c. 1. de constitut. cap. quod debetur 2. caus. 14. quæst. 1. ubi D. Augustinus censuit illum non peccare, qui illud consilium perfectionis non observat, dum dixit Christus: Si quis te percuterit in maxillam & alteram illi præbe, Matth. 5. Quemadmodum & illud Matth. 19. Si vis perfectus fieri, vade, & omnia quæ habes vende, & da pauperibus: quanquam non procederet, quando quis ex contemptu contraveniret huic consilio perfectionis. Andr. ab Exea quæst. 140. membr. 3. Menoch. 2. arb. judic. cas. 380. n. 3. & 4.

XVII.

Consilium habuisse non nocet, si non sequatur effectus. l. 53. in fin. de V. S. l. cogitationis 18. ff. de pen. Vult. inter Conf. Marp. consil. 28. n. 107. vol. 3. vid. plur. sup. lib. 1. cap. 44. axiom. 7.

XVIII.

Consilium, quando ex commissione vel dispositione hominis peti debet, tum si omittitur, actus est nullus, cap. cum in veteri 52. de Elect. Dec. in c. ex parte, n. 15. vers. postremo de constit. Alex. cons. 59. Viso titulo. n. 4. lib. 4. & cons. 145. Viso processu. n. 4. lib. 5. Consil. Argent. cons. 150. n. 790. vol. 1.

XIX.

Consilium rei turpis non est consilium. l. si remunerandi 6. §. rei turpis 2. ff. mandat. l. idem apud 15. §. si cumverio 10. ff. de injur. Concennat. lib. 1. quæst. 8. n. 6.

XX.

Consilium illud puniendum est, quod ad perniciem probitatis trahi potest. l. si quis servo 20. C. de servo. corrupt.

XXI.

Consulentes & Jurisconsulti alii non possunt sine flagitio stare ab utraque parte: cum in Deo de Jure respondentibus vel maxime laudanda sit constantia. Cothman. 3. Resp. 39. n. 11.

Limita hanc regulam, nisi uarratio variet, quo in casu recte atque honeste consilia divisa dari possunt. Cravert. lib. 6. consil. 985. Cum enim minima circumstantia jus variet, Alciat. in l. re conjuncti 89. princ. de leg. 3. nota inconstantie vel contrarietatis impingi consulenti non potest, si variè consuluerit ob facti etiam minimam immutationem. Decian. in sua Apologia c. 21. n. 29. Joan. Baptist. Costa de falli scientia & ignorantia. inspect. 16. n. 4. imò si quis videt se in narratione deceptum, recte etiam potest alteri parti consulere: cum non tam persona, quam veritati sit succurrendum. vid. Menoch. consil. 226. pr. Wie es dann kein ungewohnes / sondern gemeines Werk / daß diejenigen / so diese Sachen haben / und derothalben durch experientie Responsen vornehmer Consulenten gern ein gut Ansehen machen wolten / den Casum oder Speciem facti nicht bonâ fide, sondern partheilich und vortheilhaftiger Weise auffsehn / damit ex falsis præsuppositis, davon ein Consulent nicht wissen kan / die Decision ihnen zum Besten ausschlage / quod & testatur Tiber. Decian. in Apologia contra Alciat. cap. 21. sub fin.]

XXII.

CONSILIA multorum sunt tutiora, quia sincerius est judicium, quod plurimorum sententia comprobatur, cap. prudentiam, 21. pr. de officio deleg. Anch. consil. 157. Summa Prudentia. num. 3. subdens, quod consilia ubi multa, multa salus, refert Cardin. Tusch. practis. conclus. tom. 2. lit. C. conclus. 764. à princ. ubi n. 3. subdit, quod hac de causa propter multitudinem sapientum, qui adstare solent Cæsari, & Principi, Princeps non errat in Jure. [Hinc Gail. i. obs. 33. n. 3. magis præsumendum esse ait pro consilio alicujus collegii, quam pro consiliis particularibus. vide Finckelthuf. disput. Feud. 6. contr. 16. num. 44.]

XXIII.

CONSILII natura est, ut quamvis excitet ad deliberandum, non tamen obliget ad sequendum, l. cum pater 77. §. mando 24. & ibi Bart. ff. de legat. 2. l. 1. §. idem Pomponius. 24. ubi gloss. verb. quia rem. ff. de positi. cap. cum olim. 7. de arbitris. Emman. Costa. in l. cum tale. 72. §. si arbitratu. 4. lim. 11. n. 1. ff. de condition. & demonstrat. Cov. in cap. quamvis pactum, de pactis, lib. 6. p. 2. §. 2. n. 6. & 7. vers. secundum, & de sponsalib. p. 2. c. 3. §. 8. n. 3. Garc. reg. 10. n. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præf. 34. num. 25. cum seq. Thom. de Thomasset. in floribus legum. reg. 78. & 196. Pichard. ad §. 3. Institut. de pupill. substit. n. 9. Cald. Pereira in l. si curatorem, verb. sine curatore. n. 106. C. de in integr. restit. minor. & de nominat. emphyt. quæst. 1. num. 39. Gutier. de titel. p. 1. cap. 8. n. 4. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 46. n. 30. cum seq. Sanch. de Matrimon. lib. 1. disp. 34. num. 24. Acac. Anton. in comment. ad l. 5. n. 67. ff. de condit. & demonstr. & ad l. Titio centum. 71. §. Titio centum. n. 64. & 65. ff. cod. tit.

XXIV.

CONSILIUM mutare in melius sapientis est, l. nonnunquam 8. ubi gloss. ff. de collat. bonorum princip. Instit. de legatis. Rebuff. in tractat. nominat. quæst. 17. n. 4. Bertazol. in repet. l. si quis major. C. de transact. n. 282. Sigism. Scacc. de appellat. quæst. 17. limit. 47. membr. 1. num. 33. Et unicuique licet, gloss. in d. l. nonnunquam auct. de nupt. §. 1. collat. 4. c. mutare. 33. de Regulis Juris, lib. 6. Thom. de Thomasset in floribus legum. reg. 186. ubi ait procedere, nisi lex in aliquo casu resistat, vel nisi mutetur in alterius præjudicium & damnum. Surd. consil. 167. n. 10. Cardin. Tusch. practis. conclus. tom. 5. lit. M. concl.

435. Alphonf. Narbona l. 35. gloss. 5. n. 19.
tit. 3. lib. 1. Recopil.

CAP. LXXXIX. De Constitutione Principis.

Constitutio principis toties obligat, quoties fit animo condendi legem.

Ratio: quia voluntas principis est anima legis. arg. l. 1. ff. de Constit. Princ. Hæc autem determinata esse debet, ut fiat animo condendi legem.

Exemplum: Ergo Decreta, Edicta, Mandata & Rescripta pro lege erunt reputanda. Econtra-riò privilegia legem non faciunt.

Limita: modò tale fuerit negotium, de quo aliàs lex condi possit.

CAP. LXXXIX. De Constituto.

Axioma I.

Multa constituta durant, quæ constitui non possunt: ita capitulum sine prælato non potest feudum solum concedere, concessum tamen sustinet. Gothofred. Ant. disput. 7. thes. 1.

II.

Constitutum corrumpit corrumpente contractu, super quo est appositum; nil enim operatur stante causa simulandi. Tiraquell. multos cumulans de jur. const. possess. limit. g. n. 1. & 2. Regid. decis. 71. n. 6. in fin. Farin. 1. decis. 140. n. 11.

CAP. LXXX. De Constituto possessorio.

Quodcumque juris tribuit possessio vera, idem tribuit possessio ficta per constitutum. l. quod nemo 18. ff. de acquir. poss.

Ratio: quia quoad translationem domini tantum operatur fictio in casu ficto, quantum veritas in casu vero. Mev. P. 3. dec. 159.

Exemplum: ita ergo constitutarius habet remedia possessoria, percipit fructus, poterit resistere ei, qui vim in suâ possessione intentat. l. 1. §. 27. ff. de vi & vi arm. si fuerit spoliatus, potest intentare remedium recuperandæ possessionis ex l. ult. C. de acquir. poss. Imò habet actionem spoli ex can. redintegrandæ, Caus. 3. q. 1.

CAP. LXXXI. De Consuetudine v. infr. Mos regionis, item usurpatio. adde l. 13. §. ult. de injur.

Axioma I.

Consuetudo per non-actus non inducitur, quia non entia non habent materiam neque formam. l. actor. 23. C. de probat. Et ex nihilo nihil sequitur, Gædd. consil. 39. n. 36. Principale enim

est & essentialia, quod sit per actus resque plurimas introducta, Gædd. d. n. 36.

II.

Consuetudo est facti, ideoque probanda l. 22. l. 34. & ibi. Bart. Bald. Jas. Costal. d. ll. gl. ad l. 1. verb. probatis his. C. quæ sit long. consuet. Dec. cons. 538. n. 8. & consil. 558. n. 2. Cravett. cons. 624. n. 13. Mascard. de probat. concl. 423. n. 26. Parif. cons. 31. n. 14. vol. 2. c. 1. de constit. in 6. Nec facit quod dicatur jus. cap. consuetudo 1. dist. quando enim consideratur à principio, quatenus ex actibus inducitur, facti erit, sed postquam in esse inducta juris est arg. l. si unus 27. §. pactus ne peteret 2. ff. de pact. Quomodo autem sit probanda, patet ex Myns. res. 12. n. 23. Gail. 2. obs. 31. Mascard. de probat. concl. 123. vol. 1. etiam sæpe prudentissimos fallit. cap. 1. extra de constit. in 6. Gilcken in l. pactum pro dotali. C. de pact. vide rubr. PROBATIO, Illud adhuc nota: Si consuetudo sit juri communi derogans, ipsam non in genere, sed in specie & in eodem casu probari debere. Perez. C. de inductione, n. 20.

III.

Consuetudo difficilis est probationis. Dec. consil. 215. n. 2. & consil. 402. n. 13. Menoch. consil. 8. num. 16. vol. 1. & de præsumpt. lib. 2. pres. 8. n. 8. Mascard. de probat. concl. 423. vol. 1.

IV.

Consuetudo dici nequit, quæ legitimo tempore non est præscripta. cap. fin. & ibi gl. de consuet. l. 1. in fin. de acqu. plur. arc. l. 1. C. de serv. fugitiv. l. 1. C. quæ sit long. consuetud.

V.

Consuetudo debet esse rationabilis, h. e. ratione atque ætate constare, aliàs non consuetudo, sed corruptela futura esset. cap. 7. & ult. extra de consuet. Nov. 134. cap. 1. fin. Colleg. Argent. de LL. lib. 38. can. flagitia 13. caus. 32. q. 7. Moller. lib. 3. semestr. c. 2. vid. Gail. lib. 2. obs. 125. n. 113. vid. omnino Hieronym. Franc. ad l. 34. vers. unde si apparet. n. 5. p. 304. de Reg. jur. confer. Aur. B. tit. 15. de conspirator. ibi: consuetudinem circa huiusmodi contra LL. introductam censemus potius corruptelam. Adhibenda enim est ratio, nec utendum pravissima consuetudinis regula. Cic. in Brut. col. 333.

VI.

Quæcumque consuetudo juri divino & naturali non refragatur, illa est rationalis l. fin. X. de Consuet.

Ratio: quia Consuetudo est lex, lex autem rationalis esse debet. Conf. Novell. 134. cap. 1. in fin.

Exemplum: ita ergo consuetudo, quæ parentes à legitimâ excluduntur, habetur pro irrationabili. Mev. P. 9. dec. 161.

Limita: hinc igitur, utut consuetudinis cuiusdam ratio reddi nequeat, vel ei aliquid rationis opponi possit, idè tamen adhuc præsumitur rationalis. Mev. P. 2. dec. 378. & P. 9. dec. 160.

VII.

Quoties sub principe introducenda consuetudo, toties e jus tacitus consensus accedat, necesse est.

Ratio: quia enim populus sub Principe non ha-

habet potestatem expresse condendi leges, ergo nec tacite.

Limita: ut constet de tacito hoc consensu, si princeps talem consuetudinem toleret & non impediatur.

IIX.

Quodcumque ad inducendum tacitum populi, & in statu Monarchico, Principis sive qui legis ferenda potestatem habet, consensum sufficit, illud quoque sufficit ad consuetudinem.

Ratio: quia in tacito consensu consistit formalis ratio consuetudinis. l. 32. §. 1. ff. de legib.

Exempli loco hinc colligitur, non requiri ad consuetudinem certos annos, multo minus de jure communi certum tempus: imò nec actus plures esse necessarios, quam ex quibus ille consensus colligatur. l. 12. ff. de Testibus.

IX.

Consuetudo arte chymica nigrum in album solet convertere. Knichen. de pact. restit. p. 2. c. 4. n. 203. Jerem. Reusler. disp. 2. de feud. tb. 73.

X.

Consuetudo vetustissima rationabilis censetur. Cravett. consil. 21. hominis sancta. n. 12. Decian. resp. 51. n. 39. vol. 2. Ideoque approbatio Principis cum primis in ea non est necessaria, utcumque juri communi repugnet. arg. l. hoc jure. §. ductus aqua 4. ff. de aqua quotid. ubi gl. & Ang. Alex. consil. 6. vol. 1. Jas. in l. imperium col. 9. ff. de Jurisd. imò præsumtionem juris & de jure, adeoque quoad rationem non erroneam, sed certam proficere habere censetur, & in contrarium non admittitur probatio, ut tradit Cyn. Paul. de Castr. in l. si certis annis C. de pact. Felin. in cap. cum nobis col. 3. vers. scias. de testib. Regn. Sixtin. inter Consil. Marpurg. consil. 11. vol. 3. n. 20.

XI.

Consuetudo qualibet iniqua reprobatur. Novell. 134. c. 1. exempl. l. 26. §. 1. vers. nec licet. G. de usufr. l. 33. de adult. l. 32. §. 6. de admin. tut. l. 13. §. ult. ff. de injur. C. A. de LL. tb. 37.

XII.

Consuetudo locorum non potest comprehendere spiritualia, cap. 2. §. 3. de judic. c. 3. de consuet. Anton. Heisterman. inter Consil. Marpurg. consil. 5. n. 26. vol. 1.

XIII.

CONSVETUDO dicitur forma, & quasi alterum jus naturale, ac proinde omnia potest. Surd. de aliment. tit. 1. n. 7. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. C. conclus. 806. n. 16. Fr. Nunnez de Velasco en los dialogos de contencion. de la milicia y scientia, dialog. 3. pag. m. 76. versa.

XIV.

CONSVETUDO æquipollet veritati, l. 1. ff. de servit. & aqua. Bald. consil. 289. Quia consuetudo, in pr. lib. 4. Card. Tusch. d. concl. 806. n. 17. Joan. Anton. Mangil. de imputat. q. 77. n. 25.

XV.

CONSVETUDO facit de non licito licitum, & è contrà, ac proinde excusat

ab omni poena, si fiat actus non licitus, Bart. in l. si fugitivus. §. apud Labeonem. ff. de edil. edicto. Dec. consil. 170. col. penult. Grat. consil. 39. & 49. lib. 2. Cravett. consil. 145. n. 12. & consil. 924. n. 16. Roland. consil. 58. n. 19. lib. 4. Mexi. in tract. taxa panis, conclus. 3. n. 25. Joseph. Ludov. Perus. decis. 62. n. 14. Seraph. de privileg. juram. privil. 83. n. 56. Cardin. Tusch. d. conclus. 806. n. 18. Gutier. pract. lib. 3. quest. 29. n. 22. [Wesemb. parat. de pæn. num. 10. in fin. Exemplum est, in can. objiciuntur 7. caus. 32. q. 4. ubi de Jacobo quatuor uxores habente, Augustinus inquit, his quando mos erat, crimen non erat: excusat consuetudo à dolo & culpa. l. si pignore. 22. §. fin. & ibi gloss. & Bart. ff. de pign. act. text. & gloss. in l. pignus 9. & ibi Bart. & Dd. C. eod. Consil. Arg. 88. n. 23. Bertazol. lib. 1. consil. decis. consil. 70. n. 7. à Falso Hostiens. in cap. quando de his, que fiunt à Prelat. fin. consil. cap. Blanc. in cap. 1. in pr. n. 3. de feud. cognit. Bertazol. 1. consil. decis. consil. 56. n. 3. Bec. Vid. Bernh. Grav. 2. conclus. 8. consil. 1. & culpa caret, qui facit id, quod consuetum est communiter fieri. Jason. in l. certi. §. nummos. ff. de reb. cred. n. 21. Bart. in l. si pignore. §. fin. in pr. de pign. act. Cravett. consil. 6. n. 68. Decian. resp. 29. n. 16. vol. 1. Regn. Sixtin. inter Consil. Marp. consil. 20. vol. 2. n. 19. Hinc à contrario qui non facit, quod fieri consuevit, se suspectum reddit, adeo ut dolus etiam eò nomine præsumatur, Rom. consil. 54. n. 6. Paris. consil. 100. n. 67. vol. 1. Burlat. consil. 82. n. 18. Cachet. decis. Pedem. 109. n. 9. Cavalc. in tract. de usufr. mulier. relict. n. 128. Vult. inter Consil. Marp. consil. 15. n. 213. vol. 1.]

Declara: Procedere quoad poenam temporalem, quia quoad poenam peccati & spirituaalem consuetudo non facit ex illicito licitum contra legem, gloss. in cap. denique ult. dist. 4. & in cap. cum venerabilis 7. de consuetud. Felin. in cap. ex tenore, num. 12. vers. declara, de rescript. Bero. consil. 167. lib. 1. Rom. consil. 466. Videtur in princ. n. 2. Capol. consil. 40. Cravett. consil. 6. n. 103. Cardin. Tusch. d. conclus. 806. n. 21. & 22.

XVI.

CONSVETUDO parem vim habet cum lege, l. de quibus 32. ff. de legib. §. ex non scripto. Instir. de jure nat. gentium. cap. fin. de consuet. cap. consuetudo. 1. dist. l. 2. C. que sit longa consuetudo. Guid. sing. 803. Thom. de Thomasset. in floribus legum. reg. 78. Bellet. disquis. clerical. p. 1. tit. de favore. & ricor. pers. §. 3. n. 10. Bern. Grav. ad pract. Camera Imper. lib. 1. conclus. 36.

conclus. 36. Giurba in consuet. Messanen. in proem. n. 12. Mangil. de imputat. quest. 15. n. 2. Stephan. Grat. discept. forens. cap. 801. num. 11. & 12. & cap. 892. n. 17. [Unde venit appellatione Juris. Mench. quest. frequent. cap. 3. num. 32. Bernh. Grav. d. conclus. 36. n. 2. imò prævalet juri scripto, ubi sonat in turpe, l. de quibus 32. & seq. ff. de legib. Paris. consil. 13. num. 18. & seq. & consil. 14. num. 5. & consil. 21. num. 14. lib. 1. Mangil. d. tract. de imputat. q. 74. num. 4. Et est potentior statuto, Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 45. §. 1. num. 78. Joan. Maria. Novar. quest. forens. 103. num. 2. [Hinc excedens consuetudinis formam legem ipsam excedere dicitur, Menoch. 2. arb. jud. cas. 71. num. 1. Hinc contra veterem Consuetudinem nec literæ præsidis provinciæ attenduntur, sed tanquam subreptitiæ rejiciuntur. Perez. C. de Can. Largition. tit. n. 8. Imò legem consuetudine approbatam non tollit Rescriptum motu proprio latum. Brunnem. ad l. un. C. de Collat. donat.

Limita, si scilicet sit inveterata & longo tempore firmata. l. 2. C. quæ sit longa consuetudo. l. 1. §. ult. de aq. pluv. arc. Costal. ad l. 32. de LL. quanquam si non concurrat cum lege, eique sit contraria, lex ei semper præferatur, cum error potius & abusus, quam usus & consuetudo dicenda sit. d. l. 32. l. 39. de LL. d. l. 1. C. quæ sit long. consuet. Giph. ad §. ult. Institut. d. l. N. G. & Civil.

Limita II. contra legem, quæ contrariam consuetudinem prohibet, nulla consuetudo potest introduci. Brunnem. C. de Decurion. column. 5. Privilegium tamen potest. *ibid. in fin.* potest siquidem consuetudo per legem abrogari & prohiberi. *auth. Naufragia C. de furt. l. 3. §. 5. de Sepulchr. viol.* Brunnem. C. de re milit. col. 2.

XVII.

CONSUVETUDO est optima legum interpret. l. minimè 23. ff. de legib. l. si de interpretatione 37. ff. eod. tit. c. cum dilectus 8. de consuet. Sylvan. consil. 88. n. 27. Tiraquell. de Nobilit. cap. 10. n. 9. Afflict. Neapol. decis. 166. num. 9. & decis. 173. n. 3. Menoch. consil. 32. n. 44. & consil. 390. n. 21. & consil. 577. num. 2. & 3. vol. 3. Mascard. de probat. conclus. 1415. n. 10. Brunor. à Sole in locis communibus verb. consuetudo 6. Cardos. in praxi Judicum & Advocat. eod. verb. n. 3. Cald. Pereira in l. si curatorem. C. de in integr. restit. minor. verb. contrarium. n. 29. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de clerico debitore. §. 12. num. 27. Mendez

à Castro in praxi Lusit. lib. 2. c. 1. num. 12. Camill. Borell. in summa omnium decis. tit. 14. num. 88. Cened. practic. & canon. quest. lib. 1. quest. 3. num. 11. Rot. decis. 642. num. 15. in fin. apud Farinac. p. 1. recent. Maril. decis. 74. num. 4. Giurba consil. crimin. 19. num. 42. & 54. & consil. 39. n. 64. [Et standum est declarationi, quam dedit consuetudo Mar. Socin. 105. num. 28. lib. 3.]

XIII.

CONSUVETUDO potest introducere, quicquid potest privilegio concedi, Oldrad. consil. 172. Quia omnes, in princ. & consil. 146. in fine. & consil. 254. n. 8. vers. quinto opponitur. Anchar. consil. 50. Consuetudo. Bald. consil. 49. In factis, lib. 1. ubi quod circa jurisdictionem conferendam æquiparantur consuetudo, & privilegium, & consil. 289. Quia consuetudo, in princ. lib. 4. ubi quod pedagium potest de consuetudine competere, sicut ex privilegio, refert Card. Tusch. d. tom. 2. concl. 808. per totam. ubi n. 11. post Bald. consil. 338. in fin. lib. 1. subdit, quod privilegium dicitur esse majoris auctoritatis, quam simplex consuetudo, & n. 13. post Zabarell. in Clem. 2. §. illi verò. n. 4. in 10. notab. de etate, & qualit. declarat, quod semper à pari non procedunt consuetudo & privilegium, quia si derogatur consuetudini, non censetur derogatum privilegio.

XIX.

CONSUVETUDO est interpretativa Privilegiorum, & scripturarum, quæ ex decennii lapsu interpretantur, Molin. de primogen. lib. 2. cap. 6. num. 57. Gutier. pract. lib. 3. q. 62. num. 26. Molin. de Juslit. tom. 3. diffinit. 590. conject. 9.

XX.

CONSUVETUDO potest, quicquid potest pactum, Gemin. consil. 139. n. 1. in fine. ubi intelligit affirmative. Bald. consil. 349. Si hoc queritur, in fine vers. in contrarium, lib. 5. ubi quod valet consuetudo in iis, quæ sunt valida per pactum, Card. Zabarell. consil. 146. num. 3. ubi intelligit, quando ab eodem procedit consuetudo, & pactum, Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. conclus. 807.

XXI.

CONSUVETUDO potest, quicquid potest præscriptio, & quæ per præscriptionem induci possunt, multo magis per consuetudinem. Feder. de Senis consil. 151. Thema tale est, in princ. n. 1. vers. nec credo. Egid. Bellam. consil. 27. n. 4. vers. circa secundum. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. concl. 809.

XXII.

XXII.

CONSVETUDINE introduci potest, quicquid potest statuto, Lap. alleg. 43. in fine. Franch. in c. unic. §. statuiamus, in fine. de clericis non resid. lib. 6. Federic. de Senis consil. 17. n. 3. vers. preterea. & consil. 277. n. 1. circa fin. vers. secundum probatur. ubi quod regulariter valet argumentum de uno ad aliud. Cravett. consil. 137. n. 3. Alex. consil. 52. n. 7. vers. si ergo lib. 5. & consil. 119. Quoniam. n. 9. vers. quia à pari procedunt, lib. 6. ubi quod quantum ad causam efficientem sunt paria, refert Card. Tusch. d. tom. 2. conclus. 710. per totam. Wel. consil. 53. n. 59. Myns. resp. 49. n. 26. siquidem consuetudo nihil aliud est, quam Lex sive statutum tacitum. §. sine scripto. Inst. de iur. N. G. & C. & quod statuto potest induci, idem etiam inducitur consuetudine. Joh. Andr. in addit. ad Specul. de instrum. edit. compendiosè Myns. d. resp. 49. n. 26. Vult. inter Consil. Marp. consil. 29. vol. 2. n. 39.

XXIII.

CONSVETUDO est interpretativa contractuum, l. quod si nolit. 31. §. qui assidue 20. ff. de adilit. edict. Magon. Florent. decis. 56. n. 3. & Lucens. decis. 7. n. 21. Menoch. de arbitr. casu 83. n. 10. Camil. Borell. in summa omnium decis. tit. 14. n. 93. Gabr. concl. 1. 16. de consuet. Surd. decis. 223. à n. 11. ubi ait, quod facit contrahere partes secundum eam, dev. Infra de contract. §. ult. & in E. V. consuetudo regionis attendenda est l. 71. de contraben. Emt. & de aliment. tit. 1. quæst. 66. n. 6. ubi dicit, quod qualibet dispositio recipit interpretationem à consuetudine.

XXIV.

Quicunque non est subditus illius Reipubl. in qua viget consuetudo, ille per consuetudinem non obligatur.

Ratio: quia consuetudinis idem effectus, qui legis expressæ, atqui lex expressa etiam forenses non obligat.

Limita: nisi quando occurrit publica utilitas exigendi Collectas ob bellum imminens, aut quando consuetudo vel statutum afficit ipsas res, quarum respectu Domino territorii obnoxii manet illi, qui ibi bona possident. Perez. Cod. de indit. n. 22.

De Consuetudine vicinitatis vid. Infra vicinitas.

CAP. LXXXII.

De Consuetudo, Solito, Usitato.

Axioma I.

Ea, quæ sunt moris & consuetudinis, i. e. quæ solent inter contrahentes convenire, in bonæ fidei iudicium veniunt. l. 31. §. 20. de adilit. edict. l. 2.

Evid. Cujac. in Comment. ad lib. 7. African. l. 61. §. 3. de furt. ubi Ictus 1. Exemplum ponit de stipulatione duplæ; quæ cum assidue sit & frequens in venditione mancipii, idcirco placuit, ex emto agi posse in duplum, etiamsi duplum venditori non caverit.

2. Quod in generali hypotheca soleret ita caveri, quæ habeo, quæque habiturus sum. l. ult. C. de remiss. pign. si quis obligaverit bona sua, nullo alio adjecto videtur etiam obligasse futura, l. ult. C. quæ res pign. obligat.

3. Nec alia ratio est, cur in locatione ædium invecita & illata ab inquilino tacite sunt pignori obligata ob mercedem, quam quod ita conveniri soleat.

4. Et hoc argumento posset hodie defendi, in omnibus testamentis tacite intelligi clausulam Codicillarem, quod soleat adscribi, frequentissimè, & omnino nostrorum ferè ea sit mens, quæ Lucii Titii in l. penult. §. ult. de leg. 2. ut iudicia sua valeant quoquo modo.

5. Eodemque argumento defenditur ille mos auctoritate Martini & Theodori comprobatus: ut ita demum dos profectitia mortua filia in matrimonio redeat ad patrem, si mortua sine liberis, quod ita pacisci inter se solerent focer & gener, si in matrimonio sine liberis decesserit, quod vulgare pactum dicitur. l. Babius 30. de pact. dotal. hac Cujac.

Quod consuetum est etiam est necessarium. c. ex parte 18. d. Conf. Everh. in Top. loc. ab usufruct. n. 3. Zang. de Except. c. 9. p. 2. n. 26. lib. 3. Cujac. in Paul. ad edict. l. 4. de pact. alium canonem efformat: Quod vulgò fieri solet, inquit, sapè abit in Legem, & habetur pro facto vel pro dicto, etsi factum vel dictum non sit. l. ult. v. si enim partis C. de fidej. unde colligunt ea, quæ communiter & vulgò fieri solent, in legem abire. Cujac. in l. 4. de pact. in Paulo. C. de fidej. explicationem vide exemplum in Bachov. lib. 1. de pign. c. 11. n. 1.

III.

Consueti fieri, in dubio facta esse præsumuntur, per tradita à Bald. in rubr. C. de fid. instr. n. 8. vers. item quia non est incendium. C. si cert. per l. quod si nolit. 31. §. quia 20. de adilit. edict. c. ex parte 18. de consil. Seb. Sapia in l. si emancipato. C. de collect. n. 30. & ibi Riminald. n. 50. Menoch. de præsumpt. l. 6. præf. 14. n. 16. Mascard. de probat. concl. 781. n. 5. vol. 2. Vult. inter Consil. Marpurg. consil. 22. n. 10. vol. 1.

CAP. LXXXIII.

De Consumptione.

Consumptione quis fructus suos facit. l. si pignore 22. §. si prædo 2. de pignori. act. l. adversus 4. de crim. expil. hered. etiamsi sit malæ fidei possessor, à quo tamen condicuntur l. C. de condict. ex L. ubi Wesemb. in Comment. C. n. 12.

CAP. LXXXIV.

De Contractu & Conventionione.

Axioma I.

Contractus sunt facti. l. consilio 7. §. fin. ff. de cur. fur. l. 5. de iust. & iur. Mozz. de Orig. contr. n. 3.

n. 3. ideoque non præsumuntur, text. in c. cum in jure. de offic. deleg. & cap. 1. de constitut. in b. l. in bello 12. §. facti 2. de captiv. & post. l. asseruatio 10. Cod. de non num. pecun. l. 1. C. de probat. Vult. inter Consil. Marpurg. cons. 15. n. 251. vol. 1. quod intellige à principio, quando fiunt; postquam enim sunt in esse producti, dicuntur esse juris. l. si unus 27. §. pactus ne peteret 2. ff. de pact. Gomez. ad §. superest. Inst. de action. n. 23. quomodo autem probari & deduci debeat, an aliquis contractus nominatus sit vel innominatus, v. ap. Modest. Pistor. 1. consil. 13.

II.

Quoties utriusque facto seu consensu expresso, seu tacito inducitur obligatio, toties est verus contractus.

Ratio: quia sic verè id inter partes actum, ut unus alteri teneretur & obstringeretur.

Exemplum suppeditant omnes veri contractus nominati & innominati.

Limita, ut consensus tacitus toties inducat veram obligationem, quoties alter contradicere poterat & debebat. l. qui patitur, 18. ff. Mand.

III.

Quoties ex unius facto tantum & alterius præsumto consensu inducitur obligatio, toties est quasi Contractus. Tit. Institut. de Oblig. ex quasi Contract.

Ratio: quia sic tantum ex æquitate conventionem esse factam fingunt jura. Hinc non poterit quis hoc casu verè, sed saltem quasi seu improprie contraxisse dici.

IV.

Quoties contractus speciale nomen habet nulli alii contractui applicabile, toties est nominatus.

Ratio: quia tale speciale nomen infert quoque specialem & à reliquis contractibus distinctam formam; in hac verò consistit natura contractuum nominatorum. vid. Hahn. ad Wel. Tit. de pact. n. 2. ita ergo si partes inter se conveniant, ut unus rem sive operam præstet, alter verò det mercedem, nominatum hoc est negotium, scil. Locatio Conductio. Confer Guid. Tact. de Contractib. stipul. cap. 1. n. 59.

V.

Quicunque contractus tantum causam, i. e. dationem seu factum habent, sed speciali nomine designantur, illi sunt innominati, l. 7. §. 2. ff. de pact.

Ratio: quia hi ob varietatem negotiorum certam formam respuunt, & consequenter etiam specificum nomen.

Exemplum. Ita ergo contractus æstimatorius & permutatio erunt contractus innominati: Et quamvis nomen habeant, hoc tamen non est nomen juris seu speciale, & uni alicui contractui proprium. vid. Struv. Synt. J. C. Exerc. 25. n. 16.

VI.

Quoties iudex non adstrictus est ad conventionis terminos, sed ex bono & æquo aliquid, quod non conventum, adjudicare potest, toties contractus est bonæ fidei. Quoties verò adstrictus est, toties est stricti juris, quia bonæ fidei consentaneum est benigne & ex æquitate, etiam ultra id, quod gestum est, interpretari actum. quod secus est in stricti juris Contractibus.

VII.

Quoties contractus est bilateralis, toties iudex ex bono & æquo aliquid supplere potest.

Ratio: quia in contractibus bilateralibus non poterunt omnia à partibus exprimi, ob mutuas, quæ utrinque interveniunt, præstationes, ergo quædam hic relinquenda erunt iudicis arbitrio. Sunt igitur ex veris Contractibus bonæ fidei omnes consensuales & sequentes reales: commodatum, depositum, pignus, arg. §. 28. Inst. de action. Ex quasi contractibus Tutela administratio, Negotiorum gestio, hereditatis & rerum communio. Ex innominatis Contractus æstimatorius & permutatio.

VIII.

Quoties Contractus est unilateralis, toties iudex strictè secundum terminos conventionis pronunciare debet.

Ratio: quia cum hic de unius tantum obligatione agatur, adeoque mutua præstatione non occurrant, hinc imputent sibi partes, quod non expresse ea, ad quæ se voluerunt obligare. Exemplum est in mutuo, stipulatione, literarum obligatione, indebiti solutione, finium regundorum, & hereditatis additione.

IX.

Quoties queritur de contractu ineundo, toties omnes contractus sunt bilaterales, quia ad omnem contractum requiritur utriusque partis consensus, quamvis hic in aliis sit verus, in aliis verò præsumtus.

X.

Quoties verò queritur de effectu obligandi, toties contractus sunt vel unilaterales, vel bilaterales. Non enim omnes contractus æque ex utraque parte claudicant, quicunque autem contractus ab utraque parte producant obligationem & actionem, illi sunt bilaterales; Quicunque verò ab una tantum parte obligant, vocantur unilaterales, vide Lauterbach. Vol. 1. disp. 9. d. 17.

XI.

Quicunque contractus sui naturæ gratuitus, ille intercedente mercede degenerat in locationem conductionem. §. fin. Inst. Mand. alià verò re intercedente in contractum innominatum.

Ratio: quia eo casu omnia substantialia locationis aut contractus innominati eidem conveniunt. Exempla sunt in deposito, commodato, mandato.

Declarat: ut procedat (1.) dummodo ab initio merces fuisset constituta, secus si ex post facto remunerandi causâ aliquid oblatum fuerit. l. si remunerandi. 6. pr. ff. Mandati. (2.) dummodo sit factum locari solitum.

XII.

Quoties pecunia non ut quantitas, seu ut non numerata, sed ut species intervenit, toties est contractus innominatus, ut si alicui pecuniam non numeratam, sed v. g. in arcâ reconditam datum me promittam, ut ædes mihi extruat.

XIII.

Contrahentibus naturaliter licet se invicem circumvenire. l. 16. §. 4. de minor. modò id fiat, *ἐπιποινῶς* seu negotiativè & sine proposito fallendi. Grot. de J. B. & P. Lib. 2. c. 12. n. 26.

XIV.

XIV.

Contractus in dubio censetur celebratus secundum consuetudinem loci. l. certi conditio 9. §. si nummos 8. ff. de reb. cred. ac is contractus ini-
tus censetur, qui magis in provincia, ubi contra-
ctum est, frequentatur, post Everh. & Mascard.
Joh. à Sand. lib. 3. tit. 6. def. 10. p. 247. l. cum fun-
dus 48. ff. de vieti. l. si publicanus 4. §. fin. de pub-
lican. Gail. 2. obs. 8. n. 6. v. infr. axiom. ult.

XV.

In contractibus nominatis resolutioni totius contractus non est locus sub prætextu conven-
tionis vel non servatæ promissionis, etiam in sub-
stantialibus, sed agi debet vel ad implementum,
vel ad interesset, salva interim in reliquis conven-
tione principali. l. sicut 5. C. de O. & A. Everhard.
tom. 1. consil. 17. n. 57.

Rectè in nominatis contractibus: nam si tan-
tum nudæ conventioni à duobus initæ, vel inno-
minato contractui unus prior contraveniens, al-
ter ad observantiam contractus non tenetur. cap.
constitutio 7. extra de pen. cum frustra quis sibi fi-
dem postulat ab eo servari, cui fidem à se præsti-
tam servare recusat. c. frustra 75. de R. 1. in 6. gl.
in d. c. constitutus, & can. infidelis 2. caus. 38. q. 2.
& l. qui pro 54. §. inter locatorem, ff. locat. quod
adeo verum est, ut etiam procedat, si quis in re-
minima fidem non servaverit, quoniam nihilo-
minus alter poterit à contractui recedere, Jaf. con-
sil. 208. n. 11. col. pen. vol. 2. Bald. in l. 7. §. pacta
conventa. n. 1. vers. secundo nota ff. de pact. Grat.
in cons. 3. n. 7. vol. 1. Roland. cons. 53. n. 29. vol. 1.
Cagnol. in l. si quis major. n. 105. vers. in terminis
nostris. C. de transact. Pacian. 1. consil. 1. n. 98.

XVI.

Omnis contractus, nisi appareat aliud, de quo
convenit, secundum naturam ipsius, quam à ju-
re habet, factus præsumitur, per ea, quæ respondit
Decian. cons. 48. n. 2. vol. 1. & cons. 13. n. 56. &
consil. 45. n. 13. vol. 2. Menoch. consil. 410. n. 41.
Vult. inter Conf. Marp. consil. 33. vol. 1. n. 29.

XVII.

Quilibet contractus talis in essentia esse præ-
sumitur, qualem figura literarum ostendit, l. cum
precibus 18. C. de probat. l. emptione. 3. C. plus va-
lere, quod agitur. Wes. cons. 2. n. 14. non enim in
contractibus nedum clausula, sed nec minimum
verbum debet esse sine virtute operandi. Bald. in
rubr. C. de contr. emt. n. 16. Dec. consil. 475. n. 3.
Wesemb. cons. 52. n. 46. Schott. consil. 32. n. 36.
cent. 1. Gilman. 4. i. vot. 14. num. 63. cum verba
contractus sint forma contractus, quæ dat esse,
rei. Bald. in l. quoties. C. de suis & leg. hered. Gil-
man. d. loc. n. 81.

XVIII.

Iustum est contrahentium voluntatem magis,
quam verborum conceptionem inspicere, l. fin.
C. quæ res pign. obl. l. sed falsus 6. §. si fundus. 1.
ff. de contr. emt. l. semper in stipulationibus 34.
de R. 1. Cum in contractibus veritas rei magis,
quam scriptura perspicere debeat. l. i. C. plus vale-
re, quod agitur. Gilman. 4. i. vot. 14. n. 71.

Limita, verum esse in contractibus bonæ fidei,
cum in stricti juris contractibus magis verba-

quam mens attendatur, & tantum dictum, quan-
tum scriptum intelligatur. l. quicquid adstrin-
genda 99. & ibi Doctores de Verb. Obligat. l. con-
sensu 2. de O. & A. Gomez. ad §. actionum. Instit.
de act. num. 4. in fine, inque hinc hoc quasi pro-
prium, ut in iis non fiat extensio, & propterea id,
quod scriptum reperitur, strictè inspicitur, ut
declarat Blarer. in c. 1. num. 2. qual. Dom. propr.
feud. privil. ubi ait non esse nostrum conventio-
nes & contractus extendere l. fideiussoribus Magi-
stratum 68. §. pro Aurelio 1. ff. de fideiuss. Unde
Bald. in l. ex hoc iure, de just. & jur. n. 16. à tene-
re contractus nullo modo recedendum esse, &
à verbis ejus: quia inquit vera interpretatio con-
tractui est, quæ legi potest, quippe cum horum
lectio non recitanti, sed quem tenor scripturæ
designat, adjuvat, & quod in contractibus verba
sint attendenda, & omittom habeatur pro omis-
so, Decian. resp. 21. à n. 3. usque ad 8. vol. 2.

XIX.

Contractus in dubio præsumitur licitus & le-
gitimus, non fœneratius & usurarius. Bald. in l.
rogasti. §. si tibi. ff. si cert. pet. Alex. consil. 200.
n. 4. Gravett. consil. 29. n. 8. & 245. n. 21. Socin.
jun. cons. 83. n. 6. vol. 2. Rol. à Vall. consil. 96. n. 11.
vol. 2. & n. 58. Bursat. consil. 117. n. 4. Ant. Gabr.
lib. 1. conclus. 2. n. 3. Bertazol. lib. 1. consil. decif.
consil. 226. n. 3.

XX.

Contractus illicitus juramento firmari non
potest, l. 5. C. de LL. ubi v. not. Jo. Andr. in addit.
ad Specul. de renunt. §. 1. vers. & quia hec. Joh.
Fabr. in l. fin. C. de pact. pig. Faucher. inter Conf.
Germ. cons. 46. n. 4. tom. 4. Joh. Petr. Anchar.
aur. quest. lib. 2. quest. 20. num. 1. imò quando in
contractibus suspectis adhibetur juramentum, eo
ipso contractus redditur magis suspectus. Bald.
consil. 275. col. 2. vers. nec prædictis obstantibus. vol. 5.
Socin. sen. consil. 215. col. fin. vers. tertius autem
vol. 2. & alii plures quos recenset Tiraq. de retract.
convent. in præf. n. 16. Calcan. consil. 26. n. 20.

XXI.

Contractus in dubio censetur innominatus.
l. 1. ff. de estim. act. l. 1. ff. de præscript. verb. Jaf.
in l. 7. §. quin imò. num. 5. ff. de pact. l. in princ.
n. 6. ff. si cert. pet. Andr. ab Exca. de pact. n. 488.
Boer. decif. 144. Pinel. latè. C. de rescind. vend.
fol. 32.

XXII.

Talis præsumitur contractus, qualis de nomi-
natur à partibus. Nart. consil. 49. n. 14. & 34. &
consil. 194. n. 1. Alex. consil. 142. n. 2. & sym. consil. 20.
n. 40. v. Infr. nominatio.

XXIII.

Contractus & distractus sunt diversi, l. fin. &
ibi Bald. not. C. si Tutor vel Curat. interven. ma-
ximè, quando nulla identitas rationis concurrat.
Everhard. à Mittelb. in Top. in loco à contract. ad
disfr. num. 12. ubi pro hujus axiomatis intellectu
vid. pl.

XXIV.

Contractus assimilatus regulatur secundum
naturam illius contractus, cui assimilatur. text.
in l. 1. §. si quis servum 19. ff. de pos. & in §. adeo.
Inst. locat. text. in l. naturalis §. si factio 4. ff. de
N 2 præscr.

præter. verb. Jafon. in l. 1. n. 75. cum seq. C. de jure Emphyt. ubi dicit hoc procedere in contractibus nominatis, secus in contractibus innominatis. Gail. 2. obs. 23. n. 22.

XXV.

Contractus est irrevocabilis. *l. sicut ab initio 5. de O. & A. l. 10. C. de lib. caus. l. 3. C. de rescind. vend. auth. Sacramenta puerum C. si advers. vend. Carpov. 5. resp. 114. n. 2.*

Amplia: in Contractu Civitatis: nam si semel ritè rem suam vendiderit, non potest poenitere, licet pingvior Emptor supervenerit, quod secus est in filco. *l. 21. in fin. ad municipal. l. 1. C. de vend. reb. Civit. Perez. C. eod. n. 7. Amplia (2.) in Contractu principis, e. g. si cui fundum patrimoniale in Emphyteusim concessit, hunc prætentu pingvioris licitationis ei auferre nequit. *l. 3. C. de fund. parim. Perez. Cod. eod. n. 12. neque fundo vendito meliorato Canon augeri potest. Perez. Cod. de fund. rei privat. n. 3. 4.**

Fallit hæc regula 1. in contractibus dolo initis, *l. 8. C. de jud. Carpz. d. loc. n. 72. Controvertitur, an contractus testamento celebratus, vel in alia ultima voluntate mutet suam naturam, & revocabilis sit, non secus quam ipsa voluntas ultima. vide in utramque partem Vasq. lib. 3. contr. c. 51. n. 1. pro negativa tamen magis inclinatur, vid. de hoc axiom. infr. sub rubr. poenitentia.*

XXVI.

Contractus, à quo lex removel potentiam vel quem prohibet, ipso jure nullus est. *l. 58. in fin. de rit. nupt. lib. 5. C. de LL. Bald. in tit. C. plus valere quod agitur. l. libertum minorem ff. de jur. patr. cap. 1. de reb. Eccles. non alien. in 6. l. 2. in princ. l. 3. l. 4. C. de præd. min. l. 55. ubi Bologn. & Jafon. ff. de legat. 1. Franc. Milanen. decis. regn. Sicil. 2. n. 153. & decis. 16. n. 23. lib. 2. per l. cum lex 46. ff. de fidejuss. Gædd. inter Consil. Marpurg. consil. 24. n. 155. vol. 1.*

XXVII.

Contractus ad tempus certum restrictus, transacto illo finitus & nullus censetur. *l. cum qui 56. §. qui ita 4. & ibi Jafon. n. 7. de V. O. Regn. Sixtin. inter Consil. Marp. consil. 11. n. 29. vol. 1.*

XXVIII.

Contractum violare non licet contrahenti. *l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de constit. pecuni. adeo ut nec Princeps quidem à contractu, quem fecit pro arbitrio, recedere possit. Bald. Castr. in l. digna C. de LL. ac ne ab eo quidem quem cum subdito celebravit. cap. 1. ubi Dd. de probat. adeo ut ne de plenitudine suæ potestatis hoc facere possit. Myns. resp. 24. n. 19. Vasq. controvers. illust. C. 26. n. 6. Decian. consil. 35. n. 1. vol. 2.*

XXIX.

Conventio quælibet in dubio censetur esse realis, & sic transitoria ad heredes, non autem personalis. Quia intentio contrahentis in dubio talis esse præsumitur, ut non solum sibi, sed etiam heredibus suis prospicere velit. *l. 7. §. pactorum 8. ff. de pact. l. pactum 46. ff. eod. l. si pactum 9. ff. de probat. Quod procedit non solum in probatione facti negativi, v. c. si quis ab alio stipuletur, ne sibi vim inferat, sed etiam in obligatione facti affirmativi: nisi res, quæ in contractum vel stipu-*

lationem deducitur, cui natura ad heredes non transeat. *l. 3. §. morte ff. quib. mod. usufr. amitt. vel nisi factum cohæreat personæ, & sit electa industria personæ. l. unic. §. ne autem C. de caduc. toll. l. inter artifices 31. ff. de solut. vel nisi aliter inter contrahentes sit conventum. l. Aurelius 28. ff. de liber. leg. l. non solum 8. §. tale 3. eod. Gail. 2. obs. 2. n. 17. cum seqq.*

XXX.

In contractibus conditionalibus quoad acquisitionem non inspicimus tempus contractus, sed conditionis existentis. Everhard. in Top. loc. à contract. ad distract. n. 10. Declarat scilicet, quando conditio est potestativa, non autem quando est casualis vel mixta; tunc enim conditio trahitur retro & inspicitur tempus contractus, text. in l. quidam cum filium 132. §. fin. de V. O. l. 1. l. qui balneum 9. l. potior 11. ff. qui pot. in pign. l. Titius 4. ff. que res pign. obl. l. si filiusfam. 78. & ibi Bard. de V. O.

XXXI.

Quando removenitur substantialia contractus, ipse quoque contractus remotus videri debet. Salicet. in Auth. Sacramenta. n. 10. C. si advers. vendit. l. non Codicillum 14. C. de testam. l. cum manu sata 30. §. fin. de contrub. empt. l. Lucius 24. depof. Wefembec. 1. consil. 14. n. 38.

XXXII.

Contractum in dubio semper interpretamur de eo, qui minus onerosus est debitori. *l. Labeo 21. ff. de contrahend. empt. l. cum quaritur 26. de reb. dub. Wefemb. consil. 2. n. 19. & 21.*

XXXIII.

Contractum quemvis estimamus ex formula & conceptione verborum. *l. non figura 38. ibi. oratione quam expriment litteræ obligamur. de O. & A. l. si in stipulatus 126. §. Chrysogonus 2. de V. O. Tiraq. de retract. lignagur. §. 30. estbange. gloss. n. 7. Limita, si formalia contractus aliud exigunt, tum ei potius quod actum est, quam quod figura verborum profertur, inharemus. *l. promittendo 41. de Jur. dor. l. 17. de LL. Tiraquel. de retract. gentil. §. 1. gloss. 14. ubi ait: contractus estimandus venit ex virtute, vi & effectu; non à verborum conceptione, quibus contrahentes abusi fortè fuerint. Wefemb. consil. 12. n. 30.**

XXXIV.

CONTRACTUS ex conventionem partium legem accipiunt. *l. 1. §. si conveniat 6. ff. de positi. l. contractus 23. ff. de Regulis Juris. l. lege 10. C. de pactis convent. l. 1. C. de oper. liber. l. 1. C. commodati. cap. contract. 85. de Regulis Juris. lib. 6. Castr. consil. 472. Viso supradicto, in pr. lib. 1. & consil. 145. Videndum est, in fine, & consil. 219. in causa, quæ vertitur, col. 2. versic. contractus autem lib. 2. Soc. consil. 167. Non inutilis. vers. postremo, & consil. 154. Consultationem, circa princ. lib. 2. Thom. de Thomasset. in floribus legum. regul. 8. ubi dicit procedere, quando contractus sunt legitimè facti, Petr. de Greg. de concess. fend. part. 3. quæst. 1. ver. expressis. Menoch.*

noch. *conf. 52. n. 58. & conf. 477. n. 3. Oct.*
Glorit. resp. 7. n. 61. Surd. confil. 383. n. 6.
Cald. Pereira de renovat. emphyt. quest.
forens. confil. 38. n. 1. Pichard. ad §. si quis
alium, n. 2. Inst. de inutilib. stipulat. Se-
raphin. decif. 787. num. 2. Cardof. in praxi
Judicium & Advocat. verb. contract. n. 12.
Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. C.
conclus. 980. Rot. decif. 669. n. 4. apud Farin.
p. 1. recent. ubi quod à partium conven-
tione recipit formam contractus, & de-
cif. 415. n. 4. apud eundem, d. p. 1. recent.
ubi ampliat, etiam si fuerit conventum
ultra, vel præter naturam contractus.

XXXV.

CONTRACTUS claudicare non potest, quia debet esse obligatorius hinc inde. *l. Julianus. 13. §. si quis 27. ff. de actionib. empti, l. quid tamen 21. §. penult. ff. de recept. arbitr. l. Labeo 19. ff. de verb. signif. Alex. 40. Circa primum, in princ. lib. 5. & conf. 121. Visi in princ. eod. lib. 5. & conf. 23. Consideratis, n. 6. & 7. lib. Aegid. Bellam. conf. 33. col. p. n. 62. Thom. & Thomasset. in floribus legum, regul. 84. ubi ait procedere, quando militat eadem ratio, Menoch. *conf. 122. n. 39. Surd. decif. 52. num. 9. Cald. Pereira in l. si curatorem verb. hunc contractum, n. 4. C. de in integ. rest. minor. Franc. à Soufa in repet. §. actionum, Inst. de actionib. p. 4. n. 27. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. concl. 982. per totam. ubi à n. 10. multipliciter limitat, Mantica, decif. 186. n. 4. [Unde Brocardicum hoc non semper procedere ait Rittershus, part. 5. Nov. c. 10. num. 6. arg. Nov. 127. ubi donatio propter nuptias ex parte mulieris dicitur valida etiam sine insinuatione, non vero ex parte mariti. Alia exempla habentur in contrarium, in tom. regular. jur. pag. 263. l. 13. §. 29. ubi gl. de A.E.V. Et sane omnino distinguendum inter contractus constituendos & constitutos. Nam ab initio sane constitui contractus ita potest, ut ex latere unius contrahentis plura, alterius pauciora desiderentur: at contractu jam constituto, non potest aliquid eorum demum, quæ ad essentiam ejus pertinent.]**

XXXVI.

CONTRACTUS non debet operari ultra intentionem agentium, *l. non omnis 19. ff. si certum petatur. l. in agris 16. ff. de acquir. rerum dominio, l. 2. ff. de bis, quæ in testam. delentur, l. legata inutiliter 19. ff. de legat. 1. l. cum tale 72. §. ult. ff. de condit. & demonstr. l. age cum Geminiano 3. C. de transact. Conan. Comment. Juris Civilis, lib. 7. c. 1. n. 13. Ant. Gom. l. 22. Tauri, n. 24.*

XXXVII.

CONTRACTUS sunt ab initio voluntatis, ex post facto necessitatis. *l. non idcirco 12. in fin. Cod. de contrab. empt. l. si mandavero 22. §. sicut 11. ff. mandati, l. cuius bonis 9. in princ. ff. de curat. furiosis, l. sicut ab initio 5. C. de action. & oblig. l. de contractu 3. C. de rescind. vendit. l. quamvis 39. C. de transact. l. eo, quod 10. C. si certum petatur. l. si quis argentum 35. §. fin. C. de donat. Alex. *conf. 40. Circa primum, n. 2. lib. 5. Bald. confil. 381. Factum tale est, lib. 4. Tiraq. in l. si unquam verb. libertis. n. 15. C. de revocandis donat. Gutier pract. lib. 3. q. 43. n. 14. Thom. de Thom. in florib. legum, regul. 6. ubi ait procedere, quando contractus jure sunt perfecti, secus verò si superveniat fraus & dolus, vel ab eis de consensu utriusque partis recedatur, Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 1. q. 13. n. 7. Cardof. in praxi Judicium & Advocat. verb. contract. n. 8. Seraph. decif. 427. n. 1. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. concl. 983. per totam. ubi n. 5. limitat in contractu nominato, conditionali, celebrato gratia unius partiantum, quia potest revocari pendente conditione.**

Ex hoc Axiomate sequitur, quod caupo, postquam hospitium aperuit, nauta, postquam navigationem incepit, cogi possit, ut ille hospites recipiat, hic naviget. Perez. *C. de Navicul. n. 38.*

Limita: Contractus etiam ab initio interdum sunt necessitatis; urgente enim necessitate publica, ubi non potest expectari superindictionis exactio, licitum est principi per manus injectionem urbes, oppida & divites compellere ad pecunias sibi mutuo dandas, quas deinde cum modico interesse ex redditibus reddit. Perez. *Cod. de superindict. n. 5. Provinciales coguntur silico vendere frumentum, Perez. C. de condit. in publ. horreis n. 1. Vicini deficientibus navibus cogi possunt, suas præstare & certâ mercede frumentum publicum advehere. Perez. C. de navicul. n. 21. seq.*

XXXIX.

CONTRACTUS aut totus acceptandus, aut totus repudiandus; *l. cum quaritur 16. ff. de administr. tutor. l. nam absurdum 7. ff. de bonis libert. Tiraquel. de retract. convent. ad fin. tit. n. 4. cum seqq. Steph. Gratian. discept. forens. c. 301. n. 57. Cald. Pereira quest. forens. conf. 39. Fachin. confil. 59. n. 10. lib. 1.*

XXXIX.

CONTRACTUS omnis, seu quælibet dispositio, promissio, vel pactum, etiam juramento firmata, intelliguntur rebus sic stantibus, *l. continuus 137. §. cum quis 6. ff. de verb. obligat. l. quod Servius. ubi gloss. ff. de condit. ob causam. l. quero 54. §. inter locatorem. ff. locati. Hippol. confil. 76.*

num. 31. vol. 1. Tiraquel. in l. si unquam, in princ. n. 166. C. de revocand. donat. Mascard. de prob. conclus. 1131. n. 27. & conclus. 1157. n. 7. Surd. consil. 418. num. 8. & consil. 445. n. 35. & de alimentis, tit. 2. quest. 15. n. 187. & tit. 8. privil. 56. n. 61. & decis. 326. n. 31. Gutier. pract. lib. 3. quest. 42. n. 37. & 38. & de tutel. part. 1. c. 1. n. 23. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 1. quest. 14. n. 11. & lib. 3. quest. 18. n. 123. Cald. Pereira in respons. pro Duce Pastrane, n. 6. & in resp. pro D. Roderico à Sylva, vers. ad bec. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 96. n. 23. Aloyf. Ricc. in collect. decis. p. 5. collect. 1771. Mart. de clausul. part. 1. claus. 127. n. 1. cum seqq. & p. 3. claus. 73. Hieronym. Fernandez de Ottero selectar. interp. cap. fin. de consuet. num. 77. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 2. resolut. 55. num. 29. 31. & 32. Rot. decis. 606. n. 3. apud Farin. collect. 1. novissimarum.

XL.

CONTRACTUS recipiunt interpretationem ex tacita mente contrahentium, l. in conventionibus 52. ff. de V. O. Perez ad tit. 7. lib. 5. Ordin. pag. 188. Et in contractibus potius mens, quam verba sunt attendenda, Molin. de primog. lib. 1. c. 4. n. 20.

XLI.

CONTRACTUS uniuscujusque initium spectandum est, & causa, l. si procuratorem 8. in pr. ff. mandati. l. 1. §. non solum. 27. ff. depositi. l. si tamen 12. ff. ad SC. Macedon. & conclusio attenditur, l. si dominus 8. ff. de prescr. verb. Steph. Gratian. discept. forens. c. 15. n. 35. Mantica. decis. 70. n. 1. & decis. 78. n. 2.

XLII.

In CONTRACTIBUS omisum habetur pro omisso. l. quicquid adstringenda 99. ff. de V. O. Paris. consil. 117. n. 5. Surd. de alim. tit. 8. privil. 76. & decis. 283. n. 5.

XLIII.

CONTRAHENTES, sicut & testator, videntur se conformare cum jure, l. heredes mei 57. §. cum ita. ff. ad Trebell. l. quæro 54. §. inter locatorem. ff. locati. Menoch. consil. 111. n. 27. Mascard. de probat. concl. 1415. à n. 2. Gam. Lusit. decis. 16. n. 4. & decis. 193. n. 6. Surd. Mant. decis. 2. n. 11. Gutier. consil. 18. n. 7. cum seqq. & pract. lib. 3. quest. 70. num. 29. & quest. 101. n. 3. Valasc. consil. 134. n. 11. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 9. n. 10. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. n. 81. Cardinal. Seraphin. decis. 264. n. 15. ubi dicit, quod censentur se conformare cum statutis loci, in quo contrahitur.

CAP. LXXXV.
De Contractu Chirographario.

Axioma I.

Ad quodcumque quis ex mutuo vero obligatur, ad id obligatur ex mutuo præsumtivo, seu contractu Chirographario.

Ratio: quia præsumtio sequitur veritatem, imò tamdiu pro veritate habetur, quamdiu non probatur contrarium.

Exemplum: ita quis ex hoc contractu perinde atque ex mutuo obligatur ad reddendam in eodem genere ac bonitate pecuniam aliamve rem fungibilem, quam se accepisse literis expressit. Struv. Jurispr. Rom. Germ. For. Lib. 3. tit. 16. §. 5.

II.

Quæcumque exceptio opponi potest mutuo, illa opponi potest debito Chirographario.

Ratio est in Axiom. præced. Exempla vid. apud Struv. d. l. §. 7.

CAP. LXXXVI.
Contradicere.

Axioma I.

Cuicumque actui quis contradicit, ex eo non potest sentire commodum.

Ratio: quia invito non datur beneficium. l. 156. §. ult. ff. de R. 7. ita si quis testamentum improbe inofficiosum dixerit; illud etiam amittit, quod alio titulo ipsi relictum. l. 8. §. 14. ff. de inoff. Testam. ita patri non competit ususfructus in peculio adventitio, quod filius ipsò renuente acquisivit. l. fin. §. 6. C. de bon. que lib.

II.

Contradictio nuda interdum plus operatur, quam appellatio. Brunnet. ad l. 2. C. de filiisfamil.

CAP. LXXXVII.
Contrarietas, Contrarium.

Axioma I.

Contraria regulariter postremo loco sunt tractanda, Coll. Arg. in præfat. tom. 1. fac. pr. f. 5. Aliquando tamen, ante effectum causæ, quam impedire solent, explicantur, ut in materia Legatorum. Vid. Wesemb. parut. de adim. vel transf. legat. n. 1. Aliud exemplum est lib. 5. ff. ubi tit. de inoffic. testam. tractatur ante petitionem hereditatis, ita in Institut. prius tractatus de exheredat. liberorum, quam de institutione heredit. ita in feudis 1. F. 21. prius explicantur causæ amittendi, & postea subjicitur modus constituendi investituram.

II.

Qui per contraria transit, is ferro viam aperit. Bald. in l. precibus. col. 8. n. 33. vers. modo contr. C. de impub. substat. Conf. Arg. consil. 88. n. 24. lib. 1. Mar. Socinus jun. in consil. 29. n. 3. Marce Mantua consil. 246. in princip.

III.

Ubi repugnantia est in sermone, nil valet quod actum est, l. 188. de R. I. Cothm. 5. resp. 33. num. 12.

IV.

CONTRARIETAS est vitanda & concilianda in omni dispositione. l. ubi repugnantia 188. ff. de Reg. Jur. cap. cum expediat 29. de elect. lib. 6. Alex. consil. 141. Viso testamento. n. 4. & 5. l. 2. Surd. decis. 276. n. 3. Farin. in praxi crimin. p. 4. consil. 95. n. 7. Soc. consil. 159. n. 29. l. 2. Franc. Aret. consil. 9. Eleganter, in pr. ubi quod interpretatio debet fieri, ut tollatur contrarietas, vel perplexitas, Crav. consil. 70. n. 5. ubi dicit, quod ea interpretatio sumenda est in omni materia, per quam non inducatur contrarietas, sed induci concordia debet etiam impropriando verba, & n. 8. quod per subauditos intellectus nunquam potest induci correctio dispositionis. Gemin. consil. 131. in princ. & n. 5. Bald. consil. 131. verba dicunt. lib. 2. Abb. consil. 9. Omissa. n. 2. in fin. lib. 2. Refert plura de hac materia Card. Tusch. pract. concl. tom. 2. lit. C. concl. 1008. per totam. ubi n. 37. limitat, ubi non est conciliatio, quia tunc ultima derogat prioribus, & n. 39. limitat etiam, quando unum est speciale, aliud generale, quia speciale pravalet, sive sit posterius, sive antierius compilatum. Inducitur autem contrarietas ex propositione contrariorum, veluti quod quis sit legitimus & illegitimus, presens & absens, fatuus & sanæ mentis, virgo & corrupta, &c. gloss. verb. directio contrarius in Clem. testibus. de testib. Cagni. in d. l. ubi repugnantia, n. 2. Bald. consil. 326. Acturus petitione, in fin. l. 2. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. concl. 1007. à pr.

V.

CONTRARIA simul esse non possunt, l. Mutius 30. pro soc. l. 1. c. de furt. Menoch. remed. 3. retin. n. 516. Anton. Monach. Lucens. decis. 25. n. 6. & se invicem eliciunt, & mutuo se expellunt, [c. majores 3. vers. sed adhuc queritur. ibi: sed hæc tanquam incompatibilia. De baptismo & ejus effectu. l. 4. §. pen. de procons. Rob. lib. 2. not. ad not. Mercat. 28. sic in l. 1. ff. de serv. fugit. est idem agens & patiens in l. secundum naturam 10. ff. de Reg. Jur. onus & emolumentum sunt circa personam eandem, item causa & effectus simul esse possunt, modo unum sit contrarium, hinc. gl. quod copia est causa inopia, gl. in consil. omnem Reip. §. nos vero in tantum, in proem. ff.] & uno posito removetur alterum. Surd. decis. 24. n. 10. & decis. 92. n. 11. & consil. 211. n. 16. & consil. 218. n. 34. & consil. 320. n. 13. & consil. 435. n. 15. & consil. 481. num. 7. &

consil. 487. n. 34. & consil. 524. n. 20. Gonz. ad reg. 8. Canc. gl. 54. n. 24. & gl. 57. n. 6. Steph. Grat. discept. forens. tom. 5. c. 891. n. 18. & c. 894. n. 4. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 6. gl. 1. n. 24. quia ad remotionem unius sequitur remotio alterius, l. si inter 15. ff. de except. rei jud. [Et Contrariorum uno simpliciter in esse posito removetur reliquum l. si inter 15. ff. de except. rei jud. l. Pomponius 40. §. 2. ff. de procurat. l. hæc verba 124. in princ. ibi aut dies, aut nox. de V. S. fac. l. si ut certo 5. §. si duobus 15. ff. commodat. Præposit. & alii, in c. hospitium 17. dist. 32. Regn. Sixtin. consil. 11. n. 82. vol. 1.] Diversis tamen respectibus duo contraria procedere possunt, Tiraquell. de nobilit. c. 28. n. 13. Farin. in praxi crimin. part. 4. consil. 30. n. 62. [v. omnino not. Dni. parentis ad l. 13. §. 2. de reb. dub. qui §. alias regule huic obstaret.]

VI.

CONTRARIA non possunt esse sub eodem subjecto. [text. in l. si per errorem 15. ff. de jurisdict. Earum enim rerum naturalis pugna est: & quæ pugnant in eodem subjecto concurrere non possunt. l. jus nostrum 7. de Reg. Jur. Unde Seneca lib. 6. de benef. cap. 6. alioquin jubes me eodem tempore amare & odisse, queri & gratias agere; quod natura non recipit. gl. in l. fin. ff. de divorce. Bernh. reg. 25. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præf. 3. n. 5. Cels. Argel. de contradict. legitimo, quest. 2. n. 59. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. c. 15. n. 22. Thom. de Thom. in florib. legum, reg. 101. ubi ait procedere simul, & eodem tempore, ac eodem subjecto, vel secundum Logicos in habitibus moralibus; secus autem in speculativis, vel in concreto, & in realibus, aliter autem in abstracto, & in imaginatione. Sigism. Scacc. d. §. 6. gl. 1. n. 77.]

VII.

CONTRARIA plura incompatibilia, si concurrunt, prævalent ultima, Abb. consil. 94. In questione, n. 3. & 4. lib. 2. Cardin. Tusch. dict. tom. 2. lit. C. conclus. 1011. per tot. Sigism. Scacc. d. §. 5. gl. 1. n. 77. ubi amplificat. Robles de Salzedo de repres. lib. 2. c. 28. n. 28.

VIII.

CONTRARIA allegans non auditur, l. Titia 100. ff. de condit. & demonstr. l. 1. c. de furt. l. transactione 26. Cod. de transact. cap. imputari. 13. de fide instr. cap. sollicitudinem 4. de appellat. ubi Henr. n. 4. Gregor. l. iii. verb. ninguna, tit. 13. part. 6. Covarr. var. lib. 2. c. 2. n. 2. in fin. Angel. in l. Pa-

l. Papinianus, §. sed nec impuberis. in princ. ff. de inoffic. test. Et in l. si procuratorio, n. 1. ff. quando appellandum sit. Menoch. de presumpt. lib. 2. presumpt. 41. n. 2. Cabed. Lufit. decis. 34. n. 9. p. 1. Steph. Gratian. Marchia. decis. 54. n. 18. Cardof. in praxi Judicium & Advocator. verb. Allegatio. n. 4. Marian. Antonin. variar. resolut. lib. 1. resolut. 56. n. 11. Anton. Monach. Bononenf. decis. 34. n. 1. [Qui enim tantopere variat, & sibi contrarius est, fortissimā juris præsumptione se gravat. l. qui falso 16. ff. de testib. Paris. consil. 77. n. 3. & consil. 152. num. 19. vol. 4. Cravett. consil. 178. n. 4. vol. 2. ideoque non meretur, ut aliqua ipsi fides adhibeatur. d. l. qui falso. Gl. in l. nemo ex his 43. ff. de R. l. Jal. in l. fin. C. de fideicommiss. Salicet. in Auth. contra qui propriam. C. de non num. pec. Vult. int. Consil. Marp. consil. 15. n. 100.] Card. Tusch. d. tom. 2. lit. C. conclus. 1005. per tot. ubi n. 2. declarat, ut procedat, quando contrarietas est directa, secus quando est diversitas, Robles d. lib. 2. cap. 28. n. 28.

Limita primò, ubi quis vult contra diversas personas experiri, tunc enim contraria allegando audietur, ut tenent in d. l. 1. Petr. de Bellapert. col. 2. in princ. vers. bocnihil est, & post eum Cyn. col. 3. post. med. Bartol. col. 2. n. 4. Paul. de Castr. col. pen. n. 8. Curt. jun. col. 4. n. 16. Bald. consil. 313. Proponitur, lib. 3. Card. Tusch. de conclus. 1005. n. 27. Rending. in promptuario recept. sent. tom. 1. tit. 100. num. 10. Vel ubi quis in diversis judiciis experitur, nam qui negavit testamentum in uno iudicio, poterit fundare se super testamento negato in alio iudicio, quia diversitas iudiciorum diversa & contraria admittit, Bald. consil. 394. Quod notarii. n. 2. vers. super secundo. lib. 4. ubi etiam ait, hoc multò magis procedere, quando pluralitas personarum inducitur, quia si ego negavi tanquam tutor testamentum, possum nomine meo proprio juvari ex illo testamento, refert Card. Tusch. dict. concl. 1005. n. 28. & 29.

Limita secundo, in eo, qui se defendit, quia potest contraria allegare, cap. nullus pluribus 20. de Reg. Jur. lib. 6. Calderin. consil. 219. vers. item proponitur, aliàs 13. de appellat. Cardin. Tusch. dict. concl. 1005. num. 26.

Limita tertio, quando contrarietas tendit ad idem in effectu, nam appellans præsupponit sententiam aliquam, dicens verò de nullitate, præsupponit nullam, sed quia tendunt ad idem, ut tollatur sen-

tentia, per diversa remedia conciliantur, quia effectus non est contrarius, Calderin. consil. 219. in princ. aliàs 13. de appellat. Egid. Bellam. consil. 10. n. 54. Cardin. Tusch. dict. concl. 1007. n. 25.

XIX.

CONTRARIORUM eadem est ratio vel maximè correlativorum, l. 1. de his, qui sui vel al. jur. §. videamus Instit. eod. §. sicut autem 7. Inst. de hered. qual. & differ. l. ilud questum. 32. vers. cum enim. ff. ad Leg. Aquil. Bocer. de Inest. Feud. c. 5. n. 42. Sic qui mandare potest jurisdictionem, potest eandem adimere. l. solent 6. §. 1. ff. de off. Proconsul. ad l. 1. C. de cupress. lib. 11. tit. ult. Anton. Fab. in rat. ad l. 34. §. 1. de reb. credit. Quod procedit, quando utrobique eadem militat ratio. l. 83. §. 3. v. nam & de V. O. secus enim est, ubi ratio est diversa, d. l. 83. §. 5. vers. sed hac dissimilia sunt. de V. O. Gail. 2. observ. 49. n. 8. ita in d. l. 34. §. 1. dissimilia planè sunt, dare & accipere pecuniam foenebrem: dare enim & collocare foenori fordes & avaritiam Magistratus redolet; accipere necessitatem, dummodo id fiat sine scelere & concussione provincialium; eo enim causa & acceptio ipsa est prohibita. l. pen. C. si cert. pet. Ita in feudis quando quaritur, si antiquum feudum ut novum concedatur, an naturam & qualitatem feudi novi inducat? Negando respondebitur, non obstante quod id fiat, si novum feudum ut antiquum concedatur testibus, Mynsing. 4. observ. 84. Gail. 2. observ. 51. cum procedat, quando eadem sit ratio; hic enim diversum esse liquet exinde, quod in feudo novo solius domini, in antiquo etiam agnatorum præiudicium vertitur. Hartysen. pag. 20. Alii generalius hoc axioma ita efferunt. [Contrariorum eadem est disciplina, l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel alieni juris. l. fin. ff. de legat. 3. l. in fundo 38. ff. de rei vend. l. inter stipulantem 83. §. sacram. 5. ff. de Verbor. Obligat. l. 1. §. si quis ultro 27. ff. de quest. l. Et si contra 35. in fin. ff. de vulg. & pupill. substitut. l. nihil tam naturale 35. ff. de Regulis Juris. §. 1. Instit. de his, qui sunt sui vel alieni juris. §. 1. Instit. de tutel. cap. translatio 3. de constit. cap. intellecto 33. de iurejurando. Aristoteles lib. 7. Topic. c. 1. Alex. consil. 209. Statutis, n. 17. & 18. lib. 2. & consil. 111. Videretur, n. 13. vers. quod contrariorum. lib. 8. ubi ait non procedere, quando militat diversa ratio, Cacheran. Pedem. decis. 53. n. 10. Paris. consil. 131. num. 122. vol. 1. Octav. Glorin. respons. 5. num. 31. Everhardus in Topicis

picis legalibus loco 73. Surdus consil. 1. n. 92. & consil. 151. n. 27. & consil. 301. n. 22. Brunor. à Sole in locis communibus, verb. contrarietas 2. Acac. Anton. in comment. ad rubr. ff. de condit. & demonstr. c. 1. n. 56. Josephus Sesse Aragon. decis. 52. n. 38. tom. 1. Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. C. conclus. 113. per totam. Cevall. communium contra commun. tom. 4. quæst. 897. n. 884. Mar. Antonin. variar. resolut. lib. 1. resolut. fin. casu 51. latè de intellectu Galgauer. de conditionib. & demonstrat. part. 2. c. 1. quæst. 19. n. 1. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 6. n. 174. Fufar. de substitut. quæst. 245. n. 8. ubi n. 9. limitat, quando adest diversa ratio, de quo etiam Marian. Giurba consil. 15. n. 31. Valenzuel. consil. 100. n. 28. Anell. Aman. consil. 81. n. 20. [Hinc est, quod Contrarium uno cognito cognoscatur & aliud, princ. Instit. de tutel. §. illud 3. Instit. de societ. l. adoptivum 8. §. patronum 1. ff. de in jus vocand. l. si contra 35. ff. de vulg. subst. l. nam quem 149. de V. S. l. penult. Cod. de solut. gloss. in rubr. ff. & C. de acquir. poss. §. l. si merces 25. §. vis major. 6. ff. locat. Hinc quando Jcti docere volunt, quibus quid facere sit permittum, regulariter docent, quibus id non licet; sic enim est jure comparatum, ut quotiens quaritur, quid alicui licet de jure privato, definiri quæstio debeat: licere cuivis omnia, si non prohibeant leges. Vid. G. Forster. 2. obs. 21. ratio, quia diversa juxta se posita, magis elucescunt. Goth. 4. Resp. 3. unde non rectè aliquid solideque cognoscitur, nisi ex contrariis, Reusin. in repet. l. lecta 40. de R. C. n. 55.

X.

CONTRARIORUM contraria est ratio, & contrarius effectus. l. fin. ff. de edendo. l. qui accusare 8. ff. de accusationib. Everhard. in topicis legalib. loco 75. Surd. consil. 350. n. 22. Cels. Argel. de contradict. legitim. quæst. 3. n. 75. [Quod enim operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito, l. si ex toto 8. in princ. & ibi Paulus de Castr. n. 3. de leg. 1. l. ult. ff. de legat. 3. l. si contra 35. vers. hic consequens. ff. de vulg. instit. Sic argumentatur Pontifex: si bonum est mulierem non tangere, ergo malum erit tangere, cap. hospitium 17. dist. 32. quod de veris causis contrariis intellige: itaque si quis dicat, mala opera damnant: ergo bona justificant; Respondetur concedendo, dummodo sint verè bona, juxta illud in factis: Quifecerit hæc, vivet in eis. Præclare Hugo: Mala mea jure mala sunt, mala sunt; bona mea nec jure bona.

sunt, nec mea sunt, unde apparet hæc non esse vera contraria. Servi est, vivere non ut vult, ergo liberi est, vivere ut vult, Aristot. 6. polit. 2. vid. l. si creditor 39. de act. empt.

XI.

CONTRARIUM effectum non debent operari inducta ad unum finem. l. legata inutiliter 19. ff. de legat. 1. qui hominem 34. §. fin. de solut. l. 2. ante fin. C. de juram. calum. cap. majores 3. §. sed adhuc. de Baptismo. Cuman. cons. 7. Primum videndum n. 7. vers. ad ea. Cels. Argel. de contradict. legitim. quæst. 3. n. 136. Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. C. conclus. 1010. per totam. ubi n. 4. limitat, ut eadem res possit producere diversos effectus diversarum personarum & rerum, quas eadem persona, vel res potest representare. Sic inducta in favorem, contrarium effectum, non debent operari. l. legatum 21. ff. de adim. legat. l. quod favore 5. Cod. de Legib. cap. quod ob gratiam 61. de Regulis Juris in 6. Cels. Argel. d. tract. de contradict. legitim. quæst. 2. n. 101. & quæst. 3. n. 191.

CAP. LXXXIII.

De Contraventione.

Axioma I.

Contravenire is dicitur, qui divisionem hinc impugnare, vel qui pacta promissa non implet, ut dicunt Dd. in l. si quis major, C. de transact. Pacian. consil. 1. n. 127.

II.

Contravenire nemo dicitur ei, quod nullum est. gloss. in l. transactione finita. C. de transact. l. pen. Cod. de testam. l. successores 10. C. de solut. quia hoc faciendo allegaret propriam turpitudinem, quod admitti non debet. gloss. in l. filios. C. de revoc. his, que in fraud. Cred. Doctores. in l. cum profitearis. C. de revoc. donat. nec obstat. l. 7. Cod. de Agricol. & censit. in qua ei, qui actum nullum gessit, itemque heredibus ejus actui isti contravenire conceditur, quia lex illa locum habet in actu nullo principaliter ob favorem publicum, quo casu is, qui contraxit, potest ipsum contractum impugnare, quando omni respectu nullus est, quanquam non procederet in actu, qui nullus est partis favore, tum enim omnino stare cogitur. Bart. in l. post mortem. vers. secundo casu. ff. de adopt. fal. in l. 7. §. si pasciscar. n. 3. ff. de pact. Berous in cap. si quis presbyter. n. 48. de reb. Eccles. non alien. Vultej. inter Cons. Marp. consil. 34. n. 120. vol. 3.

III.

Contra factum suum nemo venire debet. l. si creditoribus. §. C. de serv. pign. dat. l. filios 4. C. de revocand. his, que in fraud. cred. Dec. cons. 59. n. 20.

n. 20. vol. 2. Cephal. consil. 30. n. 31. lib. 1. & consil. 393. n. 35. lib. 3. Borlat. consil. 157. n. 66. lib. 2. Vult. inter Consil. Marpurg. consil. 17. n. 96. vol. 1. & consil. 18. n. 30. vol. 1. vid. infra factum proprium.

IV.

Contravenire licet factio non obligatorio. Bald. in l. 1. C. de liberal. caus. Wefemb. consil. 52. n. 14. lib. 2. quod intellige, cum actus plane est irritus & nullus, nec ejus rescissio à voluntate alterius dependet. Moller. in consil. Elef. 23. n. 25. part. 2. Ranchbar. p. 1. quest. jur. q. 45. n. 17.

V.

Directa contraventio renunciationem inducit. c. cum accessissent. de consil. ubi Panorm. text. in l. 2. C. de jur. dom. impetr. Bart. in l. 1. n. 1. C. de his, qui spont. mun. Gail. 2. obs. 60. n. 10.

VI.

Contraventio inferioris nihil operatur, quando de superioris intentione constat. text. in c. dilecto 25. de prebend. gloss. ibid. in verb. clausula. Schurff. consil. 14. n. 3. in fin. cent. 1. Gail. lib. 2. obs. 60. n. 12. Autoritas tamen superioris à contraventione excusat. l. non videt. de Regul. Jur. Pacian. consil. 1. n. 13.

VII.

Contraventione in una parte tantum mandati facta, in toto mandato contravenit. dicitur. Bald. in cap. ad audientiam. de rescript. Gilm. 4. n. 30. n. 30.

CAP. LXXXIX. De Controversiis.

Axioma I.

Nihil in jure nostro est sine controversia. Tiraquell. de Jur. primogenit. q. 34. n. 24.

II.

Nihil ultatius est inter Dd. quam quaestiones quoque certas in dubium vocare. Fortiterus lib. 4. cap. 2. n. 24. Exempla vid. apud Vigel. de Ratione legendi juris controversi. quibus adde eleg. Ranchin. 2. variat. c. 3. C. l. A. lib. 21. tit. 2. obs. 6. n. 34. Myof. 6. obs. 37. n. 4. Consil. Justin. de confirmat. ff. §. 17. Joach. Scheplitz in promt. Jur. tit. 33. §. 11. n. 1. quod est contra l. ult. §. ult. C. de temp. & rep. appell. Novell. 49. presat. pr. & §. 1. Petr. Math. consil. 74. n. 32. quod est contra l. 69. §. 1. de legat. 2. Aliud exemplum est apud Hering. tract. de fideiuss. cap. 20. per tot. quod est contra l. 44. §. 1. de O. & A. l. 29. Mand. adde Dn. D. Bithunium in Orat. inaug. ubi Exempla ex Instit. ponit & nominatim ex §. 5. & ult. Inst. qui & ex quib. causis per quos refutari potest dogma Dd. quod in ipsum Jus Can. irreplet: & in specie in c. 5. de procurat. in 6. Cujac. 22. obs. 16.

CAP. XC. De Contumacia.

Axioma I.

Contumacia est delictum. l. omne 6. §. contumacia. ff. de re milit. l. 53. de re jud. c. cordi. 1. in

appellat. in 6. Umm. in process. disp. 6. n. 2. Ea ratione, quia non fit sine dolo, ut dicit Bart. in l. minor. ff. de min. fac. lex consensu 23. ff. de appell. ubi limitat, quod procedat, quando illa materia subiecta, unde oritur illa contumacia, esset criminosa, Gomez ad §. item si quis. num. 47. Instit. de action. Vid. & Menoch. 2. arb. jud. cas. 153. num. 1.

II.

Contumacia habetur pro praesentia. Aub. qua in provincia. C. ubi de crim. l. 13. §. 2. C. de judic. Menoch. lib. 1. arbit. jud. cas. 36. n. 9. Wefemb. C. C. de lit. contest. n. 40. imò contumax saepe habetur pro confessio l. pen. de Custod. reor. l. 15. §. 4. de jure fisci. Limita: si quis comparere tenetur ratione officii vel juramenti, vel corporalis detentionis. Brunnem. ad l. 11. C. de omni agro deserto. n. 1.

III.

Ob contumaciam censetur facultas appellandi sublata. l. 1. C. quor. appell. non recip. l. 14. §. fin. autem reus. C. de jud. Gilm. 4. i. vor. 3. n. 19. Gail. lib. 1. obs. 132. n. 3. Treutl. 2. disput. 33. tb. 3. lit. c. Paris. 1. consil. 85. n. 22. quod intellige de vera, non de ficta, ab hac enim appellari possit. not. Bart. in l. fin. n. 11. ff. de rescript. in integr. Lancelot. de attentat. in 2. p. cap. 12. n. 142. Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defect. process. n. 141. Far. 1. consil. 85. n. 22.

IV.

Contumacia actoris major & gravior est, quam rei. c. causam. 3. de dol. & contum. & ideo difficilius moram purgat, Bart. in l. haec conditio. in fin. ff. de cond. & dem. Tiraquell. laud. de retr. consangu. §. 8. gloss. 2. n. 12. Menoch. 2. arb. jud. cas. 45. n. 1.

V.

Contumacia unius alteri nocere non debet. Bart. & Comm. Dd. in l. cum filius 49. ff. de V. O. Boss. in tit. de delict. n. 61. v. Wefemb. d. l. n. 23. Natt. consil. 549. num. 29. lib. 3. Farin. 1. consil. 56. n. 19. non enim egreditur personam contumacis l. 1. ff. de in lit. jur. l. ejus, qui. 29. ff. de jur. fisci. Corn. consil. 42. n. 9. vol. 2. Castr. consil. 168. n. 7. vol. 1. quod intellige, ut procedat quoad plenum praedictum & plenam probationem. Cornelius & Castr. dd. locis, non autem quoad inducendam praesumptionem & indicium. Ant. Merend. inter Consil. crim. divers. 90. n. 17. vol. 2. Farin. 1. consil. 55. n. 72.

VI.

Contumacia purgatur per absentiam. Menoch. 1. obs. 30. n. 52. Declara hoc procedere de absentia justa, non vero de procurata & causaria, ubi iudex contra absentem tanquam praesentem procedere potest. l. pen. §. ad crimen ibi. & si iusta ratione. de publ. jud. Porro à contumacia excusant omnia impedimenta legitima: qualia sunt captivitas, peregrinatio, expeditio publica, Herren-Geschäfte, Reichs-Dienste, xgritudo vel infirmitas, pestis grassans, locus non tutus, tempestas & vis fluminis, incendium, Wasser- und Feuers-Noth. l. 2. ff. si quis caut. in jud. facti. non obtemper. quae impedimenta probantur.

bent juramento. *Mynsing. Cent. 3. Obs. 92. Weh-*
ner. obs. pract. verb. geschäftten.

VII.

Contumacia cumulat poenam. *l. 4. de pen. Igi-*
tur crescente contumacia, etiam poena debent
crefcere. cap. 19. de jud. Reinhard. in append. pro-
cess. vid. infr. de delictis. c. 12. n. 3. itaque contu-
macibus denegatur dilatio debitoribus consen-
tibus concessa. Perez. C. de cap. & distr. pign. n. 5.
& de Decurion. n. 49. 50. & Contumacibus poena
plerumq; duplicatur. l. 8. §. 7. ff. de pen. l. 18. C.
de Decur. Brunnem. C. eod. column. 7. regulariter
judicis arbitrio relinquitur, quomodo contuma-
ciam punire velit. Menoch. de A. J. Q. cas. 280.
v. g. amissione privilegiorum. Mendoz. de Monet.
quest. 31. n. 7. denegatione audientie. Castrenf.
in L. 1. §. ff. de off. ejus cui mand. Jurisd.

IX.

Qui ab adversario impeditur, contumax non
est. *l. 1. §. si reus de eo per quem factum erit. Nov.*
33. c. 4. §. 1. ibi. si non forte studio.

IX.

Si propter contumaciam unius electio duo-
bus concessa est, contumacem excludit. *l. si lega-*
tario 22. §. a duobus de fideicommissi. libert. Ant.
disputat. feud. 14. ibi. §. 3. lit. B.

X.

Contumax contumaciam non purgat, nisi
prius damna restituerit & expensas, e. g. Decurio
ab officio fugiens & reversus; nec revocatur im-
missio ex primo decreto, nisi refusis expensis. *l. 9.*
C. de bon. aut. jud. possid. neminiq; prius aditus
ad judicem patere debet. l. 15. C. de Judic. Perez.
C. de Decur. n. 50.

CAP. XCI.

De Conventu.

Axioma I.

Provinciales sine convocatione Praefidis con-
venire non possunt. *Brunnem. ad l. 5. C. de Le-*
gation.

II.

Meretrices arcantur a conventu honestarum
Matronarum, & prodeuntibus Vestalibus a li-
tore submovebantur. *Perez. Cod. de Spectac. &*
Scen. n. 7.

CAP. XCII.

De Conversione

Propositionum.

Axioma I.

Universale affirmativum quale est in *l. 35. ff.*
de jurejur. Converti quidem potest per accidens.
v. c. quicunque jusjurandum deferre possunt, ii
& pacisci, solvere, solutionem accipere possunt.
Ergo quidam qui pacisci, solvere, in judicio pos-
sunt consistere, poterunt & jusjurandum defer-
re; vel per contrapositionem. Ergo quicunque
non possunt pacisci, solvere, in judicio consiste-
re, ii nec jusjurandum deferre possunt. Non au-
tem conversione simplici. Ergo quicunque pacisci,

solvere, in judicio consistere possunt, jusjuran-
dum deferre possunt. *Dn. D. Bitsch. in discur. de*
jurejur. ibi. habita Argent. 1616.

II.

Quomodo converti debeat definitio cum de-
finito, vid. *infra Definitio.*

De Conviciis vid. *Infra de In-*
juriis.

CAP. XCIII.

De Convivio.

Convivia in matrimoniis non sunt de substan-
tia. *Bald. in l. si donationum 22. Cod. de nupt.*
Nec convivia in Doctoratu sunt de essentia. Id.
d. l.

CAP. XCIV.

De Copia.

Axioma I.

Copia non probat absque originali *L. 2. ff. de*
fide instrum. cap. fin. X. eod. nisi vel inter acta re-
pertum, Mynsing. Cent. 6. obs. 75. vel antiquum sit,
vel cum originali per Notarios collatum, Myns.
d. l. obs. 74. & 79. vel difficultas sit habendi origi-
nale. Wehner. in obs. pr. verb. Copen.

II.

Copia debet dari parti non tantum de omni-
bus actis, sed etiam de allegationibus juris &
Consiliis, ne iudex circumveniat ex falsis alle-
gationibus: secus in his, quae dantur ad instru-
ctionem Judicis. *Lud. Rom. in sing. 266.*

CAP. XCV.

De Copulato.

COPULATA plura, quando requi-
runtur ad aliquid disponendum, non suf-
ficit unum tantum intervenire, *l. si here-*
di 5. ff. de condit. institut. Jason. in l. 1. n. 2.
& 3. ff. de justit. & jure. Felin. in cap. ex
parte. n. 21. & 22. de rescript. Bartol. con-
sil. 155. Facti contingentia. n. 3. & 4. lib. 1.
Joann. de Anan. consil. 32. ultra alia. n. 2.
vers. circa quartum. Riminald. jun. con-
sil. 600. n. 10. Roman. consil. 166. Visa dili-
genter. n. 4. Castrenf. consil. 103. lib. 1. & consil.
211. vers. ad secundum lib. 2. [quoties enim
plura copulativè ponuntur, omnium
complementum requiritur, nec sufficit
partis impletio. l. si quis ita 129. de V. O. l.
si heredi. 5. ff. de condit. inst. Gail. 2. obs. 125.
n. 8. cum eorum hæc sit natura, ut æqua-
lem & æquè principalem concursum
omnium copulatum requiratur. l. ea ta-
men 46. junct. gloss. ff. de leg. 3. Decian.
resp. 1. num. 179. Regn. Sixtin. inter Consil.
Marpurg. consil. 13. vol. 2. n. 9. Everhard. in
loc. 109.

loc. 109. à natura copulae. n. 11. Vinn. ad §. 11. Institut. de hered. instit.] Aegid. Bellam. conf. 33. num. 53. ubi quod copulata plura non possunt distingui & separari. Surd. conf. 313. n. 39. & conf. 329. n. 25. & conf. 354. n. 22. & conf. 357. n. 26. & conf. 361. n. 20. & conf. 403. n. 30. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 973. n. 18. & 26. latè Fusar. de substit. quest. 455. n. 1. cum seqq. Alex. conf. 123. Scripsit. num. 22. l. 4. quod ubi requiruntur plura ad aliquid producendum in esse, si aliquid deficit ex requisitis, illud non potest dici esse perfectum. Bald. conf. 64. Quidam promissit, in fine, lib. 1. ubi quod obligatus sub poena facere duo copulativè, non evitat poenam, si unum tantum facit, Signorol. conf. 223. n. 3. ubi quod copulata omnia ex pluribus in ratione debent concurrere, Angel. 294. Quoniam in ultimis, n. 2. ubi quod in ultimis voluntatibus, & conditionibus pluribus copulatis, ut dispositio habeat locum, debent copulata simul concurrere, & conf. 160. Domina Catharina. num. 5. ubi quod si statutum requirat duos consanguineos in contractu minoris, vel duos affines, non sufficit, quod unus consanguineus, & unus affinis intervenerint, si extabant duo consanguinei, & duo affines, Ruin. conf. 112. n. 13. lib. 5. ubi quod in poenalibus, odiosis, & exorbitantibus semper verificatio plurium copulatorum requiritur.

Limita primò, ubi plura copulata sunt adjectiva, quia non debent concurrere, imò veniunt adjectivè, & augmentativè: ut si testator dicat, Instituo in bonis meis assignatis & descriptis in tali instrumento; tunc enim sufficit, quod sint assignata, vel descripta, ita Alex. conf. 20. Consideratis. n. 6. & 7. lib. 3. ubi n. 8. subdit, quod in legato facto Doctoribus legistis, & Medicinæ, sufficit, quod sint vel Legum, vel Medicinæ Doctores, non autem debent copulari istæ duæ qualitates adjectæ, refert Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. C. conclus. 1035. n. 53. & 54.

Limita secundò, ubi copula ponitur inter duos honoratos, vel duos gravatos super re distributionem recipientem, quia non requiritur concursus utriusque copulati, Bald. conf. 374. Verba Dyni, vers. nam sicut quando, lib. 1. Alex. conf. 64. In causa & lite. n. 4. vers. fortificatur, lib. 7. ubi n. 5. subdit, quod quando sumus in materia odiosa, tunc omnia copulata debent concurrere, nisi appareat de mente. Ruin. conf. 41. n. 6. lib. 3. ubi quod statutum disponens, quod ascendentes masculi

li & agnati usque ad quartum gradum excludant matrem, habet locum, si soli ascendentes, vel soli agnati extant; & addit, quod legatum factum mercatoribus, & artificibus lanæ, vel Doctoribus, & Medicis non requirit concursum utriusque qualitatis, quia stant dispositivè, & propter se, secus si propter aliud, idem Ruin. conf. 112. n. 9. & seq. lib. 5. ubi quod legatum factum militibus, & Doctoribus, habet locum in simplici milite, & Doctore, Cravett. conf. 909. n. 11. ubi quod privilegium concessum originariis incolis, & habitatoribus, non requirit concursum omnium qualitatum, quia singulæ per se stant.

Limita tertio, quando copulantur plura incompatibilia, tunc copula resolvitur in alternativam, vel disjunctivam, ut per Roman. conf. 480. In casu propoitiæ consultationis, n. 4. Socin. jun. conf. 128. n. 3. & seq. lib. 1. Cardin. Tusch. d. conclus. 1035. num. 70.

Limita quarto, quando constat de mente, ut copulata sint disjunctiva, quia menti inserviendum est. Castrensi. conf. 43. n. 2. vers. nunc est, lib. 2. Alex. conf. 130. Attentis, num. 8. vers. præterea, lib. 2. ubi quod copulata sumuntur pro disjunctis, & è contrà, ut servetur mens, Cravett. conf. 685. n. 12. Cardin. Tusch. d. concl. 1035. n. 73. [ac verba fiant superflua & inutilia. Dec. in l. generaliter, in not. 1. C. de institut. & substitut. Cornel. conf. 226. col. 1. vers. dato, lib. 4. Regn. Sixtin. vol. 2. conf. 13. num. 42.]

Limita quinto, quando si copula conjungeret, inutilis redderetur dispositio. Rip. in cap. inter ceteras, n. 55. de rescript. & in l. Centurio. n. 94. ff. de vulg. substit. Felin. in cap. Rodulph. col. 2. vers. & per elusionem, de rescript. Castr. conf. 43. Substitutio, n. 1. lib. 2. Alex. conf. 130. Attentis, col. fin. lib. 2. Curt. jun. conf. 172. Præsupponitur, n. 4. Cravett. conf. 485. n. 10 & 11. Cardin. Tusch. d. conclus. 1035. num. 71.

Limita sexto, quia copulata plura non ad eundem finem tendentia, sed ad diversos fines, resolvuntur in orationes singulas, Anchar. conf. 80. n. 4. & seq. [Post gloss. in l. Gallus §. 1. & ib. Bart. Bald. Nov. de dot. part. 6. priv. 6. Alciat. de præsumpt. 26. Brun. in tract. de stat. exclud. solem. art. 8. quest. 16. Afflict. decis. Neapol. 178. Jaf. conf. 133. n. 11. vol. 4. Hieron. Gabr. conf. 156. n. 29. per l. fin. C. de dot. promiss. & l. 1. solut. matrim.] Cardin. Tusch. d. conclus. 35. n. 86. ubi n. 87. limitat etiam, quan-

quando ordo charitatis induceret aliam credulitatem, & n. 88. post Roman. *consil.* 104. n. 4. limitat quoque, quando plura copulantur propter se principaliter, non propter aliud, quia in unoquoque procedit dispositio sine copulato, & n. 93. post Ruin. *consil.* 116. num. 6. lib. 2. limitat etiam, ubi plura copulantur in diversis orationibus, & unum non est respectu alterius. [Quia non tam copulativè, quam continuativè apposita videntur. Cum enim coeptam locationem continuare, vis, nil aliud facere poteris, quam per copulam unam orationem sequentem, priori orationi ita adjungere, l. 1. in pr. ff. de infam. l. 1. pr. ff. de fals. Bart. in l. 1. in pr. ff. de iust. & iur. Valq. 2. *controv. iur.* cap. 36. n. 13.] & n. 96. post Alex. *consil.* 80. n. 13. lib. 3. limitat quoque, quando copula cadit inter duo adjectiva respectu unius substantivi, quia non requiritur utrumque copulatum.

CAP. XCVI.

De Corpore delicti.

Quoties delicta sunt facti transeuntis, toties corpus delicti non nisi utriusque confessione aut per alia indicia probatur.

Ratio: quia sic ex rei naturâ impossibile est, ut corpus delicti aliter investigetur.

Exemplum præbent omnia delicta carnis, ut incestus, adulterium, &c. præterea assassinium, & interdum Magia, Injurie reales & similia.

CAP. XCVII.

De Correctione.

Axioma 1.

Correctæ leges non sunt allegandæ, Angel. ad §. in personam. *Instit. de act.* quia nullius utilitatis censetur, postquam correctæ reperiuntur. ut in Aut. de Naut. *usur.* adeo ut quod dictum est de Lege, idem etiam dicendum sit de statuto correcto, ut dicit Bald. in §. hunc igitur. C. de *fin. C. confirm. add. text. in l. fin. §. his itaque. C. de ver. iur. enucl. Præposit. in cap. 1. 19. dist. gloss. in summa caus. 25. q. 2.*

Limita I. quod hæc regulam tantum procedat, quando lex correctæ allegatur in decisionibus causalium, & propter hoc alicui præjudicium est; secus enim, ubi ex illa allegatione nemini præjudicium inferatur, gl. in l. damus C. de fals. Alex. *consil.* 70. viso processu. col. pen. lib. 10.

II. Quando lex in totum correctæ reperitur, secus si in parte, quia pars, quæ correctæ non reperitur, impunè allegatur, fac. l. derogatur 102. ff. de V. S. Bald. in l. 1. §. fin. vers. item not. C. de lat. lib. roll.

III. Quando lex correctæ non fuit inserta in Corpore Juris: secus autem si inserta aut incorporata in jure inveniatur, quia tunc poterit allegari. Bart. in l. fin. in fin. ff. de fals. c. autoritate 7. de concess. præbend. in 6.

IV. Si principaliter allegatur, non verò in argumentum, Bart. in d. l. fin. in fin. quamquam posterioribus duobus insistere periculosum esse dixit Lud. Gomez. ad §. in personam. *Instit. de act.* n. 17. quia quando Lex correctæ in argumentum allegatur, idem effectus resultat, ac si principaliter allegaretur, text. in l. non possunt 12. ff. de Leg. Abb. in cap. for. de V. S. & Andr. Siculus in cap. tanquam. col. fin. de offic. deleg.

II.

Correctio facta præsumi non debet, l. 29. in princ. v. quod enim non mutatur. C. de testam. nec intelligitur prior aliqua lex mutata per novam, nisi expressè & nominatim illud significetur. l. 32. §. 2. C. de appell. & cap. 1. de const. in 6. Bocer. de invest. feud. c. 4. n. 63. Unde qui nititur jure correctorio exorbitanti à jure communi, illi incumbit onus liquidè probandi, quod de eo casu, de quo agitur, sit dispositio correctoria & exorbitans. Gl. & Dd. in Clem. fin. de rescript. Bald. in l. bi, qui ad C. de appellat. Paris. *consil.* 62. n. 32. lib. 4. Regn. Sixt. inter *Consil.* Marpurg. *consil.* 14. n. 44. vol. 1.

III.

Aut factione rei, aut correctione, ad bonos actus studere, debemus habere semper participium. *Novel.* 59. in pr.

IV.

Etiam propriæ sententiæ veritatis studio corrigendæ sunt. *Nov.* 22.

V.

Legum correctio periculosa; quia plerique, quæ non intelligunt, corrigunt. Bernh. Autumn. *Consil. Gallica Juris Rom.* ad l. 7. §. si vir. 13. sol. *matr.* Potius ergo sententiæ legum adhærentes correctionem non temerè inducemus. Post Imolam & Raynutium in *consil.* 202. incip. quod est amplius P. Pecc. de test. *conjug.* l. 5. c. 24. n. 4. Nec immeritò Don. 8. *Comment.* 11. lit. L. Quid erit, inquit, si, quoties visum est, pro commodo & arbitrio nostro licebit veteres & receptas scripturas mutare. Adde Hiliger. prolixè ibidem.

VI.

CORRECTIO est vitanda; & sunt concordanda contraria, quia non est verisimile, quod quis suam dispositionem, voluerit illico corrigere, Gemin. *consil.* 38. in fin. vers. item cum Papa. Roman. *consil.* 104. Reverende Pater. col. 2. in princip. ubi quod debet fieri concordia, omnino ut evitetur correctio, plenè Alex. *consil.* 123. *Scriptit.* n. 9. cum seqq. lib. 4. ubi quod etiam per subauditum sermonem, vitanda est correctio, & *consil.* 56. Viso processu. n. 8. & 9. lib. 2. ubi quod non est verisimile, quod statuentes voluerint se

cor-

corrigeret, Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 1. lit. C. conclus. 1036. à princ. ubi n. 12.* post Alex. *consil. 59. num. 13. lib. 3. & Roman. d. consil. 104. col. 2. in princ. & consil. 438. num. 6.* subdit, quod testatoris voluntas ita est interpretanda, ut ex sequentibus non præsumatur se voluisse, in continenti corrigere, & *num. 14.* ampliat in mandato procurat., & *num. 15.* in testibus, & *num. 18.* in scripturis, & *n. 19.* in privilegiis. Mangil. *de imput. quest. 7. n. 8.* Castill. *controvers. lib. 5. part. 2. c. 125. n. 7. & seq.* Robles de Salzedo *de represent. lib. 2. cap. 29. num. 12. & lib. 3. cap. 17. num. 20.* Et quod semper interpretatio fit statuti, & alterius dispositionis, ne sequentia corrigant præcedentia, dicit Roman. *consil. 392. circa primum. n. 23.* quem refert Card. Tusch. *tom. 4. lit. I. concl. 330. num. 34.*

VII.

CORRECTIO Juris in omni interpretatione vitanda, ne Jura tot vigiliis fabricata unico verbo tollantur, Abb. *consil. 78. in princ. lib. 2. Gemin. consil. 131. Premitto pro declaratione, in princip.* Cardin. Tusch. *d. tom. 2. lit. C. conclus. 1037. num. 1. ubi n. 2.* post Anchar. *consil. 190. in princ.* Limitat in statuto correctorio Juris communis, quia in dubio facienda est interpretatio, ut censeatur correctum, ut reducamur ad jus commune, & *n. 4.* limitat etiam, quando non est locus concordie, quia tunc inducitur correctio, & ultima derogant prioribus.

IIX.

CORRECTIO tantum extenditur, quantum se extendit dispositio correctæ, ut per Signorol. *de Homed. consil. 37. Factum sic proponitur. n. 5. & seq.* Cardin. Tusch. *d. tom. 2. lit. C. conclus. 1038. num. 1.* [& lex corrigens intelligi debet secundum terminos legis correctæ, ita glossa in *l. sciendum. qui satisd. cog. §. 3. in Autb. de fil. ante dot. instrum. nat.* Menoch. *4. remed. adipisc. poss. num. 142.* neque ulterius extendenda, Forsterus *de interpr. lib. 2. c. 2. num. 2.* ubi *num. 2.* declarat procedere secundum correctionis potentiam; nam si corrigatur actus, extenditur correctio ad omnia, ad quæ actus correctus extenditur.

IX.

CORRECTIO legum in dubio est vitanda, *l. si quando 35. C. de inoff. testam. l. 1. C. de inoff. dotib. l. precipimus. 32. in fin. C. de appellat. cap. 1. de novi operis nunciat. cap. cum expediat 29. de elect. lib. 6. Rom. consil. 40. Visis. n. 5. & consil. 57. In causa*

vertente. num. 2. & 3. & consil. 322. in caus. num. 2. ubi subdit procedere, etiam si lex posterior contraria habeat clausulam derogativam: *Non obstante;* quia adhuc correctio non sumitur, si potest fieri conciliatio, & extendit etiam, quando adesset dictio taxativa, Pichard. *in pr. Institut. de L. Falcid. n. 34. Cephal. consil. 323. à n. 18. vol. 3. Menoch. remed. 4. adipisc. num. 27. Franc. Becc. consil. 1. n. 13. Monet. de distribut. quotid. p. 2. quest. 11. n. 29. Armendar. in proem. addit. ad recopilat. legum Navarra. num. 51. Cardin. Tusch. dict. tom. 2. lit. C. conclus. 1036. n. 4. cum seqq. Marian. Antonin. *variari. resolut. lib. 1. resolut. 18. num. 12.**

X.

CORRECTUM quod non est, stare non prohibetur, *l. precipimus 32. C. de appellation. l. sancimus 27. Cod. de testam. Surd. decis. 195. n. 9. & consil. 163. n. 9. & consil. 509. n. 6. Mangil. d. tract. de imput. quest. 130. num. 13. vers. & postremo.* Et sane multa correctionem merentur, nec tamen ab Imperatoribus corriguntur. *Constitut. hæc quoque, de nov. Cod. fac.* aliquando deleta ab Imperatoribus malè dissimulantur, *l. penult. Cod. Theodos. ne sanct. baptism. iter. l. 24. §. 14. de Relig.*

XI.

CORRIGERE seipsum in continenti nemo præsumitur, *l. cum hic status 32. §. 1. in fin. de donat. inter virum & uxorem, l. precipimus 32. in fin. C. de appellat. Alex. consil. 59. Attentis verbis num. 14. vers. Et pro confirmatione lib. 3. & consil. 142. Viso processu. num. 12. lib. 6. & consil. 170. Viso instrumento, in fin. cod. lib. Cardin. Tusch. tom. 2. lit. C. conclus. 1046. à princip. Alciat. de præsumption. reg. 2. præsumpt. 28. in princ. Roland. consil. 62. n. 9. vol. 3. Surd. consil. 241. num. 19. & consil. 362. num. 15. & consil. 305. num. 10. Octav. Glorit. resp. 1. p. 3. num. 124. & respons. 5. num. 31. Rot. decis. 763. num. 14. p. 1. divers. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 37. num. 14. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. 7. num. 76. & ideo interpretatio debet fieri, ne disponens in continenti voluerit se corrigere. Fr. Aretin. consil. 9. Eleganter. in pr. quem refert Cardin. Tusch. tom. 4. lit. I. conclus. 330. n. 73.*

CAP. XCII.

De Correlativo vid. infra
Relatio. item Correspe-

ctivum,
CORRELATIVORUM idem est judi-

cium,

cium, & eadem disciplina, de uno dispositum trahitur ad alterum, l. fin. ff. de acceptil. l. fin. C. de indicta viduit. tollent. l. si quis servo 20. C. de furt. l. 1. C. de transact. l. 1. de cupressis, lib. 11. Curs. Conimb. in comment. ad Logicam, cap. 7. de relatis, in commento, attributo 3. Ant. de S. Blas. in tr. de correlativis. tom. 10. tractatum. Dd. Corn. consil. 145. In supr. d. num. 7. lib. 4. Ever. in top. leg. loc. a correlativis. num. 8. Ant. Gabr. comm. lib. 6. tit. de Legib. conclus. 3. Bald. consil. 14. Super legitionatione, num. 2. ubi lib. 4. ait, quod valeat argumentum de uno ex correlativis ad aliud, & quod idem sit in marito & uxore, emptore & venditore: quia dispositum in uno procedit etiam in alio, Bellacon. tom. 1. comm. opin. lib. 1. tit. 17. de Legib. n. 57. ubi Viv. p. 203. idem Viv. d. tom. 1. tit. 28. que res exportari non debet. num. 11. Cov. in cap. Rainutius. §. 3. num. 6. de testam. Tiraquell. de retractu lig. §. 1. gloss. 9. num. 171. & seq. Boer. decis. 48. n. 3. & 4. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 1. cap. 2. a num. 1. Sebast. Medices reg. 9. Alphani. collect. 826. Valasc. de jure emphyt. 9. 29. in fine. Garc. Falcon. reg. 110. & 141. Bertazol. in repet. l. si quis major. n. 800. & 803. C. de transact. Nav. commento 3. de Regularib. 44. ubi quod correlativorum unum non potest esse sine alio. Surd. decis. 218. num. 10. & consil. 34. num. 26. & consil. 140. num. 120. & consil. 201. num. 3. & consil. 338. n. 4. & de aliment. tit. 1. quest. 19. num. 3. & 10. & tit. 4. quest. 18. num. 54. & tit. 6. quest. 9. num. 6. Aldovin. consil. 74. num. 14. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de exempt. clerical. a statutis secul. §. 4. num. 5. Card. Tusch. practice. conclus. tom. 2. lit. C. conclus. 1041. Farin. fragment. crimin. p. 1. lit. E. n. 235. cum seqq. Sanch. de Matrim. lib. 1. disput. 54. num. 1. & lib. 6. disput. 19. num. 10. Ferrer. in Constitut. Catalonia. gloss. 6. num. 2. Benedict. Egid. in repet. l. ex hoc jure. ff. de justitia & jure. part. 1. cap. 8. Sanctarel. var. resol. part. 1. resol. 31. num. 31. Melch. Phœbos Lusitan. decis. 72. num. 8. tom. 1. Joan. Mar. Novar. in praxi elect. & variat. fori quest. 47. sect. 1. num. 10. Mangil. de imput. quest. 42. num. 8. Fular. de sublit. quest. 257. num. 60. Melch. Phœbos Lusitan. decis. 253. num. 12. tom. 4. Benedict. Egid. ad l. ex hoc jure. ff. de just. & jur. p. 1. cap. 8. n. 4. Robles de Salzedo de repræs. lib. 2. cap. 19. num. 16. novissime Joseph. Vela. dissert. forens. disert. 4. n. 96. Ita ut uno destructo, destruat & aliud. l. filio 9. §. matri. ff. de adimend. leg. Fular. de sublit. q. 257. n. 60. in

pr. Giurba decis. 86. n. 20. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. c. 924. n. 2. & cap. 960. num. 160.

Regula enim correlativorum est regula parium. l. Julianus 13. §. si procurator 25. ff. de actionib. empti. Bertazol. in repet. d. l. si quis major. n. 801. Unde si quid est prohibitum uni, videtur & prohibitum alteri, Menoch. consil. 136. num. 10. & 11. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 50. n. 12. & sublato uno, alterum tacite sublato censetur, d. l. fin. de acceptil. l. alteri 25. ff. de adimend. legat. D. Barbof. in rubr. ff. soluto matrim. part. 1. n. 37. Surd. decis. 52. n. 5. Mar. Anton. var. resol. lib. 1. resol. 56. num. 6. & uno expresso, dicitur expressum alterum, idem Mar. Anton. de tract. var. resol. lib. 3. resol. 9. num. 2. [Quam regulam non semper procedere offendit Cujac. multis exemplis in Paul. lib. 48. ad edict. pag. 708. Unde eam parum subtiliter extrui putat Bach. ad §. 1. l. de Societat.]

Limita eam 1. in contractibus, in quibus dispositio in uno ex correlativis non habet locum in alio, Dec. consil. 212. Viso que accuratè, col. 2. num. 3. Socin. consil. 74. Difficultatem, col. 2. num. 5. lib. 3. Cravett. de antiquit. temp. p. 4. num. 71. & 72. vers. quod dictum, & eadem p. 4. §. Videamus. num. 26. cum seq. Anton. Gabr. d. tit. de legib. conclus. 3. num. 52. Cardin. Tusch. d. lit. C. conclus. 1041. n. 15. cum seqq. ubi num. 20. intelligit in contractibus simpliciter stricti juris, & num. 21. post Bald. consil. 188. in fin. n. 2. lib. 1. limitat etiam, ubi diversa ratio assignari possit, & idem Tusch. concl. seq. resolvit correlativorum non esse eandem disciplinam in iis, quæ ex pactione conventa sunt, quia potius stamus verbis, quam argumento correlativorum.

CAP. XCIX. De Correspectivis.

Correspectivorum ea est natura, ut unum sine altero non consistat, sed uno deficiente alterum etiam corruat. l. filio 31. §. matri. l. alumne 30. §. Titia ff. de adim. leg. l. etiam 21. §. ex causa 16. de minor. l. cum emtor. §. de res. V. l. fin. de acceptil. Alex. consil. 112. colum. 3. lib. 3. Socin. consil. 150. col. 18. sed contra hanc. lib. 1. & consil. 27. col. 5. lib. 4. Curt. Sen. consil. 55. col. 3. Cravetti. consil. 393. num. 2. Decian. respons. 1. n. 38. vol. 3. Menoch. de presump. 12. num. 2. Sunt enim contractus correspectivi ita connexi inter se, ut uno cessante cesset etiam alter. Vult. inter Consil. Marpurg. 11. consil. 18. num. 12. & 42. Illa autem correspectiva esse præsumuntur & judi-

cantur, quæ in continenti celebrantur, unum scil. post aliud & statim immediatè. Bald. in l. petens. n. 49. vers. dicunt tamen. C. de pact. Dec. consil. 245. n. 5. & consil. 279. n. 7. & consil. 336. n. 2. Socin. sen. consil. 273. n. 4. vol. 2. Corn. consil. 36. col. 2. vol. 2. & consil. 57. col. 5. vol. 3. Ruin. consil. 42. in fin. vol. 1. Alciat. resp. 149. n. 6. Natt. consil. 115. num. 2. vol. 1. Cravett. consil. 298. n. 13. Bursat. consil. 304. n. 16. lib. 3. Menoch. consil. 1. n. 450. lib. 1. & de præsumpt. lib. 3. præf. 12. n. 87. Verall. decis. 235. p. 1. & decis. 307. num. 1. p. 2. quanquam etiam æstimantur actus illi correspondivi, quorum alter post alterum brevi tempore factus est, censeturque alter factus alterius gratia, Ancharan. consil. 434. Joseph. de Sese. decis. regn. Aragon. part. 1. decis. 19. n. 9. Hinc ex correlative arguitur contractus simulationis, Cagnol. in l. lecta. n. 110. ff. de reb. cred. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 124. n. 19. Angel. consil. 145. col. 2. v. item ratione. Roman. consil. 445. n. 3. Curt. sen. consil. 55. col. 2. vol. 1. Vultej. d. consil. 21. n. 41.

CAP. C.

De Corruptione.

Axioma I.

Corruptor iudicis vel tentans eum corrumpere punitur pœnâ falsi. Hippol. de Marsil. in l. 1. §. 2. ff. ad L. Cornel. de Falsi.

II.

Corrumpens acta causæ debet perdere causam, Abbas in cap. 6. X. de Exceptis.

III.

Corruptionis attentatio punitur sicut corruptio. L. 34. ff. de Jure Fisci.

CAP. CI.

De Creditore.

Axioma I.

Creditor, cui est satisfactum, tenetur debitori reddere Chirographum & pignora, eique facere antapocham vel quietantiam. l. plures. 19. C. de fid. instrum. l. fin. C. de pact. & amissâ à Debitore quietantiâ tenetur aliam dare, Sich. in l. dissoluta. n. 6. C. de Condit. ex leg.

II.

Si Creditor amiserit obligationem vel Chirographum debitoris, de novo debitor promittere cogitur. l. chirographis 57. ff. de admin. tut. si verò penes debitorem reperitur instrumentum debiti, præsumitur creditor eum liberasse. Socin. reg. 183.

III.

Creditor invitus non tenetur recipere debitorem debitoris sui. l. 15. C. si cert. petatur. neque invito datur pignus in solutum. Bald. in l. 1. C. de pign. Si tamen Creditor in solutum recipiat bona debitoris, lucratur melioramenta. Bald. in l. pen. C. de solut.

CAP. CII.

De Crimine, add. lib. seq. de Delicto.

Axioma I.

Crimen dicitur omnis operatio mala, quæ potest accusari, & puniri criminaliter in hoc seculo. c. Apostolus 1. distinct. 81. gloss. in 2. peccatum de R. I. in 6. Felin. in c. testimonium col. 3. de testib. Marant. in q. legal. disp. 5. n. 18.

II.

Criminis alieni nemo successor constituitur, sed morte delinquentis crimina & pœnæ extinguuntur. l. aut privatim 10. ff. ad SC. Turpill. l. in SCrum. 15. §. si propter 3. eod. tit. l. crimen 16. de pen. l. defuncto 6. ff. de pub. jud. Gail. 1. de P. P. cap. 20. n. 1.

III.

Crimini non est obnoxius, qui cum criminoso ignorans conversetur. l. 3. §. non tantum. ff. de incend. l. Metrodorum 40. ff. de pen. Gail. 2. ob serv. 48. n. 2.

IV.

Crimen directè excludere, vel aliquid deducere, per quod indirectè crimen excludatur, sunt paria. Unde idem juris est de crimine, & de eo quod ad crimen tendit. Farin. l. consil. 85. n. 175.

V.

Crimina semel remissa & abolita in ultionem ulterius non redeunt. l. si cui 7. §. bis dem. de accusat. c. de his 6. eod. tit. l. licet. 6. §. fin. ff. nau. caup. stab. Anan. consil. 17. Venefranc. consil. 37. qui ampliat. Paris. consil. 1. n. 60. lib. 4. maxime cum crimen compositione seu transactione sopitum fuerit, ulterius enim de novo non intentatur ac reviviscit. l. finitris 10. l. non minorem 20. C. de transaction. Farin. lib. 1. consil. 46. n. 6.

VI.

Crimina indulgentia sublevantur l. si apparitor 6. Cod. de cohort. 12. 58. & nihil magis impedit sanitatem, quam criminum conniventia & remedium negligentia, nec ad facinora impunitate connivendum, l. 20. ff. de furt. c. 30. de sentent. excomm. Boeckel. de publ. jud. in præloq.

De Crimine lætæ majestatis vid. Majestas læsa.

De Criticis vid. infra Grammatica.

CAP. CIII.

De Culpa.

Axioma I.

Bonarum mentium est ibi etiam culpas agnoscere, ubi nulla est. cap. consilium nostrum 2. §. cum autem quaesieris ibi: preces tamen DOMINO pro illis effundat, ne in his aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur. extra de obs. jejun. Joseph. Mascard. de probat. conclus. 13. n. 5. Uti hujus regulæ in multis Juris articulis potest ostendi: cumprimis tamen locum habet etiam in materia absolutionis à juramento, ubi certe tu-

CIVIS

tius facit, qui illam petit ad effectum agendi, quam qui de jure disputat, an facere necesse habeat. Quo ipso conscientia & animæ maximè consulit, ne agendo opinione saltem perjurium incurrat, Peregrinus consil. 53. n. 19. & consil. 77. n. 16. Bernhardus Græveus lib. 1. concl. præf. 22. Tiber. Decianus in tractat. crimin. lib. 6. cap. 11. num. 54. requiritur autem absolutio, Bernhardus Muscatellus in praxi regii consilii p. 2. gl. gradum. n. 64. Alex. Raudenst. vol. 1. consil. 42. n. ult. quos citat & approbat Carpov. 1. consil. 64. n. 5. & 6.

II.

Culpa est quædam species delicti, Menoch. 5. præf. 3. n. 126.

III.

Culpa ubi nulla, ibi nulla mora. l. lecta 40. vers. licet enim. ff. si cert. pet. Decian. resp. 66. n. 36. vol. 2. fac. l. cum filiusfamil. 49. §. fin. de V. O. leg. 21. ff. de usur. l. quod te §. ff. de reb. cred. Gædd. inter Consil. Marp. consil. 24. n. 100. lib. 1. Ratio, quia culpa & mora pari passu ambulat, & una ex altera oritur, per ea, quæ respondet Decian. respons. 60. n. 36. vol. 2. Gædd. inter Consil. Marpurg. consil. 24. n. 57.

IV.

Culpa frustra ab eo obijcitur, qui causam illi rei præbuit, in qua admittam culpam dicere intendit. l. 67. de fidejuss. Cravett. consil. 919. n. 10. per l. 47. solut. matrim. l. 1. §. si omnes versic. vel ipsi de ventre inspic. Gædd. inter Consil. Marp. consil. 24. n. 126. vol. 1.

V.

Culpa unius alteri nocere non debet. l. si ve hereditaria 22. ff. de negot. gesti. cum iniquillimum sit ex facto unius alterum aggravari. l. ex duobus 27. in fin. eod. l. 1. in pr. ff. de alien. jud. mut. l. si quis in suo. 33. §. Legis l. C. de inoff. test. Menoch. 2. arb. jud. cas. 182. n. 48. l. factum 155. l. non debet 74. ff. de R. I. l. sancimus 22. C. de pen. cap. si compromissarius 37. de Elest. in 6. Cravett. consil. 696. num. 2. ubi quod culpa unius ad alterius perniciem non trahatur. l. 3. vers. non debet negligentiam. ff. de transact. l. fin. C. de censib. etiamli correi. l. 32. §. fin. de usur. vel loci sint l. cum proponas. 3. C. de Naut. fan. l. si merces. 25. §. culpa 4. ubi Bartol. Locati vel etiam agnati bonis fideicommissariis affectu. Knipichild. de fideic. cap. XI. n. 342. quanquam secus si ad id specialiter se obligassent l. pen. de duobus reis l. 10. rem pupill. salvam fore l. 52. §. fidejussores. ff. de fidejuss. Gædd. inter Consil. Marpurg. consil. 24. num. 69. vol. 1. secus quoque in principe; licet enim hic propria culpa ad egestatem pervenerit, subditi tamen ad conservationem suæ dignitatis contribuere tenentur. Perez. C. de annon. & trib. num. 13. Et Prælati culpa præjudicat Ecclesiæ, quando poena in legibus statuta Prælati personæ non convenit. Brunnem. ad l. 2. C. de navib. non excus. Asscurans navem tenetur etiam damnum præstare, si merces culpa naucleri vel rapinâ piratarum perierint. Perez. Cod. de naufrag. num. 22. Unus è collegio fabricensium tenetur pro culpa alterius fabricensis, cum mutuam invicem inspectio nem habere debeant. l. 5. Cod. de Fabric. num. 10.

Sic Collega circa munus individuum tenetur solvere pro alterius Collegæ facto, excusio tamen prius ejusdem Fidejussore & Nominatore. l. 11. & 13. ad municipalem. l. 4. C. quo quisque ordin. conven.

VI.

Culpa ad casum plane non ordinata non est considerabilis. c. quia diversitatem 5. ibi gloss. in verb. suspensus. de concess. præbend. l. non omne 38. ff. de stat. lib. 1. is qui 45. ff. de O. & A. nec ad poenam. d. c. quia diversitatem. nec ad commodum. c. intelleximus 7. ibi: ne videatur de sua matitia. de judic. l. 2. §. si quis tamen 8. ff. si quis caut. l. Papinianus 20. de minor. l. si dictum 56. §. si compromiserit ff. de evict. Menoch. 2. arb. jud. cas. 182. n. 59. cum seq.

VII.

Præter culpam nihil cuiquam est præstandum. Cic. lib. 6. Epist. famil. Ep. 1. ubi enim nulla subest culpa, ibi & poenæ nullus potest esse relictus locus. l. aliud est 131. de V. S. l. sancimus 22. C. de pen. l. ab administratione 8. C. de legat. Hartm. Pistor. 1. quæst. 30. n. 27.

VIII.

Culpam abesse per juramentum non excluditur. Capoll. consil. 18. n. 5. per l. præsentii 6. §. sane 5. & ibi gloss. C. de bis, qui ad Eccl. Gilm. 4. 1. vot. 27. n. 89. & seq.

IX.

Culpa lata cum levi, vel quod idem, major cum minore compensari non potest. Tyndar. de compens. art. 5. n. 36. Schall. Med. in tunc. de compens. 9. 35. n. 2. & q. 34. & q. 37. Pacian. de probat. p. 1. c. 59. n. 15. per l. item si obstetrix 9. in fin. ff. ad L. Aquil.

Declara verum esse, si nimirum simpliciter & insolidum compensari petatur, non vero quoad concurrentem quantitatem; tum enim culpam cum culpa compensari, maximè quando partes in ea sint. Berous consil. 191. vol. 1. Gilman. 4. 1. vot. 27. num. 104. docent Zanger. de except. p. 3. c. 6. num. 23. per l. 4. C. de compens. Gædd. inter Consil. Marpurg. consil. 24. num. 248. volum. 3. Alex. consil. 47. num. 11. lib. 1. Capoll. consil. 18. num. 25.

X.

Ubi culpa præcedit casum, tenetur quis etiam de causa secuto. l. si ut certo 5. §. sed interdum 7. & in l. in rebus 18. in pr. cum ibi not. commod. l. si is cui 7. ff. de accusat. l. verum 39. ff. de furt. Bart. in l. Div. Adrian. ff. de Sicar. Aretin. consil. 80. n. 60. vers. nec obviat. Clat. in præf. quæst. 84. in princ. ibi: pro culpa vero. Carrer. in præf. crim. fol. mibi 163. n. 13. Capoll. consil. 33. n. 19. vers. nec obstat.

Limita 1. ut non procedat, quando sumus in casu, in quo sola culpa non est in consideratione. Marcus Ant. Eugen. consil. 64. n. 33. 2. quando culpa non est ordinata ad casum secutum. Aretin. consil. 146. n. 8. in med. Aym. consil. 8. n. 29. Boff. in tit. de homicid. num. 74. Menoch. de præf. lib. 5. præf. 3. num. 138. tunc enim culpa non tendit ad casum. d. l. si ut certo 5. §. nunc videndum 2. commod. Farin. 1. decif. 28. in addit. lit. 4.

XI.

Culpæ præsumtio excluditur per probationem diligentiam. *l. si vendita 11. ff. de peric. & comm. rei vendit. & ibi Albert. Mascard. 1. de probat. concl. 467. n. 20. & 2. concl. 892. n. 19. Magon. decis. Florent. 111. n. 27. in fin. Raudens. decis. Pisani. 6. n. 24. part. 1. Farinac. lib. 1. decis. 114. cum ibi allegat. in addit. lit. b.*

XII.

Quotiescunq; leges præstationem culpæ specificè non determinant, toties verba semper pro naturâ contractus seu materiâ substratâ sunt explicanda, quia hæc explicatio convenire videtur mente legislatoris, & talia debent esse subjecta, qualia permittuntur à suis prædicatis, *vid. Aut. infr. tit. de verbis.*

XIII.

Quoties quis non observat id, quod quilibet paterfamilias observare solet, toties committitur lata culpa.

Ratio: quia hoc deperditi planè & securi hominis indicium est, *l. 3. §. 1. ff. de jur. & facti ignor.*

Exempla occurrunt in *l. 3. §. 3. ad L. Aquil. l. 8. §. fin. l. 29. pr. mandati l. 7. §. 2. de admin. tut. l. 31. §. 12. de adil. edict. l. 13. §. 3. Locati. l. 7. ad L. Corn. de sicar.* Huc quoque referri potest, si quis intempestivæ misericordiz ductu aliquid faciat, quod facere non licet, *l. 1. pr. ff. de pofit.*

XIV.

Quoties ob latam culpam agitur ad interesse civile pecuniarium, toties illa quoad effectum juris dolo æquiparatur, *l. 226. ff. de V. S. vel:* Quoties ob latam culpam ad restitutionem rei agitur, toties æquiparatur dolo; quoties verò agitur ob latam culpam ad poenam infligendam, toties dolo non æquiparatur.

Ratio: quia illo casu jus præsumit, studio aliquem admisisse tantam negligentiam, hinc lata culpa dolus quidem dicitur in *d. l. 26. sed præsumtivè tantum.* Ulti igitur ob dolum, ita etiam ob latam culpam juramentum in litem defertur. Secus est, si agatur ad poenam vel infamiam, ubi verum & ex proteresi commissum delictum requiritur. *Confer Hahn. ad Wesemb. Tit. de his, qui nor. infam. n. 3. in fin.*

XV.

Quoties contractus solius dantis interesse concernit, toties præstanda est culpa lata, *l. 5. §. 2. ff. Commod.* quia enim alterius commodi causâ tantum contrahitur, non debet officium suum facile cuiquam esse damnosum. Exemplum est in deposito. Exceptio est in tutelâ & negotiorum gestione, ubi culpa levis: ac in mandato, ubi culpa levissima præstanda, quæ etiam præstari debet, quoties quis ad factum se offert.

XVI.

Quoties quis non observat illud, quod diligens paterfamilias observat, toties committitur culpa levis. Ita si quis fenestras altiores non clausierit, & furtum inde factum sit, levis culpa committitur.

Limita: ut procedat in patrefamilias, qui est ejusdem professionis & conditionis cum illo, qui culpam præstare debet. *Lauterbach. ad p. 3. ff. Tit. Commod. §. 4. n. 7.*

XVII.

Quoties in jure simpliciter fit culpæ mentio, toties regulariter intelligitur culpa levis, quia hæc demum propriè culpa dicitur, & in dubio id sequimur, quod medium est, *arg. §. ult. Institut. quib. ex caus. manumitt.*

Exempla sunt in *l. 5. §. 2. ff. Commod. l. 232 de R. J. l. 5. §. 3. ff. de in lit. jurand.*

Limita: nisi subjecta materia vel aliæ leges aliud svaferint. *Struv. Syn. Jur. Civil. exerc. 19. §. 27.*

XVIII.

Quoties contractus utriusque utilitatem concernit, toties præstanda est culpa levis. Ratio consistit in æquitate, quæ non patitur, ut tanta diligentia hic præstetur, quanta in contractu solius accipientis utilitatem concernente.

Exempla sunt in emtione, locatione, pignore, societate, &c.

XIX.

Quoties quis non observat id, quod diligentissimus paterfamilias observat, toties committitur culpa levissima.

Exempla habet Vinnius *ad Tit. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. §. 2. n. 10.*

XX.

Quoties contractus solius accipientis interesse concernit, toties præstanda est culpa levissima, *l. 5. §. 2. ff. Commod.*

Ratio est in æquitate, quæ vult, ut qui aliquid tantum in sui commodum accepit, summam adhibeat diligentiam, ne alter pro beneficio damnum reportet.

Exemplum est in Commodato, quod in accipientis tantum tendit utilitatem, *l. 8. pr. ff. Commod.* Exceptio est in precario, ubi culpa lata tantum præstatur, *l. 8. §. 3. de precar.*

XXI.

Culpa, lata juris interpretatione, sub doli ambitu continetur, cum dolum repræsentet, *l. 1. §. 2. ff. si is, qui restat. lib. doloque comparatur. l. 1. §. 1. si mens. fals. mod. & in doli crimen cadit. l. 1. §. 5. ff. de O. & A.* Est dolo proxima, *l. 8. princ. ff. de edend. l. 4. ff. de Magistr. conv. l. 47. §. 5. de leg. 1. l. 22. §. 3. ff. Ad Trebell. est dolus. l. 226. ff. de V. S. l. 32. ff. de pos.* Unde etiam dolus præsumtus vulgò non male dicitur.

Declarat hæc procedere in contractibus vel quasi, in quibus res pecuniariæ tractantur; non vero in criminibus, quæ non perpetrantur nisi adsit animus hominis dolosus, quia crimina sunt fructus doli, *l. in L. Cornelia. 7. ff. de Sicar. Old. class. 1. alt. 3.* Cum in iis, maximè gravioribus, culpa omnino pari passu cum dolo

non

non ambulet, sed faciat, ut legitima & ordinata poena cesseret, quamvis mitior extra ordinem intelligenda veniat. l. 11. ff. de incend. ruin. naufr. l. 7. ff. de Sicar. Mejer. de culp. thes. 111.

Declarat. procedere in ea lata culpa, quæ ex malo proposito, quam jus dicit dissolutam negligentiam, non vero quæ ex vitio naturæ venit. sec. l. si fideiusor. 29. in pr. mand. l. 1. si mensur. fals. mod. Zal. ad tit. si mens. fals. mod. n. 3 vel quando res esset mali exempli. d. l. 7. ad L. Corn. de Sicar. vel quando ultra terminos legis produceretur. Harpr. ad §. 5. Instit. de public. judic. num. 236. addatur Tabella ex disputat. ult. elem. thes. 6.

Declarat. 3. Latam culpam non æquiparari dolo, ubi venit imponenda poena mortis. l. in lege 7. ad l. Cornel. de sicar. Bari. Capoll. 3. cons. 43. n. 2. G. Anton. disp. feudat. 8. th. 6. lit. B.

XXII.

Culpæ verbo levis culpa significatur, quoties illud solum reperitur. l. 23. ff. de Reg. Jur. l. 5. §. 2. ff. commod. l. 1. §. 6. ff. de pos. l. 18. §. 1. solut. matrim. Quod intellige verum tum, cum natura subjecti sive materiæ id admittit: quoties enim natura subjecti reclamatur, vix est ut procedatur, prout intelligi potest ex locis à Mejer. in disp. de Culp. thes. 3. & seq. expositis. vid. & l. 5. §. 1. l. 9. §. ult. l. 10. ad L. Aquil. & ibid. th. 154.

XXIII.

Quemadmodum culpa caret is, qui facit ea, quæ diligentissimus quisque paterfamilias observaturus fuisset. l. 30. §. 3. ad L. Aquil. l. 25. §. 7. locat. Sic vicissim ob culpam tenetur is, à quo id, quod à diligenti provideri potuisset, non est provisum, aut demum denunciatum, cum periculum evitari non posset. l. 31. ad Legem Aquil.

XXIV.

CULPA suos debet tenere auctores, l. sancimus 22. C. de penis, cap. quæsit de his quæ fiunt à majori parte Capituli, c. Romana 5. in fine, de sentent. excom. lib. 6. Surd. de aliment. tit. 1. q. 38. n. 30. Farinac. in praxi crimin. p. 1. q. 23. n. 1.

XXV.

CULPA ubi non est, ibi non est delictum, cap. cum voluntate 54. de sentent. excom. Perett. ad extravag. ambitiosa, de rebus Eccles. non alienand. p. 94. n. 30. Nec poena esse potest. l. si putator 31. ff. ad Legem Aquiliam. cap. sine culpa 23. de Reg. Jur. lib. 6. vers. bi quoque. extr. de homicid. Thom. de Thomasset reg. 283. Josephus Aldr. de religiosa disciplina tuenda, lib. 2. c. 10. n. 8. aut onus, Lud. Rodolphin. var. q. lib. 2. q. 44. n. 7. quia culpa quod caret, in damnum revocari non debet. l. Jacobus 4. C. ad Leg. Jul. de adult.

XXVI.

CULPA non potest imputari ei, qui non fecit id, quod facere non tenebatur. Surdus consil. 345. n. 31. [vel facere non potuit, l. cum quidam 17. §. si pupillo 3. ff.

de usuris, cap. quia diversitatem 5. de concess. prebend. cap. 1. §. solet autem. ubi gloss. in verbo potuerit, de restitut. spoliat. in 6. Oldr. in consil. 242. col. 3. Cravett. consil. 309. n. 19. vers. tertio. Conf. Arg. consil. 41. n. 18. lib. 1. Unde culpa non potest imputari ei, qui alteri in re sua etiam abutenti legem non dixit. l. 8. pro Emter. ubi Wesemb. in parat. n. 6.]

XXVII.

CULPA non imputatur ei, qui non fecit, quod factum non profuisset, Surdus decis. 87. n. 6. & dec. 260. n. 5. cum segg. & decis. 326. n. 69. [Castrensis. ad l. si ab hostibus. 10. §. 1. ff. solut. matrim. per l. & in totum 4. ff. de impens. in rem dotat. Johan. Petr. Surdus consil. 39. n. 19. consil. 86. n. 17. consil. 371. n. 6. Cravett. consil. 366. n. 19. per l. fin. §. pen. ff. quis ordo in poss. ff. serv. Bald. consil. 145. Casus talis est. vers. item non tenetur facere. lib. 3. Cæsar. de Grassi. in decis. Rot. Roman. 140. n. 4. per l. 2. §. si mater. vers. ego etiam ff. ad SC. Tertull. ubi ex Cravett. consil. 531. n. 5. subjicit, quod id procedat, etiam si dubium fuisset, an futurum sit, cum culpæ reus non creditur, qui rem dubiam non aggreditur. Bald. in d. consil. 145. col. 4. lib. 3. vid. & Goedd. Consil. Marp. 24. n. 102.

XXVIII.

CULPA ubi major est, ibi gravior debet esse poena, c. cum bona 8. de etate & qualitat. cap. tanta 18. de excessib. Pralat. Perez. ad l. 1. vers. in oppositum. prope fin. tit. 1. lib. 5. Ord. pag. mibi 31.

XXIX.

CULPA non caret, qui se immiscet rei alterius artis, & professionis, l. idem juris 8. §. ult. ff. ad Legem Aquiliam, l. illicitas 6. §. penult. ff. de officio Præsid. cap. sine culpa 23. de Regulis Juris, lib. 6. cap. tua 19. de homicid. Thom. de Thomasset, in florib. legum, reg. 203. Tractent enim fabrilis fabri, & quam quisque norit artem, in ea se exerceat, Strach. de mercat. tit. de naut. n. 33. Cardin. Tusch. tom. 3. lit. F. concl. 2. Antonin. de Amatis var. resolut. 46. n. 29. [Culpa enim est, immiscere se rei ad se non pertinenti, l. 36. ff. de Regulis Juris, c. non est 19. eod. in 6. quod limitat Treutl. disput. 10. th. 1. vol. 1. lit. e. in negotiorum gestore locum non habere, sed respectu tertii tantum, ut si ego vindicem, tu ejus defensionem te offeras, & litem mecum contesteris, postea verò neget te possidere, non eris audiendus, quia culpa est, confer. l. 25. de rei vind. l. 13. §. 13. l. 14. de petit. hered.]

Cunctatio vid. infra Festinatio.

CAP. CIV.
De Curâ, Curatore, Cura-
toris Consensu, conf. Minor.
Pupillus. Tutor.

Axioma I.

Quoties tollitur causa Curatela, toties tollitur ipsa Curatela.

Ratio: quia sublatâ causâ tollitur effectus. ita Cura minorum finitur, si majorem facti aut veniam ætatis impetraverint. Furiosorum, si sanitatem receperint. l. 1. pr. de Curat. furios. vitio & morbo laborantium, si convaluerint. arg. d. l. 1. pr.

II.

Quotiescunque actus alicujus præjudicii cum aliis expediendus, toties minor petere debet Curatorem.

Ratio: quia alioquin alter ob restitutionem in integrum minori competentem nunquam validè cum minore contrahere potest. Ergo petendus curator, si minori solvendum sit debitum, si rationes à Tutore sint reddendæ. l. 1. l. 7. C. qui pet. tut. ordin. Imperii Polit. de anno 1577. tit. 32. §. so wollen.

III.

Quoties tale negotium cum minore intercedit, ob quod restitui potest, toties ad Curatorem recipiendum cogitur.

Ratio: quia aliàs judicium redderetur elusorium, & minor locupletaretur cum alterius jactura.

IV.

Quodcunque præstandum à Curatore minoris, illud etiam præstandum à Curatore absentis. Struv. Jurispr. R. G. F. Lib. 1. Tit. 28. §. I.

Ratio: quia etiam hic Curator datur bonis. Carpz. P. 3. C. 15. def. 48. n. 5. Talis ergo Curator tenetur inventarium conficere & satisdare, Bartol. in l. 1. §. fin. ff. de ventr. in poss. mit. decretum Magistratus ad alienationem bonorum im-

mobiliū impetrare, cautionem præstare de bonis restituendis. Carpzov. d. Defin. 48. reverso absenti rationes reddere. Carpz. ibid. Defin. 55. bona cum omnibus fructibus perceptis restituere. ibid. Defin. 56.

V.

Quoties obligatio minoris non res ejus concernit, sed factum, toties ea valet sine consensu Curatoris. l. 101. ff. de V. O.

Ratio: quia obligatio ad factum concernit solummodo personam; hanc verò obligare potest minor sine Curatore, cum Curator non personæ, sed bonis detur. Sic igitur minor ad mandatum exequendum semet obligare potest sine Curatore, non item se obligare potest in venditione bonorum suorum.

Limita, ut procedat, si quis Curatorem habeat, nam de Jure Civili Curatorem invitus accipere non tenebatur.

CAP. CV.

De Curatore ad litem.

Quoties ad litem dandus est Curator, toties ab illo judice dandus, ubi lis agitur.

Quia dum ad hoc judicium habilitandus est pupillus, ab illo quoque Curatorem accipit, cum talis Curator causæ principaliter detur.

CAP. CVI.

De Custodia.

Custodes tenentur de damno dato in herbis per animalia. Vir. decis. 280. & si in sua custodia aliquid admiserit, tenetur ad ejus solutionem. Was der Hirt in seiner Hut verliehet/das soll er gelten. Schneidew. pr. Inst. de serv. P. R. n. 40. non tamen tenetur probare casum fortuitum mortui animalis, ne suspectus sit malæ custodiæ. Joh. de Arno. sing. 31.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Damnum, vid. etiam infr.
Detrimentum. Gravamen.

Onus.

Axioma I.

Damnum ubi cessat, cessat & æstimatio damni, Laurent. Rodulus in tract. de usuris. vers. Nunc venit. num. 14. Farinac. 1. consil. 15. num. 30.

II.

Damnum, quod quis sentit suâ culpâ, sibi non aliis imputare debet. cap. damnum 86. & ibi Peck.

de Reg. Jur. in 6. Cum is damnum sentire non videatur, qui ex sua culpa dampnum sentit, l. 203. ff. de Reg. Jur. Philipp. Matth. ad l. 11. de Reg. Jur. num. 43. Et damnificans non tenetur, quando damnum habet admixtam culpam damnificati, Cravett. consil. 119. Queritur. n. 15. Consil. Argent. 1. consil. 51. num. 50. add. l. 23. ff. de negot. gest. l. 9. & 17. eod. l. 52. §. ult. ff. pro soc.

III.

Damnum injuria ubi factum, æquius est apud te remanere, quàm ad alium transferri, l. 67. ff. de fideic. C. A. de procur. ib. 88. l. si per imprudentiam. 51. pr. de Evict. l. nimia. ll. C. de O. & Act. l. 1. §. 2. de eo per quem fact.

IV. Ne.